M.

PAVSANIAE DECEM REGIONVM VETERIS GRAECIAE DESCRIPTIO, totidem libris comprehensa, Romulo Amasæo interprete.

TOMVS PRIMVS.

Huic rerum memorabilium accessit copiosissimus Index.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Juntæ.
M. D. LVIII.

Decem regionum à Pausania luculentißimè descriptarum Elenchus.

ROMVLVS AMASAEVS ALEXANDRO FARNESIO CARDINALI PAVLI III. PONT. MAX. NEPOTI

S. P. D.

VM Sæpe animaduerterim, Alexander Farnesi, solere te ab assiduis curis, atque occupationibus quasi respirantem, vel in literatorum hominum sermone, & consuetudine, vel in optimorum scriptorum lectione conquiescere, de varijs, ac multis lucubrationibus meis, latinè iam, ni fallor, mea opera loquentem Pausaniam, tibi, cui iam pridem, non magis fortunæ amplitudi-

ne,quam virtutis tuæ adductus excellentia,me ipsum addixi, nominatim dedendum censui:non quia Græcorum authorum à puero lectione assuefactus, Græca illum vtentem lingua non fueris planissimè intellecturus, sed quod omnino Romani Principis auribus Latinæ orationis sonum aptiorem,& gratiorem fore existimaui. Atque is quidem veterem Græciam in libros decem descriptam oculis penè subijciens,parem propè tibi voluptatem poterit apportare, ac ipsa solita est ad exteros Europæ populos suscepta iam toties peregrinatio: Cum peradolescens, magna cum tua laude, Hispaniam, Galliam, Germaniam,de maximis Reipub. negotijs legatus obijsti. Atque eo tibi erit fortasse lectio huius historiæ iucundior, quòd quæ semel placuerint loca, non vt illa cursim, & festinanter, sed inter quiescendum, quoties libitum fuerit, lice-

bit reuisere. Neque verò te magis (credo) eas regiones animo lustrantem, in quibus deos ipsos libenter ac propè familiariter versatos olim vulgus putauit: Et vnde illustris magnorum herôum natio extitit, ipsa terrarum pulchritudo, & amœnitas capiet: quàm iuuabit cum primordia, & veluti incunabula, tum res gestas, Athenarum, Spartæ, Thebarum, Corinthi, Messenes, Sicyonis, Megalopolis, & aliarum complurium belli, pacisque artibus florentissimarum vrbium, ac populorum cognoscere: Et summorum hominum, quos illæ genuerint, & eduxerint ciuitates, Themistoclis, Miltiadis, Lysandri, Agesilai, Epaminundæ, Aristomenis, Arati, Philopœmenis, Pelopidæ, tàmque multorum, quorum passim legentibus occurrent nomina, illustrium viro-

rum virtutes & gloriam, quam sibi eorum quisque, vel defensa, vel liberata, vel aucta, & illustrata patria pepererint, intueri. Iam verò priscorum artificum opera, qui vel templis metandis, & exædificandis, vel signis, & statuis fingendis, ac fabricandis claruerunt, non minore fermè, cum leguntur, quàm cum cernuntur, animum delectatione complent. Habuit sanè nihil olim Græcia quod spectaretur dignum, vel ex ære, auro, argento, vel ex ebore, ligno, marmore factum, & elaboratum, quod hic noster non eleganter, atque intelligenter explicauerit. Qui præterea ludorum, & munerum apparatus, aut quæ in his euentorum varietas, festiuius spectatorem detinere possit, quàm elegantissimi scriptoris, athletarum, aurigarúmve, Olympici, vel Pythici pulueris

palmas expetentium, certamina, elogia, statuas, accuratissimè exprimentis; & adumbrantis, pura, ac polita oratio. Accedunt quædam veluti superuacanei operis corollaria; cùm modo populorum in sacris, profanisve rebus, ritus, & instituta, modo animalium quorundam minus vulgo cognitorum, vel stirpium naturas, & formas, vel terrarum, & aquarum persequitur miracula. Abducent hæc (ni fallor) omnia à molestioribus curis cogitationem tuam. Sed inter hæc tam variæ, tamque eruditæ lectionis oblectamenta, dum quibus vetus olim Græcia domi, forisque artibus, atque opibus efflorue-rit, consideralis: non magis illorum temporum felicitatem admiratione, quàm eas, quibus nunc oppressa, & confecta est, calamitates, miseratione prosequêre. Quis enim est, qui

si priscam Græciæ quasi formam illustribus clarissimorum scriptorum monumentis, & ipsius in primis Pausaniæ descriptionibus illuminatam intueatur, Cúmque ea nouam hanc (illius ne dicam vmbram, an cadauer) conferat, non & illam beatissimam fuisse, & hanc esse omnium miseriarum instar iudicet? Illa olim & ingeniorum præstantiam, & artium quarumcunque, quibus vita hominum excolitur, elegantiam sibi pro iure suo, omnium consensu gentium vindicabat. Hæc, rudis, & iam propè rerum omnium ignara, patrios ritus, leges, victum, studia oblita, stupore veluti quodam, & veterno obtorpescit: Illa deductis in diuersas, & vltimas plerunque terras, pulcherrimis Colonijs, exteris gentibus literas & artium ac disciplinarum quoduis genus impertiuit: Hæc, Bar-

barorum colluuie fœdata, aut efferata potius, non modò non incorruptam illam sermonis, & morum integritatem: sed vix iam vllum priscæ illius elegantiæ atque humanitatis vestigium retinet. Illa magnorum, atque imperiosorum regum, cum domestico consilio, & bellica virtute, tum terrestribus maritimisque copijs, & conatus fregit sæpissime, & impetus debilitauit: Hæc, & multis ante seculis, accerrimis diuulsa, ac propè discerpta dissidijs, vecordiam suam clarissimarum ciuitatum, & populorum internicione luit: Et ab hinc annum iam paulominus centesimum, Othomanico impedita, ac deuincta dominatu, tam intolerabili seruitutis premitur iugo, vt aquæ, terræque amisso iure omni, ac potestate, spiritum etiam ipsum, non è cœlo magis quàm ex ipso ducat insolentissi-

mi victoris nutu, & arbitrio. Illa postremo plura, quàm reliquæ omnes orbis terræ partes ornamenta, & operum ostentabat insignia: Hæc, quod spectandum, aut visendum sit, nihil omnino amplius habet, quàm ruinosa mœnium vestigia, & veluti laceri, ac putris cadaueris, ipsa iam consumptas, & abolitas temporis diuturnitate reliquias. Magna nimirum Fortunæ commutatio, quæ tam ingenti & miserabili clade veterem Græciam perculit. Quò tamen vehementius nos afficere, & commouere potest eius rei cogitatio, eò maiores præpotenti, ac sempiterno Deo gratias debemus, quòd eius clementia effectum est, vt in augustissimo aui tui, sanctissimi, & sapientissimi Principis pontificatu cum in reliquis Europæ partibus, tum verò maximè in Italia omnis humanitas,

&

& vitæ expoliendæ ratio, ipsius iam se antiquæ Græciæ laudibus adæquarit. Nam præterquam quòd virtutum omnium exemplis, legum sanctitate, literarum elegantia hæc ætas mirificè efflorescit: Viget præterea, & regendarum ciuitatum, & ducendorum exercituum peritia: Aedificandi, pingendi, fingendi, canendi etiam, psallendíque artes, nihilo ferè sunt deteriores, quàm priscis temporibus fuisse dicuntur. Eloquentiæ, & liberalium disciplinarum studia, ita se efferunt, cum ingeniorum numero, & excellentiam, tum verò omnis doctrinæ recta intelligentia, vt nihil iam perfectius, aut elimatius requiri posse videatur. Quòd si per xv. superiores proximos huius pontificatus annos, tanta frui potuimus felicitate, inter graues, & perniciosos magnorum imperiorum

motus, eundem hunc Pont. Max. si nobis tot in posterum tempus, quot sperare possumus, & optare debemus Deus seruarit annos, dubitandum nihil profectò fuerit, quin diuino eius consilio, pace, terra marique parta, vniuersa Christianorum respu. omnem, omnium, quæ literarum monimentis prodita fuerint, temporum sit gloriam superatura. Tu verò interea ALEXANDER, *vitæ, ac fortunarum mearum patrone, non desines, optimis quibusque & doctissimis viris, domesticis, atque intimis familiaribus tuis tuendis & ornandis, præclara heroicæ indolis, & virtutis tuæ documēta dare: Atque iis sociis, atque adiutoribus, subcisiui temporis aliquid, è summis occupationibus, & grauissimis curis ereptum, in ea studia conferre, quibus à puero deditus fuisti. In peruolutandis certè Pausaniæ libris, è Græci* homi

hominis facundia, & eruditione. non mediocrem tum fructum, tum voluptatem capies: Conuersos verò illos à me, vt fortasse non satis feliciter indices: Conatum tamen hunc meum referendi tibi gratiam, cum pro tuis erga me meritis, tum verò maxime pro mirifico quodam, & maxime perspicuo de me quàm optime merendi studio, à te non improbatum omnino iri & spero, & maiorem in modum cupio. Vale. Romæ. Id. Mart.

*

M. D. XLVII.

PAVSANIAE VETERIS GRAECIAE DESCRIPTIO, ROMVLO AMASAEO INTERPRETE.

*

N EA continentis Græciæ parte, quæ Cycladas Insulas, & Aegæũ mare spectat, Suniũ prominet Atticæ promontoriũ, in cuius ora portus, in vertice Suniadis Mineruæ tẽplum est: Hinc porrò nauigantibus breuis ad Laurium via: vbi olim argenti metalla Atheniensibus fuere. Proximè iacet parua, ac deserta Insula (Patrocli dicitur) quòd Patroclus præfectus Aegyptiarũ triremium, quas Ptolemæus Lagi filius Atheniensibus auxilio misit, clam occupatam, muro eam & vallo muniit: Cum Antigonus Demetrij filius ipse cum exercitu agrum popularetur: Et maritimam partem classe obsessam teneret. Piræeus verò, ante-

quam

quàm Themiſtocles ad rempub. accederet, non nauale ſed curia fuit: Nam Phalerum (ab ea enim parte, vt minimum vrbs diſtat à mari) nauale fuerat. Vnde & Meneſtheum cum aliquot nauibus ad Troiam, & Theſeum multo ante, in Cretam, Minoi ob Androgei mortem pœnas daturum, ſoluiſſe, memoriæ proditum eſt. At Themiſtocles, poſteaquam ſummæ rerum præfuit, quòd multo opportuniore loco nautis Piræa ſitum putaret, cum pro vnico Phaleri, triplex eius portus eſſet, in eo nauale exædificauit: Et nauium quidem ſtationes ad meam vſque ætatem ſtetere. Et non longè à maximo, de tribus, portu, Themiſtoclis ſepulchrum: Si quidem Athenienſes, ſui aliquando facti in Themiſtoclen pœnituiſſe tradunt, atque eius oſſa ex Magneſia recepta, ab ipſius neceſſariis in patriam reportara. Themiſtoclis ſane liberos conſtat reduces in Parthenone tabulam eam dedicaſſe, in qua etiam ipſe ineſt pictus Themiſtocles. In Piræeo verò quæ ſpectentur, hæc ſunt. Iouis, & Mineruæ fanum: Aenea ſunt deorum ſigna. Iupiter ſceptrum, & victoriam: Minerua haſtam tenet. Eodem in loco Leoſthenen, eiúſque liberos pinxit Arceſilaus. Hic ille eſt Leoſtenes, qui Athenien

nienſium atque aliorum Græcorum dux, Macedonas duobus prælijs vicit: Vno in Bœotia, altero vltra Thermopylas, ac poſtremo ad Lamian flumen, quod exaduerſum Oetæ monti eſt, compulſos obſedit. Longa ibidem quædam porticus eſt, qua pro foro vtuntur, qui proximè ad mare habitant. Nam qui longius à portu abſunt, forum & ipſi ſuum habent. In vltima verò porticus parte, Leocharis extant opera, Iupiter & populus. Veneris verò ædem, quæ mari proxima eſt, Lacedæmoniorum triremibus ad Gnidum in Cariæ Cherſoneſo profligatis, Conon erexit: Gnidij enim Venerem in primis colunt. Cuius templa apud eos ſunt varijs deæ cognominibus: Vetuſtiſsimum omnium, Doritidis, Acrææ alterum: Poſtremum quam Gnidian plerique omnes: At Gnidij, Euplœan Venerē, non Gnidian appellant. Sunt & alij Athenienſibus portus. In Munychia vnus, cum Munychiæ Dianæ templo. In Phalero, de quo iam diximus, alter, cui adhæret Cereris ædes: Et proximè, Sciriadis Mineruæ, & Iouis paulò longius. Aræ præterea & deorum, & heroum, qui ignoti vocantur. Quin & Theſei filiorum, & ipſius Phaleri eo ipſo in loco ſunt: Hunc autem Pha-

lerum Athenienſes Iaſoni Colchicæ expeditionis comitem fuiſſe dicunt. Extat & Androgei Minois filij ara, ſub herois tantum nomine. Sed Androgei eſſe norunt, qui priſcas patriæ res diligentius exquirunt. Hinc x x. ferme ſtadia Colias promontorium abeſt, quò Perſarum claſſe deleta, nauium fragmenta æſtu delata ſunt. Illic & Veneris Coliadis, & dearum, quibus Genetyllides nomen, ſigna ſunt. Has ego, quæ in Coliade coluntur, eaſdem cum illis eſſe ſuſpicor, quas Phocenſes Ioniæ populi, Gennaidas nominant. In via verò, quæ ex Phalero Athenas ducit, Iunonis ſine foribus, & tecto ædes eſt. Incendiſſe eam Mardonium Gobriæ filium, fama prodidit: Cum tamen adhuc in ea extet deæ ſignum, Alcamenis (vt aiunt) opus, quaſi verò id Perſæ non fuerint violaturi. Ad vrbem propius accedenti, Antiopes Amazonis monimentum in conſpectu eſt. Hanc certe Antiopen à Theſeo, & Pirithoo raptam; ſcriptum reliquit Pindarus. Troezenius verò Hegias hæc propemodum de ea ſcripſit. Herculem non prius Themiſcyram ad Thermodōtem amnem, quam [illegible] oppugnarat, cepiſſe, quàm Antiope Theſei amore capta (in ea enim oppugnatione Herculi ſocium fuiſſe Theſeum)

seum) oppidum tradiderit. Hæc Hegias. Athenienses verò, cum ad vrbem Amazones aduentarent à Molpadia, sagitta confixam Antiopen memorant, Molpadiam à Theseo occisam. Est enim & Molpadiæ apud Athenienses sepulchrum. Sunt in via quæ ex Piræo ducit ad vrbem, ruinæ murorum, quos Conon post nauale ad Gnidum prælium restituit. Illi enim, quos post repulsos Persas Themistocles extruxerat, xxx. tyrannorum temporibus deiecti fuere. Viæ adiuncta sunt virorum minime ignota sepulchra, Menandri Diopithis filij, & Euripidis, illud quidem honorarium: Nam Euripides cum in Macedoniam ad Archelaum profectus esset, illic sepultus est: Mortis verò genus, quale à multis vulgatum est, tale per me fuerit. Ac cum regibus quidem etiam poëtæ vixerunt. Ante Euripiden enim, cum Polycrate Sami tyranno vixit Enacreon: Et ad Hieronem Syracusas Aeschylus, & Simonides se contulere. Dionysio posteriori Philoxenus, Antigono Macedonum regi Antagoras Rhodius, & Aratus Solensis familiares fuere. Nam Hesiodus, & Homerus, regum familiaritates, aut nacti non sunt, aut consultò

ſpreuerunt: Ille, quòd agreſtem vitam amplexus, ab erroribus abhorruerit. Hic, quòd in vltimas terras peregrinatione ſuſcepta, potentium hominum opes, gloriæ, quam ſibi apud omnes gentes maximam comparauit, poſthabuerit. Cum alioqui, & Demodocum Alcinoo familiarem inducat, & Agamemnonē, poëtam neſcio quem apud vxorem reliquiſſe cōmemoret. Non longè vero à porta, ſepulchrum videas, in cuius faſtigio equeſtris eſt militari ornatu ſtatua: Ipſum quidem equitem, quis ſit, nō nouit: Verum tam equitem, quàm equum fecit Praxiteles. In primo vrbis ingreſſu cella eſt pomparum, quas aliàs ſtatis diebus quotannis, aliàs vero incertis temporum interuallis tranſmittunt, apparatibus deſeruiens. Proximum eſt Cereris tēplum, in quo ſigna ſunt deæ ipſius, & filiæ, Iacchi etiam facem præferentis. Inſcriptum in pariete Atticis literis opera eſſe Praxitelis. Non longè ab hoc templo Neptunus eſt, ex equo Polyboten gigantem, ad quem apud Coos de teſtudinis promontorio fabula pertinet, haſta petens: ſed inſcriptio, quæ noſtra ætate extat, alium eum eſſe, quàm Neptunum teſtatur. A porta ad Ceramicum, porticus aliquot ſunt: & ante ipſas virorum, & fœminarum, quorū non obſcu

obſcura gloria eſt, ænea ſigna. Habet vna quidem earum ſacella quædam & Mercurij (ſic enim appellatur) gymnaſium: In eadémque eſt Polytionis domus, in qua ad Eleuſiniorum prope ritum, initia ab hominibus inter cæteros Athenienſes minimè obſcuris agitari ſolita, traditum eſt. Sed ea in præſentia Libero Patri conſecrata fuerat: Ei nempe, quem Canentem, eadem ſanè de cauſa vocant: qua Muſarum ducem Apollinem. Eodem etiam in loco Pœoniæ Mineruæ, Iouis, Mnemoſynes, Muſarúmque ſigna ſunt: Et Apollinis poſtremò, quod & dicauit, & fecit Eubulides. Ad hoc Acratus Genius, vnus de Bacchi comitibus, cuius os è pariete extat, A Dionyſij æde cella eſt, in qua multæ ſunt fictiles ſtatuæ: Et inter eas Athenienſium rex Amphictyon, tum alios deos, tum Liberum Patrem conuiuio accipiens. Adeſt & Eleutherienſis Pegaſus, qui primus Liberi ipſius religiones Athenienſibus tradidit: Atque id ex Delphico oraculo, quo prædictum recordabatur, deum Icarij temporibus aduenturum: Regnum autem ad hunc modum ad Amphictyonem peruenit. Actæum, quo in loco nunc Attica eſt, memorant, primum regnaſſe. Ei ſucceſsit Cecrops, qui-

cum Actæi filia nupta erat. Huic filiæ fuere Herſe, Aglauros, & Pandroſos: Filius Eryſichthon: qui ad Athenienſium regnum non acceſsit: Forte enim ita accidit, vt viuente patre è vita decederet: Quo factum eſt, vt Cecrope mortuo: Cranaus, qui opibus & potentia Athenienſibus præſtabat, regno potiretur. Cranao verò & alias fuiſſe filias ferunt, & Atthiden, à qua tota regio, quæ prius Actæa dicebatur, Attica nominata eſt. Sed Cranaum Amphictyon, nihil affinitatem veritus (ſi quidem eius filiam in matrimonio habebat) regno per vim expulit. Verum & ipſe poſtea ab Ericthonio, facta coniuratione oppreſſus eſt. Patrem certe Ericthonio mortalium neminem fuiſſe aiunt: Sed Vulcano ex terra genitum putant. At Ceramicus vrbis via, à Ceranao heroë, Liberi Patris & Ariadnes (id enim de eo prædicant) nomen accepit: In quo quæ prima ad dexteram ſe oſtendit porticus, Regis dicitur: Nam illic tribunal eius eſt, qui annuum magiſtratum gerit: quod Regnum appellant. Circa eius porticus tectum fictiles ſunt aliquot ſtatuę: Theſeus Scironē in mare abiiciēs: Aurora Cephalū rapiens. Eſt enim in fabulis egregia ſpecie iuuenē Cephalū ab Auro

Aurora raptum, quòd eius amore capta esset. Cephali satu Phaëtontē natum: quem illa templi æditiuum fecerit: Sic enim & ab aliis, & ab Hesiodo in eo quod de mulieribus scripsit, carmine traditum est. Prope porticum eam, Cononi, eiúsque filio Timotheo positæ sunt statuæ. Cypriorum etiam regi Euagoræ, cuius suasu Artaxerxes Phœnissas triremes Cononi tradidit: Quod sanè tanquam ciuis Atheniensibus officium præstitit, quippe qui originis suæ primordia ad Salamina, Teucrúmque & Cinyræ filiam referebat. Ibidem Iupiter stat, cognomento Eleutherius: Et imperator Adrianus, vir cum de aliis quibus imperabat gentibus, tum de Atheniensibus optimè meritus. Porticus altera, quę à tergo huius extructa est, pictos habet deos, qui x i i. appellantur, & in extremo pariete Theseum, cúmque eo vnà popularem ciuitatis statum, & populum. Ea sanè pictura, argumento est, Theseum æquabilem Reipub. administrationem Atheniensibus constituisse. Inoleuit tamen & alia apud multos fama, Theseum summam rerum multitudini tradidisse, ex eo popularem administrationē ad id vsque tempus mansisse, quo repub. oppressa tyrannidem Pisistratus inuaserit. Sunt certè de hac

ipsa re & alij minus veri hominum sermones, eorum nempe, qui priscarum rerum (quod eas scilicet ex literarum monimentis non didicerunt) ignari, quæcunque à pueris ex choris, ac tragœdiis acceperunt, vera esse existimant: Non defuerunt qui memoriæ prodiderint, ipsum etiam regnasse Theseum, & post Mnesthei mortem regnum ad quartum vsque posteritatis gradum in familia eius permansisse. Quod si mihi de gentilitate esset historia instituta, omnes, qui à Melantho ad Clidicum vsque Aesimidæ filium, & qui post eos deinceps regnassent, enumerassem. Eadem pictura, nauatam ab Atheniensibus in prælio ad Mantineam Lacedæmoniis quibus auxilio venerant operam præfert. Belli autem eius totius ordinem Cadmeæ oppressionem, Leuctricam Lacedæmoniorum cladem, Bœotiorum in Peloponnesum irruptionem, quæ Lacedæmoniis Athenienses auxilia miserint, tum alij, tum Xenophon conscripsere. Picturæ argumentum, illud habet equestre prælium: In quo ex Atheniensibus Grylli Xenophontis filij, in Bœotio equitatu Thebani Epaminundæ virtus enituit. Atque hæc omnia pinxit Atheniensibus Euphanor. Et idem in proxima æde Apollinem

nem fecit, cognomine Patroum: Pro foribus verò Apollinem vnum Leochares, alterum Alexicacon cognomento (quod est ac si Auerruncum dixeris) fecisse Calamis dicitur. Deo cognomen narrant inde extitisse, quòd Peloponnesiaci belli temporibus omnia fœdantem pestilentiam, è Delphico oraculo responso quodam edito, is Deus sedasset. Deorum etiam Matris, quam Phidias fecit, ibi sacellum est, & in proxima Quingentorum curia (sic enim appellantur, qui apud Athenienses summæ rei præsunt) Qua quidem in curia, & Apollinis sunt, & Iouis Consiliarij simulachra, Pisię arte perfecta, & populus Lysonis opus. Nam legum latores Caunius Protogenes pinxit. Inter hos locum suum meruit Olbiades Callippi illius filius: Qui irruentibus in Græciam Gallis ducem se Atheniensium præsidio ad Thermopylarum ingressum præbuit. Galli verò, de quibus nunc incidit mentio, in extremis Europæ oris ad vastum mare accolunt: Cuius fines adiri posse nauibus negant: Est enim gurgitis æstu, scopulis, & belluarum immanitate, quam mare aliud omne, multo importunius. Horum fines amnis Eridanus perlabitur, cuius in ripis Phaëthontis casum Solis filiæ illius sorores collachry-

mari creduntur. Verum vt Galli appellarentur, non nisi sero vsus obtinuit, Celtas enim cum ipsi se antiquitus, tum alij eos nominarunt. Hi contractis vndecunque copiis, ad Ionium mare conuersi, omnes Illyrici populos, & quicquid gentium ad Macedonicum vsque nomen patet, quin & ipsos Macedonas oppressere. In Thessaliam denique impetu facto, cum proximè ad Thermopylas accessissent, Græcorum sanè multi, prorsus nihil ad resistendum excitati sunt: quippe qui magnis cladibus ab Alexandro, & Philippo etiam prius affecti, postremò ab Antipatro, & Cassandro penè deleti, nulli sibi crimini datum iri ducerent, si propter imbecillitatem, auxilium quíque suum desiderari sinerent. At verò Athenienses, tametsi & Macedonici belli diuturnitate debilitati, & aduersis aliquot prælìis propè fracti erant collectis aduentitiis aliorum Græcorum copiis, ad Thermopylas contendere. Quo quidem tempore, Callipum eius expeditionis ducem declararunt: Occupato autem quàm angustissimo montis aditu, Barbaros accessu prohibebant, ac illi tramitem eum nacti, per quem Persas olim Ephialtes Trachinius duxerat: Phocensiúmque inde præsidio deturbato, in Oeta
superan

ſuperanda Græcos impunè fefellerunt. Ibi Athenienſes Barbarorum multitudine à lateribus circumuenti, fortiter pugnando, Græco ſe nomine dignos, vt qui maximè præbuerunt. At qui ex ipſis in nauibus remanſerant, grauiter laborarunt. Nam cum Lamiacus ſinus ad ipſas Thermopylas maximè cœnoſus ſit, propter aquas (vt opinor) calidas, quæ ea parte in mare influunt, difficile dictu eſt, quanto labore receptis in foros Græcis, graues viris & armis naues ex ea cœni voragine exemerint: Et ab Athenienſibus quidem ad hunc modum Græci ſeruati ſunt: At Galli montis anguſtiis ſuperatis, nihil ſua magnopere exiſtimantes intereſſe, alia opida capere, in Delphos & Apollinis donaria, cupiditatis ſuæ omnem conatum conuerterunt. Et illis quidem, & Delphi, & Phocenſes, & ex aliis Parnaſi vrbibus multi in vnum congregati, accitis Aetolorum copiis, quæ gens per ea tempora iuuentutis robore præſtabat, inſtructa acie occurrerunt: Vt verò ad manus ventum eſt, & crebra de cœlo fulmina, & ſponte auulſa de Parnaſo ſaxa diuinitus Gallorum aciem perculiſſe memorant: Adiiciunt miraculo, armatos tris terribili ſpecie cōtra eos ſtetiſſe, quorū duos vſque ab Hyperboreis Hyperoch

perochum ſcilicet, & Hamadocum veniſſe, tertium Pyrrhum fuiſſe aiunt Achillis filium: Quo factum vt annua parentatione ex eo Delphi gratiam Pyrrho retulerint, cum antea eius ſepulchrum tanquã hoſtis, nullis honoribus vnquã dignũ putaſſent. Sed Gallorum magna pars in Aſiam claſſe tranſuecti, ad illud vſque tempus maritimam eius partem populationibus infeſtam reddiderunt, quo Pergameni, qui eam quæ olim Theutrania appellata eſt, regionem tenent, eos longe à mari fugatos, in finitimam partem, quæ nunc Gallogræcia dicitur, compulerunt: Vbi illi Ancyra Phrygum oppidò occupata, ſupra Sangarium amnem conſederunt. Eam vrbem Midas Gordij filius condiderat, & ad meam ſanè vſque ætatem permanſit anchora ab eo inuenta in Iouis æde: Et fons ille, quem Midæ nominant, monſtrabatur, in quem vinum infudiſſe Midam, vt Silenum captaret, vulgo creditum eſt. Neque verò Ancyram ſolum, verum & Peſinuntem ad montem Agdiſtin, nobile Atys tumulo oppidum ceperunt. Sunt adhuc apud Pergamenos Gallorum ſpolia, & pictura eorum teſtis, quæ in Gallos geſſere. Quam verò Pergameni incolunt terram eam Cabiris

ſacram fuiſſe perhibent: Se ipſi ex eo Arcadum numero eſſe volunt, qui cum Telepho in Aſiam traiecerint. Bellorum verò (ſi quæ forte alia geſſerunt) ad alias gentes fama fortaſsis non peruaſit. Tria certè præclara rerum geſtarum monimenta reliquerunt, quorum illud primum fuit, quòd inferioris Aſiæ imperium adepti ſunt: Alterum quòd Gallos, ex eo, quem prius occuparant, loco cedere coëgerunt: Tertium quòd Thelepho duce cum Agamemnonis copiis manum conſerere auſi ſunt, cum Græci per locorum inſcitiam ab Ilio aberrantes, è Myſorum agro Troianum illum eſſe rati, prædas agere aggreſsi eſſent. Sed ad id redeo, vnde eſt hiſtoria ab initio digreſſa. Quingentorum curiæ proximus locus eſt, qui Thoclus dicitur, vbi Prytanes rem diuinam facere conſueuerunt: Quo in loco non ſanè magna ſunt aliquot ex argento ſigna. Paulo verò ſuperius heroum eorum ſtatuæ poſitæ ſunt, à quibus recentiora nomina Athenienſium tribus acceperunt. Qui certe tribuum numero auxerit, vt decem pro quatuor eſſent, nouáque nomina pro priſcis impoſuerit, id ſanè ab Herodoto traditũ eſt. Ex Eponymis autem (ſic enim appellantur à quibus tribus nomina ſumpſerunt)

runt) vnus est Hippothoon Neptuni filius, ex Alope Cercionis filia: Alter Antiochus Herculi è Meda Philantis genitus: Tertius Aiax Telamonis filius. Ex Atheniensibus Leo, quem filias ex oraculo pro salute publica deuouisse ferunt. Habet & inter eos locum suum Erectheus, qui Eleusinios prælio vicit: Eorúmque ducem Immaradum Eumolpi filium interfecit. Ad hos Aegeus, & Pandionis nothus filius Oeneus: Et ex Thesei liberis Acamas. Vidi etiam Cecropis statuas, & Pandionis inter eos à quibus tribuum sunt cognomina, sed vtris eorum honorem habeant, non planè dixerim: Regnauit enim & Cecrops maior, qui cum Actei filia nupta fuit, & minor Erechthei filius Pandionis nepos, pronepos Erichthonij, à quo est in Eubœam Colonia deducta. Regnauit etiam Pandion Erichthonij, & alter minoris Cecropis filius, qui cum filiis à Metionidis regno pulsus, cum ad Pylam Megarensium regem, cuius filiam in matrimonio habebat, confugisset, morbo confectus illic diem suum obiit. Estque eius mari vicinum monumentum eo in loco Megarensis agri, qui ab Atheniensibus Mergscopulus est appellatus. At filij rursus eiectis Metionidis Megaris, Athenas reuersi

ſunt: Vbi regnum maximus natu Aegeus obtinuit: Et Pandion quidem non ſatis æquo fato eduxit filias: neque filios, qui ſuas perſequerentur iniurias, vllos reliquit. Thraciæ certe regem, quo opes ſuas firmaret, ſibi affinitate deuinxerat: Sed fati vim effugere, nulla poſſunt homines ratione. Nam cum Tereus, cui nuptum Progne data fuerat, Philomelæ eius ſorori contemptis Græcorum legibus, vitium obtuliſſet & puellæ inſuper corpus ferro violaſſet, mulieres ad ſceleris pœnam expetendam prouocauit. Pandioni verò & altera nobilis eſt in arce ſtatua: Et hi quidem ſunt priſci homines, à quibus Athenienſes tribubus nomina indiderunt. Natu autem multo inferiores & alij ſunt: Attalus ſcilicet Myſus, & Ptolemæus Aegyptius, & penes quem ætate mea imperium eſt, Adrianus, qui & deos vnus omnium religioſiſsimè colit, & populorum, qui ipſi parent, felicitati maximè conſuluit: Is bellum omnino nullum, niſi inuitus, ſuſcepit. Hebræorũ duntaxat, qui ſupra Syros ſunt, defectionem vltus eſt: Quę ſanè Dis templa vel erexerit, vel donariis & operibus exornarit: Quæ item vltro Græcis, quæque rogatus Barbaris dona ciuitatib⁹ dederit, Athenis in communi deorũ omnium templo con-
ſcripſe

ſcriptum eſt. Attali verò & Ptolemæi rerum geſtarum memoriam, cum vetuſtas magna ex parte aboleuit, tum eorum negligentia interiit, qui vt eam literis mandarent, cum illis vixere: Quamobrem mea intereſſe duxi, & quas res geſſerint, & quemadmodum ad eorum maiores, Myſorum, & Aegyptiorum, finitimarúmque gentium imperium peruenerit, exponere. Ptolemæum quidem Macedones, re Philippi Amyntæ filij, verbo, Lagi filium fuiſſe exiſtimant: Eius enim matrem vterum ferentem à Philippo, Lago vxorem datam ferunt. Hunc & alia in Aſia præclara facinora geſsiſſe memorant: Et Alexandro in Oxydracis periclitanti, præ cunctis regis amicis, auxilio fuiſſe. Eundem etiam Alexandro mortuo, iis qui ad Aridæum Philippi filium regnum deferebant acriter reſtitiſſe, regnúmque in plures partes diuidendi authorem in primis extitiſſe: Quo tempore ipſe in Aegyptum profectus, Cleomenem quem Aegypto præfecerat Alexander, quòd Perdiccæ ſtuderet, ſibi ſuſpectum occidit: Atque is Macedonibus, quibus negotium datum erat, vt Alexandri cadauer Aegas reportarent vt ſibi illud traderent perſuaſit: acceptúmque Macedonico ritu Memphi condidit,
nihilq

nihilq; omnino dubitans bellum sibi Perdiccam illaturũ, Aegyptum præsidiis firmauit. Perdiccas verò ad speciẽ quandam, in exercitu Aridæum Philippi filiũ, & Alexandrum puerum, Alexandro & Rhoxane Oxyartæ filia genitum habuit: Quasi vero illis regnum vindicaret, cum re tamen Aegypti regnum Ptolemæo eripere conaretur: Verum ex Aegypto pulsus, amissa magna ex parte existimatione, quam in bellicis rebus consecutus fuerat, & in magnam apud Macedonas inuidiã adductus, à satellitibus suis interfectus est. Ptolemæum Perdiccæ cædes ad res gerẽdas excitauit: Syriam igitur statim, & Phœnicen imperio suo adiecit, mox Seleucũ Antiochi filium, ab Antigono eiectum, ad se confugientem in fidem recepit. Ad hæc in Antigonum & Cassandrum Antipatri filiũ, armis eorum se impotentiam persecuturum professus, bellum mouit: Lysimachũ Thraciæ imperãtem facilè ad societatem induxit, cum & Seleuci fugam commemoraret, & Antigoni opes cunctis formidolosas fore, si quid amplius creuissent, moneret. Interea Antigonus bellum vtique apparabat, belli tamen fortunam tentare prius non est ausus, quàm audita Cæ renæorum defectione Ptolemæum

in Libyam mouisse renunciatum est. Tunc enim & Syros, & Phœnicas primo impetu in potestatem suam redegit, quibus cum Demetrium filium, illum quidem peradolescentem, verum summa virtute & spe iuuenem, præfecisset, ipse in Helespontum rediit: Sed antequã traiiceret, cum audisset à Ptolemæo Demetrium prælio superatum, retro copias egit: Demetrius non prorsus tota prouincia hosti cesserat, quin & Aegyptiorum non magnam vtique manum insidiis oppresserat: Appropinquatẽ Antigonum Ptolemæus nõ expectandum ratus, in suum se regnum recepit. Hyeme verò acta, Demetrius Cypriũ cum classe profectus, Menelaum primum Ptolemæi præfectum nauali prælio, deinde Ptolemæum ipsum proprius accedentem vicit: Mox in Aegyptum fugientem persecutus terra Antigonus, mari Demetrius vrgebat. Ptolemæus omni ex parte periculo circumuentus, præsidio tamẽ ad Pelusium cõstituto, triremibus è flumine in hostem deductis ita restitit, vt suum sibi regnum facilè tutatus sit. Antigonus quidẽ ex præsentium rerum difficultate, occupandi Aegytum, spem omnem abiecerat: Demetriũ tamen cum ingenti exercitu, & nauibus multis contra Rhodios misit, vt qui se re-

dacta in potestatem suam insula, opportuno aduersus Aegyptios propugnaculo vsurum speraret: Sed Rhodij cum ipsi per se bellica virtute, & operibus, ac machinis acriter obsistebant: Tum illos Ptolemæus omni ope, copiísque suis iuuabat. Antigonus igitur æque Rhodiensi, ac prius Aegyptiaca expeditione infeliciter tentata, nō ita multo post contra Lysimachum, Cassandrum, & Seleucum acie dimicare ausus, magnam exercitus partem amisit: Ac postea belli aduersus Eumenem diuturnitate confectus è vita decessit. Ex omnibus autem, qui Antigonum oppugnarunt regibus summa fuisse impietate Cassandrum iudico: Qui cum Antigoni opera Macedoniæ regnum conseruasset, non dubitauit viro optimè de se merito bellum inferre. Antigono verò mortuo, Ptolemæus Syriam & Cyprum iterum subegit, Pyrrhúmque in Thesprotidem Epiri reduxit, & per Magan Berenices, quam tunc in matrimonio habebat, filium Cyrenē, quæ à se desciuerat, quinto post defectionem anno recepit. Quòd si Ptolemæus re vera Philippo Amyntæ filio genitus est, intemperantem vsque ad insaniam in mulieres amorem, à patre nimirum ei quasi hæreditarium fuisse facile credi po-

est. Cum enim Euridicen Antipatri filiam vxorem duxisset, ex eáque liberos etiam suscepisset, Berenices nihilominus (quam Eurydicæ comitem in Aegyptum Antipater miserat) amore captus, filios ex ea quoque genuit: Ex iis Ptolemæum iam prope moriens, sibi regni successorem declarauit, à quo Atheniensibus tribus vna est. At hic etiam Ptolemæus Arsinoës germanæ sororis amore victus eam sibi matrimonio adiunxit: Atque id non sanè ex Macedonum, sed Aegytiorũ, quibus imperabat, lege fecit. Minorem autem fratrem Argæum insidias sibi comparantem (vt fama est) interfecit. Idem etiam Alexandri cadauerè Memphi deportandum curauit. Alterum quoque fratrem ex Euridice natũ, cum ab eo Cyprios ad defectionem solicitari persensisset, de medio sustulit: At Magas eius ex eadem quidem matre frater, patre vero Philippo, Macedone illo quidem, sed ignobili & populari genitus, cum Cyrenæis, quibus à Berenice præfectus fuerat, vt à Ptolemæo deficerent, persuasisset, in Aegytum cum exercitu mouit. Ptolemæus cum aditus ex omni parte muniisset, se ad Cyrenæorum impetum sustinendum comparabat: Sed vbi Magæ in itinere de

Mar

Marmaridarum (ea Libyæ Nomadum gens eſt) defectione eſt allatum, Cyrenas agmen retro agere conatus eſt. Quò cum illum perſequi Ptolemæus conaretur, id ei fuit impedimento, quòd cum ad ſuſtinendum Magæ impetum, & alios mercenarios milites, & Gallorum quatuor ferme milia conducta haberet: Et eam manum comperiſſet, de Aegypto occupanda conſilia inire, eos in deſertam inſulam per Nilum deduxit: Eo in loco ad vnum omnes, cum mutuis confoſsi vulneribus, tum fame enecti periere. Magas verò cum Apamen vxorem duxiſſet, Antiochi filiam, ſocero perſuadet, vt violato fœdere, quod eius patri Seleuco cum Ptolemæo ictum fuerat, in Aegyptum inuadat: Quod cum Antiochus comparato exercitu moliretur, Ptolemæus in omnes populos, quibus imperabat Antiochus, copias dimiſit: Quæ imbecilliores excurſionibus prædonum more, ac populationibus infeſtos redderent, validiores acie ado rirentur. Quod ſanè conſilium, omnem in Aegyptū Antiocho proficiſcendi facultatem eripuit. Hic nempe ille Ptolemæus eſt, qui (vt ante expoſui) auxiliariam claſſem Athenienſibus contra Antigonum, & Macedonas miſit, qua tamen re non ma

gnopere ad salutem Atheniensium profectum est. Huic filij ex Arsinoë non sane sorore, sed ea quæ Lysimachi filia fuit, nati sunt. Nam soror, quam sibi matrimonio iunxerat, antequam pareret, diem suum obiit, à qua Arsinoëtes regio cognomen accepit. Postulat autem locus, vt etiam quę ad Attalũ pertinent, exponantur, cũ & ipse ex eorum numero sit, à quibus Atticis tribubus cognomina indita sunt. Vir fuit Macedo Docimus nomine, vnus de Antigoni ducibus, qui se postea, opésque suas omnes Lysimacho tradidit: Hic Philetærum Paphlagonem eunuchum habuit, à quo quę gesta fuerint, cũ defecisset à Lysimacho, & quemadmodum Seleuci partes fuerit secutus, inter ea inferã, quæ de Lysimacho fuerint commemoranda. Hic autem Attalus, Attali quidem filius fuit: Regno verò, quod Eumenes frater Philetæro concesserat, sui patruelis potitus est. Is omnium quæ gessit, maximum illud fuit: Quòd Gallos in eam, quam etiam nunc tenent terram à mari confugere coëgit. Iam secundum eorum ducem vnde tribus appellatæ sunt, statuas, signa deorum spectantur Amphiaraus, & Pax Plutonem puerum ferens. Ibidem Lycurgus ex ære Lycophronis filius, & Callias, qui pacem

Ath

Athenienſibus(vt vulgo memorant)ab Artaxerxe Xerxis filio,confecit. Demoſthenes etiam,quem in Calauream,quæ inſula iuxta Troëzenen eſt,Athenienſes exilij cauſa concedere coëgerunt:Reuocatúmq; paulo poſt,iterum poſt Lamiacam cladem in exilium miſere: Quo tempore,in eandem inſulam reuerſus,hauſto veneno,interiit. Hunc ex omnibus Græcis exulibus, vnum ad Antipatrum, & Macedonas non traxit Archias. Thurius erat Archias patria,negotium is plané valde inhumanum ſuſceperat. Nam omnes qui ante cladem à Græcis acceptam in Theſſalia Macedonibus aduerſati fuerant, captos ad Antipatrum pœnas daturos trahebat. Huc igitur Demoſthenis nimius in patriam amor euaſit. Quo mihi illud præclaré dictum videtur,Hominem nimis reip.adminiſtrationi deditum,& populari aura fidentem, haud vnquam feliciter diem extremum claudere. Prope Demoſthenis ſtatuam, Martis eſt delubrum,in quo duo ſunt Veneris ſigna. Martis Alcamenes, Mineruæ ſignum Parius vir fecit,Locrus nomine. Ibidem eſt etiam Bellonæ ſignum, Praxitelis filiorum opus. Ad templum aſtat Hercules, & Theſeus, & Apollo tænia redimitus: Virorum autem ſtatuæ ſunt

Calades, quem legum latorem Athenienses perhibent: Et Pindarus, qui quòd Athenienses carmine laudauit, & statuam, & alia meruit præmia. Neque longè sunt Harmodius, & Aristogiton Hipparchi interfectores, cuius facinoris causam, & modum alij explicarunt, ex his aliquot Critias, antiquiores fecit Antenor: Has cum Xerxes, vrbe capta, quam ciues deseruerant, cum alia præda asportasset, Antiochus postea Atheniensibus remisit. In theatri verò (quod Odeum vocant, quasi cantilenarium dicas) ipso vestibulo, Aegyptiorum regum sunt statuæ: Quibus est omnibus idem Ptolemæi nomen, inter eos discrimen faciente cognomine: Namque alium Philometora, Philadelphum alium appellarunt: Nam Lagi filio Soteris cognomentum Rhodij dedere. Philadelphus vero is fuit, cuius à nobis mentio, cum sermo de iis esset, à quibus tribubus sunt nomina, facta est. Huic Arsinoës sororis apposita est statua. At qui Philometor est dictus, octauus est à Ptolemæo Lagi filio. Id autem cognominis per illusionem nactus est: Neque enim regum quisquam fuit vnquam ex omnibus, quem maiori mater odio prosecuta fuerit: Hunc enim maiorem quamuis natu,

natu, regem salutari non est passa, & vt in Cyprum viuente patre ablegaretur, effecit. Cuius in filium acerbitatis, cum alias fuisse causas Cleopatræ memorant, tum quòd Alexandrum natu minorem sibi obsequentiorem fore sperabat: ob eámque rem, primum vt eum Aegiptij regem crearent, suadebat: Deinde cum repugnante plebe id assequi nequisset, in Cyprum Alexandrum misit, imperatoris quidem nomine, re verò, vt per eũ Ptolemæo formidolosior esset ipsa. Postremò ex omni Eunuchorum numero, quos amantissimos esse sui putabat, saucios in concionem produxit, Ptolemæum insimulans, & insidias sibi fecisse, & eunuchos vulneribus fœdasse: Qua re Alexandrini commoti, non multum obfuit, quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: Sed cum ille naui se è periculo eripuisset, haud ita multo post, è Cypro reuersum Alexandrum, regem appellant. Digna autem facinore pœna Cleopatram consecuta est: Eam enim filius, quem suis ipsa consiliis ad regnum euexerat, peremit: Quo scelere detecto, cum ciuium metu aufugisset Alexander, Ptolemæus in Aegyptum redijt, ac iterum regno potitus, Thebanis, quòd ab ipso defecerant, bellum in-

tulit: ac tertio à defectione anno in potestatem suam redactos, tam grauiter mulctauit, vt qui antè Græciæ ditissimas quasque ciuitates, Delphos etiam ipsos, penes quos erat sacrata deo pecunia, & Orchomenios opibus superarant, nullum pristinæ fortunæ vestigium retinuerint. Ipsi quidem Ptolemæo non ita multo post morbo consumpto, pro multis eius erga se meritis Athenienses, & alia multa quæ nihil necesse est exponere, decreuerunt: Et æneã statuam cum Berenice, quæ sola illi è legitimo toro suscepta fuerat, erexerunt. Post Aegyptios vero reges, Philippo, & eius filio Alexandro statuæ positæ sunt: Quorum res gestę maiores fuere, quàm vt aliis de rebus susceptæ historiæ inseri debeãt. Aegyptiis quidem regibus ad veri honoris monimentum tanquam bene de se meritis præmia sunt constituta: Philippo verò & Alexandro adulatione potius multitudinis. Nam & Lysimacho non tam eius ducti studio, quàm temporibus consulentes, eundem honorem habuerunt. Fuit Lysimachus natione Macedo, Alexandri satelles, quem rex ira incensus, in eandem cum leone caueam coniici iusserat: sed cũ ab eo bestiam exanimatam intellexisset, viri perpetua admiratione virtutem pro-

secutus,eodem illum,quo optimum quemque è Macedonibus,loco esse voluit. Mortuo verò Alexandro ei Thraciæ parti, quæ Macedoniæ finitima est, imperauit: Quam Philippus etiam antè,& Alexander tenuerant. Est autem ea regio non sanè magna: Nam reliqua Thracia adeo hominum multitudine abundat, vt nisi forte Galliam excipias, cuiuis nationi hominum frequentia anteponi posse videatur: Quod in causa fuit, vt vniuersam ante Romanos nemo imperio suo adiecerit. Nunc autem & Thracia tota, & quicquid Gallici nominis est, Romano imperio paret: Sed Galliæ bene cultas tantum partes, quibus imperarent, dignas iudicantes: reliquas, quę nulli vsui visę sunt, quòd aut immodicis frigoribus, aut soli sterilitate laborarent, consultò missas fecerunt. Eius igitur Thraciæ partis compos factus Lysimachus, Odrysas primum bello est aggressus: Deinde in Dromichæten & Getas profectus, cum prælium initum esset cum hominibus & rei bellicæ nequaquam imperitis,& numero multo superioribus, fuga se è summo periculo, in quod res suas ōmneis deduxerat, eripuit. In ea pugna Agathocles eius filius paterno ductu, militaris discipli-

næ rudimentis tunc primum assuescens à Getis captus est. Quare Lysimachus aliis etiam præliis nihilo secundioribus belli fortunã expertus, de summa rerum solicitus, & quòd filius in hostium potestatem venisset, minime leuem cladem numerans, cum Dromichæte & Getis pace facta, illi, temporum necessitati obtemperans, & filiam despondit, & ea Thraciæ parte cessit, quæ trans Istrum est. Sunt qui non Agatoclem, sed ipsum Lysimachum ab hostibus captum fuisse dicant: Deinde ab Agathocle iis conditionibus quas diximus, fœdere cum Getis icto liberatum. Vt verò rediit Agathocles, Lysandram Ptolemæi, qui Lagi filius fuerat, & Eurydices filiam, vxorem duxit: classe deinde in Asiam traiecit: & Antigoni regno capto, eam quam nunc quoque Ephesij mari proximam incolunt vrbem, condidit: in quam Lebedios, & Colophonios, eorum vrbibus euersis, deduxit: Eas verò vrbiũ excisiones Phœnix iamborum scriptor deplorat: Nam Hermesianacta, qui elegos scripsit, ad illud vsq; tempus superstitẽ fuisse non crediderim. Neq; enim is in aliqua carminum suorum parte excisam Colophonem nõ defleesset. At Lysimachus Pyrrhum quoque Aeacidæ filium bello

bello est adortus. Eius namque ab Epiro Profectione obseruata, cum sepe ille domo abesse consuesset, & reliquam Epirum hostilem in modum populatus est, & regum sepulchra violauit: Addit Hieronymus Cardianus (quod vt credam adduci nõ possum) Lysimachum sepulchris disiectis, regum ossa dissipasse: Sed hic ipse Hieronymus ob id, quo in reges odio laborabat, hæc scripsisse creditur: Cum vnum tamen Antigonum multis idẽ, & haudquaquam debitis laudibus exornet. Nec vlli dubiũ fuerit hæc illum de regũ Epiri monimentis ad calumniam cõmentum: Quis enim crediderit hominem Macedonẽ sepulchra regum Epiri violasse? Nesciebat fortasse Lysimachus eos nõ Pyrrhi solum, sed Alexandri etiam maiores fuisse: cum Alexander maternum genus ab Epiro, atq; adeo ab Aeacidis duceret. Argumento est præterea inter Pyrrhum & Lysimachum non multo post conciliata societas, nulla per bellum iniuria fuisse inter ipsos ad reditum in gratiam spem interclusam. Sed Hieronymus & alias habuit cũ Lysimacho simultatis causas, & eã proculdubio maximã, quòd ille Cardianorũ vrbe euersa, pro ea Lysimachiã in Isthmi Thraciæ Chersoneso condiderat. Et Lysimachus

machus quidem quantisper Cassander, eiúsque liberi regnarunt, à Macedonum amicitia nō discessit: Vbi verò Demetrius Antigoni filius regnum adeptus est, ne se ille prouocaret metuens, prior cōtra eum arma mouit. Nouerat enim paternum ei esse de promouendo imperio semper cogitare: Vt primum igitur illum in Macedoniam profectum, Alexandro, à quo accersitus fuerat, interēpto, eius regno potitum comperit: probabilē belli causam nactus, ad Amphipolim cum Demetrio congressus, parum absfuit, quin de Thraciæ quoque regno in dubium veniret. Quo tempore Pyrrhi auxiliis confirmatus, & regnum retinuit, & Nestiis deinde, ac Macedonum parti imperauit. Nam Pyrrhus cum exercitu veniens ex Epiro, dum Lysimachi rebus pro tēpore studeret, magnam Macedoniæ sibi partem vindicarat. Verum cum in Asiam Demetrius contra Seleucum traiecisset, quantisper nihilò inferior armis fuit Demetrius, in Lysimachi societate Pyrrhus perstitit: Vbi verò Demetrius in Seleuci potestatē venit, dissoluta est inter eos amicitia. Bello itaq; vtrinque comparato, Lysimachus Antigono Demetrij filio, & Pyrrho magno prælio superatis, & Macedonia vniuersa potitus est, &

eſt, & Pyrrhum in Epirum redire coëgit. Multæ verò, & magnæ ſolent ex amore hominibus exiſtere calamitates. Hic enim Lyſimachus cum natu iam grandior eſſet: & cum ipſe ſuſceptis liberis fortunatus haberetur: tum verò Agathocli filio ex Lyſandra liberi geniti eſſent: Arſinoëm tamen Lyſandræ ſororem ſibi matrimonio adiunxit: Eam, cum timeret ſui ne filij, mortuo Lyſimacho, in Agathoclis poteſtate eſſent, de Agathoclis cæde conſilia iniiſſe ferunt. Sunt qui ſcriptum reliquerint Arſinoën Agathoclis amore captam, cúmque ad obſequium adoleſcens pellici non potuiſſet, ab ea per inſidias de medio ſublatum: Lyſimachum, vbi tam audax facinus vxorem auſam cognouit, quòd nihil tamen vehementius optaſſet, ſupra quam dici poſſit gauiſum. Eius itaque permiſſu, interempto Agathocle, Lyſandra ad Seleucum profugit: Secum verò habuit filios, & fratres, qui dum ad Ptolemæum confugerent, de rei atrocitate nuntium acceperant. Fugiẽtibus verò ſe comitem addidit Alexander, Lyſimachi ille quidem, ſed ex Odryſiade vxore filius. Hi cum Babylonẽ perueniſſent, à Seleuco, vt bellum contra Lyſima-

chum

chum susciperet, supplices contenderunt. Eodem vero tempore & Philetærus, cui omnis Lysimachi pecunia cōmissa fuerat, Agathoclen interfectum dolens, séque ob eam rem Arisnoë suspectum existimans, Pergamum supra Caycum occupat, atque inde per legatū se, pecuniámque omnem Seleuco tradit. Quod vbi Lysimacho nunciatum fuit, statim in Asiam traiicit, ac bellum prior Seleuco infert: Collatis verò signis cum eo congressus, in ipso prælio, magna clade accepta, occubuit: Eius cadauer à Lysandra multis cum precibus impetratum, Alexander Lysimachi filius ex Odrysiade (vt ante dixi) sustulit, & in Chersonesum deportatum, sepulturæ mandauit: Eo sane in loco, quo nunc etiam inter Cardiá, & Pactyan vicum, insignis tumulus extat: Et hæc quidem à Lysimacho gesta sunt. Apud Athenienses autem Pyrrhi etiam conspicitur effigies, cui cum Alexandro Magno sola generis propinquitas intercessit: Nam Pyrrhus Aeacida Arybbæ filio, Olympiade verò Neoptolemi filia, Alexander genitus est: Neoptolemo & Arybbæ pater fuit Alcetas Tharypi filius. A Tharypo autem retro ad Pyrrhum Achillis, quindecim sobolis gradus numerantur. Is enim primus Ilio exciso, omisso
in

in Thessaliam reditu, in Epirum appulit, atque ibi Heleni vatis monitu consedit: Cui cum nulla ex Hermione proles esset, ex Andromache tres suscepti sunt filij, Molossus, Pielus, & natu minimus Pergamus: Ex eadem verò Cestrinũ Helenus genuit, cum ei Andromache Delphis Pyrrho interfecto nupsisset. Cum autẽ Helenus moriens Molosso Pyrrhi filio regnum reliquisset, Cestrinus collecta Epirotarum manu, eam, quæ supra Thyamin fluuium est, regionem tenuit. At Pergamus cum in Asiam traiecisset, Ariũ in Theutrania dominantem, singulari, de imperio certamine dimicans, occidit: Et vrbibus, quod etiã nunc manet, ex suo, & Andromaches nomine cognomentum dedit. Andromache enim filium secuta est: Et ibidem vtriusq; adhuc extat heroicum monimentum. Pielus verò in Epiro mansit, ad quem potius quàm ad Molossum Pyrrhus Aeacidæ, & maiores eius originem referunt. Fuit autem ipsum etiam Epiri imperium vsque ad Alcetam, & Tharypum in vnius potestate: Nam Alcetæ filij inter se dissidentes, non prius concorditer regnarunt, quàm æqualiter inter se regnum diuiserũt. Postea verò Alexandro Neoptolemi filio in Lucania extincto, Antipatri metu in Epi-

rum reuersum Olympiadē Aeacides Arybbæ filius, cum aliis est officiis prosecutus, tum vero eam suis copiis iuuit ad bellum cum Aridæo, & Macedonibus gerendum, atque id inuitis etiam, ac sequi recusantibus Epirotis. Olympias victoriam adepta multa in morte Aridæo inferēda, pluráque ac magis nefaria dum Macedonas insectatur, immanitatis exempla edidit. Quo minus cuiquam mirum fuit, eam paulo post graues quidem, sed meritas sceleris & crudelitatis suæ Cassandro pœnas dedisse. Eius certe inuidia Aeacidæ, quo minus statim ab initio in regnum ab Epirotis reciperetur, maximè obfuit: Nam cū æquiiam, & placatis vteretur, Cassander illi iterum est aduersatus: Ac pugna quidem inter Philippum Cassandri fratrem, & Aeaciden Oeniadas cōmissa, Aeacides ex vulnere non ita multo post de vita decessit. Alcetam deinde Arybbæ quidē filium, & Aeacidæ fratrem natu grandiorem, Epirotæ regnare iusserunt, hominem planè impotentis iracundiæ, ob eámque causam à patre eiectum. Hunc cum regnum inisset, more ingenij sui furentem, ciues noctu adorti cum filiis opprimunt, quo de medio sublato, Pyrrho Aeacidæ filio regnum restituunt. Ei ad regnum primum accedend

denti Cassander bellum intulit, homini peradolescenti, & ad resistendum non magnopere parato. At is Macedonibus in fines suos iam inuadētibus ad Ptolemæum Lagi filium se contulit, à quo mox accepta eius in matrimonium filia, ex eadem qua ceteri Ptolemæi liberi matre suscepta, cum classe, & Aegyptiorum copiis est in regnum reductus. Regno igitur iam constituto, in Corcyræos primum arma mouit, quorum cum insulam finibus suis ex aduerso sitam videret, ne aliquando hostibus pro statione esset, metuebat. Quas autem à Lysimacho clades acceperit, & quēadmodum pulso Demetrio Macedoniæ ad illud vsque tempus imperarit, quo à Lysimacho pulsus est: Et Pyrrhi simul res gestas, quæ memoria dignissimæ visæ sunt, dum de rebus Lysimachi ageremus expo-suimus. Græcorum verò neminē ante Pyrrhum bellum Romano imperio intulisse satis constat: Nam neque Aeneas quidem ipse à Diomede, aut Argiuis, qui Diomedem secuti sunt, vlla est omnino pugna lacessitus Atheniensibus certè, & alias orbis terræ partes, & vniuersam Italiam armis opprimere cogitantibus, Syracusana clades quo minus cum Romanis belli fortunam experirentur, impedimento fuit.

Alexander verò Neoptolemi filius, Pyrrhi gentilis, natu eo grandior, in Lucanis ante è vita excesſit, quàm potuerit cum Romanis ſigna conferre. Pyrrhus itaque primus omnium è Græcia aduerſus Romanos vltra Ionium mare copias tranſportauit, à Tarentinis ille quidem accerſitus: Ii enim cum bellum diuturnum cum Romanis geſsiſſent, iámque ſe illis impares intelligerent, deuinctâ ſibi prius beneficiis Pyrrhi voluntate, quod eum Corcyræos oppugnantem naualibus copiis iuuerant, per legatos regi, vt ſocia arma ſecum iungeret, perſuaſerunt, Italiam docentes toti Græciæ felicitate præſtare, nec eſſe ſatis æquum ſe amicos, & ſupplicum more auxilia rogantes, iniquiſsimis temporibus ſuis deſeri. Hæc exponentibus legatis Troiani belli euentus Pyrrho in mentem veniebat, ac ſpem concipiebat ex animi ſententia omnia euentura, quando ipſe ab Achille originem ducens, aduerſus Troiæ coloniam arma ſumpturus eſſet: Vt verò primum in Italiam traiicere ſtatuit, quæ hominis erat in rebus gerendis alacritas, naues ſtatim longas inſtruxit, nauigiáque opportuna ad equos & milites tranſuehendos, vt præſto eſſent, curauit. Libri extant non ſanè illu-

ſtrium

ſtrium authorum, qui Rerum geſtarum commentarij inſcripti ſunt: Quos dum lego, Pyrrhi cum alacritatem, quam in præliis præ ſe tulit:tum prouidentiam, qua ſe ad futuras dimicationes comparauit, non poſſum non magnopere admirari. Nam priuſquam Romani reſcierint, in Italiam claſſe tranſmiſit, & cum iam appuliſſet, non prius adeſſe eum Romani animaduertêre quàm commiſſa cum Tarentinis pugna, ſe ille cum exercitu, inopinato oſtendit, factóque repente impetu hoſtium (vt par fuit) agmen turbauit. Ac tunc quidem cum ſe Romanis haud quaquam acie parem eſſe intelligeret, elephantos compararat, quos inter præliandum in illos immitteret. Belluas autem has primus ex Europæ principibus Alexander, Poro, & Indis deuictis in poteſtate habuit. Quo mortuo, & alij reges, & plurimas Antigonus ſibi comparauit: Pyrrhus in pugna quam cum Demetrio commiſit, elephantos aliquot cepit. Ii cum ad Tarentum in mediam irrupiſſent aciem, non parum Romanos exterruere, pleriſque aliud quàm belluas eſſe exiſtimantibus. Ebur enim hominum opere & arte priſcis temporibus expoliri ſolitum norant haud dubie multi: Beſtias au-

tem ipsas priusquã Macedones in Asiam traiicerent, præter Indos, & Libyas, finitimósque illis populos nulli viderant: Quod ipsum ex Homero facile cõiicias, qui cum lectos, & opulentiorum domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nusquam mentionem facit: Quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quid ;uam audisset, antiquius, opinor, duxisset hoc, quã Pygmæorum, & gruum pugnam commemorare. Pyrrum post hæc in Siciliá Syracusanorũ auocauit legatio. Nam cum Carthaginienses classe in Siciliam inuasissent, iámq; omnes Græci nominis vrbes ad vastitatẽ redegissent, ac postremo ipsas Syracusas, quæ sola ciuitas adhuc incolumis erat, circumsederent: Pyrrhus de Syracusanorum legatis re cognita, Tarentum, Italicámque omnem oram missam fecit: In Siciliam verò cum transisset, primo statim aduentu Barbaris repulsis Syracusas obsidione liberauit. Deinde quamuis Carthaginienses nauali disciplina, quippe qui essent è Tyro Phœnices oriundi, Barbaris planè cæteris præstare intelligeret, cum illis tamen solis Epirotarum copiis fretus, confligere non dubitauit: Epiri certè ne post captum quidem Ilium, maxima pars aut mare no-

rat; aut falsis escis vescebatur. Cuius mihi rei Homerus in Odyssea testis est.

Nec norunt cærula Ponti,

Nec dapibus vescum salis admiscere saporem.

At enim victus nauali prælio, cum paucis, quæ à clade superfuerant nauibus, Tarentum se recepit, vbi rebus suis vehementer attritis, de fuga (cum sibi per Romanos sine pugna discedere minimè licitum speraret) tale cœpit consilium. E Sicilia post cladem acceptam reuersus, legatos cū literis ad Asiæ reges, & ad ipsum Antigonum dimisit: Ab aliis pecuniam, ab aliis auxilia, ab Antigono verò vtrunque exposcens: Cum legati reuersi literas ei reddidissent, Epirotarum & Tarentinorum principes in concionem vocat: Ibi quas acceperat literas non sanè recitauit, sed propediem affutura auxilia affirmauit. Cum percrebuisset igitur fama in Romanorum etiam exercitu, & è Macedonia, & ex Asia magna Pyrrho auxilia aduētare, nihil illi noui moliri ausi sunt. Pyrrhus verò ea quæ cōsecuta est nocte ad Epiri montes (quæ Ceraunia vocant) classe transuectus est. Mox ab Italica clade cum paululum conquiesset, milite confirmato, Antigono statim bellum indixit: Cum &

alia ei crimini daret, & illud maximè, quod suam dum in Italia cum exercitu esset, nullis missis auxiliis, spem frustratus esset: atque Antigoni quidem cùm proprias copias, tum Gallorum mercenarias primo impetu fudit, fugauítque, & ad maritimas vsque vrbes persecutus est. Ex ea victoria superiorem Macedoniam, & Thessaliam in ditionem suam redegit. Prælij certè magnitudinem, & Pyrrhi victoriam declarāt Gallorum scuta in Itoniæ Palladis templo, quod inter Pheras, & Larissam est, dicata, cum epigrammate huiusmodi.

Hos tibi Gallorum clypeos rex donat Itoni
Pyrrhus, ab audaci rapta trophæa acie,
Viribus Antigoni fractū, iam maxima in armis
Quæ fuit Aeacidum gloria semper erit.

Hæc quidem illic, in Dodonæi autem Iouis templo Macedonum scuta suspenderunt, cum inscriptione.

Ditibus hæc Asiæ terris opibúsque potita
Iam premere audebant Hellada seruitio:
Sacra Iouis templo, pendent quæ affixa columnis
Arepta Aemathijs scuta cruenta viris.

At enim cum parum abesset, quin totam Pyrrhus Macedoniam subigeret, & si vnus erat omnium ad præsentes occasiones

nes arripiendas paratifsimus, Cleonymus tamen eum à Macedonia in Peloponnesum auocauit: Patria quidem Spartanus fuit Cleonymus: cum exercitu tamen in Lacedæmoniorum fines hostiliter inuasit. Eius rei causam, cũ Cleonymi genus percensuero, exponam. Pausanias, qui Græcis ad Platæam dux fuit, Plistoanacta filiũ reliquit. Hic alterum Pausaniam genuit, cuius Cleombrotus filius fuit: Is qui in Leuctrica pugna dimicans, aduersus Thebanorum ducẽ Epaminondam, occubuit. Huic duo fuere filij Agesipolis, & Cleomenes: Mortuo autem sine liberis fratre, Cleomenes regnum obtinuit, qui Acrotatum maiorem, & Cleonymum natu minorem genuit. Cum autem Acrotatus prius, nec multo post Cleomenes diem suum obissent, inter Areum Acrotati filium, & Cleonymum de regno orta est cõtentio. Eius itaque rei causa regnum sibi quo iure, quáue iniuria Cleonymus vindicaturus, Pyrrhum in patrios fines induxit. Lacedæmonij quidem ante Leuctricam cladem, nullum vnquam belli aduersum casum experti fuerant, eóque, se nunquam pedestri pugna victos, gloriabantur. Nam Leonidæ, parta ferè victoria, quominus Persas ad internicionem deleret fatigati longa

pugna militis robur defuisse asserebant: Et quæ Athenienses Demosthene duce ad Sphacteriam insulam gessissent, belli potius furtum quoddam, quàm victoriam fuisse. Prima illis illata est in Bœotiis clades: Alteram (qua maiorem in modum opes eorum afflictæ sunt) ab Antipatro, & Macedonibus acceperunt: Iam tertiam eorum finibus calamitatem intulit, illatum insperantibus à Demetrio bellum: Cum verò iam quarto Pyrrhum cum infesto exercitu fines ingressum viderent, assumptis in societatem Argiuis, & Messeniis, illi obuiam venere: Quos cum Pyrrhus prelio vicisset, parum omnino abfuit, quin eodem impetu vrbem caperet: Sed cum agrum populationibus infestum reddidisset, prædámque inde magnam egisset, paululum temporis requieti dedit. Interea Lacedæmonij ad sustinendam se oppugnationem confirmarunt. Sed & Spartam ante Demetrio oppugnante præaltis fossis, & validissimis quibúsque operibus muniefrant: Quáque facilior aditu erat, propugnacula etiam excitarant. Dum hæc aguntur, Pyrrho Spartano bello occupato, Antigonus cum Macedonũ vrbes præsidiis, & munitionibus firmasset, in Peloponnesum copias duxit. Quippe qui sciret Pyrrhum

rhum Lacedæmone, & Peloponnesi parte subacta.in Epirum non statim rediturum, sed in se.Macedonicúmque nomen arma conuersurum. Cum autem Argis egressus in Laconicum agrum Antigonus exercitum esset immissurus, ei Pyrrhus fit obuius: Ibi initio prælio. victor Pyrrhus fugientes in vrbem persecutus est: vbi, cum eius exercitus (vt fere fieri solet in diuersa abisset, repugnantibúsque acriter hostibus pro templis, ędibus, & angiportis, aliisque vrbis locis, Pyrrhus à suis relictus esset, in capite vulnus accepit: Ferunt eum tegulæ ictu à muliere deiectæ interiisse: Argiui verò non mulierem illam, sed Cererem assumpta mulieris forma fuisse, affirmant: Et hęc quidem illi de Pyrrhi morte: Quod & Leuceas prodidit, qui carminibus indigenarum res conscripsit. Est præterea Argis, quo loco Pyrrhus cecidit, ex oraculo Cereri erectum fanum, & in eo Pyrrus ipse sepultus est. Illud verò maximè mihi mirandum videri solet, omnes ex gente, & Aeacidarum nomine, diuinitus oblata nece occubuisse: Achillem enim, vt Homerus memorię prodidit, ab Alexandro Priami filio, & Apolline interfectum: Pyrrhus certe eius filius oraculi iussu, à Delphis occisus est. Huic autem Aeacidæ filio, quale

&

& Argiui, & Leuceas dixerunt, mortis genus obtigit: De eius tamen cæde non satis constare scripsit Hieronymus Cardianus. quem scilicet cum rege viuentem, in eius gratiam scribere, maximè fuit necesse. Ná si Philistus venia dignus habetur, qui cum Syracusas se restitutum iri speraret, multa Dionysij flagitia dissimulauit. Hieronymo certè multa ad Antigoni gratiam scribenti ignoscendum. Et huc quidem Epirotarum potentia euasit Cum verò Athenis Odeum introieris, & alia spectatu digna, & Liberum patrem conspicies, iuxta quem fons est: hunc, quia per nouem aquã salientes diffundit, Enneacrunon vocant: Eum Pisistratus exornauit: Plutei quidem passim in vrbe multi, hic autem vnicus est fons. Templa verò supra fontem Cereris, & Proserpinæ extructa sunt, in quorum altero Triptolemi signum est, de quo quæcunque dicuntur, mox, omissis qui de Deiope iactantur sermonibus, exponam. Inter Græciæ populos maximè de antiquitate, & deorum muneribus cum Atheniensibus certant Argiui, non aliter quidem, quàm inter Barbaros cum Phrygibus Aegyptij. Memoriæ itaque proditum est, Cererem Argos venientem à Pelasgo hospitio acceptam, ibi ex Chrysanthide de filiz

liæ raptu cognouisse. Interea Trochilum sacrorum antistitem ab Agenore Argis pulsum in Atticam venisse: Cúmque Eleusine vxorem duxisset, Eubuleum, & Triptolemum genuisse. Hæc Argiui. Athenienses verò, & finitimi, Triptolemum Celei filium fuisse, qui primus frugum cultum,& sationem tradiderit, nihil dubitant. At Musæus carminibus (si modo ea Musæi sunt) Triptolemum Oceani, & Terræ filium prodidit: Et Orpheus (quanquam & ea Orphei esse vt credam, adduci non possum) Eubuleo & Triptolemo Dysaulem patrem fuisse: Eos à Cerere frumenta serendi rationem accepisse, quòd ex illis primum Ceres filiæ raptum cognouisset. Chœrilus Atheniensis in ea fabula, cui Alope nomen est, Cercyonem, & Triptolemum fratres fuisse, ex Amphictyonis filiabus, scripsit: Et Triptolemo Rharon, Cercioni Neptunum patrem fuisse. Longiore verò oratione conantem singula persequi: & omnia, quæ de templo, cui Eleusinio nomen est, commemorari possent, planius explicare: quædam me visa per somnum species deterruit. Ad ea igitur redeo, quæ literis mandare nulla religione prohibeor. Pro templi foribus, quo loco etiam Triptolemi signum est, bos ænea

ænea

ænea ſpectatur, ita ornata, vt victimæ quæ ad aram trahuntur. Ibidem ſedentem videas Epimeniden Gnoſium, quem cum in agrum exiſſet, in ſpelunca ſomno oppreſſum memorant, neque prius experrectum, quàm annos XL. obdormiuiſſet: Poſtea verò, & heroicos verſus fecisse, & cum alias vrbes, tum Athenas luſtraſſe. Quod ipſum apud Lacedæmonios ſedata peſtilentia fecit Thales, Epimenidis tamen neque propinquus, neque ciuis, cum illum Gnoſium, hunc Gortynium fuiſſe dicat Polymneſtus Colophonius, in eo carmine quod de Thalete Lacedæmoniis fecit. Paulo hinc longius Eucleæ, quod eſt, ac ſi illuſtris famæ dixeris, delubrum, à Perſis, qui Marathonem occuparant, dicatum. Nullam autem fuiſſe victoriam, qua ſint magis Athenienſes gloriati, quàm ea, quam ex Marathoniæ pugna ſunt adepti, hinc præcipuè vt credam adducor, quòd Aeſchylus, cum prope iam eſſet vt è vita decederet, qui de ſe ipſo ante prorſus conticuerat: vir tanta in poëſi nominis celebritate, cuiuſque virtus naualibus præliis ante ad Artemiſium & Salaminem enituerat, de Maratonia pugna, cum ſuum carmen ederet, in ipſa operis fronte ſuum & patriæ nomen inſcripſit. Marathonium e-
nim

nim saltum, & Persas qui illuc descenderunt suæ testes virtutis citat. Supra Ceramicum, & porticum, quæ Regia dicitur, Vulcani est fanum, in quo, quòd Mineruæ positum sit signum, nihil sanè admiror, cum ad ea, quæ de Erichthonio vulgo traduntur, animum refero. Deæ verò signum, quod glaucos habeat oculos, Libicam de ea re fabulam comperio: Mineruam Neptuni, & Tritonidis paludis filiam esse, atque ideo glaucos illi itidem vt Neptuno oculos esse. Non longè abest cœlestis Veneris delubrum, quàm primi omnium Assyrij coluere, à quibus Paphij in Cypro acceptum sacrorum ritum cum Phœnicibus qui in Palæstina Ascalonem vrbem incolunt, Phænices cum Cyteriis communicarunt. Athenis verò eam religionem induxit Aegeus, cum Veneris ira & sibi prolem non obtigisse, & sororibus calamitatem immissam putaret. Quod ætate nostra extat deæ signum ex pario lapide, Phidiæ opus fuit. Sed Athmonensium apud Athenienses curia est: Eius curiales multo ante Actæum Porphyriona regnasse ferunt: Ab eòque, quod apud ipsos est, cœlestis Veneris templum dedicatum. Sed & alia multa longè diuersa ab iis, quæ communi

muni vrbanæ plebis opinione recepta sunt, per curias iactantur. Pergentibus verò ad eam porticum, quæ à picturæ varietate Pœcile dicitur, Mercurius æneus in conspectu est, quem Forensem vocant: Propè porta est, ad quam trophæum ab Atheniensibus erectum, iis nempe, qui Plistarchum Cassandri fratrem, cui ille equitatum suum, & conductitium militem commiserat, equestri certamine fuderunt. In ipsa autem porticu Atheniensium primum acies in Oenoë Argiui agri vico, aduersus Lacedæmonios instructa. Expressa verò res est non ad pugnæ iam efferuescentis effigiem, cum quisque pro se virtutis documenta dare contendit, sed accedere aduersæ acies videntur, & iam comminus congredi: In medio autem pariete Athenienses sunt Theseo duce cum Amazonibus dimicantes. Hæ verò solæ ex omnibus fœminis, nulla vnquam clade deterreri potuerunt. quin belli nouam semper aleam subirent: Nam & Themiscyra capta, & copiis, quas contra Athenienses miserant, deletis, ad Troiam cum Atheniensibus ipsis, & vniuersis Græcis pugnarunt. Post Amazones, Græcos cernas Ilium excindentes, & reges ob Aiacis in Cassandram nefarium

rium facinus, in vnum congregatos: Quo in loco cum ipse Aiax, tum captiuarum agmen mulierum, & inter cæteras, Cassandra ipsa picta est. In extremo picturæ loco, sunt qui in Marathone aduersus Persas pugnarunt: Ibi ex Bœotis Platæenses: Et item Attici nominis omnes, qui cum Barbaris conflixerunt: Spectatur autem in pugnando par in vtraque acie alacritas. Qua in parte prælium commissum est, fugientes videas Barbaros, & in ipsa fugæ trepidatione se temere in paludem trudentes: In ipso operas fine Phœnissæ naues sunt, & Barbarorum, qui in eas se coniecerant à Græcis facta cædes. Ibidem & Marathon heros est pictus, à quo campi nomen habent. Theseus quoque tanquam à littore soluens, Mineruia, & Hercules. A Marathoniis enim Herculi primum (vt ipsi memorant) honores habiti sunt. Inter pugnãtium imagines maxime illustres sunt Callimachus, cui postea Athenienses imperium detulere. Inter duces Miltiades, & Echetlus heros, cuius posterius mentionem faciam. Eodem in loco ænei clypei infixi sunt, cum inscriptione, Scionæorum eos, & auxiliariorum esse: Qui verò pice obliti contra temporis iniurias sunt, eos & alia simul spolia, quæ ibi spectantur, de

e

Spartanis esse dicunt in Sphacteria insula captis. Ante porticum statuæ sunt æneę. Solon in primis, qui Atheniensibus leges dedit. Non longè abest Seleuci statua, cui haud obscura prodigia futuram felicitatem significarunt. Cum enim ex Macedonia cum Alexandro profecturus Pellæ Ioui sacrificaret, ligna aris imposita vltro ad dei simulachrum accesserunt, nullísque subiectis ignibus accensa sunt. Mortuo verò Alexandro, hic ipse Seleucus Antigonum Babylona cum exercitu aduenientem timens, ad Ptolemæum Lagi filium confugit. Mox Babylona reuersus, Antigoni exercitum fudit, ipsúmque Antigonum occidit, ac deinde victum prælio Demetrium Antigoni filium cepit: Quæ cum illi omnia prosperè euenissent, ac nō ita multo pòst Lysimachi opes corruissent, totius Asiæ imperium Antiocho filio tradidit. Ipse magnis itineribus in macedoniam rediit: E Græcorum sanè & Barbarorum copiis Seleuci exercitus constabat. At Ptolemæus Lysandræ frater à Lysimacho, ad quem antea confugerat, discedens, vir tanta in rebus gerendis alacritate, vt Fulmen sit cognomento appellatus, cum Seleuci exercitum Lysimachiam attigisse certior factus esset, eum impetu facto ado

adortus fudit, & occidit: Omnem verò eius pecuniam cum regibus diripiendum tradidisset, Macedoniæ regno ipse potitus est. Deinde primus ex omnibus (quos ipsi nouimus) regibus, acie cum Gallis congredi ausus, ab illis interfectus est. Macedoniæ verò regnum Antigonus Demetrij filius à se seruatum obtinuit. Seleucum quidem iustitia, & pietate reges omnes antecelluisse, facile adducor: Quippe qui Apollinis colossum Milesiis à Xerxe ademptum, & Ecbatana asportatum in Branchidas reportandum curauit. Et cum condita Seleucea ad Tigrin fluuium in eam Babylonios inquilinos deduceret, neque muros Babylonis demolitus est, neque Beli templum euertit, & Chaldæis vt proxima templo loca inhabitarent, permisit. In foro, & alia sunt opera, quæ præcipuam quandam Atheniensium in dis colendis diligentiam declarant: Et misericordiæ ara, cuius numini, quòd magna habeat in tota hominum vita & casuum varietate momenta, soli ex omnibus Græcis singularem quendam honorem habent Athenienses. Neque verò illi maiorem quàm cæteri in homines humanitatem, ac non in deos etiam religionem præ se ferunt. Est enim sua apud illos Pudo-

ri, Famæ, Alacritati ara. Quanto verò cæteris deorum cultu præstent, secunda, qua in præsentia vtuntur fortuna, argumento esse potest. In gymnasio, quod Ptolemæũ à conditore nuncupatum, à foro non longè abest, lapides sunt (Hermæ nominantur) qui spectentur sanè digni. Ptolemæi quoque ex ære statua. Iubæ etiam Libyci, & Solensis Chrysippi. Proximum gymnasio est Thesei templum, in quo hæc picta sunt. Atheniensium contra Amazonas pugna, quæ & in Mineruæ Clypeo, & in Olympij Iouis basi incisa est. Picta ibi etiam est Centaurorum, & Lapitharum rixa, vbi Theseus Centaurum occidens, spectatur, cum inter alios æquo Marte pugna committi videatur. Quæ in tertio inest pariete pictura, non satis iis, qui, vti res gesta sit, non didicerint, cognita esse potest: Cum & vetustas multa aboleuerit, & Micon non fuerit pingendo totam rem persecutus. Minos cum Theseum, cæterámque puerorum manum in Cretam abduceret, amore Peribœæ captus est, cuius cum Theseus libidini aduersaretur, & alia in illum, ira incensus, maledicta contulit, & Neptuni filium esse negauit. Quòd quam habebat cælatam gemmam, in mare si abiecisset, non esset eam ad se

re

reportaturus: Vix ea locutus, gemmam dicitur abiecisse. Theseum verò memorant cum ea, & corona, quam ab Amphitrite dono acceperat, è mari emersisse. De Thesei autem morte multa planè inter se discrepantia traduntur: Aiunt enim eum à Plutone victum, non prius dimissum, quàm ab Hercule solueretur. Illa veri multo similiora aliquando audiui: Theseum in Thesprotidem, vt regis vxorem raperet, venisse cũ Pirithoo (is enim quærendæ sibi vxoris cupiditate nimia impulsus, arma ceperat) Exercitus verò magna parte amissa, à Thesprotorum rege in vincula ad Cichyrum coniectum. In Thesprotide quidem & alia valde, quæ spectentur digna sunt: & Iouis in Dodona templum, sacráque ei fagus. Ad Cichyrum Acherusia est palus. Acheron amnis, & Cocytus præterfluunt, aqua insuauissima. Quæ loca cum vidisset (vt opinor) Homerus multa ex illis in suum de inferis poëma, transtulit, & ipsa etiam carminibus amnium nomina inseruit. Cum verò in vinculis adhuc Theseus detineretur, Aphidnã cum exercitu Tyndari filij adorti, capta vrbe Menestheum in regnum restituerunt. Et Menestheus quidẽ Thesei liberis quo minus se ad Elephenorem in Eubœam re

ciperent,nihil obstitit:Sed cum Theseo,si vnquam è Thesprotide rediisset,fore se opibus multo inferiorem intelligeret, multis obsequiis populo sibi conciliato obtinuit,ne rediens reciperetur. Missus itaque ad Deucalionem in Cretam,cum aduersa tempestate in Scyron insulam delatus esset,à Scyriis,cum ob generis claritatem, tum ob rerum præclarè gestarum magnitudinem,benignè acceptus est. Quæ res effecit,vt eum Lycomedes per insidias de medio tollendum curaret. Theseo verò templum Athenis dicatum est,non multo post Marathonem à Persis occupatum. Quo tempore Cimon Miltiadis filius, Thesei mortem vltus,Scyron deleuit,eiúsque ossa Athenas reportauit. Castorum exin templum perantiquum est, in quo ipsi iuuenes equis insidentes spectantur. Hic eorum res gestas Polygnotus pinxit. Et Leucippi filiarum nuptias. Micon verò eos,qui Colchos cum Iasone nauigarunt, omnium autem accuratissimè Acastum, eiúsq; equos fecit. Supra Castorum Aglauri lucus est:cui,& Hersæ,ac Pandroso sororibus, Mineruam aiunt Erichthonium in cistam abditum,commisisse,admonitis ne quid intus esset,curiosè inspicerent. Pandroson quidem paruisse ferunt:Soro-

res verò cistam resignasse, visóque Erichthonio, furiis agitatas, se de arcis maximè prærupto loco præcipites misisse: Ea sanè parte, qua Persæ irruptione facta ex Atheniensibus eos, qui se quàm Themistoclen oraculũ acutius intellexisse arbitrati, arcẽ ligneis operibus munierant, ceciderunt. Proximè abest Prytaneum, in quo Solonis leges perscriptæ adseruantur. Signa verò deorũ ibi posita, Pacis, & Vestæ. Virorum imagines, cũ aliorum tum Autolyci Pãcratiastæ. Nam Miltiadis, & Themistoclis statuas, priori abolita inscriptione, Romano & Thraci homini attribuerũt. Hinc ad inferiores vrbis partes descendẽtibus Serapidis fanũ se ostẽdit, cuius religionẽ à Ptolemæo Atheniẽses acceperunt. Apud Aegyptios autẽ cõpluta sunt eius dei tẽpla, sed omniũ clarissimũ habẽt Alexandrini: Antiquissimũ Mẽphitici: Quo neq; exteris hominibus, neq; sacerdotibus ipsis aditus patet, priusquã Apim bouem humarint. A Serapidis fano non longe abest locus, vbi primum Pirithoum, & Theseum societate inita, memoriæ traditum est, Lacedæmona, & deinde in Thesprotiden profectos. Proximo olim loco erectum fuit Lucinæ templum, quam ex Hyperboreis Delum venisse memorant, vt parturienti

Latonæ opem ferret: E Delo verò ad alias gentes Lucinæ nomen peruasisse. Ac Delij quidem Lucinæ diuinam rem faciunt, & ad eius aram hymnum Olenis cantant. Cretenses incolæ Gnosiæ regionis ad Amnisum eam genitam putant: Iunonis filiam fuisse: Soli autem omniũ Athenienses deæ signa vsque ad imos pedes velant: Eorum duo è Creta aduecta Phædram dedicasse: Tertium omnium antiquissimum, ab Erisichthone è Delo deportatum, fœminæ aiebant. Olympij verò Iouis templum Adrianus imperator dedicauit: Et in eo signum, quod magnitudine cum Romanis, & Rhodiensibus co lossis conferri possit. Vide-- ibidem, & alia signa ex ebore & auro, in quibus æque artem, ac magnitudinem admirere. Sunt & duæ Adriani statuæ ex Thasio: Totidem ex Aegyptio marmore: Ad templi verò columnas, vrbium, quas colonias Athenienses appellant, ex ære erecta sunt simulachra. Est autem totius templi ambitus stadium amplius quatuor, neque eius vlla pars statuis vacat: Singulæ enim vrbes in eo, Adriano statuam posuerunt: Quas omnes Athenienses longo interuallo superarunt, erecto eidem mirandi operis colosso in postica templi parte. In eodem

dem ambitu vetera sunt, Iupiter æneus, Saturni & Rheę delubrum, & lucus, quem Olympiæ nuncupant: Ibi in cubiti ferè altitudinem solū subsidit, quà post Deucalionis eluuionem, aquam defluxisse memorant: In eum hiatum, quottannis è melle, & triticea farina polentam porriciunt. In columna est Isocratis statua: Is tria reliquit præclarę actæ vitæ monimenta. Primū perseuerantiæ, quòd, cum octo & nonaginta annos vixisset, nunquam discipulos habere desiit. Alterum modestiæ, quòd semper fuit à publicis negociis & curis seiunctus. Tertium, quòd sibi libertatem carissimam rerum omnium fuisse declarauit: Post acceptum enim de pugna ad Chæroneam nuncium, præ animi ægritudine voluntariam mortem oppetiit. Ibi etiam positi sunt è marmore Phrygio Persæ, æneum tripodem sustinentes, tam ipsi, quàm tripos qui spectentur digni. Olympij quidem Iouis vetustissimum templum Deucalionem ædificasse vulgo proditum est: Nam Athenis habitasse Deucalionem prouale perspicuo signo habent sepulchrum eius, quod ab hoc ipso templo non longè abest. Adrianus verò & alia Atheniensibus opera exædificauit, & Iunonis, ac

Iouis Panellenij templum, communémque omnibus diis ædem. Spectantur inter cætera opera, vt quæ maximè, columnæ centum & viginti ex Phrygio marmore, & ex eadem materia parietes in porticibus extructi: Et in iis cellæ, quarum lacunar auro, & alabastro præfulget. Signis ipsæ, & picturis vndique exornatæ. Bibliotheca est in eodem templo, & gymnasium Adriani cognomento, in quo columnæ centum è Libycis lapidicinis. Proximè Olympij Iouis templum, Apollinis Pythij signum est: Et alia item Apollinis, quem Delphinium appellant, ædes. Ea cum ad fastigiū perducta iam esset, aiunt incognitum adhuc Theseum, vrbem introiisse talari palla, & coma eleganter cõposita: Atque vt primum ad Delphinij accessit, rogatum per illusionem ab iis, qui fastigium erigebant, quid ita nubilis virgo sola erraret, eúmque nihil aliud respondisse, sed disiunctis à plaustro, quod in proximo erat, bobus culmen templi altius quàm fabri statuerant, proiecisse. De ea verò vrbis regiuncula, quam Hortos vocant, & Veneris in ea templo, signóque quod templo adsistit, figura, vt Hermæ quadrata, nihil fide dignum est ab Atheniensibus traditum. Epigramma autem

autem indicat cœlestem Venerem esse, earum, quæ Parcæ appellantur, natu maximam. Sed quod in hortis signum Veneris est, Alcamenis opus fuit: Et inter ea, quæ Athenis cum admiratione spectantur, suũ obtinet locum. Est etiam Herculis delubrum, quod Cynosarges dicitur: quod ab alba quidem cane esse appellatum, qui oraculum norint, nihil dubitant. Ibi aræ sunt Herculis, & Hebes, quam Iouis filiam, & cum Hercule nuptam fama vulgauit. Alcmenes etiam ara & Iolai, qui multorum Herculis laborum comes fuit. Lyceum à Lycio quidem Pandionis filio nomen habet. Apollinis autem illud templum fuisse, & olim, & his etiam tempori bus creditum est: Lyciúmque inde primũ Apollinem dictum. Termissenses quoque, ad quos Aegeum fugiens Lycius se recepit, ab eo Lycios appellatos memorant. Est secundum Lycij, nisi Megarensium regis monimentum, quem cum Minos interemisset, sublatum Athenienses eo in loco sepelierunt. De hoc quidẽ Niso fabula vulgata est, capillum purpureum habuisse, quo saluo, mori se non posse ex oraculo cognorat. Ita verò accidit, vt cũ Cretenses eius fines hostilem in modũ adorti, & alia in Megaride oppida subitis incursionib

ſionibus cepiſſent, & ipſum intra Niſææ mœnia compulſum, obſediſſent, Niſi filia, Minois amore capta, crinem patri detonderit. Et hæc quidem ſic propemodum narrantur. Amnes in Attica nobiles ſunt, Iliſſus, & in eum cadens Eridanus, eodē cum Gallico Eridano nomine. Iliſſus verò ille eſt, ad quem ludentem Orithyiam, Boream rapuiſſe, ſibique matrimonio adiunxiſſe memorant ob eámque cum Atheniēſibus affinitatem, Barbarorum multas triremes demerſiſſe. Iliſſum Athenienſes, & aliis Dis, & Muſis ſacrum putant, quarum in eius ripis ara eſt, Iliſſiadum Muſarum dicta. Non longè ab eo locus oſtenditur, vbi Peloponneſij Codrū Melanthi filium, Athenienſium regem interfecerunt. Vbi Iliſſum traieceris locū offendas, qui Agre dicitur, & venatricis Dianæ ædē. Ibi enim primum cum ex Delo paulo ante in ea loca veniſſet, venationibus operam dediſſe Dianam ferunt, ob eámque cauſam eius ſimulachro arcus additur. Quod iam dicam, non facilè, qui audiunt, vt credant adduci poterunt: Mirantur qui viderint, Stadium eſt è candido marmore, ea magnitudine, quem facile hinc coniicias. Supra Iliſſum mons eſt, is lunata forma ad amnis ripam recta duplici muro pertēdit. Hoc ſtadium

dium Herodes Atricus erexit, multúmq; ex Pentelicis lapidicinis in eo cõsumpsit. E Prytaneo in viam descendas, quam Tripodas appellant, in qua surgunt deorum delubra, & in his tripodes dicati, vnde nomẽ viæ est: Aenei ij sunt, in quibus insunt memoratu digna, illustrium artificũ opera: Inter ea Satyrus, quo Praxitelem magnopere gloriatum ferunt. Nam cũ Phryne, cuius erat amator, ab eo sibi depoposcisset, quod esset eius operum pulcherrimum, non sane renuit: Verum, quod ipse de suis operibus iudicium facere pertinaciter recusarat. hoc astu mulier expressit: Eius seruus accurrens nuntiat, Praxitelis officinã igni correptam flagrare, bonámque eius operum partem iam periisse, non tamen adhuc omnia exusta: Exanimatus Praxiteles, foras exiluit, & actum est, inquit, de laboribus meis, si Satyro, & Cupidini flammæ non pepercerunt. Tum Phryne eum bene sperare iubet, nihil enim triste accidisse, sed illum dolo cogere voluisse, vt quod pulcherrimum operum suorum esse iudicaret, confiteretur: atque ita sibi illa Cupidinem delegit. Libero verò patri proximo loco dicatus est Satyrus puer, poculum porrigens. Amorem Libero ipsi assistentem Thymilus fecit. Est etiam

eriam Liberi iuxta theatrum antiquissimum templum, intra cuius ambitum duo sunt delubra, & totidem Bacchi signa: Alterum Eleuthereus, Alcamenes alterum, ex ebore & auro fecit. Picturæ eodem in loco hæ sunt, Liber Vulcanum in cœlum reducens, qua de re hæc Græcorum fabulis vulgatá: Vulcanum recens natu à Iunone abiectum, nihil verò illum iniurię oblitum, dono matri auream sellam misisse, cum occultis quibusdam vinculis, deam cum assedisset, statim vinculis implicitam. Cum verò præterquã Libero patri fidem deorum nemini haberet Vulcanus, vino delinitum Liber in cœlum eum reduxit. Picti sunt etiam Pentheus, & Lycurgus suæ in Liberum temeritatis pœnas dãtes. Ad hæc Ariadna dormiens, Theseus in patriam rediens: Et Bacchus ad rapiendam Ariadnam descendens. Non procul à Libero, theatróque ei proximo ædificium est, quod extructum ferunt ad similitudinem Xerxis tabernaculi. Instauratum id quidem est: Vetustius enim illud Sylla captis Athenis cremauit. Syllanæ illius Athenarum expugnationis causa hæc fuit. Mithridates Barbaris ponti Euxini accolis imperauit: Quo verò nomine Romanis bellum intulerit, quóque modo cum Asiam inuaſſ

inuasisset, alias eius vrbes vi in suam potestatem redegerit, alias societate sibi deuinxerit, qui cupiunt res à Mithridate gestas cognoscere, ex his inquirant accuratius, Ego ea tantum, quæ ad Athenarum calamitatem pertinent exponam. Aristion quidem erat Atheniensis, quem consueuerat Mithridates ad Græcas ciuitates Legatum mittere. Hic cum Atheniensibus egit, vt in amicitia Romanis Mithridatem præferrent, ne mini tamen id præterquam de plebe seditiosissimo cuique persuasit: Nam qui aliqua fuerũt existimatione, se ad Romanos vltro contulerunt. Commissa verò pugna multo superiores Romani fuere: nam in fugam versos Aristionem, & Athenienses ad vrbem, Archelaum verò, & Barbaros in Piræeum persecuti sunt. Erat hic Archelaus vnus ex Mithridatis ducibus, quem non multo ante Magnetes Sipyli incolæ incursionibus fines suos vastantem, multis ex Barbarorum agmine cæsis, vulnerauerant. Obsidione Athenienses cum vrgerentur, Taxilus Mithridatis dux, qui tunc forte Elateam in Phocide circunsedebat, excitus rerum earum nuntio, in Atticam copias suas traduxit. Id cum audisset Romanus imperator, copiarum partem ad vrbem obsidendam reliquit; ipse cum multo

maiore,

maiore, Taxilo in Bœotis occurrit: Triduo post, in Romana castra vltro, citróque missi nuncij venere. Syllæ quidem Athenarum muros captos, obsidentibus verò Taxilum prælio ad Cheroneam victum. Sylla igitur vbi Athenas rediit, omnes, quos sibi aduersatos nouerat, in Ceramicũ conclusos, sorte decimum quemque ad supplicium duci imperauit. Cúmque nihil omnino de sua in Athenienses iracundia remitteret, fugientes nonnulli, Delphos venere: Quibus consulentibus nunquid fato deleri Athenas necesse esset, respondit Pythia de vtre nescio quæ. Post hæc in illud morbi genus Sylla incidit, quo Pherecydem quoque Syrum consumptum accepimus. Eius multa sane immania, & Romano homine indigna in Athenienses facinora memorantur, ex quibus tamen illi non omnem existimo calamitatis causam extitisse, sed violati supplicis vindicem deam fuisse, Quòd Aristionem, qui in Mineruæ templum confugerat, vi extractum, interfici iussisset. Athenæ in hunc modum Romanorum bello affectæ, imperante Adriano denuo floruerunt. In theatro Athenis sunt tragicorum quorundam, & comicorum, eorum tamen minimè illustrium, statuæ multæ: Neque enim præter Menandrum

drum, quisquam ibi cuius celebre fuerit nomen, aspicitur. Ex tragicis verò nobiles positi sunt, Euripides & Sophocles. Fama est sub idem tempus, quo supremum diem clauserit Sophocles in Atticam irrupisse Lacedæmonios, eorúmque ducem sibi visum Liberum patrem videre, mãdantem, vt nouam Sirenem omnibus, qui mortuis haberi consueuerunt honoribus prosequeretur. Idem vero in quiete visum, Sophoclem & eius habuit poesin: obtinuit certè consuetudo, vt nunc etiam poëmata, & orationum quoduis genus, in quo insit suauiloquentia, cum Sirenis cantu conferatur. Aeschyli imaginem multo post eius mortem, & picturam eam, qua eius ad Marathonem virtus expressa est, factam puto. Hoc autem ipse de se scriptũ reliquit: puero sibi olim dum vuas custodiret, in agro dormienti, Bacchum imperasse, vt tragœdiam scriberet: Séque cum primum illuxisset, dicto audientem periclitatum, quid in ea re posset, omniáque se minimo negocio consecutum. In muro, quem Australem vocant, qui ab arce ad theatrum excurrit, Gorgonis Medusæ inauratum caput inclusum est, ægis addita, in theatri vertice specus è saxis arcem subit: In eo est tripos, in quo Apollo, & Diana cernuntur,

Niobes filios de medio tollentes: Ego sane Nioben vt viderem, in Sipylum montem ascendi. Silex, & prærupta crepido inminet, quæ prope assistenti, neque mulieris, neque lugentis formam ostentat. Qui verò procul aspexerit, mulierem lachrymantem & mœrentem videre sibi videtur. In ea via, quæ à theatro in arcem ducit. Calus sepultus est, quē sororis filium & discipulum cum Dædalus interfecisset in Cretam aufugit: Atque inde ad Cocalum in Siciliam. Aesculapij verò ædes cum ob plurima eius, & filiorum signa tum ob egregias picturas quæ spectem dignissima: In ea fons est, ad quem Halirrhothium Neptuni filium à Marte, cuius filiæ Alcippæ vitium obtulerat, interfectum tradunt: Déque ea cæde primum capitis iudicium factum. Ibidem & alia complura & Sarmatica dicata est lorica quam qui intueatur, nihilo quàm Græcos ad artes excolendas Barbaros minus solertes putabit: Nàm Sarmatis nulla sunt ferri metalla, neq; ad eos aliunde ferrum importatur. Sunt enim hi præ cunctis eorum regionum Barbaris ab hominū commerciis alienissimi: ob eam igitur ferri penuriam, vimineis hastarum cuspidibus vti pro ferreis excogitarūt. Arcus & sagi-

tas ex cornu habent,& earum item vimineas cuspides: Catenas verò in quemcunque assecuti fuerint hostium iniicientes, aduersis à cursu equis, laqueis implicatos subuertunt. Loricas hoc ferme modo faciunt: Magna equorum armenta habent, neque enim in partes terra descripta, priuatorum vsibus seruit, aut quidquam præter agrestem syluam fert. Compascua igitur tota regio est,& incolæ Nomadæ, id est vagi pastores appellantur: Equis non ad belli munia solum vtuntur, sed ex eodem pecore & hostias dis cædunt, & sibi cibum comparant: Vngulas vbi legerint perpurgatas, ac dissectas, ad similitudinem squammarum draconis expoliunt. Quòd si quis draconem non viderit, haud errarit si opus illud vngulis consertum pineæ nucis adhuc viridis torulis simile esse putarit. Has itaque squammulas perforant,& equinis vel bubulis neruulis consuunt, inde sibi loricas concinnant: Quæ neque elegantia, neque firmitate loricis Græcorum inferiores sunt: Eæ namque tum cōminus, tum eminus percussæ, ictus sustinent: Nam linteæ loricæ haudquaquam pugnantibus vtiles, quòd ferro vehementius immisso perniæ sunt, sed venatoribus certo præsidio sunt: In illis namque

leonum & pardorum dentes retunduntur. Et linteas quidẽ cum in aliis, tum in Grynæi Apollinis templo dicatas videas, vbi lucus tam ex satiuis arboribus est, quàm ex iis, quæ solo odore & specie delectant. Post Aesculapij fanum, quà ad arcem iter est, Themidis delubrum surgit, & ante ipsum Hippolyti monumẽtum, quẽ diris confixum è vita excessisse memorant. Norunt autem vel Barbari, qui Græcæ linguæ expertes non sunt, quæ de Phædræ amore, & nutricis audacis obsequio vulgata sunt. Est verò etiam apud Troëzenios Hippolyti tumulus, de quo hæc ipsi tradiderunt. Theseum cum Phædram ducturus esset, veritũ ne qui gignerentur liberi, aut ipsi Hippolyto, aut illis Hippolytus imperaret, ob eam rem Hippolytum Troëzenem ad Pittheum amãdasse. Tum vt apud illum educaretur, tum verò vt in eius regnum succederet. Post hæc cum Theseus Palantẽ, & eius filios res nouas molientes occidisset, Troëzenem, vt de cæde purgaretur, venisse: ibi tũc primùm Phædræ visum Hippolytũ, eiúsq; amore insaniẽtẽ, de morte sibi cõsciscẽda cõsiliũ cepisse. Myrtus ad huc apud Troëzenios ostẽditur, perterebratis vndiq; foliis: Eam sanè talem ab initio fuisse negãt, sed ex amoris ęgrimonia Phædram

dram crinali acu folia transfixisse. Veneris popularis, & Suadelæ cultum induxit Theseus, cum in vnam ciuitatem ex agris Atheniensem populum compulisset: Eorũ numinum vetera simulachra, mea quidem ætate, nulla extabant: Quæ nunc extant, artificum haudquaquam ignobilium opera sunt. Est & Telluris puerorum nutricis, & Cereris pubescentis templum. Cognominum verò causas à sacerdotibus qui sciscitati fuerint, discent. Ad arcem vnicus est aditus, nam ex aliis partibus, aut præruptis rupibus, aut valido muro incingitur: Vestibula quæ Propylæa appellant, è candido marmore fastigia habent: Quo sanè opere hac ipsa ætate nihil aut ornatu, aut lapidũ magnitudine præstantius. Equestres statuę quorum nam sint non habeo dicere, Xenophontis ne filiorũ sint, an verò ad loci duntaxat decorem positæ. Ad vestibuli dexteram inuolucris Victoriæ sacellũ est: Qua ad mare prospectus patet, inde se Aegeum abiecisse ferũt. Nam Theseum, aiunt, cum ad Minotaurum proficisceretur, virtuti suæ nonnihil fidentem, patri affirmasse, candidis velis vsurum se, interempto si Minotauro rediisset. Quod cum ob raptum Ariadnæ esset oblitus, Aegeũ nigris velis conspectis, cum filiũ periisse existimasset,

in mare se præcipitem dedisse: Et Aegei quidem apud Athenienses sepulchrum est, quod Aegei heroum dicunt. Ad læuam cella quædam est multis ornata picturis, quarum alis vetustate abolitis, adhuc extant Diomedes è Lemno Philoctetæ sagittas reportās, & Vlysses ex Ilij arce Palladium surripiens. Ibidem & Orestes Aegisthum, & Pylades Nauplij filios obtruncans, qui Aegistho in auxilium venerant. Ad Achillis etiam tumulum ducitur mactanda Polyxena: Quod consulto tanquam immane facinus prætermisisse videtur Homerus. Nam & idem, cū euersam ab Achille Scyron memorię prodidisset, vixisse tamen in ea insula cum virginibus, quod alij poetæ plerique omnes scriptum reliquerūt, non dixit. Hæc verò omnia Polygnotus pinxit: Addidit Vlyssem Nausicæ, & lauantibus cum ea vestem puellis assistentē, secutus nempe quæ de ea re finxit Homerus. Sunt & picturæ aliæ, & Alcibiades cū equestris ad Nemeam victoriæ monimentis. Perseus etiam in Seriphon, ad Polydectē, Medusæ caput portans. Quæ verò de Medusa fabulis prodita sunt, ea mihi de Atticis rebus scribenti cōmemorare nō libet. Inter eas picturas, vt puerū omittam hydrias portantem, & palæstritē, quē Timænetus

netus fecit, Musæus est: Quem ex veterum carminibus cognoui Boreæ dono volitasse: Quæ Musæi inscribuntur, ea Onomacritum fecisse arbitror. Nam Musæi nihil extat præter hymnum in Cererem, quem Lycomedi fecit. In ipso verò arcis aditu Mercurij statuam, quam Propylæam appellant, & Gratias fecisse dicunt Socratem Sophronisci, cui inter homines sapientiæ primas Delphici Apollinis oraculum detulit, cum id Anacharsi quidem Scythæ non tribuerit, qui tamen eius laudis cupiditate ductus Delphos venit. Græci de se cũ alia iactant, tum verò è suis maioribus septem fuisse sapientes, inter quos Lesbium tyrãnum, & Periandrum Cypseli filium connumerant: Sed profectò Periandro Pisistratus eiúsque filius Hippias humaniores, & sapientiores, omni etiam bellica, & ciuili laude superiores fuere: Præsertim verò priusquam Hippias Hipparcho interempto, & in alios cædis conscios, & in Leænã meretricem tam acerbè iracundiam exerceret suam. Eam etenim (dicam quæ antè literis mandata non fuerunt, ab Atheniensibus tamẽ vulgo credita) tamdiu diris cruciatibus lacerauit, dum animam efflaret, quòd scilicet Aristogitonis cum amica fuisset, coniurationis eius, per quã occisus est

Hipparchus,ignaram non fuisse suspicaba tur. Verùm Athenienses Pisistrati filiorũ tyrannide liberati,tanquam de se beneme ritæ,æneam Leænam posuere, cui adiunctum est Veneris simulachrum,quod Calliæ quidẽ donũ,Calamidis opus fuisse dicunt. Proximè est Diitrephis ænea statua, sagittis cõfixa. Hic Diitrephes,& alia,quæ fama celebrant Athenienses,gessit,& con ductitios Thracas,qui Demosthene Syracusas iam cum classe profecto,serius quàm oportuerat venerant, reduxit: Cúmque ad Chalcidicum Euripum venisset, Mycalessum(ea autem Bœotiorum mediterranea vrbs est)nauibus expugnauit: Oppido verò capto,non tantũ militaris ætatis viros, sed fœminas etiam ac pueros Thraces trucidarunt: Eius internitionis id mihi argumento esse potest,quòd ætate nostra, quæ Bœotiorum oppida olim Thebani euerterant,ab iis iam restituta sunt,qui ex clade profugerant: vt dubitandum non sit, Mycalessios etiam redituros fuisse, nisi cuncta planè ciuitas fuisset à Barbaris deleta. Illud certè non possum non plurimum mirari, Diitrephis statuam sagittis confixam, cum satis constet,eo tempore solis ex omnibus Græcis, Cretensibus gentilitiũ telum sagittas fuisse. Locros quidem Opuntios

tios nouimus Persico bello graui armatura vsos: Quos ad Troiam cum arcu, & funda venisse scribit Homerus: Sed neque Malienses sagittarum vsum retinuerunt, quē ipsum ante Philocteten ignorasse eos crediderim. Proximè ad statuam Diitrephis posita sunt(neque enim libet minus clara persequi)deorum signa. Hygiæ, quam filiā Aesculapij fuisse dicunt, & Mineruæ, cui etiam Hygiæ, idest sospitę, cognomentum. Ibidem est lapis non maior, quàm vt parui hominis sedile esse possit. Super eo cum Liber in Atticam primùm venit, quieuisse Silenum memorant, maximos enim natu Satyrorum Silenos nuncupant. De Satyris autem, qui nam sint, vt aliquid certius quā ab aliis traditum sit, cognoscerem, singula ex multis sum percunctatus. Narrauit autem mihi Euphemus Car, se cum in Italiā nauigaret, ventorū impetu in Oceani extremas oras delatum: Ibi desertas esse insulas multas, quas agrestes homines incolant: Et ad alias quidem noluisse nautas appellere, cū & ante appulissent, & à quibus incolis tenerentur non ignorarent: Tunc verò tempestate appulsos insulas appellari Satyridas. incolas rufos esse, & caudas haud multo equinis minores infra clunes habere: Eos vbi primū hospites senserunt

prope adesse ad nauim concursu facto, nulla emissa voce, in mulieres, quæ in naui erãt, manus iniecisse: Nautas verò pauefactos, Barbaram fœminam exposuisse: In eã Satyros irruentes, non eam tantum, quæ à natura viris exposita est, partem, sed aliam quamlibet petulantissime appetiuisse. In Atheniensium arce, & alia memoratu digna spectaui, & Lycium Myronis æneum puerum, labellũ tenentem: Myronis prætereà Perseũ, & eius in Medusam facinus. Ibidem est Brauroniæ Dianæ sacellũ: Deæ simulachrum Praxitelis opus est: Brauronia à Braurone curia dicta, vbi eius prisci operis signum est, quam Tauricam Dianã esse dictitant: Equus etiam Durius ex ære ibi positus, quem machinam fuisse bellicã ab Epeo factam ad muros deiiciendos, fateatur necesse est, qui Troianos nolit stuporis ac stultitiæ condemnare: Verum quoniam traditum est Græcorũ fortissimum quemque in equum illum se abdidisse, conuenit equi ænei forma cum iis quæ de Troiano memoriæ prodita sunt: Menestheus enim, Teucer, Thesei etiam filij ex equo erumpunt. Inter cæteras verò statuas, quæ positæ secundũ equum sunt, Epicharmi, qui se in armatorum cursu exercuit, imaginẽ videas à Critia factã, Oenobij quoque præclaris

clarissimæ actioni suus honos est. Hic enim scitum fecit vt in patriam Thucydides restitueretur, cuius, cum post reditum dolo fuisset peremptus, ad Melitidem portam sepulchrum est. De Hermolico verò pancratiaste, & Phormione Asopichi filio, quæ ab aliis scripta sunt omitto. Hoc vnũ de Phormione non prætereibo. Is cum & vitæ integritate, & maiorum splendore Atheniensium cuiuis par esset, ita accidit, vt ære alieno obrutus, in Pæaniensem curiã secederet, vbi cum à rep. seiunctus degeret. Est ei tamen ab Atheniensibus classis imperiũ decretum, at enim Phormio se illud suscepturum, quòd apud milites nondum ære alieno dissoluto, nihil esset autoritatis habiturus: Sed cum eum classi imperare Atheniẽses omnino vellent, omnẽ, quam debuit creditoribus pecuniam dissoluerunt. Eodẽ in loco Minerua est Marsyam Silenum cædens, quod tibias, quas ipsa abiecerat, sustulisset. Præter ea quæ hactenus recensui, Thesei pugna est contra eum, qui est Minois taurus appellatus: siue is homo, seu monstrũ (quod iam fama obtinuit) fuerit. Multo certè dictu mirabiliora ætate nostra mulieres monstra pepererũt. Ibidem Phrixus est Athamantis filius, arietẽ, à quo est in Colchos delatus, immolãs, incert

incertum cui Deo: Verum coniicere posſis eundẽ eſſe, quem Laphyſtiũ nuncupant Orchomenij: Succiſa Phrixus Græco ritu fœmora dũ torrentur, intuetur. Sunt & alia deorũ ſigna, & Hercules angues (vt fabulis vulgatũ eſt) necans. Minerua etiam de Iouis vertice prodiens: Et taurus Areopagitarum donũ. Quæ verò dedicationis cauſa fuerit, multa quiuis ſuſpicari poſsit. Diximus autem ſuperius Athenienſes deorum cultu, ſtudióque religionis, longe cæteras omnes ciuitates anteire. Primi enim Mineruã Erganem cognomento appellarunt. Primi mutilos Mercurios coluerunt: Idémque primi bonorũ Genio templũ dedicarũt. Iam qui artificiũ plurimi æſtimat, hæc antiquiſsimi operis ſigna quæ intueatur habeat. Vir quidam eſt galeę innitens, Cleœtæ opus, cui artifex idẽ vngues argẽteos fecit. Eſt etiam Terræ, à Ioue imbres implorantis, ſimulachrũ: Vel quòd Athenienſis aliquando pluuias deſiderarint, vel quòd tota Gręcia ſoli ſiccitate laborarit. Ibi & Thimotheus Cononis, & ipſe Conon poſitus eſt. Prognem filium tollere meditantem, & Ityn ipſum dicauit Alcamenes. Primam etiam oleæ plantam Minerua, & Neptunus vndã proferens: ibi ſpectantur, & Iouis ſimulachrum, cui Polieo cognoment

mentũ. Leocharis opus: Cuius sacrorum ritus cũ exposuero, causam tamen obscuram esse facile patiar. In Poliei Iouis ara ordeũ tritico permistũ apponunt, neque custodes adhibent: Bos ad sacrũ comparata, dum ad aram accedit, fruges eas attingit: Ex sacerdotibus, is quem Buphonũ, id est bouis percussorẽ nominãt, securim in illũ iaculatus (hic enim sacri ritus est) fugiens abit: Qui astiterunt tanquam eũ qui bouem percusserit, non viderint. securim in iudiciũ reã citant: Et hæc quidem, quo diximus modo peraguntur. In eo verò templo, quẽ Parthenona appellant, ac testudinis ea parte, quæ Aquilæ dicuntur, signa posita sunt, ad Mineruæ natales pertinentia: In postico Mineruæ, & Neptuni de Attica certamẽ: Deæ signum ex auro & ebore factũ, in galeæ cono Sphinx eminet: De ea, quæ memoriæ prodita sunt, tunc exponam, cũ ad Bœotorum res ventũ fuerit. Vtranque galeę partem Gryphes tenent: Hos cum Arimaspis, qui supra Issedones sunt, auri causa assiduè bellare, Aristeas Proconnesius carminibus testatus est. Et aurum quidem quod custodiunt è terra nasci: Arimaspos ipsos vnicũ habere oculum, & Gryphes belluas aiunt, alis, & rostro aquilis persimiles: Hæc illi de Gryphibus. Mineruæ signum recto sta-

tu

tu est cũ tunica talari: in eius pectore Medusę caput, & Victoria cubitorum fere quatuor, manu hastam tenent. Iacet ad pedes clypeus: ad imam hastam draco, quem Erichthonium esse existimare posſis, in basi, quæ de Pandoræ ortu traduntur, elaborata sunt. Hesiodus quidē, & alij poëtæ prodiderunt Pandoram primam fœminam fuisse: neque, priusquam illa gigneretur, extitisse muliebrem sexum. Eo in loco vnicam videre memini statuam, Adriano imperatori positam. Vnā item in ipso templi aditu Iphicrati, qui multa, & sanè admirabilia virtutis documenta dedit. Extra templum est æneus Apollo, quem à Phidia factum dicūt, Parnopium, à bruchis nempe appellant: Quòd se deus bruchos qui totum agrum magna afficiebant calamitate, extra fines pulsurum dixisset: Et pulsos quidem sciunt, quo autem modo, non tradunt: Scio equidem ter in Sipylo monte deletos bruchos, non vno tamen modo: nam vehemens aliquando, & subita procella eos eiecit: Iterum acri æstus vapore, qui statim est imbres consecutus, enecti sunt: Iam tertio, repētino frigore oppresſi perierunt: Atque hæc quidem, quæ de abolitis bruchis memoraui, ætate mea acciderunt. In Atheniensium arce Periclis Xanthippi

thippi filij statua est. Ipsius etiam Xanthippi, qui ad Micalem cũ Persis nauali prælio conflixit. Sed Periclis seiuncta est à cæteris. Xanthippo verò assistit Anacreon Teius, qui primus post Lesbiam Sapphò, magnam carminũ suorũ partem in exprimendis amoribus consumpsit: Habitus eius est veluti hominis per ebrietatem cantantis: Fœminas eas, quę propè sunt, Iò Inachi, & Callistò Lycaonis filiam, fecit Dinomenes. Eadem ferè omni ex parte de vtraque narrantur, amor scilicet Iouis, Iunonis ira, & mutatio vtriusque. Inûs in bouẽ; Callistûs in vrsam. In eo arcis muro, qui ad austrum cõuersus est, gigantũ, qui Thraciam, & Pallenes angustias incoluerunt, vulgo celebratum bellum. Athenienſium contra Amazones pugnã. Ad Marathonem in Persas preclarissimũ facinus. Gallorum in Mysia internitionẽ. Hęc omnia Attalus dedicauit. Singula duûm fere cubitûm spacio continentur, Inter cæteras statuas locũ suũ obtinet Olympiodorus: Quem honorem consecutus est. cũ ob rerum, quas gessit magnitudinẽ, tum quòd iniquissimis tẽporibus, & multis cladibus afflictos Athenienses, iam spem omnem posteri temporis abiicientes, erexerit & confirmarit: Accepta enim illa ad Chæroneam plaga, ingent

ingẽtes omnibus Græcis importatæ sunt calamitates. Nam & qui periculum spectarant, quasi sua nihil interesset: & qui cum Macedonibus in acie steterant, in seruitutem simul omnes redacti sunt. Vrbes quidem tum Philippus quamplurimas cepit: Athenienses verò per simulationem pacis quàm grauissimis affecit detrimentis, cũ & insulas illis, & maris imperium ademisset. Ac quantisper regnauit Philippus, ac deinde Alexander, nihil omnino noui moliri Athenienses ausi sunt. Cum verò Macedones mortuo Alexandro Arideo regnũ detulissent (commissa tamen Antipatro imperij administratione) non ferendum esse amplius visum est, Græcorũ res tam diu à Macedonibus oppressas teneri. Quare & ipsi statim arma ceperunt, & ad bellũ alios etiã excitarunt. Quæ verò vrbes cũ Atheniensibus societatẽ coierunt, hæ propemodum fuere. Ex Peloponneso Argi, Epidaurus, Sicyon, Troezen, Elei, Phliasij, Messenij. Ex iis, qui extra Corinthiorũ Isthmum sunt, Locri, Phocenses, Thessali, Carystus, Acarnanes, qui cum Aetolis censentur. At Bœotij, qui Thebis deletis Thebanum agrum tenebant, cum veriti essent ne Athenienses Thebas, eò Colonia deducta, restituerent, non modo in eam societatẽ nomẽ suum

ſuum non ediderunt:ſed etiam opes ſuas omnes in Macedonum ſtudia cõtulerunt. Cum verò ciuitates,quæ tunc belli gerendi cauſa conſpirarunt, ſingulos duces dediſſent,ab vniuerſis imperator declaratus eſt Leoſthenes Athenienſis, cum propter patriæ dignitatem,& militaris rei ſcientiam:tum quòd præclara eius viri in omnes Græcos merita extabant. Nam cum Alexander Græcos,qui Dario ſtipendia fecerant,in Perſidis vrbes diuidere ſtatuiſſet,hic eos, antequam id fieret, claſſe in Europam reportauit: Et planè cum hominum de ſe ſpem virtute vinceret,fuit eius mors non magis luctuoſa cunctis, quàm calamitoſa. Tunc enim demum Macedonum præſidia impetu in Athenienſes facto,Munychiam primum, Piræeum deinde,& longos muros occuparunt. Verum Antipatro mortuo, Olympias ex Epiro profecta,ſublato Aridæo non diu regnum tenuit:Neque enim multo poſt à Caſſandro per obſidionem capta Macedonum multitudini tradita eſt. Regno verò inito Caſſander(vt cætera) quæ ad Athenienſes non pertinent, miſſa faciam, Panactum Atticæ caſtellum,& Salamina cepit,tyrannúmque Athenienſibus impoſuit Demetrium Phanoſtrati filium, hominem ſa-

pientiæ laude præstantem: Hunc Demetrius Antigoni filius adolescens, è singulari quodam in Græcos studio gloriam captans, nō ita multo post eiecit. Sed rursus Cassander, pro acerbissimo quo in Athenienses laborabat odio, Lachari, qui ad illud vsque tempus principem in plebe locū tenuerat, in fidem suam recepto, vt tyrannidem inuaderet persuasit: Et is quidem, omnes, de quibus aliquid literis mandatū sit, acerbitate in homines, in deos impietate superauit. At Demetrius Antigoni filius, & si nonnihil ab Atheniensibus dissidebat, euertit tamen Lacharis tyrannidē. Is vbi captos vidit muros ad Bœotios confugit: Quò cum aurea scuta ex arce direpta, & Mineruæ quæ remoueri poterunt, ornamenta omnia asportasset, propter eā, quæ de ipsius diuitiis erat, opinionem, à Coroneis est interemptus. Liberatis verò Atheniensibus tyrannorū dominatu, non statim Demetrius post Lacharis cædem Piræeum reddidit, quin postea, cum bellica vi oppidum in potestatem redegisset, præsidio, & munitionibus eum locum firmauit, quod Musæum appellant. Est autē intra vetus pomariū, è regione arcis, collis, in quo Musæum vatē canere solitum, atq; ibidem senectute consumptū, humatum

tum ferunt: Eodem postea in loco Syro homini monumentum est erectum: Eum sanè collem Demetrius occupatum muniuit. Aliquot post annis excitauit optimum quemque Atheniensium, rerum à maioribus suis gestarũ memoria: Quare cum viderent quorsum euasisset florentissimæ reip. decus, confestim Olympiodorum ducem deligunt: Is habito delectu, in quo neque senibus, neq; pueris vacatio fuit, exercitum contra Macedonas eduxit, non robore magis, quàm militum alacritate confisus, pristinam se belli gloriã patriæ vindicaturum. Prælio itaque Macedonas fudit, ac fugientes in Musæum persecutus, loco capto, Athenienses Macedonum dominatu liberauit: Quo tempore cũ omnes reip. egregiam operam nauassent, Leocriti tamen Protarchi filij virtus excelluit: Is enim primus muros ascendit, primúsq; intra Musæum irrupit: Atque ei quidẽ in pugna cæso, & alij ab Atheniensibus honores habiti sunt, & eius clypeum Ioui liberatori dedicarunt, cum inscriptione nominis, & præclari facinoris indice. At Olympiadorus nõ vnum hoc virtutis suæ, quod paulo superius commemorauimus, specimen dedit: Sed, præterquã quod Piræeum, & Munychiam recepit, idem Macedonas

Eleusinem inuadentes, comparata Eleusiniorum manu prælio vicit: Et ante, cum in Atticam Cassander esset hostiliter ingressus, nauibus in Aetoliã profectus, ab Aetolis, vt auxilia mitterent, impetrauit: Quæ res maximo bello impendẽte saluti Atheniensibus fuit. Sunt igitur illi apud Athenienses, sua, cum in arce, tum in Prytaneo monimenta: Et Eleusinij picturæ res eius gestas mandarunt: Quin & è Phocensibus qui Elateam incolunt, ex ære statuã Olympiodoro Delphis posuerunt, quòd illis, cũ à Cassandro defecissent, opem tulisset. Prope Olympiodori statuam, Dianæ ex ære simulacrum stat, Leucophrynes cognomẽto: Themistoclis filij dedicarunt. Magnetes enim, quibus ex regis liberalitate imperauit Themistocles, Leucophrynen Dianam colunt. Sed enim mihi nõ est, vniuersæ Græciæ historiã contexenti, in hac parte diutius immorãdũ. Endœus patria fuit Atheniensis, Dædali discipulus, qui fugientem Dædalũ ob cædem Cali, est in Cretam secutus. Hic sedentẽ fecit Mineruã, cuius est inscriptio, dedicasse Calliã, Endœum fecisse. Est ibidẽ ædes, quod Erechtheũ appellant. In vestibulo Iouis supremi ara est, ad quam victimas nõ cædunt: Sed liba duntaxat apponunt, ac vino quo minus vtãtur relig

religione prohibentur. In ipso aditu aræ sunt, Neptuni vna, ad quã ex oraculo Erechtheo rem diuinã faciunt: Butæ herois altera: Tertia Vulcani: In parietibus picta sunt, quæ ad Butadarũ gentem pertinent. Aedes ipsa duplex est. In ea marinæ aquæ puteus, quod certe miraculo nõ adscripserim: Nã & ex iis qui mediterranea incolunt alij, & in primis in Caria Aphrodisienses talem puteum habent. Sed quod literis mandandum sit, id nempe est, quòd flante austro vndarũ sonitũ reddit: Quódque in saxo tridẽtis forma incisa est, quod esse monimentum aiunt, eius, quod Mineruæ cum Neptuno fuit de Attica, certaminis: Et sacra quidẽ Mineruæ cum vrbs, tũ regio est vniuersa: Curię enim & suos quę que deos priuatim colunt, & Mineruæ cõmuniter diuinã rem faciunt. Omniũ verò sanctissimũ Mineruæ signũ illud est, quod iam inde ab initio de cõmuni omnium curiarũ consilio dedicatũ est in Arce: Cum ea vrbis nomine appellaretur, Delapsum quidem de cælo fama vulgauit: Sed mihi id neque affirmare, neq; refellere in præsentia in animo est. Lucernã quidem ex auro deæ Callimachus fecit, in quam oleum infusum non consumitur, nisi exacto demũ anno, cũ tamen lucerna dies, noctésque ar-

deat. Id adeo euenit quod lucernæ inest è lino carpasio funiculus: Quod sanè linum, vnum ex omnibus igni nõ cõficitur. E minet supra lucernã palma ænea, quæ cum ad lacunar consurgat, exceptũ vaporem facilè dissipat. Callimachus verò ipse, qui lucernam fecit, & si multo est infra summos artifices, solertia tamen cæteris longè præstitit. Primus enim lapides terebrauit, Nomen verò cacizotechnon, quasi artis dicas suæ calumniatorẽ aut sibi ipse imposuit, aut ab aliis impositum, vsurpauit. Erectus autem est in Poliadis delubro Mercurius ligneus (fuisse aiunt Cecropis donũ) inter Myrti ramos valde conspicuus. Inter vetustissima donaria, quorũ mentio fiat digna sunt, lecticaria sella compactilis Dedali opus: Et de Persarum spoliis Masistij, qui ad Platæas equitũ dux fuit, lorica: Et Acinaces, qui Mardonij fuisse dicitur. Masistium quidem ab Atheniensium equitatu interemptũ scimus: Nã Mardonius in acie contra Lacedæmonios dimicans, à Spartano milite est interfectus. Eius igitur Acinacen aut omnino nõ sustulissent Lacedæmonij, aut certè sublatũ Atheniensibus nõ concessissent. De olea verò aliud nihil me morant, nisi esse eam Mineruæ de Attica certaminis monimentũ. Addunt incensa à

Per

Persis vrbe conflagrasse, eodémque die in duûm cubitûm proceritatem germinasse. Cum Mineruæ templo, Pandrosi ædes coniuncta est, quæ per sola ex sororibus fidem in deposito seruauit. Iam verò, quæ magnę mihi sunt admirationi, neque apud omnes vulgata, ea vti se habent exponā. Virgines duæ non longè à Poliados habitant: Eas Athenienses Cistiferas appellant. Hæ certum tempus apud Deam commorantur, deinde vbi festus dies aduenit, per noctem capite tollunt quæ illas Mineruæ sacerdos ferre iusserit: Cum neq; ipsa quid ferendū det, neque virgines quid ferant, sciant. Est in vrbe septū quoddam non longè à Veneris quæ in hortis dicitur: Ibi in specū quandam descendētes, onus deponunt, & pro eo aliud item velatū, & occultū tollunt, ac foras cum egressæ fuerint, exauctoratę in posterum quò velint abeunt. Sed pro illis totidē alias quas in arcem adducant, capiunt. Ad Mineruæ anus est affabrè elaborata, cubitali fere altitudine, quā esse aiunt Lysimachē deæ ministrā. Sunt etiam ex ære signa duo quasi inter se dimicantium: Eorū alterum Erechtheum appellant, alterum Eumolpum: Neq; tamen ignorant qui res priscas norunt, Immaradū esse hūc Eumolpi filium, quē Erechtheus occiderit. In basi

interiore statuę eorum sunt, qui vates Tolmidæ fuerunt: Tolmides etiam ipse, qui Atheniẽsium classis dux, & alios magnis affecit incõmodis, & in primis Peloponnesiorum maritimũ agrum excursionibus infestum reddidit. Idẽq; Lacedæmoniorum ad Gythium naualia incendit: Finitimos dein adortus Eubœan & Cytheriorũ insulam cepit: Cum in Sicyoniorum deinde fines traiecisset, eos, qui armis ne agrũ popularetur, impedire conati sunt, intra vrbem repulit. Inde Athenas reuersus Eubœam, & Naxum colonias deduxit. Idẽ cum exercitu in Bœotos impetu facto agrum depopulatus est. Capta mox per obsidionẽ Chæronea in Haliartiorũ fines excurrit: Vbi, & ipse dimicans cecidit, & copiæ eius omnes fusæ, fugatæq; sunt: Atque hæc quidẽ de Tolmide comperta habeo. Extãt prisca Mineruæ signa, quæ sanè integra manserunt, decolorata tamẽ fumo, & quæ ictum omnino nullum valeant sustinere. Ad ea enim flamma peruasit, quo tempore, cum naues conscenderent Atheniẽses, vrbem, quã militaris ætas deseruerat, Xerxes occupauit. Spectatur & apri venatio, parũ verò liquet, an is Calydonius aper sit: Cycni etiã cum Hercule pugna. Ab hoc quidem Cycno, & alios interemptos ferunt, & Lycum

cum Thracem propositis de singulari certamine præmiis: Ad Peneum autem amnē ab Hercule est ipse interfectus. Atq; ad ea quidem, quæ de Theseo Troëzenij cõmemorant, addunt: Herculem Troëzenem ad Pittheum venisse, cúmque accumbere vellet, Leonis pellem deposuisse, accessisse & alios Troëzeniorum pueros, & Theseum annum agentem ferme septimum: Cæteros, vt Leonis pellem viderunt, perterritos aufugisse: Theseum, nihil magnopere me tuentem, propius venisse, abreptáq; de seruorum manibus bipenni, quòd viuentem Leonem esse putaret, inuadere illum voluisse. Et hæc quidē de Theseo prima apud Troëzenios historia vulgata est: Alteram adiiciunt. Crepidas Aegeum sub saxo, & ensem deposuisse, quo ea sibi signa in filio agnoscendo forent, ac deinde Athenas reuersum, Theseū, cum iam sextumdecimū ætatis annum attigisset, amoto saxo, depositum sustulisse: Res tota ex ære præter saxum, in arce expressa est. Eodem in loco aliud Thesei facinus memoriæ commendarunt, de quo huiusmodi narratur historia, Cretensium agrū cùm alium, tum eum qui Tethrini amni adiacet, taurum infestū reddidisse: Fuisse enim priscis temporibus belluas multo immaniores, atque homini

bus formidolosiores, cui rei testimonio sunt Nemeus, & Parnasius Leo, dracones in pluribus Græciæ locis, apri etiam Calydonius atque Erymanthius, & in Corinthiorum finibus Crommyonius: Has feras partim terram protulisse, partim dis fuisse sacras, nonnullas etiam ad homines plectendos extitisse ferunt: Taurum enim hunc Cretẽses Neptuni ira immissum memorant, quòd Minos late mari toti, quod Græciam alluit, imperans, nihilo quàm cæteris dis Neptuno maiorem honorem habuisset: E Creta verò eundem taurum in Peloponnesum traiecisse, vnũq; fuisse de duodecim Herculis laboribus. Inde in Argiuorum campos actum per Corinthiacũ Isthmum in Marathoniã Atticæ regionẽ fuisse: Ibi inter alios multos, quos casus obtulerat, Minois etiã filiũ Androgeũ interemisse: Minoem grauiter eo casu cõmotũ, cum id Atheniensium fraude accidisse interpretaretur, cõparata classe Athenas oppugnatũ venisse: Ac non prius Atheniẽses vexare desiisse, quã pacti se essent pueros septem, ac totidem virgines quotannis in Cretã missuros, qui Minotauro, quẽ Minos in Labyrintho Gnosi incluserat, traderentur. Marathoniũ verò taurũ Theseũ fama est in arcẽ egisse, ac ipsi deæ mactasse, cuius

ius rei imaginē Marathoniorum curia dedicauit. At Cylonem cum dignum putarint, cui statuam ponerent, comperti nihil habeo, cum de tyrannide eū consilia inisse constet: Habitum tamē hunc illi honorem coniicio, & quòd formæ dignitate præstiterit, & gloria fuerit minimè vulgari. Nā in Olympia victor de iterato stadio renunciatus est, & Theagenis Megarensium tyranni filiā in matrimonio habuit. Præterea verò, quæ adhuc recensui, duo sunt ex prædæ decimis insignia apud Athenienses opera: De Persarū, qui in Marathoniorum fines inuaserant, manubiis, Mineruæ ex ære signum, quod Phidias fecit, in cuius clypeo Lapitharum & Centaurorum pugnam Mys cælauit: cum eam Myi, & quæ in clypeo spectantur reliqua Parrhasius Euenoris filius pinxisset. Hastę cuspis, & in summa galea crista à Sunio vsque adnauigantibus conspicua est. De Bœotiorū verò & Chalcidēsium, qui in Euboea sunt, decimis, æneus currus. Duo præterea dona dedicarūt, Periclem Xanthippi filium, &, quæ omnibus Phidiæ operibus antecellit, Mineruam, quam, quòd à Lemniis dedicata est, Lemniā appellāt. Arcem ipsam, præter eam partem quā Cimon Miltiadis filius extruxit, muris cinxisse Pelasgos homines

mines tradunt. qui imam eius partem tenuerunt. Agrolam, & Hyperbium, de quibus cum studiosè sciscitatus fuerim, aliud nihil comperi, quàm è Sicilia eos in Acarnaniam migrasse. Cum iam descenderis, non tamen ad inferiores vrbis partes, sed paulo infra propylæa, frontem videas, & illi proximum Apollinis, & Panos fanum, & in eo ipso specum, in quo cum Creusa Erechthei filia, Apollinem concubuisse fama vulgauit. De Pane verò hæc memoriæ prodita sunt. Nuntium ad Lacedæmonios de Persarum in Atticam irruptione Philippidem missum: Hunc cum rediisset, retulisse Lacedæmonios, minus maturè copias educere, quòd religioné impedirẽtur, cum exercitu exire antequã Luna orbem complesset: Sibi verò ad Parthenium saltum Pana obuium factum, qui se Atheniẽsibus in pugna ad Marathonem præsto futurum pollicitus fuerit. Ex eo nuntio deo honores haberi cœptos. Quæ verò vrbis regio Areopagus dicitur, inde nomen accepit. quod eo in loco ab initio Mars capitis causam dixerit. Nã & Halirrhothium ab eo occisum, & qua de causa antè exposuimus. Eodem verò in loco Oresti de matris cæde iudicium est constitutum: Extat adhuc Mineruæ Areæ (idest deprecatricis)

ara, quam Orestes iam absolutus, dicitur dedicasse. Scabella ibidem, quæ saxa esse videntur, duo sunt argentea, quibus accusatores & rei insident, alterum contumeliæ, impudentiæ alterum vocant. Proximè dearum est ædes, quas Athenienses seueras, Hesiodus in eo, quem de Gentilitate deorum fecit, carmine, Erinnys nominat: Earum serpentibus esse crinem implicitum primus omnium finxit Aeschylus. Nihil tamen vel harum, vel cæterorum, quæ illic posita sunt, inferorum numinum simulachra, quidquã horribile præ se ferunt. Nam Plutonis, Mercurij & Telluris ibidẽ sunt signa, ad quæ rem diuinam faciunt, quicũque capitis periculo fuerint liberati. Sed alij etiam cum hospites, tum ciues. Intra septum Areopagi, Oedipi monimentum est, de quo cum sedulò quærerem eius ossa Thebis eò deportata comperi: Quæ enim de Oedipi morte Sophocles finxit, Homerus facit quominus vera fuisse credam: Ab eo enim traditum scimus, Mecisteum Thebas profectum iis ludis, qui ad Oedipi tumulum facti sunt, decertasse: Sunt etiam apud Athenienses alia iudicia, sed multo minus illustria: Eorum vnũ Parabystum, alterum Trigonum nominãt. Illud ab obscuro vrbis loco, in quo leuissimæ prorsus causæ

caufæ cognofcuntur: hoc à loci forma nomen fumpfit. Batrachij verò & Punicei à coloribus in hunc vfque diem nomina permanfere: Maximum verò omnium, & quò frequentifsimi conueniunt, Heliæam vocant. In eo foro, quod Palladium appellant, cædis caufæ agitantur, atque in eo quidem primum Demophontem caufam dixiffe nemo ambigit, cuius verò is criminis reus fuerit, non fatis inter omnes conuenit: Diomeden quidem tradunt Ilio capto cum in patriam reueheretur, per noctem viæ errore ad Phalerũ appuliffe: Vbi cum Argiui qui cum eo erant in agrũ tanquam hoftilem populabundi excurrerent, vt qui aliam quàm Atticam terram inter tenebras crederent, Demophontem aiunt & ipfum nefcientem Argiuorum eam claffem effe, ad propulfandas populationes accurriffe: Vbi, cum aliquot interfectis Palladio erepto domum abiret, ab eius equo Athenienfem hominem fubuerfum, elifúmque interiiffe. Demophontem itaque alij ab eius qui interfectus fuerat propinquis, alij verò ab Argiuorum multitudine reum factum memorãt. In Delphinio caufam dicunt, qui fe iure occidiffe defendũt: Quo in loco Thefeus cum Pallanta, eiúfq; filios res nouas molientes interemiffet,
abfol

absolutus est. Ante Theseum enim interfectorem necesse erat exilij causa solum vertere, aut talionis pœnam suscipere. In Prytaneo de ferro, aliisque inanimis iudicium fit, cuius rei hoc initium fuisse arbitror: Erechtheo Athenis regnante, bouem sacerdos is, qui Buphonus est appellatus, ad Poliei Iouis aram mactauit, statimque relicta bipenne è finibus excessit: Bipennis iudicio absoluta est, & eum quidem ritum quotannis seruant. Dicuntur autem alia quoque sensu carentia lege plecti. Pulcherrimum verò & ad Atheniensium gloriam maximè insigne monimentum Cambysæ acinaces præbuit, In Piræei maritima parte gurges quidam est, vbi qui in exilium abeunt, si quod nouum fuerit in eos crimen conflatum, è naui iudicibus in littore consistentibus, causam dicũt: Ac Teucrum aiunt primum omnium eo se in loco Telamoni purgasse, cum de Aiacis cæde culpa vacaret. Et hæc quidem de iudicijs commemorauimus, vt quantæ ea curæ Atheniensibus sint, intelligi possit. Non longè ab Areopago nauis ostenditur ad Panathenæorum pompam fabricata, qua fortasse maior alia facile inueniatur: Ea verò quæ Deli est, omnes quas ego norim, magnitudine superat, è foris enim eius nouenis

uenis eminent remigibus transtra, In curiis ipsis extra vrbem & in viis passim deorum templa, heroum, & hominum sunt sepulchra. Non longè à muris Academia est, priuati olim hominis ager, nunc gymnasium, in cuius primo aditu, intra septum quoddam Dianæ pulcherrimæ & optimæ signa visuntur: Esse verò ea Dianæ cognomina, & ipse coniicio, & Sapphus carmina testantur, de quibus nihil hoc loco attinet dicere, cum multa tamen tradita sint. Est & Bacchi Liberatoris ædes non sanè magna, in quam statis diebus quotannis dei signum deportant. Iam verò inter sepulchra, primum obtinet locum Thrasybuli Lyci filij, viri Atheniensium omnium qui ante ipsum fuere, quíque sunt eius ætatem consecuti, omni laudum genere præstantissimi. De quo, cum nihil nunc necesse sit omnia commemorare, vnum tamen, ex quo sit eius virtus testata, non prætermittam. Is triginta tyrannorum dominatum initio cum sexaginta non amplius sociis, Thebis profectus, euertit: Et Atheniẽsibus diuturnis seditionibus penè afflictis, compositionis & concordiæ author fuit. Alij deinceps sunt tumuli, Periclis, Chabriæ, & Phormionis. Est etiam suum omnibus qui aut naualibus, aut terrestribus

præ

prælijs pro patria mortem oppetiere, monimentum: iis exceptis, qui ad Marathonem ceciderunt: Illis enim eodem quo occubuerunt loco sepulchra ad virtutis memoriam erecta. Alij omnes in via sunt, quę ad Academiam ducit, sepulti ac pilæ tumulis impositæ, cum elogiis nomē cuiusque, & curiam testantibus. In primis eorum sepulchra spectantur, quos, cum Thraciam iam omnem ad Brabiscum vsque occupassent, Edoni de improuiso adorti interemerunt: Quos ipsos etiam fulminibus ictos periisse dicunt. Duces & alij ibi siti sunt, & Leagrus, cui copiæ omnes fuerant cōmissæ: Et Decelensis Sophones, qui Eurybaten Argiuum de quinque in Nemea certaminibus victorem Æginetis opem ferentem, occidit: Et hunc quidem extra Græciam tertium exercitum Athenienses misisse cōstat: Nam Priamo & Troianis Græci omnes communi consensu bellum intulerunt: Athenienses verò ductu proprio in Sardiniam primùm, deinde in Ioniam, tertio in Thraciam arma promouere. A fronte monimenti columna est, in qua pugnantes equites duo cernūtur: quorum vni Melanopo, alteri Macartato nomen: Qui aduersus Lacedæmonios, & Bœotios dimicantes in ipsis Eleusiniorū & Tanagræo-

rum finibus cecidere. Extant & Thessalorum equitum tumuli, qui pro vetere amicitia Atheniensibus auxilio venerũt, cum in Atticam Peloponesij duce Archidamo inuasissent: Ac secundum eos Cretensium sagittariorum: Atheniensium rursus, Clisthenis primum, qui certa iura, quæ adhuc conseruãtur in tribus descripsit: Equitum deinde eorum, qui in eadem cum Thessalis pugna, ceciderunt. Eodem etiam in loco Cleonæi iacent, qui cum Argiuis in Atticam venerunt: Qua autem de causa venerint, tunc exponam, cum ad Argiuorum res descenderit historia. Et Atheniensium ibi sunt tumuli, eorum qui ante Persicum bellum cum Æginetis pugnarunt. Aequitatis autem plenissimum illud plebescitum fuit, quo publicæ sepulturæ honor est cum seruis cõmunicatus: Eorúmque nomina columnis incisa sunt, quòd fideliter & strenuè dominis in prælio operam suam nauassent. Sunt & aliorum virorum monumenta, qui diuersis in locis pugnantes ceciderunt: Clarissimi verò omnium qui ad Olynthum pugnarunt. Ibi videas, & Melesan Iri monimentum, qui nauibus aduerso Mæandro in superiorem Cariam contendit. Ibidem conditi sunt, qui Cassandri bello occubuerunt, Argiuis

giuis opem ferentes. Huius verò societatis cum Argiuis hanc fuisse causam tradunt. Sparta terræ motu concussa, Hilotes, publicæ scilicet operæ, captiui Messenij, in Ithomen secesserunt: Fecit ea defectio vt Lacedæmonij, & ab aliis, & ab Atheniensibus auxilia poscerent. Missi sunt itaque lectissimi viri cum Cimone Miltiadis filio: Sed eos Lacedæmonij, quòd suspectos haberent, remiserunt. Vbi igitur illi domum rediere, Athenienses ea contumelia grauiter commoti, cum Argiuis Lacedæmoniorum hostibus fœdus fecerunt. Cum verò ad Tanagram cum Bœotiis, & Lacedæmoniis essent Athenienses prælium commissuri, auxilia illis quidem Argiui miserunt: Neque multum abfuit quin ex acie superiores discederēt. Verum nox quo minus vtri vicissent cerni posset, obstitit. Postero verò die Thessalorum equitum proditione à Lacedæmoniis Athenienses victi sunt. Sed eorum ducum, quorum eo in loco monimenta extant, longè clarissimus Apollodorus mercenariorum dux: Qui cùm Atheniensibus esset ab Aristo eius Phrygiæ, quæ ad Hellespontum est, satrape, cum auxiliis missus, Perinthiorum ciuitatem, eius fines Philippo cum exercitu ingresso, seruauit. Est igi-

tur illic cum Eubulo Spintheri filio sepultus: Alij etiam quorum virtuti Fortuna fuit iniquior: Eorum enim alij cum in Lacharem tyrannum coniurassent, alij verò cum de eiiciendo ex Piræeo Macedonum præsidio consilia iniissent, priusquàm negocium conficerent, conscıorum indicio oppressi sunt. Siti etiam ibi sunt qui ad Corinthum ceciderunt, vbi facilè declararunt dij, quemadmodum & post in Leuctrica pugna, nihil interesse spectata quẽquam virtute esse, eius consiliis fortuna si non respondeat: Nam Lacedæmonij, qui Corinthios ante, Athenienses, Argiuos, & Bœotios armis domuerant, ad Leuctratam ingenti clade à solis Bœotiis afflicti sunt. Post eorum tumulos qui ad Corinthum periere, columnam vnam multis ere ctam esse, inscripti elegi testantur. Hos enim in Eubœa, illos in Chio, quosdam in extremis continentis Asiæ finibus, alios in Sicilia cecidisse indicant. Duces etiam adscripti sunt, præter Niciam, & Platæenses milites vnà cum oppidanis. Niciam quidem præteritum non aliam ob causam, quàm Philistus prodidit, crediderim: Scribit enim ille Demosthenem in deditione facienda, se vnum excepisse, ac priusquam in hostium potestatem veniret,

ret,

ret, sibi ipsi manus consciscere conatum. Niciam verò vltro deditionem fecisse, eámque ob rem nomen adscriptum non esse, quòd se cũ hostibus dedidisset, quod imperatore, ac forti viro dignum esset, non fecerat. Sunt in alia columna inscripti qui in Thracia, & ad Megaram pugnarunt, quíque cum Alcibiade fuerunt, cum eius authoritatẽ secuti, Arcades, qui Mantineam tenent, & Elei à Lacedæmoniis defecissent: Et qui ante Demosthenis in Siciliam aduentum, Syracusanos vicerunt. Sepulchra etiam eorum visuntur, qui ad Hellespontum nauali prælio conflixerunt, & qui steterunt contra Macedonas in Chæronea, quíque sub Cleone ad Amphipolim meruerunt: Ad hos, qui ad Delium in Tanagræorum finibus ceciderunt, & quos in Thessaliam Leosthenes duxit, & qui cum Cimone in Cyprum nauigarunt: illi etiam qui Olympiodorum secuti tredecim non amplius viri, Macedonum præsidium eiecerunt. Ferunt Athenienses Romanis aliquando se finitimum quoddam bellum gerentibus auxilia non sanè magna misisse: Triremes etiam quinq; Atticas nauali prælio cõtra Carthaginienses interfuisse: sua igitur iis etiã militibus sunt monimenta. Tolmidæ

verò, & militũ eius res gestas, quoque modo interierint, superius exposuimus: Eorum etiã, si quis fortè id nosse aueat, in eadem via sepulchra sunt. Siti prætetea illic sunt quorum magna extitit Cimone duce bellicę virtutis & perillustris gloria: Eodẽ enim die hostes ad Eurymedontem terrestri prælio, naualique superarunt. Conon exinde, & Timotheus ibidem sepulti, qui post Miltiadem, & Cimonem primi, pater & filius res magnas & pręclaras gẽsserũt. Cõditi ibi etiam sunt Zeno Mnasei filius Chrysippus Solensis, Nicias Nicomedis filius in pingendis animalibus ætatis suæ longè prestantissimus: Harmodius, & Aristogiton, qui Pisistrati filiũ Hipparchũ occiderunt. Oratores verò Ephialtes, qui Areopagi instituta, vt qui maximè peruertit: Lycurgus Lycophronis filius, qui talentorum sex millia & amplius quingẽta plus quam Pericles Xanthippi filius coëgerat, in ærarium intulit. Idemque ad Mineruæ pompas ornamenta multa, & aureas victorias comparauit, ac virginibus centum mũdum dedit: Ad belli autem vsus scutorum, & iaculorum numerum auxit, classem suppleuit, vt quadrigentæ triremes ad nauales pugnas deduci possent. Inter opera verò, quæ exædificauit theatrum est, quod cũ

alij

aliÿ inchoatum reliquissent, ipse absoluit: Ac dum reip. præesset, nauale in Piræeo: & eo in loco, quod Lycium dicitur, gymnasium erexit: Ac opera quidem ex auro & argento, quæ ille dedicarat, Lachares tyrannus sustulit, Aedificia permanēt. In primo Academæ aditu, Amoris est ara, cū inscriptione. Charmum Atheniēsium primū Amori dedicasse. Eam enim aram, quæ intra vrbem est, quam appellant Anterotis, inquilinorum donum fuisse dicunt, ac dedicationis huiusmodi causam extitisse: Meles Atheniensis amatorem suum Timagoram inquilinum hominem fastidiens, per contemptum, vt de summo saxo se abiiceret, iussit. Timagoras, qui semper omnia quæ puer imperaret facienda putasset, animam etiam ipsam facilè profudit: Vnde enim iussus erat, impigrè se præcipitem dedit. Meleten verò re cognita suæ in illum acerbitatis adeo pœnituit, vt ex eodem seipsum etiā saxo deiecerit. Ex eo tam atroci rei euentu ab inquilinis, vt in eo ipso loco Anteros genius Timagoræ amoris vindex coleretur, institutum. In Academia Promethei ara est, à qua homines in vrbem accensas lampades præferentes decūrrunt. In eo enim certamen est, vt accensæ conseruentur, cuius enim fax extin-

cta fuerit, is victoria successori cedit: Eadémque ratione ille tertio: Quòd si nulli ardentem perferre licitum fuerit, palma in medio relinquitur. In eadem Academia Musarum sunt & Mercurij aræ, interius Mineruæ, sua etiam Herculi. Olea inter hæc spectatur, quæ secunda fertur è terra prodiisse. Non longe ab Academia Platonis est monimẽtum, cuius in philosophiæ studio præstantiam diuinitus significatam tradunt: Socratem enim ea nocte, quam dies ille est consecutus: quo se Plato in eius disciplinam tradidit, vidisse per quietem Cygnum sibi in sinum aduolasse. Cygnum autem canoram maxime auem esse vulgo creditur. Cygnum enim Ligurum, qui in Gallia Transpadana sunt, regem musicæ laude clarum fuisse memorant: Eũ cum decessisset, ab Apolline in sui nominis auem mutatum. Ego verò apud Ligures regnasse in musicis solertem hominẽ, vt credam facile adduci possum: sed hominem in auem mutatum minime fide dignum videri potest. In hac agri parte Timonis eminet turris illius nempe, qui solus nouit, fœlicitatis compotem esse non posse, qui hominum aliorum consuetudinem non defugisset. Ostenditur etiam locus, quod Equestre iugum appellant, in quam

quam Atticæ partem Oedipum primum venisse ferunt, qui de eo diuersa ab Homeri carminibus memoriæ prodiderunt. Ibi & equestris Neptuni, & equestris Mineruę aras, ac Pirithoi, Thesei, Oedipi, Adrasti vi deas heroica monimenta. Neptuni lucum, ac templum Antigonus incendit, quo tem pore cum exercitu in Atticam inuadens, alias etiam eius partes magnis affecit calamitatibus. Paruæ Atticæ curiæ, quę pas sim, vti sors tulit, incoluntur: hæc nobis quæ literis mandemus præbent. Apud Ha limusios Cereris Legiferæ, & Proserpinæ fanum est. In Zostere prope mare Mineruæ, Apollinis, Dianæ, & Latonæ templa sunt. Ac Latonam quidem hic peperisse ne gant: sed cum nō longe pariundi tempus abesset, Zonam soluisse dicunt, inde loco nomen inditum. Prospaltij Cereris & Proserpinæ ædem habent. Anagyrasij matris Deûm delubrum. Apud Cephalen ses, Castores præcipua quadam coluntur re ligione, magni enim Dij ab iis appellātur.

In Prasiensibus Appollinis est templū, quo Hyperboreorum primitias mitti tradunt: Eas enim Hyperborei Arimaspis committunt, Arimaspi Issedonis: Ab iis acceptas Scythæ Sinopen, inde ad Prasienses Græci deportant: eas deinde De-

Ion Athenienses mittunt. Inuolutæ illæ quidem triticea stipula sunt, neque eas cuiquam fas est intueri. Apud eosdem Prasienses Erysichthonis monimentum est, qui cum è Delo, quò cum sacris venerat, domũ reueheretur, in ipso nauigationis cursu è vita decessit. Cranaum verò Atheniensium regem ab Amphyctione genero regno pulsum, ante diximus: confugientem illum quidem cum suis copiis ad Lamprenses diem suum obisse: Et eodem in loco sepultum tradunt: Cranai certe monumentum in Lamprensibus extat. Iouis quoque Xuthi filij (in Attica enim is habitauit, & in bello aduersus Eleusinios Atheniensium dux fuit.) In ea Atticæ Curia, cui Potami nomen, tumulus est: Et hæc quidã apud incolas vulgata. Phlyenses verò & Myrrhinusij Apollinis Dionysodoti & Dianæ Luciferæ aras ostendunt, Bacchi Floridi, Ismenidum Nympharum, & Telluris, quam magnam deam appellant: In altero verò templo, Cereris Anesidoræ, Iouis Ctesij, Mineruæ Tithrones, & Proserpinæ Primigeniæ, & dearum, quas nuncupant Seueras. Myrrhinunte Colænidis est signum. Athmonenses Amarysiam Dianam colunt, de qua percunctatus, neminem nancisci potui,

tui, qui eius mihi nominis causam explicaret. Quantum verò ipse coniectura assequor, Amarynthus Euboëæ oppidum est, ibi Amarysia Diana colitur: Et ipsi etiam Athenienses Amarysiæ Dianæ festum diem agitant, nihilo quàm Euboëi minore celebritate. Inde igitur ad Athmonenses nomen manasse crediderim. Colænidem verò, quæ Myrrhinunte est, à Colæno dictam existimo. Diximus autem & alibi, ex Atticæ curiis multos esse, qui Athenis ante Cecropem regnatum affirment. Colænus itaque, vt Myrrhinusij credi volunt, ante Cecropem in Attica regnauit. Est & Acharnę Atticæ curia: Hi Agyæum Apollinem, & Herculem venerantur, & iidem Mineruæ Sospitæ, aram habent. Equestrem verò Mineruam & Canentem cognomine Bacchum vocant: Eundem etiam Deum Hedereum, eo enim primum in loco hederæ plantam visam tradunt. Montes in Attica sunt, Pentelicus, vbi Lapidicinæ: Parnes, qui aprorum, & vrsorum luculentam venatoribus copiam præbet: Hymettus pastiones habet apibus omnium aptissimas, quæque solis cedunt Halizonum pascuis: Apud Halizones certe adeo mansuetę sunt apes, vt cum hominibus vna pabulatum exeant,

ac libere vagentur, quippe quæ aluearibus nullis contineantur: Passim verò opus faciunt, illúdque ita concretum, vt mel à cera nequeas seiungere. Hæc quidem ita se habent. Deorum verò signa in Atticæ montibus hæc sunt: In Pentelico Mineruę, in Hymetto Hymettrij Iouis, Pluuij etiam Iouis, & Apollinis Præsagi aræ: in Parnethe Parnethius Iupiter ex ære, & Semelei Iouis ara. Est item ara ibidem alia, ad quam Ioui, quem modo pluuium, modo Innoxium appellant, rem diuinam faciunt. Anchesmus etiam mons est non sanè magnus, & in eo Iouis Anchesmij signum: Sed antequam ad insulas stylum conuertam, quæ ad Atticæ Curias pertinent, accuratius persequar. Marathon curia pari spacio ab Athenis abest, & Carysto Euboëæ oppido, in hanc olim Atticæ partem Persæ primum irruperunt, ac prælio fusi, non paucas in ipsa fuga naues amiserunt. In huius regionis campis tumulus est Atheniensium, qui in pugna ceciderunt, & ex eo pilæ eminent, in quibus cæsorum nomina, & tribus inscriptæ sunt. Alter item apud Platæenses Bœotia est, in quo serui conditi sunt. Tunc enim primum serui stipendia fecerunt. Seorsum verò

rò monimentum est Miltiadis Cimonis filij, cuius virtuti cum non satis secunda fortuna, dum Paron obsideret, respondisset, non ita multo post quàm populi inuidia damnatus est, è vita decessit. In his ipsis campis audiuntur per totam noctem equorum hinnitus, & pugnantium etiam virorum species cernuntur: Atque hæc quidem, qui de industria auditum, spectatúmue venerint, male mulctati abeunt: Ex ira verò manium, iis qui fortuito id animaduerterint, nihil omnino vnquam triste accidit. Honorem Marathonij præ cunctis, iis habent, qui in pugna occubuerunt: Heroásque eos appellant: Multo verò maximum Marathoni, à quo est Curię cognomen, & post eum Herculi, cuius sacra se primos instituisse dictitant.

Accidit autem vt in ea pugna (vt illi memorant) vir quidam specie, atque habitu agresti opem tulerit. Qui cum ex Barbaris quàm plurimos aratro interemisset, repente euanuit: Neque verò quærentibus quisnam ille fuisset Atheniensibus, aliud respondit oraculum, quàm vt Echetlæum heroa colerent: E candido verò lapide eo in loco trophæum erexerunt. Ac Persæ quidem in pugna

cæsis

cæsis vt humarentur se curasse dicunt, quod semper pium esse existimarint mortuos terræ mandare. Verùm ego neque tumulum, neque aggerem vllum, nec aliud sepulturæ vestigium offendi. Eos itaque suspicari possum in foueam quampiam, vt fors tulit, abiectos. In Maratho ne Macharia fons est, de quo hæc memoriæ prodita sunt. Herculem Eurystheum fugientem, ad Ceycem Trachiniorum regem amicum sibi hominem venisse: Eo mortuo, Eurystheum eius sibi liberos tradi postulasse: Trachinium verò cum propter opum tenuitatem bellum sustinere se posse diffideret, Athenas eos ad Theseum misisse, à quo pueros defendi posse speraret. Cum igitur ij supplicum habitu venissent, Peloponnesios ferunt, quòd Theseus petenti Eurystheo pueros dedere constantissime recusasset, Atheniensibus bellum intulisse: Oraculum monuisse victoriam in spe fore, si se vnus ex Herculis liberis vltro deuouisset: Ibi Macariam Herculis ex Deianira filiam, cum sibi mortem consciuisset, & victoriæ compotes Athenienses fecisse, & fonti nomen dedisse. Est etiam in Marathone lacus, magna ex parte

te cænosus, in quem per viarum errorem fugientes Persas irruisse, & quamplurimos in ipsa fugæ trepidatione cæsos dicunt. Supra eum lacum lapidea præsepia Artaphernis equorum sunt, & in saxo tabernaculi vestigia. E lacu amnis effluit, ad cuius caput, aquæ pecori aptissimæ sunt: Non longe verò à mari salsæ, & marinis piscibus refertissimæ. Modico à Marathoniis campis interuallo, mõs est, in quo hęc sunt, quæ spectentur dignissima: Specus, cuius est ingressus peranguslus: Vbi verò penetraris, & cellas videas, & lauacra caprarum etiã, stabulũ, quod Panos appellant: Tum saxa, caprarum propemodũ forma. A Marathone nõ multum abest Braurõ quo Iphigeniam Agamemnonis filiam cum Taurica Diana primum appulisse, eâque ibi relicta Athenas, & deinde Argos venisse perhibent, Eo quidem in loco vetus est Dianæ signum. Qui verò è Barbaris populis Tauricæ Dianæ signum habeant sententiam ea de re meam in alia Historiæ parte exponam. A Marathone stadia LX. Oropum versus per litus progressis Rhamnus occurrit: Vbi & hominum sunt ædes, & Nemesis Deæ fanum. Hæc se deorum vna maximè insolentioribus hominibus implacabilem prębet:

Et

Et eius in primis ira Barbaros ad Marathonem afflictos putant. Cum enim illi Atheniensium opes contemnerent, Parium marmor, ac si hostem iam vicissent, trophei erigendi causa in hæc loca deportandum curarant. Ex eo Phidias Nemesis signum fecit, in cuius capite corona ceruos habet, & Victoriæ sigilla: Ipsa lęua fraxini ramum, dextra phialam tenet. In phiala Aetiopes cęlati sunt, de quibus, neque quid ipse coniiciam habeo, neque eorum tamen, qui se rem intelligere profitentur, opinioni assentior. Aethiopes in phiala factos ad Oceanum amnem significandum. Ad ipsum enim Aethiopas accolere, & eundem Nemesis patrem esse. Nam ad Oceanum, non sane flumen, sed extremum mare, quò nauibus scilicet peruadi possit, accolunt Hispani, & Galli, & in eo Britannia insula est: Supra Sienem ad mare rubrum Ichthyophagi, à quibus sinus is quem circunquaque tenēt, Ichthiophagus appellatur. Hominum verò iustissimi Meroen, & campos qui Aethiopici vocantur incolunt: Mensam hi Solis ostentant. Sed neque mare, neque flumen omnino aliud quàm Nihilum habent. Sunt & alij Mauris finitimi Aetiopes, ad Nasamonas vsq; pertinentes. Nasamones quidem

quidem ipsi, quos Atlantas Herodotus esse existimauit, qui orbis terrę spacia nos se profitentur, Loxitas appellant: Qui in extremis Libyæ finibus Atlantem incolunt: Serunt autem omnino nihil, sed agrestium tantùm vitium fructu aluntur. Verũ neque hi Aethiopes, neque Nasamones vllos habent amnes. Quæ enim ab Atlante aqua defluit, & si in alueos tris discedit, nunquã tamen in modum iusti fluminis crescit. Quidquid enim aquæ extitit, statim arena absorbet. Ex quo facile intelligi potest non amnis, sed Oceani maris Aethiopes accolas esse: Et aqua quidẽ, quæ ex Atlante descendit turbulenta est, circáque eius fontes Crocodili gignuntur nihilo cubitalibus minores, qui vbi propius homines accedere senserint, in fontem se demergunt: Quæ res effecit, vt nõnulli suspicarentur ab hac ipsa aqua è mediis arenis emergente Nilum, qui Aegyptum præterfluit, oriri. Atlas mons adeo celsus est, vt vertice cœlum tangere dicatur: Inaccessus ille quidem, viam vndique aquis, & arborum crebritate intercludente: Ab ea ita ue duntaxat parte, quæ Nasamonas spectat, cognoscitur: Ad maritimam enim eius oram neminem adhuc nauibus accessisse comperimus. Sed vt

vnde digressa est redeat oratio, Nemesis neque hoc, neque aliud vetus signum alas habet: Apud Smyrnæos, quę maxima cum religione coluntur eius deæ signa, alas habere postea animaduerti: Cuius rei eam esse causam suspicor, quòd cum eius numen ad amatores maxime pertineat, idcirco ei vt Cupidini alas addunt. Sed ea iam quæ in signi basi sunt, exponam: si vnum prius, quo res tota clarior fiat, explicare. Helenæ matrem fuisse Nemesim Græci dicunt, Ledam verò nutricem, nam patrẽ omnes Iouem non Tyndarum perhibent: Quæ cum Phidias nosset, Ledam ea specie fecit vt Helenam ad Nemesim adducere videatur. Addidit Tyndarum & filios, hominem præterea cum equo assistentẽ, quem Equitem appellant. Adsunt Agamemnon, Menelaus, & Pyrrhus Achillis filius, quòd ei primum Hermione Helenæ filia desponsa fuit. Orestes verò ob impiũ in matrem facinus præteritus est: Quem tamen Hermione nunquam deseruit, cum filium etiam ei peperisset. In basi deinceps est, quem Epochum dicunt, & alter item adolescens, de quibus aliud accepi nihil, nisi eos Oenoes fratres fuisse, à qua est curiæ nomen. Oropium autem agrum, qui medius est inter Atticam & Tanagræos, olim

olim tenebant Boeoti, ætate nostra in Atheniensium potestate est. Nam cum diu Athenienses de eo dimicassent, non ante potiti sunt, quàm eum à Philippo, cum Thebas ille expugnasset, acceperunt. Vrbs quidem ipsa, cui Oropus nomen, ad mare sita est, nihil verò historia dignum præ se fert. Longe ab ea circiter XII. stadia Amphiarai templum est: quo scilicet loco Thebis fugientem cum curru absorptum terræ hiatu ferunt. Sunt qui id accidisse dicant in via, qua Thebis Chalcidem iter est: qui locus Harma nunc etiam, id est Currus dicitur. In deorum verò numerum Amphiaraum primi omnium Oropij retulerunt, quos reliqui Græci secuti sunt. Possum etiam alios recensere, quibus cum homines ante fuissent, Græci diuinos honores post mortem habuerũt: Quibúsque etiam vrbes dedicatæ fuerunt, vt Elæûs in Cherrhoneso, Protesilao: In Boeotia, Lebadea Trophonio: Apud Oropios templum Amphiarao, & eidem è candido lapide signum: Ara quidem eius in parteis distributa est, V. Earum vna Herculi, Ioui, Apollini, Pæonio: Altera heroibus, eorúmque vxoribus: Vestæ tertia, Mercurio, Amphiarao, & Amphilochi filius (nam Alcmæon propter Eriphyles cædem, in

nullam aut Amphiarai, aut Amphilochi honorum partem receptus est.) At quarta aræ pars Veneri, Panaceæ, Iasœ Hygeæ, Mineruæ, Pæoniæ: Quinta nymphis, Pani, Acheloo, & Cephiso amnibus sacra est. Amphilocho in ipsa vrbe apud Athenienses ara sua est. In Ciciliæ verò vrbe Mallo eiusdem oraculum, quod omnium est quæ ætate mea extant minime fallax. Est etiam apud Oropios fons templo proximus, quem Amphiarai nuncupant: Ad quem neque diuinam rem faciunt, neque aut ad lustrandum, aut ad manus lauandas, aqua ea vti fas putant: Solum, qui morbo oraculi monitu leuati fuerint, signatum aurum, argentúmve more maiorum in fonté abiiciunt. Hinc enim iam deum Amphiaraum ascendisse tradunt: Iophon autem Gnosius, qui vatum oracula heroicis versibus exposuit, Amphiaraum consulentibus Argiuis, cum Thebas profecturi essent, his versibus respondisse, memoriæ prodidit. Sed nimirum quod vulgi opinione receptum est, peruicaciter defenditur. Præter eos enim quos diuino afflatu futura prædixisse antiquitas testata est, nemo omnino fatidicus fuit. Nam reliqui aut somniorum interpretes fuere, aut auiũ volatus, & exta inspiciendi peritiam profite-

ſitebantur. Quo fit vt Amphiaraum coniectandis ſomniis in primis ſolertem fuiſſe ſuſpicer. Conſtat enim illum ſomniorum diuinatione tradita, tum demum in deorum numerum relatum. Conſulendi quidem cauſa qui accedunt luſtrantur omnes. Pro piaculo res diuina eſt, quam cum Amphiarao ipſi faciunt, tum cæteris, quorum in eadem ara inſcripta ſunt nomina. Deinde arietẽ immolant, cuius ſubſtrata pelle dormientes, nocturna viſa expectãt. Inſulæ terræ Atticæ non longe ab ipſo littore diſtant: Earum vna Patrocli dicitur, de qua, quæ hiſtoria digna viſa fuerunt, ante commemorauimus: Altera ſupra Sunium eſt, ad leuam in Atticam nauigantibus, ad quam poſt Ilij euerſionem Helenam appuliſſe ferunt, & iccirco Helenen appellatam. Salamis è regione Eleuſinis ſita, ad Megarici etiam agri fines pertinet: Huic à Salamine Aſopi matre nomen inditum tradunt: Aeginetas poſtea vi eam à Telamone deductos: Traditam poſtea Athenienſibus à Phylæo Euryſacis filio Aiacis nepote, cum ab ipſis fuiſſet ciuitate donatus: Salaminios verò multis poſt annis Athenienſes eo nomine damnatos, quòd diſſimulanter male rem geri concupiſſent, dum bellum cum Caſſan-

dro gereretur,& in Cassandrum ac Macedonas propenso animo fuissent,vrbe deleta,è suis sedibus eiecerunt. Ascetaden etiam,qui prætor insulam obtinuerat,capitis damnarunt,ac sibi iureiurando eius proditionis memoriam sempiternam sanxerunt.Spectantur hac etiam num ætate fori ruinæ, & inter eas Aiacis templum cum statua ex ebeno:Decreti quidem Aiaci,& Eurysaci eius filio ab Atheniensibus honores adhuc manent. Eurysacis Athenis etiam ara est. Ostenditur Salamine non longe à portu saxum,super quo Telamonem consedisse aiunt, cum nauem, qua Aulidem filij ad Græcorum classem vecti sunt,oculis prosequeretur. Tradunt incolæ post Aiacis interitum, apud se primum florem enatum , candidum , rubentem modice, lilio cum cæteris partibus, tum foliis minorem,inscriptum verò iisdem,quibus Hiacynthum,literis. Audiui quidem quæ Aeolenses,qui Ilium post eius euersionem tenuerunt,de armorum iudicio produnt, atque illud in primis. Post Vlysis naufragia, arma, de quibus certamen fuerat, ad Aiacis sepulchrum tẽpestate delata.De Aiacis verò magnitudine narrauit mihi Mysus quidam, sepulchrum eius qua parte ad litus conuer-

ſum eſt,maris alluuione multo aditu facilius effectum. Inde verò,aiebat,de Aiacis magnitudine,me coniecturam capere poſſe,quòd genuum vertebræ,quas molas medici appellant,diſci inſtar eſſent eius, quo Athletæ ij,qui ſunt Quinquertiores appellati,vtuntur. Equidem Gallorum, qui in extremis orbis terræ partibus habitant,finitimi,deſertis præ nimio frigore regionibus,quos Cebarenſes nominãt, nihil ſum magnitudinem admiratus:Neque enim apud eos cadauera videas maiora iis, quæ oſtendunt Aegyptij:Quæ verò in hoc genere maxime admiratione digna mihi viſa ſunt,ea commemorare non grauabor. Apud Magneſios,qui ad Lethæum ſunt,quidam fuit Protophanes,qui de pancratio,& luctu eadem die in Olympia victor eſt renuntiatus: In huius ſepulchrum aliquando latrones prædæ ſpe ducti penetrarunt,poſt illos alij multi vt cadauer duntaxat ſpectarent: Eius certe coſtæ,non ita vt cæterorum hominum,diſcretæ fuerunt,ſed pro illis continens os habuit ab humeris ad eas coſtas,quas medici Nothas nuncupant. Apud Mileſios verò ante ipſam vrbem eſt Lade inſula: Ea rurſus in duas paruas ſcinditur inſulas, earum alteram Aſterij dicunt, quòd

fuerit in ea sepultus Asterius Anactis filius: Anactem terræ filium fuisse tradunt, cadauer eius nihilo est decem cubitis breuius: quod verò mihi magnæ fuit admirationi. In superiori Lydia non magna vrbs est, quæ Temeni porra dicitur, ibi ambeso tempestatibus sepulchro, ossa detecta sunt, quæ nisi humanorum ossium figuram retinuissent, propter magnitudinem nemo ea hominis fuisse, vt crederet, adduci facile potuisset. In vulgus repente sermo manauit Geryonæ illud cadauer esse Chrysaoris filij. Soliúmque eius fuisse, quod in montis fragmento excisum cernebatur. Torrentem verò qui proxime allabitur, Oceanum appellari aiebant: Addebant etiam agricolas boum cornua sæpe inter arandum eruere solitos, quòd scilicet Geryonem eximia specie boues aluisse fama vulgasset. Quorum opinioni cum ego neutiquam assentirer, Gadibus habitasse Geryonem dicebam, neque vllum eius monimentum extare, arborem tantum ostendi, cuius admodum esset varia species: Ibi è Lydis antiquitatis periti homines: quæ verò propiora sunt, differuerunt: Hylli cadauer illud esse: Fuisse verò Hyllum terræ filium, à quo regionis fluuius nomen acceperit: Et Herculem

lem propter Omphales consuetudinem filium de fluminis nomine appellasse. Salamine (vt vnde fueram digressus redeam) Dianæ templum est, & trophæum in memoriam eius victoriæ, cuius Themistocles Neoclis filius græcis omnibus author fuit. Erectum Cychreo etiam templum, Commisso enim cum Persis prælio, draconem inter naues conspectum memorant, de quo sciscitantibus Cychreum fuisse heroa Apollinem respondisse. Ante Salaminem insula est, cui Psyttalia nomen, in eam ex Persarum exercitu quadringentos descendisse proditum est. Deleta verò Xerxis classe, cum eodem Græci transmisissent, omnes ad internitionem cæsos. Signum in insula nullum quidem extat, arte expolitum, Panos tantum quædam rudia sunt. Qua Eleusinem iter est, per eam viam quam sacram appellant, Anthemocriti monimentum conspicitur, quem violato iure Gentium, per summum nefas Megarenses occidere: cum fæcialis edictum missus fuisset, ne sacram illi terram colerent: Sed inexpiabiles in hunc vsq; diem læsi numinis pœnas dederunt. Solos enim ex omnibus Græcis, ne Adrianus quidem imperator subleuauit. Post An-

themocriti cippum, Molosſi tumulus eſt, cui imperium Athenienſes decreuere, cum in Euboeam Plutarcho auxilia mittenda cenſuerunt. Vicus prope eſt, cui Scirum nomen: Appellationis huiuſmodi cauſa prodita eſt: Dum Eleuſinij bellum cum Erechtheo gererent, vate vſi ſunt Dodonæo, cui Sciro nomen: Is Sciradis Mineruæ vetuſtum templum in Phalero dedicauit: Cúmque in pugna cecidiſſet, ſepultus eſt non longe à torrenti amne: Locus itaque & amnis ab heroe nomen habent. Prope viſitur Cephiſodori monimentum, qui cum populo præeſſet, Philippo Demetrij filio Macedonum regi vehementer reſtitit: Et cum Athenienſibus Myſorum regem Attalum, & Aegyptiorum Ptolemæum: Ex liberis verò Gentibus, Aetolos, ac inſularum incolas Rhodios, & Cretenſes amicitia, & ſocietate coniunxit. Verùm cum è Myſia, Aegypto, & Creta ſerius auxilia mitterentur, ac Rhodij, qui alias quàm nauales copias non haberent, contra grauem Macedonum armaturam paruo omnino eſſent præſidio futuri, cum parua ſuorum manu in Italiam veniens, à Romanis auxilia impetrauit. Ij verò exercitu & imperatore miſſo

Mace

Macedonum vires adeo fregerunt, vt non multo post Perseum Philippi filium, non regno tantũ eiecerint, sed captiuum etiam Romam pertraxerint. Fuit Philippus Demetrij filius, qui primus ex hac familia (quemadmodum ante exposuimus) Alexandro Cassandri filio interfecto, regnum obtinuit. Secundum Cephisodori, Heliodori Aliensis sepulchrum est, cuius pictam imaginem in magno Mineruæ templo videas. Sepultus ibidem est Themistocles Polyarchi filius, Themistoclis eius pronepos, qui nauale prælium cum Xerxe commisit. Huius quidem posteros, præter Acestium, commemorare necesse nihil habeo. Hæc Xenoclis, Sophoclis filij, Leontis nepotis filia fuit: Ac viuẽs suos omnes à Leõte pro auo Daduchos vidit: Aequales etiã eodem sacerdotio honestatos, Sophoclen fratrem Themistoclen virum, & eo mortuo Theophrastum filium, Atque illa quidem eiusmodi fortuna vsa est. Longius progressis Lacij herois lucus in conspectu est, & Lacidarum ab eo nominata curia. Nicoclis etiam Tarentini monimentum, cuius supra omnes fere citharædos celebre nomen fuit. Est eodem in loco ara Zephyro erecta: Cereri & Proserpinæ templa. Quibus cum

Mine-

Minerua, & Neptuno communes honores habentur. In hac ipsa regione à Phytalo aiunt Cererem hospitio acceptum, eique fici stirpe donata gratiam relatam. Id versus testantur in Phytali sepulchro incisi.

Hic Cererem tectis Phytalus susceperat heros,
Cui primum sacri largita est semina pomi,
Quam mortale genus ficum vocat: illius ergò
Muneris, æterno hic Phytali genus floret honore.

Priusquam Cephissium amnem transeas Theodori monimentum est, cui de tragœdis primas ętas sua detulit: Iuxta fluuium simulachra duo sunt, alterum Mnesimaches, Cephisso crinem suum detondentis pueri: alterum fuisse verò patrium Gręcis omnibus crinem fluminibus tondere, ex iis Homeri versibus cognoscas, in quibus est Peleum Sperchio pro fe'ici Achillis à Troia reditu crinē vouisse. Trans Cephissum placidi Iouis, Melichiū nuncupant, vetus ara est. ad quā Theseus à Phytali posteris de cæde purgatus dicitur, cum & latrones alios, & Sinin à Pittheo materno auo sibi propinquū occidisset. Sepulchra ibidē sunt Theodectis, Phaselitæ, & Mnesithei quē medendi arte claruisse accepimus, ac signa multa dedicasse, atque ex iis Iaccho

cho vnum. In ipsa via ædes non magna visitur, Cyamitæ templum, ac si Fabarij dixeris, appellant. Compertũ autem non habeo, fabarúmne hic sationem docuerit, an verò heroum alicui sit id nominis tributum. Neque enim fabarum inuentum Cereri adscribere possunt: Nam qui vel initiis, quę Eleusinę fiunt, interfuerint, vel ea, quæ Orphica appellantur, legerint, facile id quod dico intelligent. Monimenta eo quidem in loco duo, & magnitudine, & operis magnificẽtia præstant: Alterum est Rhodij cuiusdam viri, qui se Athenas contulit: Alterum Harpalus Macedo excitauit, is nempe, qui Alexandrum fugiens, ex Asia in Europam classe traiecit: Cúmque Athenas venisset ab Atheniẽsibus captus, corruptis cum aliis, tum ipsius Alexandri amicis periculum effugit. Sed is ante Pythionicem vxorem duxerat, cuius neque genus, neque patriam noui: Tantum scio Athenis eam & Corinthi corpus vulgasse. Eam verò tam perdite amauit Harpalus, vt mortuę monimentũ posuerit, omnium, quæ in Græcia sunt, veterũ operum, quod spectetur dignissimum. Templum etiam ibi spectes, in quo Cereris, Proserpinæ, Mineruæ, & Apollinis signa sunt: Ab initio fuit ædes vni Apollini dicata, Cephalum enim

enim aiunt Deionei filium cum Amphytrione primum ad Teleboas, in eam insulam, quæ de ipsius nomine Cephalenia dicta est, profectum. Nam Thebas ante Athenis ob Procridis vxoris cædem exul migrarat: Eius posteros, decem iam exactis seculis, Chalcinum & Dætum, cum Delphos nauigassent, ac deum de reditu in antiquam patriam consuluissent, responsum accepisse, vt in Atticam reuersi quo in loco humi currentem triremem vidissent, ibi Apollini rem diuinam facerent. Cum itaque ad montem, quem Pœcilum appellant, appropinquassent, draconem offendisse celeri se lapsu in latebras demittentem, ibi eos rem diuinam Apollini fecisse, ac statim ab Atheniensibus in ciuitatem receptos. Post hoc templum, Veneris ædes est, cuius in fronte paries extructus est è rudi lapide, opere tamen insigni: Iam aluei qui Rheti appellantur, solo cursu fluminibus similes sunt. Nam eorum aqua maris saporem refert: Quæ res alicui fortasse persuaserit è Chalcidico eos Euripo per continentem terram fastigio in mare defluere: Rhetos quidem Cereri, ac Proserpinæ sacros esse tradunt, neque eos, qui in illis nascuntur pisces, cuiquam licet præterquam sacerdotibus capere. Atque hi

quid

quidem veteres Eleusinij sunt & Attici agri fines, vti accepi. Agrum verò qui trans Rhetos est, tenuisse dicitur Crocon, & locus ille Croconis, nunc etiam Regia appellatur: cum hoc Crocone Celei filiam Basaram nuptam fuisse Athenienses memorant: Neque tamen hæc omnium sed eorum tantùm, qui è Scambonidarum curia sunt, opinio est: Croconis certe sepulchrum inuenire nunquam potui. Eumolpi verò tumulum, & Eleusinij & Athenienses agnoscunt. Venisse eum è Tracia, filiúmque Neptuni, & Chiones fuisse traditum est. Chionem quidem Boreæ ex Orithyia genitam, de cuius sanè parentibus nihil omnino Homerus prodidit: In quadam tantùm versuum suorum parte animi præstantem appellat Eumolpum. Enimuero commissa inter Eleusinios, & Athenienses pugna, hinc Erechtheus rex, illinc Eumolpi filius Immaradus ceciderunt. Arma inde his conditionibus posita, vt Eleusinij se, suáque cætera omnia in Atheniensium potestatem traderent, initia ipsi tanquam propria retinerent. Ac vt Cereri & Proserpinæ Eumolpus, & Celei filiæ sacra facerent, eas iisdem nominibus Pamphus & Homerus appellant, Diogeneam, Pammeropem. Sæsáram. Ex Eumolpi

molpi verò filiis natu minimus Ceryx, patri superstes fuit. Quem tamen Præconum natio, qui suam ei originem referunt, ex Aglauro Cecropis filia, & Mercurio, non Eumolpo procreatum dicunt. Est eodem in loco heroicum Hippothoontis monimentum, à quo tribus nomen habet. Atque illi proximum Zarecis, quem tradunt musicam ab Apolline didicisse: Ego verò Atticæ inquilinum fuisse, patriæ Lacedæmonium, & ab eo maritimam Laconiæ vrbem Zaraca appellatam comperio. Quòd si quis fuit Atticæ indigena Zarex, de eo quod dicam planè nihil habeo. Cephissus verò amnis per Eleusinium agrum cursu multo quàm quouis alio in loco concitatiore defertur. Prope locus est, cui Caprifico nomen, vnde Orcum rapta Proserpina descendisse fama vulgauit. Ad hunc Cephissi alueum Theseus latronem Polypemonem, Procrusten cognomine occidit. Apud Eleusinios Triptolemi ædes est, propylæa Dianæ, & Neptuni patris: Puteus, quem Callichorum appellant, vbi primum chorum Eleusiniorum fœminæ instituerunt, & deam cantu veneratæ sunt. In campis verò, quos Rharios vocāt, frugum primum iacta semina adoleuisse ferunt: In cuius rei memoriam, ordeum

ordeum ex eo ipso solo demessum, in sacris ad molas, & liba adhibent. Ostenditur ibidem area quæ Triptolemi dicitur, & ei dedicata ara. At quæ intra facrum parietem seruantur, scribere somnio prohibemur: Eorum enim aspectu non tantùm iis, qui initiati non fuerint, interdictum est, verùm etiam ne percontari quidem, aut audire fas quidquam est. Eleusinem verò heroem, vnde oppidum nomen habet, nonnulli Mercurio & Daira Oceani filia genitum putant: Alij Ogygis fuisse filium fabulati sunt. Nam prisci Eleusinij cum ad nullam fere ætatem hominum origines suas habeant referre, multis cum alia fingendi, tum quæ de heroibus prodita sunt, locum dedere. Qua ab Eleusine in Bœotiam iter est, Atheniensibus Platæensis ager finitimus est: Atticam tamen olim & Bœotiam Eleutherenses dirimebant. Sed postea quàm Eleutherenses in Atheniensium potestatem venerunt, Cytheron mons finis vtriusque regionis haberi cœptus est. Attico verò nomini non illi quidem bello subacti se adiunxerunt: sed quòd eam in primis reipub. formam, qua Athenienses vtebantur, expetiuerunt: quódque capitali in Thebanos odio semper laborarunt. In

iisdem campis Liberi patris templum est, atque inde est Athenas peruetus signum deportatum: Nam quod Eleutheris hac etiam ætate extat, ad illius fuit similitudinem factum. Non procul specus abest modica quidem magnitudine: Fons proximus frigidæ aquæ: In eo specu Antiopen narrant, quos pepererat geminos exposuisse: Pastorem sublatos pueros fasceis exemptos illis aquis lauisse. Eleutherarum cum muri, tum ædium etiam vestigia remanent: Ea res planum facit, oppidum ipsum non multum supra campos Cytheronem versus fuisse. Altera ab Elusine via Megara ducit: Per eam qui ingrediantur puteum offendunt, cui nomen Florido, Super eo Pamphus versibus mandauit. Cererem post raptũ Proserpinæ anus facie sumpta consedisse, atque inde illam Celei filias, quòd nempe Argiuam esse anum putassent, ad matrem deduxisse: Meganiram verò ei filium educandum tradidisse. Non longe à puteo est Meganiræ sacellum, & eorum, qui ad Thebas ceciderunt, tumuli. Cum enim Creon, qui Laodamantis & Eteoclis filij tutela suscepta Thebis imperabat, non sineret cæsorum cadauera humari, Thesei opem Adrastus implorauit. Commissa itaque inter Athenien

nienses & Thebanos pugna, victor Theseus in Eleusinium agrum deportanda cadauera, atque ibi speliendа curauit: Thebani tamen neque se quin humarentur prohibuisse, neque vllum sibi cum Atheniensibus ob eam causam certamen fuisse dicunt. Post Argiuorum sepulchra, Alopes monimentum est, quam cum Neptuno Hippothoontem peperisset, eo ipso in loco à Cercyone patre interfectam ferunt. Cercyonem ipsum traditum est in omnes hospites immanem fuisse, praecipue tamen in eos, qui in luctae certamen descendere recusassent. Ac aetate quidem mea locus quidam, qui ab Alopes tumulo non longe abest, Cercyonis palestra appellatur: Vbi dicitur Cercyon omnes qui secum certassent occidisse, praeter Theseum tamen, à quo luctandi in primis arte est superatus. Palaestricem enim Theseus primus inuenit, & ab eo profecta Palestritarum disciplina, ab eius rei magistris clebrari coepta cum ante sola corporis magnitudine & robore, in lucta certaretur. Haec sunt, quae apud Athenienses (vti ego sentio) aut praedicantur, aut cum admiratione spectantur: cum ea ab initio missa fecerim, quae leuiora sunt, quàm vt vllam institutae historiae possint

dignitatem afferre. Eleusini finitima est Megarica terra, cuius imperium Pylæ regi à Pandione relictum, Athenienses olim adepti sunt. Eius rei haud quaquam dubia testimonia sunt, quòd in ipsis Megarensium finibus extat Pandionis sepulchrum: quódque cum Aegeo, qui in ea familia natu maximus erat, Atheniensium regno Nisus concessisset. Megara ei obtigerunt & quidquid agri ad fines vsque Corinthiorum pertinet. Manet apud Megarenses adhuc nauale, quæ Nisea ab ipso appellatur. Regnante verò Codro cum Peloponnesii bellum Atheniensibus intulissent, ac nihil omnino insigne ad gloriam in eo aliud gessissent, dum se domum reciperent, Megara Atheniensibus ademerunt: Corinthiósque ac cæteros auxiliarios, qui nomina dedissent, illuc Coloniam deduxerunt: Quæ res effecit vt Megarenses lingua cum moribus mutata ex Atticis Dorienses fierent. Vrbem verò eo nomine appellatam putant, Care Phoronei filio regnante (tunc enim primum Cereris templa apud se erecta) eáque Megara appellata, Megarenses ipsi commemorant, in iis, quos de rebus suis habent, sermonibus. At Bœotij Megareum dicunt Neptuni filium

filium ab Onchesto cum Bœotiorum manu Niso contra Minoën auxilio venisse: Cúmque in prælio cecidisset, eo ipso in quo ceciderat loco, sepultum, vrbi quæ ante Nisa appellabatur, nomen dedisse. Ad hæc addunt Megarẽses Lelegen, duodecim post Cara Phoronei filium ætatibus, ex Aegypto venisse, eóque regnante indigenas Lelegas appellatos. Clesone verò Lelegis filio Pylan ortum, Pyla Scironem, cum quo nupta Pandionis filia fuerit. Hunc Scironem & Nisum Pandionis filium de regno disceptantes, iudicem Aeacum delegisse: adiudicasse illum Niso regnum, eiúsque posteris: Scironi verò exercitus, totiúsque rei bellicæ imperium. Megareum deinde Neptuni filium, cui Nisus Iphinoën filiam nuptum dederat, socero in regnum successisse. Nam de Cretico bello, & vrbe regnante Niso capta, omnia Megarenses dissimulant. In oppido aquæ ductus est, quem Theagenes exædificauit: Theagenis verò, & ante mentionem fecimus, vbi filiam eius Cyloni Atheniensi nuptam fuisse diximus. Hic itaque Theagenes in tyrannide aquæ ductum erexit, opus cum magnitudine, tum ornatu & columnarum numero valde præ-

clarum. Aquam influentem Sithnidum Nympharum appellant: ac eas quidem Nymphas indigenas esse dicunt suas, atque ex earum vnius filia Ioui Megarum natum, ac Megarum quidem Deucalionis diluuium in Geraniæ verticem effugisse, cum nondum mons ille id nominis haberet. Nam quòd Megarus gruum præteruolantium vocem secutus illuc natando euasisset, inde monti inditum nomen tradunt. Non longe ab aquæ ductu vetus est quædam ædes, in qua extant ætate etiam nostra Imperatorum Romanorum imagines, & signum ex ære, quod Dianæ Sospitæ appellant. Hanc esse cognominis causam dicunt, cum Persæ, vexato excursionibus Megarico agro, se Thebas ad Mardonium ducem suum reciperent, obortis repente Dianæ numine tenebris per errorem viarum ad montanam eos regionis partem deflexisse. Ibi obiecta hostilis agminis specie sagittas misisse, ad quarum ictus cum proxima saxa tanquam gemitus imaginem redderent, homines esse, qui ex vulneribus gemerent opinantes, non ante iaculari destiisse, quàm sagittas omnes profudissent. Cum verò illuxisset, Megarenses armatos contra inermes impetu

tu facto magnam eius agminis partem trucidasse, atque ex eo rei euentu Dianæ Sospitæ signum dedicasse. In eodem templo XII. deorum signa sunt, Praxitelis, vt ferunt, opus: Nam Dianam Strongylion fecit. Iam verò Iouis, quem Olympicum dicunt, lucum ingressus, templum videas planè insigne, & si Iouis signum expolitũ non est, opus enim Peloponnesiacum bellum interpellauit: Per quæ sanè tempora Athenienses terrestribus maritimísque copiis quotannis ferè Megarensium publicas & priuatas opes vehementer attriuerunt. Ipsius quidem Iouis os auro, & ebore constat, reliquum verò corpus è gypso & fictili est materia. Opus hoc fecisse dicunt Theocosmum ciuem suum adiuuãte Phidia. In Iouis capite Horæ & Parcę insistũt. Fata enim Ioui parere, & eius nutu temporum vicissitudines describi, nemo est qui nesciat. In templi postica parte ligna quædam sunt duntaxat informata, quæ Theocosmus auro & ebore fuisset ornaturus ad signum Iouis absoluendũ. In eadem templi parte triremis æneum rostrum positum est: Eã verò se triremem cepisse Megarenses dicunt in prælio nauali, quod cũ Atheniensibus de Salamine certantes fecerunt. Neque Athenienses inficiantur defe-

cisse aliquando à se ad Megarenses Salaminem. Solonis verò elegis excitatos, de insula prius disceptasse, deinde eam se bello recepisse. At Megarenses exules quosdam dicunt, quos ipsi Dorycleos vocant, Salaminem in Coloniam deductos, eam per proditionem Atheniensibus dedidisse.

A Iouis luco cum in arcem ascenderis, quam à Care Phoronei filio ætate etiam nostra Cariam nominant, Bacchi Nyctelij ædē videas, & Veneris Epistrophiæ, quasi Procuratricis dicas, sacellum. Noctis preterea oraculum, & Iouis Pulueręi delubrum sine tecto. Aesculapij verò, & Hygeæ signa Bryaxis fecit. Eodem in loco est Cereris nobile templum, Megaron appellant, quod ædificasse Cara, dum regnaret, memorant. Ab ea arcis parte, quæ ad septentriones est, descendentibus, Alcmenes se ostendit monimentum, proxime ad Olympij Iouis ædem. Proficiscentem enim eam Argis Thebas in Megarensium finibus in ipsa via mortuam ferunt: Inter Herculis verò filios disceptatum, eius cadauer Argos ne reportandum, an verò Thebis esset sepeliendum: Cum Herculis ex Megara filiorùm, & Amphitriouis Thebis essent sepulcha. Respondisse verò Delphicum Appollinem de ea re consulentib

ſentibus, eam in Megarico agro ſepeliri ſatius multo eſſe. Hinc me rerum patriæ ſuę peritus interpres in vicum deduxit, quem Rhun appellari dixit, ob eam videlicet cauſam, quod ex imminentibus oppido montibus in eum aqua defluebat, Eam verò aquam aliò Theagenem tyrannum deriuaſſe, ſed in eo ipſo vnde aquã deduxerat loco, Acheloo aram dedicaſſe. Prope eſt Hylli Herculis filij monimentum, qui cum Echemo Arcade Aëropi filio ſingulari certamine depugnauit. Quis verò hic Echemus fuerit, qui Hyllum occidit, in alia hiſtoriæ parte exponam. Hyllus ipſe Megaris ſepultus eſt. Vt rectè quidem hęc Heraclidarum expeditio appellari poteſt, in Peloponneſum ſuſcepta Oreſte regnante. Non longe ab Hylli monimento, eſt Iſidis ædes, & ſecundum eam Appollinis ac Dianæ: Hanc dedicaſſe Alcathoum Leone quem Cithæronium appellarunt, confecto: & ab eo ſane Leone, cum alios, tum Megarei regis filium Euippum laniatum fuiſſe tradunt. Cum enim è duobus natu maior, cui Timalco nomen, cum Caſtore & Polluce Aphidnam oppugnatum veniſſet, fuiſſétque à Theſeo interfectus, Megareum aiunt orbatum filiis, & filiæ nuptias, & regnum ei ſpoſpondiſſe, qui Cithęro-

nium Leonem confecisset: Alcathoum igitur Pelopis filium ausum cum bellua congredi, ex eo certamine victorem discessisse. Regno itaque potitum, Agroteræ, idest Venatricis Dianæ, & Agrei Apollinis templum dedicasse. Et hæc quidem ad hunc modum à multis commemorantur. Ego verò & si hercule nolim ea scribere, quæ à Megarensium sermonibus discrepent, id tamen qui fieri potuerit non reperio: Nam Leonem Cithæronium ab Alcathoo confectum vt credam facile adducor: Timalcum verò Megarei filium, quis vnquam literis prodidit cum Castore & Polluce Aphidnam venisse? Sed vt maximè venerit, qui potuit à Theseo interfici, cum Alcman carmine, quod in Castoras fecit, scriptum reliquerit, eo tempore, quo illi expugnatis Athenis Thesei matrem captiuam abduxerunt, Theseum ipsum domi non fuisse? Neque verò, quæ Pindarus scripsit, magnopere diuersa sunt: Theseum cum affinitatem Castorum sibi expetisset, domo profectum, vt Pirithoum prius celebres illas fama nuptias affectantem adiuuaret. Sed quicunque ille fuerit, qui Gentilitates persecutus est, eadem nimirum fuit qua Megarenses inscitia, si vti que Theseus à Pelope genus duxit: Sed Megarenses

garenſes de induſtria veritatem non tam ignorant quàm ambagibus inuoluunt: Quod enim fateri prorſus nolunt Niſo regnante vrbem captam, ſuccesſiſſe ei Megareum generũ, Megareo Alcathoum comminiſcuntur. Nam Niſo iam mortuo, & euerſis Megaris conſtat ab Elide Alcathoum veniſſe: Teſtimonio mihi fuerit quod muros ipſe de integro erexit, quorum fuerant veterem ambitum Cretenſes demoliti: Sed de Alcathoo ac Leone, ſiue is eum in Cithærone, ſiue quo alio in loco occiderit, déque Dianæ Agroteræ, & Apollinis Agræi dedicatione, hæc hactenus.

Iam verò è templo deſcendentibus in conſpectu eſt Pandionis heroicum monimentum. Sepultum quidem Pandionem eo loco, qui Mergi ſcopulus, ſiue Aethyiæ Mineruæ appellatur, ante diximus.

Sed eidem parentant intra vrbem etiam Megarenſes. Prope eſt Hippolytæ monimentum, de qua, quę Megarenſes dicunt, non videntur prętermittenda. Cum Amazones ob captam Antiopen bello Athenienſes laceſsiſſent à Theſeo ſuperatæ ſunt: Cúmque earum multæ in prælio ceci diſſent, Hippolyten tradunt, Antiopes ſororem, cui fœminarum ille parebat exercitus: Megara cum paucis aufugiſſe, ibi

cum

cum re male gesta animum despondisset, præsertim quòd se Themiscyram in patriam suam redire posse desperasset, præ animi angore è vita excessisse. Sepultam verò eo quo diximus loco, & eius sane monimentum Amazonici clypei formam præ se fert. Ab eo non longe abest Terei sepulchrum, eius nempe qui Prognen Pandionis filiam vxorem duxit. Regnauit autem Tereus s vt Megarenses dicunt circa fontes, qui Megaridis appellantur: vti verò ego existimo, atque indicant, quæ adhuc extant, eius regni vestigia. Daulide supra Chæronean. Huius enim veteris Græciæ quæ Hellas nunc appellatur, multas olim partes Barbari tenuerunt: Quos post allatam Philomelæ vim, & interemptum à mulieribus Ityn, Tereus in potestatem redigere non potuit. Atque ille qui sibi ipsi Megaris manum consciuit, quo in loco ei tumulum struxerunt, ad quem annuum faciunt sacrum, & in eo calculis pro farre vtuntur: Atque eo quidem primum in loco vpupam auem visam memorant. Mulieres cum Athenas confugissent, præ luctu, & mœrore, ob ea quæ & passæ fuerant, & fecerant, contabuerunt: Vulgatam certe fabulam earum alteram in lusciniam, in hirundinem alteram mutatam,

ex

ex eo existimo, quòd auis vtraque miserabiles, & luctuosos cantus edunt. Habent Megarenses & arcem alteram, cui ab Alcathoo nomen est, ad quam qui ascenderint, ad dexteram Megarei monimentum videant. Is enim Cretico bello ab Onchesto Megarensibus auxilio venit.

Ostenditur etiam deorum focus, quos Prodomeos vocant, quod est quasi præstructores dicas, quibus rem diuinam fecisse tradunt Alcathoum, cum esset murorum fundamenta iacturus. Iuxta eum focum lapis extat, ad quem citharam deposuisse Apollinem tradunt, cum muros facienti Alcathoo operam esset suam nauaturus. Censu verò olim Atheniensium comprehensos fuisse Megarenses, id mihi argumento est, quòd satis constat ab Alcathoo filiam Peribœan vnà cum Theseo in Cretam Minotauro missam: Eum certè in fabricandis muris ab Apolline adiutum Megarenses affirmant, atque eum, de quo dixi lapidem, vbi citharam deposuit, pro testimonio habent: Reddit enim, calculo si quis eum percusserit, eundem, quem pulsæ fides sonum, quæ mihi res planè admirabilis visa est: Quanquam colossum, qui Thebis in Aegyptiis est, trans Nilum, non longe ab eo loco quæ

Syriæ

Syringes, id est fistulæ appellantur, maiore vtique cum admiratione spectaui. Statua ibi est sedentis hominis, quam multi Memnonis nominant quem ex Aethiopia in Aegyptum venisse, ac Susa etiam vsque penetrasse tradunt: At ipsi Thebani Memnonem esse negant: Nam Pharme nophan fuisse indigenam hominem dicunt. Audiui etiam qui Sesostris illam statuam, esse dicerent: eam Cambyses comminuit, & nunc etiam superior pars à vertice ad medium truncum humi neglecta iacet, reliquum adhuc sedere videtur, ac cotidie sub ipsum Solis ortum sonum edit, qualem vel citharæ, vel lyræ nerui, si forte dum tenduntur rumpantur. Apud Megarenses curia est, vbi fuit olim Timalci sepulchrum, quem ante dixi non videri mihi à Theseo interfectum fuisse. In ipso arcis iugo Mineruæ templum est, & in eo deæ signum totum inauratum, præter manus tamen & imos pedes, qui vti ipsum os, ex ebore sunt: Alterum ibidem est delubrum Mineruæ, cui Victoriæ cognomentum: Aliud etiam Aeantidis, de quo cum nihil à scriptoribus Megarensiũ monimentis mandatum sit, ego ex opinione mea pauca adscribam. Telamon Aeci filius Alcathoi filiam Peribœam vxorem duxit:

duxit: Eius filiũ Aiacem cum Alcathoo in regnũ succeßisset, signũ Mineruę dedicasse existimo. Apollinis verò ædes prisca fuit laterculis extructa, quam Adrianus princeps è candido lapide restituit. Apollinis verò Pythij, & Decumani simulachra nihil omnino ab Aegyptiorum ligneis signis differunt. Eius verò quem Archegeten, idest Gentilitatis authorẽ nuncupant, Aegineticis operibus persimile est, totúmque egeno constat. Audiui autem Cypriũ hominem oppido quàm peritum in herbarum generib. ad medendi vsum notandis, cum diceret ebenũ nulla folia, nullúmque omnino fructum ferre, quin & stirpẽ nullam esse Soli expositã: radices tantũ terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ij in primis qui, quo maxime loco reperiantur, norunt. Est non procul Legiferæ Cereris fanum, vnde qui descenderint Callipolidis Alcathoi filij monimentũ videant. Sed & alterũ habuit natu maiorem filiũ Alcathous, quem in auxiliũ Melagro misit contra aprum Calidonium: Cum vero à fera fuisset adolescens interemptus, atque id primus resciſset Callipolis, ad patrem, qui sacrum Apollini tunc fortè faciebat, in arcem accurrit, ac ligna è sacris focis disturbauit. Quem cum piaculum commisisse

misisse Alcathous, qui filium periisse ignoraret, iudicasset, ira incitatus, stipite, ex iis ipsis, quæ ille disiecerat, lignis, capiti impacto filium interfecit. In via verò, quæ ad Prytaneum ducit Inûs monimentum extat: id lapidum maceria incingitur, & sponte natis oleis conuestitur. Soli enim ex omnibus Græcis Megarenses Inûs cadauer in maritimam agri sui oram eiectum, ac illud Clesò, & Tauropolim, Clesonis filias, Lelegis neptes, sublatum sepulturæ mandasse: Ipsámque Inò primũ apud se Leucotheam appellatam ferunt: Ei quidem quotannis rem diuinam faciunt: sed iidem Iphigeniæ etiam heroicum monimentum monstrant, atque eam Megaris mortuam aiunt. Ego verò quæ longe secus de Iphigenia Arcades narrant, audiui: Neque ignoro Hesiodum eo poëmate, quo illustres fœminas recenset, scripsisse non esse cæsam Iphigeniam, sed Dianæ numine Hecaten factam, à quibus nihil discrepāt, quæ scripsit Herodotus. Tauros in Scythia naufragos virgini immolare: Virginem verò apud ipsos nuncupari Iphigeniam Agamemnonis filiam. Haben Adrasto etiam Megarenses honorem, quẽ dum exercitũ à Thebarum expugnatione domũ reduceret, mortuũ apud se tradũt: Mortis

verò

verò ei causam fuisse senectutem,& animi angorem ob Aegialei filij interitum. Extat & Dianæ templum,quod Agamemnonem erexisse dicunt,cum ad Calchantem, qui Megaris habitabat venit,ei, vt se ad bellum Troianum sequeretur, persuasurus. In Prytaneo Menippum Megarei filium,& Alchathoi Echepolin sepultos dicunt. Est ad Prytaneum saxum, Anaclethra appellant,quòd ibi Ceres post longos errores(id si fide hominum cuiquam dignum videri potest)filiam euocarit: Nostra quidem etiámnũ ætate Megarensium fœminę anniuersario cerimoniarũ ritu fabulam confirmant. Sunt intra oppidũ sepulchra, & multorum quidem, qui cum Persis pugnantes mortem oppetierunt.

Aesymnium verò quod appellant,heroum & ipsum est monimentum.Nam cum Hyperion Agamemnonis filius, qui postremus Megaris regnauit,propter superbiã & crudelitatem à Sandione occisus fuisset, non esse amplius vni parendũ censuerunt, sed annuos magistratus,qui vicissim summæ rerũ præessent,creandos. Quo tempore cum Aesymnus authoritate nemini inter Megarenses secundus,Delphos veniẽs oraculũ consuluisset,qui fieri posset,vt patria secundis rebus vteretur:& alia accepit

responsa,& illud in primis bene euenturum,si plurium consilio ciuitas vsa fuisset: quare cum ad mortuos oraculum pertinere interpretati essent,curiā ædificandam, intráq; eius parietes heroum sepulchrum erigendum curarunt. Hinc ad Alcathoi heroicum monimentum progredientes, ad eum locum perueniant,quo pro tabulario mea ætate Megarenses vtebantur: Esse verò perhibent Pyrgûs Alcathoi vxoris monimentum,quam ille habuit in matrimonio, priusquam cum eo esset Euæchme Megarei filia. Iam ad Iphinoës Alcathoi filiæ tumulum,quam virginem è vita decessisse memorant:patrio ritu puellæ ante nuptias inferias mittunt,crinísque primitias detondent, non aliter quàm Hecaërge Deliorum filiæ. In primo aditu ad Liberi patris fanum,quod Dionysion appellant,sepulchrū est Astycrateæ,& Mantûs filiarum Polyidi, Cærani filij, Abantis nepotis,Melāpodis pronepotis. Polyidus quidem ipse venisse dicitur Megara cum Alchathoum de cæde Callipolidis filij lustrauit,& Liberi templum dedicasse,cum simulachro,quod totum ætate nostra præter os occultatur,id enim vnum est in conspectu: Assistit Satyrus è pario lapide, Praxitelis opus,atque hunc quidem Patrium
Libe

Liberum appellant: Alterum vero Dasyllium cognomento, Euchenorem Cærani filium Polyidi nepotem dedicasse ferunt. Secundum Liberi, Veneris delubrum est, cuius signum ex ebore, deæ cognomen Praxis, atque eius signũ omnium est, quæ in eo delubro spectentur, vetustissimum. In eodem Pithûs deæ, id est suadelæ, est simulachrum, & eius item deæ, quam Paregoron, hoc est cõsolatricem nuncupant: operis author Praxiteles. Visuntur ibidem & Scopæ, Amor, Appetitus, Cupido, tam diuerso inter se habitu ac facie, quàm diuersa sunt nomina ex ipsis numinum potestatibus indita. Iuxta Veneris, Fortunæ ædes est, ipsa dea à Praxitele elaborata. In proximo delubro Musas, & Iouem fecit Lysippus. Est etiam apud Megarẽses Corœbi sepulchrum, de quo, quæ versibus mandata sunt, exponam: & si eadem ab Argiuis celebrantur. Regnante Argis Crotopo, eius filium Psamathen tradunt, puerum, quem ex Apolline pepererat, vt patrem, à quo sibi plurimum metuebat, cælaret, exposuisse: Cúmque ita accidisset, vt à canibus regij pecoris custodibus dilaceraretur, Apollinem Argiuis diram quandam belluam immisisse, Pœnam ipsi appellarunt, quæ è matrum gremiis infan-

tes rapiebat : Monstrum verò illud Corœbum Argiuorum misericordia adductum confecisse. Verùm cum dei ira nihil remisisset, & pestilenti morbo ciuitas vexaretur, venisse Delphos iuuenem, vt de Pœnæ cæde Apollini satisfaceret : Pythiá cum illi in patriam redeundum negasset, vt è templo tripodem tolleret imperasse: quóque loco excidisset, ibi vrbe condita, vt consideret. Cum itaque tripos illo imprudente lapsus ad Geraniam montem excidisset, in montem ei continuo oraculi venisse, & eo in vico, cui Tripodisco nomen fuit, consedisse : Corœbi verò sepulchrum Megaris est, in quo inscripti elegi rem totam de Psamathe & Corœbo testantur : Tumuli insigne est Corœbus, Pœnam conficiens : Quæ signa omnium, quæ in Græcia è lapide facta viderim, antiquissima esse iudico. Non longe Corœbi monumento, sepultus est Orsippus, is qui cum veteri Athletarũ more, cum subligaculo Gymnicos ludos obire consuesset : in Olympico tamen curriculo nudus vicit: Idémque postea cum exercitus imperator esset, finitimis agri partẽ bello ademit. Non inuito crediderim Olympiæ subligaculum delapsum, nempe qui nosset sine eo multo quemuis esse ad cursum expe

expeditiorem. E foro cum redeas in viam, quæ Recta dicitur, si paululum diuerteris ad Apollinis præstitis accedas: Ibi est Apollinis nobile signũ, Dianę, & Latonę: & alia itẽ signa, quę fecit Praxiteles, Latona cum filiis. Ad portam, quam Nymphadas appellant, in veteri gymnasio lapis est, qui non magnæ Pyramidis formã præ se fert. Lapidem eum Apollinem Carinum nominant. Est ibidem Lucinæ ædes. Atque hæc quidem, quæ ostentare posSit, Megara habent. Ad nauale verò, quam ætate etiam mea Nisæam vocant, si descendas, Cereris Ouiferæ templum videas. Cognomen verò deæ, præter alia multa quæ ea de re prodita sunt, ab iis inditum censent, qui primi oues in ea regione pauerunt. Fastigiũ quidem templi vetustate collapsum quiuis coniiciat. Eadem ferè in parte arx consurgit, quæ & ipsa Nisæa dicitur. In imo arcis cliuo ad maritimam oppidi partem Lelegis monimentum est: Hunc ex Aegypto appulsum regnasse aiunt: filium verò fuisse Neptuni, & Libyes Epaphi filiæ. Finitima est Nisææ insula non magna, quò Creticam classem appulisse Minoëm ferunt, cum bellum Niso intulisset. Montana Megarici agri pars Bœotis finitima est: In ea habitantur oppida Pagæ & Aegi-

sthæna. In viæ militaris, quæ Pagas ducit, ipso diuerticulo, saxum est sagittis confixum: Eas per noctem Persas eiaculatos misisse tradunt. Pagis Dianæ cognomento Sospitæ signum est æneum, magnitudine ei par, quod Megaris est, neque ipsa figura dissimile. Est etiam Aegialei Adrasti filij heroicum monimentum, qui cum in primo prælio, quod commissum est, cum Argiui iterum ad Thebas venissent, ad Glisantem occidisset, propinqui eum sublatum Pagas in Megaricum agrum deportarunt, ac illius quidem monimẽtum Aegialeum appellatur. Aegisthænis Melampodis Amythaonis filij templum est, & in eo magni vtique viri signum columnę insistit. Melampodi sacrum faciunt, & festũ diem quotannis celebrant. Futura verò prædicendi, neque è somniis, neque ex alia vlla ratione ei scientiam tribuunt. Audiui etiam, cum in Erenea Megarici agri vico essem, Autonoën Cadmi filiam ex Actæonis casu, & reliquis paternæ domus calamitatibus, mœrore & luctu confectam, huc Thebis aufugisse. Autonoës quidem in eo vico monimentum ostenditur. In via, quæ Megaris Corinthum ducit, & alij tumuli sunt, & Terlephanis Samij tibicinis, quem faciundum curasse dicitur Cleopatra,

patra, Philippi eius quem Amyntas genuit, filia. Visitur & Caris Phoronei filij monimentum, id cum initio terrę tantum agger esset, ex oraculo Conchite lapide exornatum est. Et is quidem lapis apud solos Megarenses è Græcis omnibus cæditur. Ex eo multa sunt in ipsa etiam vrbe opera. Est ille quidem insigni candore, & alio quouis lapide mollior. Marinæ in eo conchæ vndique cernuntur. Talis quidem hic lapis est. Viam verò, quam Scironem appellant, primus, cùm Megarensium copiis præesset, muniisse dicitur Sciron, ita vt expeditis hominibus æqua esset. Adrianus verò princeps eandem eo vsque dilatauit, vt per eam agi possent duo obuij currus. De saxis verò, quæ in viæ angustiis eminent, fabula prodita est huiusmodi. Inò cum Melicerte, se, natu minore filio, de saxo, quàm Moluridam petram appellant, præcipitem dedisse, cum natu maiorem Læarchum pater occidisset: Ac Athamantem quidem in vxorem & liberos furore impulsum, sunt qui dicant, sæuisse: Alij verò ira vehementer incensum, quod vxoris nefario facinore immissam rescisset Orchomeniis famem, ac simul ab illa de medio sublatum Phrixum putaret: Atque omnino accidisse omnia non diuinitus

ſed nouercæ dolo interpretaretur. Illam igitur tunc aiunt ſe in mare de Moluride petra abieciſſe: puerum quidem à Delphine exceptum, cum in Corinthiorum Iſthmum fuiſſet expoſitus, mutato nomine, ex Melicerte Palæmonem appellatum: eique cum alios habitos honores, tum verò Iſthmicos ludos decretos. Moluridem certe petram Leucotheæ, & Palæmoni ſacrarunt. Nam alia ſaxa quæ Moluridi adiacent, infamia & conſcelerata putant, quòd cum ea accoleret Sciron, inde quoſcunque nactus eſſet hoſpites in mare detruderet: Eos verò adnatans marina teſtudo conficere dicebatur. Sunt autem marinæ teſtudines magnitudine tantum & pedibus terreſtribus diſsimiles: Pedes quidem habent quales vituli marini. Sed eodem poſtea Sciron mortis genere ſcelus luit, à Theſeo in idem abiectus mare. In montis iugo Iouis Apheſij cognomento fanum eſt: Eſſe verò ita appellatum tradunt, quòd cum ad deprecandam agri ſiccitatem, Aeacus in Aegina diuinam rem, ex quodam oraculo, Panellenio Ioui faceret, cum eſſet perlitatum, deus calamitatem remouerit: Ibidem Veneris, Apollinis, & Panos ſigna ſunt. Qui longius proceſſerint, Euryſthei monimentum offen

offendent: quem ab Herculis liberis prælio superatum, cum ex Attica fugeret, quo loco sepultus est, fuisse ab Iolao occisum dicunt. Iam verò ab hac via descendentibus in conspectu est Latoi Apollinis ædes, & cum ea ferè coniuncti Megarensium, & Corinthiorum fines, ad quos Hyllum Herculis filium singulari certamine cum Arcade Echemone congressum, hominum sermone percrebuit.

PAVSANIAE
CORINTHIACA
SIVE LIBER
SECVNDVS.

ORINTHIACA quidem regio ad Argiuorum fines pertinet, à Corintho verò nomen accepit, quem Iouis fuisse filium cum studiose quæsierim, nondum inueni qui tradiderit, præter Corinthiorum multitudinem. Nam Eumelus Amphilyti filius è gente Bacchiadum, qui carmina dicitur fecisse, in Corinthiaca historia scriptum reliquit (si modo Eumeli illud opus est)

Ephyren Oceani filiam primam in iis finibus consedisse: Marathonem deinde Epopei filium, Aloëi Solis filij nepotem, patris iniquitatem, & contumeliam fugientem, in maritimam Atticæ partem coloniam deduxisse: Audita verò Epopei patris morte, in Peloponnesum reuersum, ac mox inter filios regno distributo, in Atticam rediisse. Ab eius quidem filio Sicyone, Asopian: A Corintho verò Ephyræan nomen accepisse. Corinthi in præsentia nulli iam sunt indigenæ: Est enim penes eos ciuitas, quos in coloniam Romani misere. Huius rei causa fuit Achæorum concilium, in quo cum Corinthii censerentur, & ipsi vnà cum cæteris bellum Romanis intulerunt, Critolai authoritatem secuti. Is enim & Achæos, & ex iis, qui sunt extra Peloponnesum, multos ad defectionem solicitauit. Romani verò rerum potiti, & cæteræ Græciæ arma eripuerunt, & munitarum omnium vrbiũ muros demoliti sunt. Deletam quidem à Mumio consule Corinthum, à Cæsare, à quo Ro. resp. quam nunc etiam retinet, formam accepit, restitutam ferunt: nam & Carthaginem etiam idem restituisse dicitur. In Corinthiaco agro vicus est, cui Cromion nomen, à Cromo Neptuni filio:

In eo educatum ferunt Pityocampten cui suus est inter Thesei ærumnas locus. Operis index est pinus, quæ in ipso adhuc litore se progredientibus ostendit. Fuit hoc ipso in loco, & Melicertæ ara, eò enim à Delphine euectum puerum memorant, quem cum offendisset expositũ Sisyphus, & humarit in Isthmo, & Isthmicos in eius honorem ludos instituerit. In prima Isthmi fronte locus est, vbi Sinis latro curuatis ad terram diuersarũ picearum ramis, ad eos, quos pugnãdo vicisset arctis vtrinque vinculis alligabat, vt cum in suam naturam arbores redissent, miserabilem illi in modum distraherentur: quo ipse postea supplicij genere à Theseo affectus est. Totam enim eam viam, quę Athenas à Troezene ducit, Theseus à latrociniis perpurgauit: Et iis quos iam nominaui interẽptis, & Epidauri Periphete, quã Vulcano natũ putabant, quíque in pugna ænea claua vtebatur. Isthmus autẽ ipse Corinthiacus, mari vtrinque alluitur: Duobus eius latera promontoriis terminantur, Cenchreis, & Lechæo: Ea res interiorẽ regionẽ cõtinentem facit. Nam quicunque Peloponnesum insulam facere conatus est morte oppressus, opus imperfectum reliquit. Q uã sanè Isthmus fodi cœptus fuerit, operis extant
vestig

vestigia: Saxosa eius pars omnino tentata non fuit: quare situs adhuc sui naturã seruat. Alexandro quidem Philippi filio id vnum ex animi sententia non cessit, quòd Mimantem fodere non potuit. Gnidios verò ad Isthmum fodiendum aggressos oraculum Pythij Apollinis deterruit: Tam scilicet difficile est diuinitus attributam certis rebus naturam humana arte superare. Quod verò Corinthij de terra sua prædicant non ipsi, opinor, primi cõmenti sunt: Nam ante eos Athenienses ad Atticam ornandam Deorum contentionem memoriæ prodiderunt. Ipsi quidem Corinthij Neptunum narrant in certamen cum Sole de regione descendisse: Disceptatorem inter eos Briareum fuisse, qui cum Isthmum Neptuno, Soli verò promontorium, quod vrbi imminet, adiudicasset, ex eo Isthmũ Neptuni fuisse: Insignia verò illic opera, theatrum, & stadiũ è candido lapide. Quà ad ipsum dei fanum aditus est, vna in parte athletarum positæ sunt statuæ, qui victores in Isthmiis renuntiati fuere: In altera pinus consitæ, & earum multæ quasi ad rectam lineam. In templo, quod modica sanè magnitudine est, ænei stant tritones, & in antica eius parte, pronaon appellant, Neptuni signa duo, Amphitrites vnum,
ipsum

ipſum etiam mare æneum. Quæ intus ſunt, dedicauit ætate noſtra Herodes Athenienſis, equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen, quæ ex ebore ſunt: Et iuxta equos tritones duos aureos ad pubem vſque nam reliqua eburna ſunt. In curru ſtant Amphitrite, & Neptunus, & rectus Delphini inſiſtit Palæmon puer, ebore & auro hæc etiam expolita: In media baſi, quæ currũ ſuſtinet, mare expreſſum, & ex eo emergens Venus: Aſsiſtunt vtrinque Nymphæ, quæ Nereides appellantur, quibus & in aliis Græciæ locis aras dedicatas noui, cum ſoli lucos illis Pœmenæi conſecrarim, vbi & Achilli honores habentur. Apud Dotos in Gabalis ſanctiſsimum eſt templum: Extat in eo peplus, quẽ filio Alcmæoni ſumpſiſſe Etiphylen Græci dicunt. In eadem baſi Neptunĩ, inſcalpti ſunt etiam Tyndari filij, quòd ſalutaria creduntur nauibus, & vectoribus numina. Tranquillitatis præterea illi & maris ſimulachrum, & equus deinde, cuius, quæ ſunt infra pectus partes, ceti figuram præferũt. Inò ad hæc, Bellerophontes, & equus Pegaſus. Intra templi ſeptum eſt Portuni ædes, in qua ſigna ſunt Neptunus Matuta, & ipſe Portunus. Eſt & cella, quod penetrale appellant. aditus eſt ad eam ſubterra

terraneus.ibi verò Portunum latere aiũt: Ac si quis vel ciuis,vel hospes eo in loco peierarit,quia periurij pœnas det, effugere nulla ratione queat. Est etiam vetus, quam Cyclopum appellant, ara,ad quam Cyclopibus diuinam rem faciunt: Sepulchra verò aut Sisyphi, aut Nelei vbi nam sint,vt maximè Eumeli carmina perlegas non poßis depræhendere. Nam & si Neleum sint qui tradant,cum Corinthum venisset,morbo, vitæ extremum diem clausisse,& circa Isthmum sepultum: Eius tamen monimẽtum neque Nestori quidem ipsi à Sisypho monstratum ferunt, ac planè ignotum esse omnibus expedire. Sisyphum ipsum sepultum quidem in Isthmo, sed eius sepulchrum paucis omnino, qui æquales eius fuere,notum fuisse. Isthmici ludi ne excisa quidem à Mumio Corintho,intermißi sunt.Sed cum in ipsa vrbis vastitate,vt eos faciundos curarent,datum negocium fuisset Sicyonijs Restituta Corintho ad eos, qui nunc sunt, inquilinos pristinus honos rediit. Corinthiorum nauales Leches, & Cenchrias nomina dedêre,quos Neptuno ex Pirene Achêloi filia genitos credunt: Quanquam iis carminibus, quæ magnæ Eoëæ sunt appellatæ, Oebali fuisse filiam Pirenen proditum est. In Lechæo Neptuni templum est

cum ſigno æneo. In via, quæ ab Iſthmo ad Cenchræum ducit Dianæ templum eſt, & ſignum peruetus ligneum. In ipſo Cenchræo Veneris delubrum, & marmoreum ſignum: In maris ferè alluuie Neptuni ex ære. In altero verò portus cornu, Aeſculapij, & Iſidis fana. Cenchræo è regione ſunt Helenæ balneæ. Aqua è ſaxo in mare defluit, multa illa quidem, & ſalſa, nihilo calidior quàm quæ igni primum intepuerit. Quà verò aduerſo cliuo ad Corinthum acceditur, & alij ſunt in via tumuli, & ad ipſam portam Diogenis Sinopenſis, quem Græci canem appellarũt. Maxime ſuburbanus is lucus eſt, cui Craneo nomen. In eo Bellerophontis fanum eſt, & Veneris Melanidis delubrum, Laidis etiam ſepulchrum, cui leæna inſculpta eſt, prioribus pedibus arietem tenens. Oſtenditur etiam in Theſſalia Laidis monimentum: Veniſſe enim in Theſſaliam dicitur, Hippoſtratum amatorem ſuum ſecuta. Primum quidem ab Hyccaris, Siciliæ id oppidum eſt, à Niciæ militibus captam, Corinthum deinde, ab eo cui vendita eſt, adductam, meretrices aiunt longe omnes ætatis ſuæ corporis forma anteiſſe. Tantæ verò fuit Corinthiis admirationi, vt nunc etiam de Laide certent. Multa in vrbe

præcl

præclara opera, quæ partim reliquiæ sunt antiquitatis, partium verò florente posterioribus ætatibus Corinthiorum ciuitate facta fuer. In foro, vbi plurima sunt templa, Diana est Ephesia cognomento, & Liberi patris signa duo lignea inaurata, præter ora tamen, quæ minio oblita sunt: Lysium alterum, alterum Baccheum nominant. Quæ de iis signis peruagata sunt vulgi sermonibus & ipse scribam. Pentheum aiunt cum Liberum patrem multis contumeliis vexaret, & alia insolenter facere ausum, & postremo, vt fœminarum operta sacra specularetur ad Cythæronem profectum, in arborem ascendisse atque inde omnia cōspicatum. Quod cum Bacchæ animaduertissent impetu facto viuentem eum lacerasse, ac membratim discerpsisse: Corinthij redditum sibi oraculum narrant, vt eam arborem quærerent, & inuentæ diuinos honores haberent: Illius igitur oraculi monitu se imagines illas faciundas curasse. Est præterea Fortunæ ædes, cuius signum recto statu è Pario lapide. Templum adiunctum est Dis omnibus dicatum. Proximè erectus est aquæ ductus, cui insistit Neptunus ex ære, sub cuius pedibus Delphinus aquā profundit. Est etiam ex ære Apollo cogno

gno

gnomento Clarius,& Venus Hermogenis Cytherij opus. Sunt & Mercurij signa duo & ipsa ex ære, & recto statu: sed eorum alterum cellam suam habet. Iouis verò sub diuo posita signa tria, quorum vnum cognomen non habet, alterum Terrestrem, tertium Celsissimum nuncupant. In medio foro est Minerua ex ære, in cuius basi Musæ insculptæ sunt. Vltra forum Octauiæ ædes est Augusti sororis, qui Cæsari in imperium Ro. successit, ei nempe, à quo est Corinthus restituta. Cum è foro exieris Lechæum versus, vestibula videas, ac super ipsis inauratos currus duos, quorum altero Phaëthon Solis filius, altero Sol ipse vehi videtur. Intra propylæa verò ingressis, ad dexteram est Hercules æneus: Ab eo aditus est ad Pirenē fontē, de quo fabulis vulgatū, Pirenen Nympham cum filium Cenchriam lugeret, quem Diana per imprudentiam occiderat, tantam profudisse lachrymarum vim, vt in fontem sui nominis conuersa fuerit. Ornatus fons est candido marmore, in eo cellulæ excisæ, è quibus tanquam è speluncis in patulum, ac subdialem alueum aqua profluit gustatu suauis, & qua æs Corinthium candens immergi autumant, cum alioqui nullum habeant æs Corinthij. Est autem &

Apollinis ad Pirenem signum, & septum, in quo pictum Vlysis in procos facinus. Rursus in via, qua ad Lechæum recta iter est, Mercurius ex ære sedens visitur, cui assistit aries, quòd vnus præ cæteris Mercurius greges tueri, & augere existimatur: Quam rem Homerus in Iliade significat.

Hic sibi natus erat pecoris ditißime Phorba,
Quem sibi præ cunctis carum Cyllenia proles
Dit arat Teucris.

Nam quæ cognita in magnæ matris initis mihi sunt de Mercurio & ariete consulto reticeo. Post Mercurij signum Neptunus est & Matuta, & delphine vectus Portunus. Balneæ verò passim Corinthiis, & aliæ è publica pecunia extructæ, & quas impensa sua Adrianus imp. exædificauit: Quæ verò omnium sunt nobilissimæ prope Neptuni, eas Eurycles Spartanus condidit: Et cum aliis lapidibus, tum verò eo, qui in Crocis Laconici agri vico exciditur, exornauit: Ad læuam, aditus, Neptunus, secundùm eum venatricis habitu Diana stat. Aquæ ductus multi in diuersis vrbis regionibus (luculenta enim Corinthiis perennium aquarum copia suppeditat) & is, quem ducta è Stemphylo aqua

erig

erigendum curauit Adrianus. Quæ spectentur dignissima sunt, vbi à Dianæ signo discesseris, Bellerophontes, & ex ipsa Pegasi equi vngula manans aqua. Alteram verò qui viam tenuerint à foro Sicyoniam versus, Appollinis ædem, cum æneo signo videant: Et modico hinc interuallo fontem qui Glauces dicitur, quòd in illum se Glauce abiecit, salutarem sibi aquam fore sperans contra Medeæ veneficia. Supra fontem hunc ædes est, quod Odeum appellant: Proximum ei Medeæ filiorum sepulchrum, quorum nomina, Mermerus, & Pheres. Lapidibus verò à Corinthiis obrutos memorant, propter ea quæ à matre Glauce munera attulerunt. Sed enim quod per vim oppressi innocentes fuere, nece sua illis Corinthiorum liberi pœnas dederunt ex oraculo, & solennia illis sacra fieri cœpta, Pauorisque imago dedicata: Extat illa hac etiam ætate muliebri habitu ad terrorem quàm maximè efficta. Deleta verò à Romanis Corintho, & indigenis male mulctatis, pristinum sacrificandi morem coloni non retinuerunt: Neque amplius illis pueri aut crinem tondent, aut obsoletam vestem induunt. Medeam quidem ipsam cum Athenas venisset, Aegeus in matri-

monio habuit: Sed insidiis, quas Theseo fecerat, detectis, in Asiæ eam partem, quæ tunc Aria vocabatur, profugit: vbi de se Medis nomen dedit. Iam filium, quem secum in Arios abduxit, Aegeo genitum tradunt, Medóque ei nomen fuisse: Hellanicus tamen Polyxenum nuncupat, & patrem ei Iasonem fuisse scribit. Carmina Græci habent, quæ Naupactia nominant: In illis scriptum extat Iasonem post Peliæ mortem Corcyram migrasse, ibíque Mermerum eius filium, in continenti ea, quæ è regione est, venantem, à leæna interfectum. Cinæthon Lacedæmonius (nam & is Gentilitates versibus mandauit) Medum & Eriopen filiam suscepisse Iasonem ex Medea, scriptum reliquit, neque amplius quidquam, quod ad pueros pertineat. At Eumelus Solem dicit Aloëo Asopiam terram, Ephyræam Acetæ tradidisse: Aceten deinde Colchos profectum Buno regnũ suum commendasse: Bunum ipsum Mercurio ex Alcidamea genitum, qui cum è vita decessisset, Epopeum Aloëi filium Ephyræorum imperiũ obtinuisse: Deinde verò cum Corinthus Marathonis filius nullos reliquisset liberos, Corinthios ex Iolco Medeã in regnũ vocasse: Eã verò Iasonẽ regni

compo

compotem fecisse, ac filios quidem peperisse, sed in lucem quidquid edidisset, in Iunonis fano occultare solitam, quòd nempe immortales futuros sibi persuaserat: Verum cum neque id ex voto euenisset, & re comperta, Iason non modo deprecanti veniam non dedisset, sed ea relicta Iolcon reuertisset, & ipsam Corintho profectam Sisypho imperium tradidisse. Hæc perinde, vt mihi comperta sunt, exposui. A sepulchro non multum distat Frenatricis Mineruæ (Chalinitida appellant) fanum: Mineruam etenim aiunt præ cæteris dis Bellerophonti cum aliis in rebus opitulatam, tum verò à se domitum, fræno iam imposito, Pegasum dedisse. Ligneum est deæ signum, os tamen, manus, & imi pedes è candido lapide sunt: Neque verò Bellerophontem regnum Corinthiorum vnquàm possedisse, sed in Præti Argiuorum regis potestate fuisse, & ipse vt credam facile adduci possum, ac nihilominus, qui Homeri carmina non indiligenter legerit: Satis etiã constat tenente iam Lyciam Bellerophonte, Corinthios perpetuo iis, qui aut Argis, aut Mycenis rerum summæ præessent, paruisse, quando priuatim ipsi nullum ad Troiam ducem miserunt, sed Agamemnonis signa, & auspicia secuti, eius expedi-

tionis participes fuere. Sisyphus quidem non Glaucum duntaxat Bellerophontis patrem genuit, sed præter eum, Ornytionem etiam, & post hunc Therſandrum, & Almum suſcepit. Ornytione Phocus natus, Neptuni tamen creditus: Is Thyræam in ea regione, quę nũc Phocis dicitur, Coloniam deduxit: Thoas eius frater natu minor Corinthi mansit: Eo Demophon, Demophonte Propodas, Propoda Doridas, & Hyanthidas geniti sunt. His regnantibus Dorienſes exercitum duce Alete Hippotæ filio, Phylantis nepote, Antiochi pronepote, & Herculis abnepote, contra Corinthum duxerunt: Ibi Doridas, & Hyanthidas regno Aletæ tradito, ipsi Corinthi manſerunt: At plebs prælio victa ſedibus ſuis pulſa eſt: Aletes ipſe, & eius poſteritas ætates quinque vſque ad Bacchin Prumnidis filium regnũ tenuit: Aetates totidem Bacchidæ vſque ad Teleſten Ariſtodemi filium, quo ab Arieo, & Perante de medio ſublato, regno finis impoſitus: Prytanei enim deinceps ex Bacchidarum gente ſummæ rei præfuerunt. Hos tyrannide occupata, Cypſelus Eëtionis filius oppreſsit. Nepos Cypſelus fuit Melanis Antaſi filij. Melana quondam ex Gonuſa oppido, quod ſupra Sicyo

Sicyonem est, Corinthum deducendæ Colonæ causa cum Doriensibus profectum, Aletes primum ex quodam oraculo in aliam Græciæ partem dimisit. Deinde verò mutata sententia & oraculo neglecto, eum sibi socium, & contubernalem asciuit. Atque hac casuum varietate Corinthiorum reges iactatos comperi. Templum verò Mineruæ Frenatricis iuxta theatrum est, & ei proximum Herculis nudo corpore ligneum signum, quod à Dædalo factum, tradunt: Ac Dedali quidem opera rudia sunt, neque aspectu decora, sed quæ numen veluti quoddam præ se ferant. Supra theatrum templum est Iouis, quem Capitolinum, Romanorum voce, Græca lingua Coryphæum recte appellaris. Ab hoc theatro satis multum distat priscum gymnasium, & fons, quam Lernam vocant: Incingitur is columnis, atque item sedilibus plane appositis ad eos excipiendos, qui æstate frigus captatum veniant. Coniuncta sunt cum ipso fere gymnasio, deorum delubra duo, Iouis alterum, alterum Aesculapij: Aesculapius ipse & Hygea è candido lapide sunt: nam Iuppiter æneus est. Iam qui in Acrocorinthum ascendant (montis id iugum est vrbi imminens, quod Soli in disceptatione Briareum, Ve-

neri Solem cõcessisse narrant Corinthij.) Sed in Acrocorinthum qui ascendant, fana duo Isidis videant, alterum Pelagiæ alterum verò Aegyptię cognomẽto: Totidem Serapidis, quorum alterum Canopitani appellant: Sunt deinceps Solis aræ, Necessitatis & Violentiæ ædes, in quam ingredi fas esse negant. Supra eam, matris Deûm delubrum, columna, solium, vtrunque lapideum. In Parcarum verò Cereris & Proserpinæ æde signa aperta non sunt. Eadem in parte est Bunææ Iunonis templum, à Buno Mercurij filio dedicatum, à quo & Dea cognomen accepit. Iam in ipso ad Acrocorinthum aditu delubrũ est Veneris: Signa in eo, ipsa dea armata, Sol, & Cupido arcum tenens. Fontem verò eũ, qui à tergo delubri est, concessum aiunt ab Asopo Sisypho, quòd cum raptam à Ioue Aeginam sciret Asopi filiam, tum demum indicaturum dixerit, cum in ipsa Acrocorintho perennem aquam haberet: Quare cum Asopus, ne recusare amplius posset, fontem dedisset, indicauit scilicet ille, & eius indicij si satis id credi potest, pœnas aiunt apud inferos dare. Audiui etiam qui dicerent eum fontem Pirenem esse, & aquam ex eo in oppidum defluere. Nam Asopus amnis suos habet in Phliasiorum finib

finibus ortus, atque inde per Sicyoniorum agrum lapsus, in mare iuxta Corinthum exit. Filias verò Asopo Phliasij fuisse dicunt, Corcyran, Aeginam, Theben; & à prioribus duabus insulas eas, quarum altera ante Scheria, Oenone altera sit appellata nouum nomen accepisse, à tertia Theben, quæ sub Cadmea est, nominatam: Thebani tamen id minime confitentur: Eam enim Theben Bœotii fuisse non Phliasij Asophi contendunt. De flumine verò Asopo eadem à Phliasiis, & Sicyoniis traduntur, esse non indigenam, sed aduenam amnem. Mæandrum etenim à Celænis per Phrygiam & Cariam in mare ad Miletum erumpere, inde in Peloponnesum subterfluere, atque illic Asopum fieri. Neque verò ab hac opinione dissident: quæ à Deliis me audisse memoria teneo: Inopum amnem è Nilo occulto meatu ad se peruenire. Quin & Nilum fama est Euphraten esse, qui vbi paludi immersus diu latuerit, supra Aethiopas Nilus euadat. Hæc de Asopo mihi audita sunt. Ab Acrocorintho, qua in montanam partem diuertitur, est porta Teneatica, & Lucinæ fanum. Oppidum quæ Tenea dicitur stadia ferme LX. hinc distat: Oppidani se Troianos fuisse affirmant, qui ca-

ptiui è Tenedo à Græcis abducti eum locum ab Agamemnone acceptum teneant: Et illi quidem Apollinem in primis venerantur. A Corintho verò, qui mediterranea parte relictâ, rectâ Sicyonem versus contendant, non longe ab vrbe templum ad viæ læuam incensum videant. Fuerunt Corinthiorum fines multis aliis bellis infesti, per quæ veri potest videri simile, cum sacra, tum profana ædificia in suburbanis igni fuisse consumpta. Hoc certe templum Apollinis esse, & à Pyrrho Achillis filio exustum ferunt. Audiui autem & aliud de eo quiddam huiusmodi, ædem hanc Ioui Olympio Corinthios erexisse, eámque subito incendio, incertum vnde igni immisso, conflagrasse. Sycionij (sunt enim in hac parte Corinthiis finitimi) hęc de originibus suis commemorant. Extitisse primum in ea regione Aegialeum indigenam, atque eo regnante, eam Peloponnesi partem, quæ Aegialus hoc etiam tempore nuncupatur, nomen sumpsisse. Ac illum quidem plano loco oppidum, cui Agialea nomen, munisse: Fuisse verò ibi arcem, quo loco nunc Mineruæ templum est: Aegialeo patre Europen natum, Europe Telchinen: Huic filium Apin fuisse, cuius ante Pelopis in Olimpiam aduentum, eò

vsque

vſque opes creuerint, vt ea tota regio, quæ intra Iſthmum eſt, ab eo fuerit Apia nuncupata: Iam verò Apis Thelxionem ſuſcepit, Thelxione ortus Aegyrus, Aegyro Thurimachus. Thurimacho Leucippus, Leucippo virilis proles non fuit. Filia vnica Calchinia: Eam è Neptuno puerum peperiſſe, quem Leucippus ſub latum, & eductum regni ſucceſſorem moriens reliquerit: Nomen huic Perato fuiſſe, de cuius filio Plemnæo, quæ memoriæ prodita ſunt planè miraculo mihi adſcribenda videntur: Nam cum omnes qui ei naſcebantur filij in primo vagitu animam agerent, poſtremo Plemnæi vicem miſeratam Cererem, ad eius vxorem peregrinæ ornatu veniſſe memorant, eíque Orthopolin recens natum educaſſe: Orthopolidi filia fuit Chryſorthe, quam ex Apolline peperiſſe Coronum pro certo habent: Corono ortùs Corax, & eo natu minor Lamedon: Corace verò ſine liberis mortuo, Epopeus, qui id temporis è Theſſalia venerat, imperium ſibi vindicauit. Hoc primum regnante hoſtilem exercitum tradunt in fines ſuos inuaſiſſe, cum ante perpetua pace vſi fuiſſent: Eius verò belli huiuſcemodi cauſa prohibetur. Antiopes

Nyctea

Nyctei filiæ celebre fuit ob formæ excellentiam apud Græcos nomen, quam fama proditum etiam est non Nycteo, sed Asopo amne, qui Thebani, & Platæensis agri fines interſecat, genitam. Eam Epopeus, quòd ante vxorem ſibi petiſſet, libidine & petulantia impulſus rapit: Hanc iniuriam cum armis Thebani perſequerentur, commiſſo prælio, Nycteus vulnus accepit. Ipſe etiam Epopeus ſaucius ex acie, victoria tamen potius, diſceſsit: Nycteus, cum ſui eum Thebas reportaſſent, non ita multo poſt moriens regni adminiſtrationem Lyco fratri ad tempus reliquit, Labdaco Polidori filio, Cadmi nepote, cuius ipſe ante tutor fuerat, in eius tutelã tradito. A quo multis precibus contendit, vt maiore exercitu in Aegialean ducto Epopeum vlciſceretur, atque ipſam etiam Antiopen, ſi capere poſſet, male mulctaret. Epopeus interea pro victoria dis gratulatus, ludiſque & ſacris eo nomine peractis, Mineruæ tẽplum erexit: Ac opere iam abſoluto deam eſt precatus, ſibi ſignum aliquod vt daret, num ei accepta fuiſſet fani dedicatio. Statim itaque oleum tradunt ante templum diuinitus fluxiſſe. Verum & ipſe Epopeus paulo poſt ex vulnere negligentius curato diem ſuum obiit: Quo factũ eſt vt belli

cauſa

causa remota fuerit. Siquidem Lamedon, qui in regnum ei succeßsit vltro Antiopē Lyco reddidit,quæ cum Thebas reduceretur,in ipsa quæ Eleutheras ducit via,partu leuata est:Qua de re versus hosce fecit Agis Amphiptolemi filius.

Antiope peperit Zethum, atque Amphiona dium,
Asopo celeri currenti vortice nata
Iuppiter hos genuítque simul regnator Epopeus.

Sed hos ad angustiores multo natales retulit Homerus cum Thebas ab illis primum conditas dixerit,quippe qui vti mihi videtur inferiorem vrbem à Cadmea distingat. Lamedon quidem regno inito vxorem Atheniensem duxit pleno Clytij filiam:Bello mox contra Achæos Archandrum , & Architelen suscepto , ex Attica belli gerendi sibi socium Sicyonem adsciuit,data ei in matrimonium Zeuxippe filia,à quo postea iam regnum adepto & regio tota Sicyonia , & vrbs , quæ ante Aegiale fuit,Sicyon nuncupata est: Ac Sicyonem quidem ipsum non Marathone Epopei filio , sed Metione Erechthei genitum ferunt , quibus Asius assentitur. Nam Hesiodus Erechtheo illum, Ibycus Pelopi attribuit. E Sicyone verò Chtho

Chthonophyle gignitur, quæ Mercurio Polybum peperit: ex eadémque, & Phliante Liberi patris filio, qui habuit eam in matrimonio, Androdamas nascitur. At Polybus Lysianassam filiam Talao Biantis filio Argiuorum regi locauit. Ad Polybum Adrastus Argis eiectus Sicyonem confugit, eóque mortuo regnū ipse adiit. Post Adrasti deinde in patriam reditum, Ianiscus Clytij eius nepos, cuius filia cum Lamedonte fuerat, ex Attica veniens regnum iniit, à cuius obitu Phæstus è filiis Herculis vnus (vt vulgo ferebatur) regnat.

Sed cum is ex oraculi responso in Cretam migrasset, Zeuxippus Appollinis è Syllide nympha filius regnum dicitur obtinuisse. Qui cum decessisset, Agamemnon, Sicyoniis, & ipsi regi Hyppolyto Rhopali filio, Phæsti nepoti bellum intulit. Is opibus diffisus suis, Agamemnonis, & Mycenæorum se imperata facturum spopondit.

Hyppolyto Lacestades filius fuit, quo regnante, Tamphalcos Temeni filius cum Doriensibus Sicionem nocturno impetu occupauit. In Hippolytum tamen, quòd ex Herculis nepotibus esset, nihil acerbè, aut crudeliter commisit. Quinimo imperium cum eo communicauit. Ex eo Sicyonij Dorienses facti, & inter Argi-

uos

nos censeri cœpti. Aegialei verò in campis sitam vrbem cum Demetrius Antigoni filius euertisset, vetustæ arci vrbem, quę nunc permanet, adiunxit. Et causam quidem, quamobrem tantopere Sicyoniorum opes attritæ fuerint, non facile quis, etiam si studiose quæsierit, inuenire posset. Quare id quod Homerus de Ioue dixit, pro causa esto.

Vrbes qui multas à celso culmine vertit.

Iam verò magnis cum cladibus Sicyonij afflicti essent, ipsam vrbem terræmotus ad solitudinem, & vastitatem redegit. Ac tunc multa, quæ admirationi fuerant, opera interierunt. Eodem verò casu Cariæ, & Lyciæ vrbes magnis calamitatibus, affectæ, & Rhodus in primis insula tam vehementer concussa est, vt Sibyllæ vaticinatio Rhodi sit exitio comprobata. Quà ex Corinthiaco agro in Sicionium iter est, Lyci Messenij monimentum extat: quicunque ille fuerit. Neque enim Lycum ego vllum Messenium comperio, qui vel in quinquertio se exercuerit, vel in Olympicis ludis palmam tulerit. Est hoc quidem monimentum terræ tumulus. Ad hunc enim formæ modum suorum cadauera condunt Sicyonij: Corpus terra contegunt, deinde lapid

lapidea basi extructa columnas erigunt, quibus fastigia, vel vt Græci vocant, æquilas imponunt: eadem prope specie, qua sunt templorum culmina. Inscribunt verò sepulchris plane nihil, sed eius, quem extulerunt nomen appellantes, patris mentione prætermissa, illum valere iubent. Iam verò post Lyci monimentum trans Asopum, ad dexteram Olympium est. Ad viæ læuam modico interuallo sepulchrum Eupolidis Atheniensis Comœdiarum scriptoris. Hinc qui progressi fuerint, ad ipsam quasi vrbem à diuerticulo redituri, Xenodices: quæ è partu mortua est, monimentum videant. Illud quidem non eadem est forma, qua sepulchra faciunt Sicyonij. In eo enim in quo pingi posset locus relictus est, & pictura sane, vti alia quæuis, est quæ spectetur dignissima. Porro hinc qui processerint sepulchrum inuenient Sicyoniis extructum iis, qui ad Pellenen, ad Dymen Achæorum ad Megalopolim, & ad Selasiam mortem oppetierunt, De quibus posterius omnia exponentur plenissime. Ad portã fons est in specu, cuius aqua non è terra scaturit, sed è specus fastigio manat, qua de re Stazusan nuncupant. In arce, quæ nunc extat, Fortunæ Acrææ ædes, & secundum id Castorũ numinum

num ipsorum è ligno vtrobique signa sunt. In theatri, quod infra arcem ædificatum est, Scæna, viri scutum tenentis statua visitur, quam Arati Cliniæ esse dicunt: Nō longe à theatro Liberi patris templum est, dei signum ex ebore, & circa eum Bacchæ è candido lapide. Has quidem sacras fœminas esse dicunt, Liberi patris instinctu afflatas: Alia signa Sicyonij in sacrario condita habent. Hæc quotannis stata nocte, in Bacchi templum deportant, ex eo loco, quod Cosmeterium, id est pompa rum cellarium, nuncupant: His faces accensas præferunt, & patriis cantibus pompam prosequuntur. Pompæ veluti dux est, quem Bacchæum nominant, ab Androdamante (vt ipsi dicunt) Phliantis filio dicatus. Portatur post eum Lysius, quem Thebis Pythiæ monitu Phanes huc dicitur transtulisse. Venit quidem Phanes Sicyonem eodem tempore, quo Aristomachus Cleodami filius. Ab oraculo enim ipsi edito cum aberrasset, à reditus itidem in Peloponnesum præstituto tempore aberrauit. Qua à Liberi patris in forum descenditur, ad dexteram Dianæ templum Limnææ est, cuius tectum vetustate collapsum esse, facile est aspicienti cognoscere. De signo verò deæ, neque fuerit ne aliunde

deportatum, neque quo casu corruptum sit, quicquam afferunt. In foro Pithûs Suadelæ ædes est. Suadelam verò hac de causa colere instituerunt. Apollo, & Diana Pythone cæso vt se expiarent venisse Aegialen tradunt, sed incusso terrore, eo ipso in vico, qui nunc Phobus dicitur, in Cretam ad Carmanorem diuertisse, ac statim pestilentem morbum Aegialensibus immissum, quem depelli non posse vates monuerunt ni Apollo, & Diana placarentur. Missos itaque pueros septem, ac totidem virgines ad Sythan amnem supplicum ornatu, quorum precatione persuasos deos in arcē venisse: Eo itaq; in loco, quo primum venêre, Suadelæ ædem dicatam. Idem verò ritus hoc etiam tempore seruatur. Pueri enim festo Apollinis die ad Sythan veniunt, ac deorum signa in ædem Suadelæ deportant, deinde in tēplo Apollinis ea reponunt. Ac ipsum quidem templum, quod hoc tempore extat, in foro est: Vetustum vero à Prœto dedicatum tradunt, quo in loco eius filiæ furoris morbo liberatæ sunt. Addunt Meleagrum in hoc ipso templo hastam posuisse, qua aprum Calydonium confecerat. In eodem etiam templo dedicatas fuisse Marsyæ tibias. Post aduersum enim Sileni casum, eas

Mar

Marſyan amnem in Mæandrum, deinde in Aſopum detuliſſe. Eiectas inde in agrũ Sicyonium, paſtorem quendam ſuſtuliſſe, & Apollini dicaſſe. Ex iis donariis nullum ſane incendium illud quo templum conflagrauit reliquum fecit. Nam quæ extant ætate mea cum templum, tum ſignum Pithocles dedicauit. Quod verò fanum iuxta Suadelæ ædẽ Romanis impera toribus conſecratum eſt, fuit olim Cleonis tyranni domus. Nam Cliſthenes Ariſtonymi filius, Pyrrhonis nepos, tyrãnidẽ tenuit quamdiu inferiorem vrbem Sicyo nij incoluerunt. Cleonis in ea, quæ nunc manet, vrbe dominatus fuit. Ante Cleonis domum heroicum eſt Arati monimen tum, qui rerum geſtarum gloria æquales omnes vicit ſuos, de quo hæc potiſsimum commemorari poſſunt. Poſt Cleonis mor tem, tam effrenata ciuitatis principes inceſsit dominandi cupiditas, vt eorum duo eodem tempore tyrannidem inuaſerint, Euthydemus, & Timoclidas: Quibus eiectis, populus ſummæ rerum Clinian Arati patrem præfecit. Verum non multis poſt annis, cum Clinias è vita iam exceſsiſſet, ad tyrannidem acceſsit Abantidas: Quo dominante Aratus, vel quòd ab eo eiectus fuerit, vel quòd voluntate ſua ceſſerit, in

exilium abiit. Ipſum certe Abantidan ciues trucidarunt. Dominatum tamen eius pater Paſeas occupauit, quẽ mox cum Nicocles ſuſtuliſſet, ipſe ſibi tyrannidem vindicauit. Hunc Aratus comparata exulum & Argiuorum conductitiorum militum manu, pellere adortus, cum ad muros nocte acceſsiſſet, præſidium partim fefellit, partim vi ſuperauit. Atque ita oppido potitus, aſſumpta plebe ſumma cum celeritate ad tyranni domum accurrit, quam non magno vtique negotio cepit, ſed Nicocles furtim eſt elapſus. Tum Aratus ciuitatis liberam adminiſtrationem Sicyoniis tradidit. Domos & prædia, quæ diuendita fuerant emptoribus pretio diſſoluto, exulibus cum reddidiſſet, diſsidiorum & controuerſiarum cauſas concordia conſtituta ſuſtulit: Idémque cum Macedones, Antigono Philippi acceptam à Demetrio eius patre tutelam gerente, Græcis omnibus formidoloſi eſſent, Sicyonios, tametſi Dores erant, cum Achæorum concilio coniunxit. Imperator verò ab Achæis declaratus, exercitum contra Amphiſſenſes duxit, & Aetolorum fines ingreſſus, agrum populatus eſt: Corinthum mox, eam tenente Antigono cum Macedonum præſidio, ſubito impetu,

& pugna commiſſa, cum alios multos, tum ipſum præſidij ducem Perſæum, Zenonis Mnaſeę filij philoſophi auditorem occidit. Corinthum itaque cum Aratus liberaſſet, addiderunt ſe ad Achæorum concilium Epidaurij, ac Troëzenij, qui Argolicum litus incolunt, quíque extra Iſthmum ſunt Megarẽſes. Quare cum Achęis Ptolemæus ſocietatem coiit. Lacedæmonij verò Agidem Eudamidæ filium regem ſuum ſecuti, ſubita excurſione Pellenen occuparunt. Verum Arato ſuperueniente prælio victi, relicta Pellene domum ſe certis conditionibus receperunt. Ibi Aratus cum Peloponneſiacæ res proſperos habuiſſent ſucceſſus, indignum ratus negligenter ferre Piræeum, Munychiam, Salaminem, & Sunium à Macedonibus teneri, neq; tamen ſperaret per vim inde eos eiici poſſe, Diogenem præſidiorũ præfectum adduxit, vt talentis CL. acceptis, ea loca dederet: Ipſe quidem eius pecuniæ ſextantem Athenienſibus dedit. Perſuaſit etiam Ariſtomacho Argis dominanti, vt popularem remp. Argiuis redderet, eámque cum Achæorum concilio coniungeret. Idem Mantineam à Macedonibus occupatam cepit. Sed enim hominibus haud quaquã ex animi ſententia cun-

cta eueniunt: Quandoquidem Aratum necessitas impulit, vt se ad Antigoni Macedonum regis societatem adiungeret. Res ita gesta est. Cleomenes Leonidæ filius, Cleonymi nepos, Spartę regnum adeptus, Pausaniam sibi imitandum proposuit: Nempe qui & tyrannidem appetiit, & legibus ante sancitis sibi standum non putauit: Verum vt qui ferocior fuit multo, & minus vitæ retinendæ auidus, per animi elationem & audaciam breui omnia perdidit. Nam & ex altera familia Eurydamidam regem adhuc impuberē per Ephoros veneno de medio sustulit: Ad fratrémque suum Epiclidam imperium transtulit: Et senatus authoritate euersa, Patronomos quasi dixeris patriarum legum authores, pro eo ordine, quò ad ipsum duntaxat nomen instituit: Mox rerum vtique maiorum, & toti Græciæ imperandi cupiditate incitatus, Achæis primum bellum intulit: Vel quòd victos, fore sibi auxilio sperabat, vel quòd suis eos conatibus impedimento esse nolebat: Atque eos quidē ad Dymen (qui vicus supra agros Arati eius ipsius fuit, qui tunc Achæis imperabat) prælio vicit: Aratum itaque coegit Achiuis, & Sicyonii ipsi metuentem Antigonum in auxiliū accersere: Cleomenes enim

enim pace Antigoni violata, cum alia multa aperte præter fœderis conditiones fecerat: Tum verò Megalopolitanos sedibus expulerat. Quare cũ Antigonus in Peloponesum transisset, Achæi ad Selasian cum Cleomene signa contulerunt: Quo victo, & Selasian diripuerunt, & ipsam etiam Lacedæmonem expugnarunt. Lacedæmoniis verò Antigonus & Achæis pristinam reip. formam reddidit. De Leonidæ verò liberis Epiclidas in pugna cecidit: Cleomenes, cum in Aegyptũ fugisset, honorifice primum est à Ptolemæo acceptus, at deinde in vincula coniectus, eo crimine damnatus est, quòd aduersus regẽ Aegyptios concitasset: Et is sane tunc effugit. Sed mox cum Alexandrinis noui tumultus author extitisset, iterum comprehensus mortem sibi consciuit: Cuius casu Lacedæmonij regio dominatu liberati, ad hunc vsq; diem, eius, quam tunc instituerunt, reip. vestigia retinent. Arato Antigonus vt de se benemerito viro, & rerum gestarum gloria insigni, perpetuam præstitit beneuolentiam. At eum Philippus cum iam regnare cœpisset, quòd multa, quæ ille agebat, in eos quibus præerat, iracundius, Aratus non probabat: ac sæpe etiam animi impetu vehementius concitatum coherce-

bat,nihil tale timentem veneno dato necauit: Eius quidem cadauer Aegio, vbi supremum diem clauserat, Sicyonem relatum, magnifice sepultum est: Et hac ipsa etiam ætate heroicum eius monimentum Arateum nuncupant. Idem verò Philippus eodem necis genere oratores duos Athenienses, Eurycliden, & Myconé, qui apud populum dicendo non parum valebant, tollendos curauit: Sed ipsi etiam Philippo mortiferum poculum perniciem fuit allaturum, Nam cum alterum ex eius filiis, Demetrium, natu minor Perseus veneno peremisset, ipse animi ægritudine consumptus est: Quod exposui ad eam sentētiam diuinitus ab Hesiodo versu prolatam, animum referens, malum cōsilium in ipsummet primum authorem vertere. Post Arati monimentum ara est Isthmio Neptuno dicata: Sunt item Melichij Iouis, & Dianæ, cui Patroæ cognomentum, rudia, & sine vlla arte facta signa: Melichius pyramidis Patroa columnæ figuram habet. Eodem in loco curiam ædificarunt, & porticum, cui à conditore nomen Clistheniæ: Eam enim de manubiis extruxit Clisthenes, cum belli contra Scironem gesti socius Amphictryonibus fuisset In subdiali fori parte Iupiter æneus spectatur Lysippi,

pi,proxima Diana inaurata. Nec longe abest Apollinis sacellum, Licæi cognométo,quod vetustate iam collapsum,nihil omnino spectãdum præbet. Cognominis huiusmodi causa fuit:Cum lupi ouilia tantopere vexarent,vt nullum iam ex illis capi fructus posset: monstrauit Apollo quo loco aridum quoddam lignum iaceret,cuius corticem carnibus permistum cum ex eodem oraculo lupis apposuissent,statim illi interempti sunt. Lignum quidẽ ipsum in æde Lycæi Apollinis positum est, sed qua sit ex arbore,ne ipsi quidem norunt ciuitatis antiquitatum interpretes. Continenter posita sunt ænea signa, filias esse Prœti dicunt: Verum inscriptio alias fœminas nominat. Ibidem Hercules ex ære à Lysippo Sicyonio factus. Proxime Mercurius Forensis. In gymnasio,quod à foro non longe abest, Hercules è marmore. Scopæ opus. Est & alibi Herculis ædes: Huius verò loci conceptum ambitum omnem Pædizen nominant: In cuius medio templum,& in eo ligneum signum prisci operis,Laphaus Phliasius fecit. In Herculis quidem sacro traditum à Phæsto morem retinent. Is enim cum in Sicyoniam venisset animaduertit Herculi tanquam heroi parentari: Indigne verò fe-

rens diuinos illi honores non haberi, instituit, quod adhuc à Sicyoniis seruatur, vt iugulati agni ad aram pernas adurerent: carnium verò parte vna, non aliter quàm victimarum soliti essent, vescerentur: altera Herculi tanquam heroi parentarent. Festorum verò dierum, quos in Herculis honorem agitant, priorem Onomatam, Herculeum alterum vocant. Hinc via ad Aesculapij ducit. Accedentibus ad septum, duplex se læua in parte cella ostendit: In antica Somni signum positũ, cuius præter caput nihil est reliquum: Posticũ est Apollini Carneo dicatum, quo nulli præterquam sacerdotibus fas est penetrare. In porticu Balænæ os ingenti magnitudine locatum est. Prope Somnij signum est, & Leonem sopiens Somnus, Epidotes cognomento. Qua patet ad Aesculapij accessus, in altera Panos, Dianæ in altera parte signa visuntur. Ingressus ipsum videas Aesculapium imberbem, ex auro, & ebore à Calamide factum, altera sceptrum, altera verò satiuæ pinus fructum tenentem: Deum ipsum aiunt in Draconem versum, Nicagoræ Sicyoniæ mulieris, Agasiclis matris. Echetimi vxoris opera, Epidauro ad se mulorum bigis deportatum. De templi lacunari signa quædam non magna

pen

pendent, è quibus, quæ Draconi insidet, Aristodamam esse dicunt Arati matrem: Aratum enim ipsum Aesculapij filium autumam. Atque ille quidem ambitus nihil habet aliud memoratu dignum. Ex eo verò ad aliud Veneris templum transeas, in quo primum se Antiopes signum offert, eius enim filios Sicyonios fuisse, & eorum causa Antiopen ad se venisse, sibique cum ea affinitatem intercessisse tradunt. In Veneris illud templum solæ ingrediuntur æditua mulier, cui viri consuetudine est interdictum, & virgo, quæ annuo fungitur sacerdotio, Lutrophor in eam, à lauacro quod portat, appellant. Cæteris ab ipso duntaxat vestibulo, omnibus deam aspicere, & venerari fas est. Eius effigiem sedentem fecit Canachus Sicyonius, is nempe, qui & Didimæum Milesiis, & Thebanis Ismenium Appollinem fecit. Venus ipsa ex auro, & ebore facta, capite apicem, qui Polus dicitur, gestat, manu altera papauer, altera malum tenet: Victimarum illi omnium fœmora, præterquam suium consecrant, partes alias iuniperi lignis adolent: Verum & dum fæmora torrentur, cum illis vna pædorotis folia incendunt: Nascitur pæderos herba intra septum aprico loco, neque alibi vspiam prouenit, ne in ipsa

quidem Sicyonia: Folia ei minora fagi, ilicis maiora. Forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neque omnino dissimilis color, ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Hinc ad gymnasium adeuntibus ad dexteram, Pheræ Dianæ se ædes ostendit: Deæ ligneum signum Pheris huc deportatum dicunt. Gymnasium Clinias Sicyoniis exædificauit, in quo puberes hac ipsa etiam ætate erudiuntur. In eo Dianæ signum è marmore pubetenus expolitum, & Hercules inferiore trunci parte quadratis Mercurij signis persimilis. Iam qui hinc ad portam, quæ Sacra dicitur, diuerterint, templum Mineruæ non longe ab ipsa porta videant: Epopeus olim dedicauit: Id magnitudine, & ornamētis, omnibus eius temporis operibus præstitit. Verum & huius famam vetustas obliuione obruit: de cælo tactum conflagrauit. Ara tantum, quod illi vni fulmen pepercit, qualem Epopeus fecit adhuc manet. Ante aram Epopeo monimentum aggesta in tumulum terra extructum. Prope sepulchrum Di visuntur Auerrūci, quibus Græci eodem ritu quo solent mala deprecari, rem diuinam faciunt. Epopeum è proximis templis, vnum Dianæ & Apollini ædifi

ædificasse dicunt, alterum Iunoni Adrastum: In eorum neutro signum vllum reliquum. Aras in Iunonis recessu Pani, & Soli è candido lapide Adrastus idem statuit. Iam verò qua in campos ferè descenditur, Cereris templum est, quod Plemnæum dedicasse ferunt, quo gratiam deæ pro filij nutricatione referret. A templo, quod Iunoni dedicauit Adrastus, paulum abest Carnei Apollinis ædes, cuius solæ stant columnæ: Parietes vero, tectum etiam nullum omnino inuenias. Neque plus quidquam de Prodomiæ Iunonis æde extat: Hanc Phalces dedicauit Temeni filius, ducem sibi deam Sicyonem proficiscenti futuram sperans. A Sicyone recta Phliuntem contendentibus, in diuerticulo, quod à via stadia ad summum decem abest, lucus occurrit, cui Pyrææ nomen sacrum id præstiti Cereri, & Proserpinæ. Ac in eo viri seorsum à fœminis festos illis dies agitant: Nam ædem Nympharum, Nymphonem ipsi appellant, fœminis vbi sacra facerent concesserunt: Súntque in eo Liberi patris, Cereris, & Proserpinæ signa, os tantum ostendentia. Iam quæ Titanen ducit via, stadia ferme L X. procedit, ob angustias vehiculis in via: At qui per eam stadia, opinor, X X. promoue

mouerint, & ad læuam Asopum amnem transmiserint, ad lucum accedant ilicibus condensum, vbi fanum dearum, quas Athenienses Seueras, Sicyonij Eumenidas nominant. Iis die stato quotannis sacrum facientes, prægnantes oues mactant, ac mulso pro libamentis, pro corollis floribus vti solenne habent: Eodémque propemodum ritu ad Parcarum aras, quæ in subdiali eiusdem luci parte sunt, sacra faciunt. Hinc in viam reuersus, cum rursum Asopum traieceris, mox in montis verticem peruenias, quem Titana incoluisse indigenæ ferunt: fuisse verò eum Solis fratrem, à quo regiunculæ nomen inditum: Fuit autem Titan hic (nisi mea me coniectura fallit) in obseruandis anni opportunitatibus admodum solers: Vnúsque optime omnium norat quibus quæ semina quásque stirpes temporibus, quos item fructus Sol facile augeret, & coqueret. Quocirca Solis illum fuisse fratrem commenti homines sunt. Post quem Alexanor Machaone Aesculapij filio genitus, in Sicyoniam profectus, in Titane Aesculapij fanum erexit: Id & alij accolunt, maximam verò partem dei ipsius serui tenent. Intra septum cupressetum est, ex vetustis admodum arboribus. Signum è

quo

quo fit vel ligno, vel metallo, neque quis eius fuerit artifex, quisquam omnino possit cognoscere, nisi quis forte ad Alexanora opus referat. Signi ipsius sola se facies, manus, & imi pedes ostendunt, partes cæteræ lanea tunica, & pallio velantur. Eodem ferme habitu est Hygeæ signum, neque enim illud facile conspicias: Velatum enim vndecunque est, partim comis, quas deæ mulieres detonderunt, partim verò Babyloniæ vestis Laciniis: qua verò cunque re litare quis voluerit, eadem traditum est, illud etiam numen placari, cui est Hygeæ nomen (valetudinem bonam nos appellamus) Alexanori verò, & Euamerioni, sua enim & ipsis signa sunt: alteri tanquam heroi post Solis occasum parentant, alteri diuinos honores habent. Atque hunc quidem Euamerionem, si recte coniicio, Pergameni ex quodam oraculo Telesphorum, Acesium Epidaurij nominant. At Coronidis quod extat ligneum signum, nulla est in ædis parte cõstitutum: Verum vbi deo ipsi tauro, agno, sue fecerunt, Coronidem ipsam in Mineruæ transportant, ibique eam colunt: Neque verò victimarum fœmora succidere satis habent, sed totas humi pecudes adurunt, præter aues, eas enim aris imponunt.

ponunt. In iis fastigij partibus, quas aquilas vocant, Hercules insistit. In extremis victoriæ signa. In porticu signa posita Liberi patris, & Hecates: Venus ad hæc, Ceres, & deorum fortuna, lignea omnia, è marmore verò Aesculapius, cognomento Gortynius. Ad Angues quidem Deo sacros, quo minus accedant homines terror obstat: Cibum illis in primo aditu apponunt, neque amplius quidquam eorum causa satagunt. Intra septum statua posita est Graniani Sicyonij, qui in Olympicis palmas tulit de quinquertio duas, de stadio vnam, de iterato stadio (Diaulon dicunt) duplicem, quòd nudus & cum scuto cucurrisset. In Titane Mineruæ ædes illa visitur, quo Coronidis signum deportant: & in ea Mineruæ ligneum signum vetustum, quod ipsum etiam de cœlo tactum ferunt. E vertice descendentibus (in vertice enim templum situm est) ara se ventorum ostendit, ad quam nocte vna quotannis sacerdos sacrum facit. Facit etiam ad foueas quatuor arcana nescio quæ, apposita aduentorum sæuitiam placandam: Cantat præterea, vti narrant, magica quædam Medeæ carmina. A Titane qua iter est Sicyonem, qui ad mare descendãt, Iunonis templum

videant, quod neque signum, neque lacunar habet: Dedicasse ferunt Prœtum Abantis filium. Iam qua descenditur ad portum, qui Sicyoniorum dicitur, si ad Pellæneorum nauale, quod Aristonautas appellant, paulum supra viam flexeris, ad læuam Neptuni delubrum videas: At secundum ipsam viam militarem Elysson, & post eum Sythas amnes in mare decurrunt. Hoc loco Phliasius ager Sicyoniis finitimus. Vrbs ipsa XL. stadia distat à Titane: A Sicyone Phliuntem recta via ducit. Phliasios quidem non esse Arcadici nominis, satis declarant Homeri versus quibus Arcades enumerantur, neque enim ipsi eo delectu comprehenduntur. Argiuos verò ab initio fuisse, tum Dorienses factos, post Herculis liberûm in Peloponnesum reditum ipse historiæ progressus declarabit. Ac de Phliasiis cum multa inter se discrepantia memoriæ prodita non ignorem, ea duntaxat persequar, in quæ maximè consensum est. Primum omnium in his finibus Arantem extitisse tradunt indigenam hominem, qui oppidum condiderit in eo colle, qui nostra etiam num ætate Arantinus dicitur: Neque ita longe abest ab altero vertice, in quo Phliasiorum arx est, Iuuentę edes. Vrbs itaque

à conditore, & regio Arantia est appellata. Eo regnante Asopus Ceglusæ, & Neptuni (sic enim creditum est) filius, amnem eum adinuenit, quem ab ipso inuentore Asopum vocant. Arantis verò sepulchrum est in vico, quæ Celænæ nominantur, quo etiam in loco Disaulin hominem Eleusinium sepultum dicunt. Aras filium Aorin, & filiam Aræthyræan habuit: Hos Phliasij & venandi peritia, & bellica virtute præstitisse memorant. Mortua autem Aræthyræa, Aoris, quo testatam sororis memoriam relinqueret, regionem totam Aræthyræan nominauit, quam Homerus inter eos populos numerauit qui Agamemnonis imperio continebantur.

Ornedsque colunt, & Aræthyrem per amœnam.

Arantis quidem filiorum sepulchra non alia in parte quàm in Arantino colle esse coniicio. Stant enim in illis Cereris insignes pilæ, & ante deæ initia eodem in templo Arantem cantu celebrant, & ad libamina eius filios euocant, ad ipsa monumenta conuersi. Phliantem ipsum, à quo tertium accessit regioni nomen, Caso Temeni filio natum, quod est in Argiuorũ historiis, neutiquam vt credam adduci possum,

quippe

quippe qui eum Liberi patris filium habitum norim,& ex iis vnum,qui nauem Argo conscenderunt: Cui rei Rhodij poëtæ versus testimonio sunt.

Venit Arathyrea Phlias Bacchi inclyta proles
Diues opum stabili tenuit dum sede penates
Aruáque,quæ vitreis Asopus perfluit vndis.

Phliantis verò matrem fuisse Aræthyreā, non Ghehonophylen, cum hæc vxor eius fuerit,ex qua Androdaman suscepit. Herculis autem liberis redeuntibus Peloponnesi cunctæ ciuitates præter Arcadas trepidarunt. Aliæ enim Dorienses in ciuitatem receperūt,aliæ antiquis ciuibus eiectis,nouos accipere sunt coactæ. Quæ vero ad Phliuntem pertinent, ita se habent: Rhegnidas Doriensis Phaleo Temeni filio genitus,ab Argis & Sicyonia cū exercitu Phliuntem venit: Ac cæteri quidem non recusabant, quòd ille postulabat vt sedes quíque suas retinerent, ipsi regnum deferrent, sociis agrum assignarent: At Hippasus, totáque eius factio obsistendum censebant: Neque omnino sine pugna tam multa, ac præclara bona Doriensibus concedenda. Sed enim cum eius sententiam populus repudiasset,

cum iis qui sequi voluerunt Samum exilij causa concessit. Hippasi huius pronepos fuit Pythagoras, cui sapientiæ laus attributa est, è Mnesarcho Euphronis filio Hippasi nepote procreatus. Hæc de rebus suis Phliasij, quibus multa Sicyonij assentiuntur. Addentur iam quæ apud Phliasios in primis ostenduntur, quæque memoratu dignissima videri possint. In arce Cupressetum est, in quo vetustissimum templum, Deam, cui id est dedicatum, prisci Ganymedan, recentiores Heben nominant, cuius & Homerus mentionem fecit, vbi Alexandri & Menali singulare certamen exponit: Eam quidem Oenochoon, idest vini ministram, appellat: Quo in loco descendentem facit ad inferos Vlyssem vxorem eam Herculis esse dixit. At Oleu poëta eo carmine quo Iunonem exornat, ab Horis educatam Iunonem scriptum reliquit. Filios verò eam habuisse Martem, & Heben. Habent huic deæ Phliasij honores multos, summum verò omnium, quòd qui supplices huc confugerint, cuiusuis criminis impunitatem consequuntur: Quin & qui vincti ante fuerunt, ad eas arbores, quæ in luco sunt, compedes suspendunt: Dies verò festos quotannis celebrant, quos Cissotomos, hoc

hoc est ac si Ederisecos dicas, appellant. Signum quidem neque in operto custodiunt, neque in aperto vllum ostendunt: Atque eius rei religione sancitam causam quandam referunt. Exeuntibus è foro ad læuam delubrum est cum signo è marmore Pario. In arce septum Cereri sacrum: In eo templum cum Cereris,& Proserpinæ signis: Nam Dianæ(extat enim Dianæ ex ære eodem in loco) per mihi antiquum esse videtur. Qua ex arce descenditur Aesculapij ædes ad dexteram est, in quo signum imberbe. Infra ædem theatrum, à quo non longe Cereris templum,& prisca in eo signa sedentia. In ipso foro capra ex ære magna sui parte inaurata, cui ob eam causam honos est à Phliasiis habitus, quòd sidus, quam capram vocant, ortu suo viribus perniciem afferre consueuit: Ne itaque cœlestis capra vinetis noceat, forensem illam ex ære cum aliis afficiunt honoribus,tum verò auro eã exornãt. Est eodẽ in loco Aristiæ Pratini filij monimẽtum:Vterq; Satyris faciũdis omnibus,præterquam Aeschylo,præstiterunt.In postica fori parte domus est, quam Phliasij vaticidicam nuncupant: In eam enim ingressus Amphiaraus (quemadmodum ipsi

narrant Phliasij cum noctem vnam obdormisset statim diuinare cœpit, cum ante indoctus planè fuisset: Id cum ita euenisset in reliquum omne tempus occlusæ illæ ædes fuerunt. Non longe locus est, qui Vmbilicus dicitur, meditullium totius Peloponesi, si modo ita se habet res vti ipsi dicunt. Ab Vmbilico progressus Liberi vetustam templum videas, Apollinis etiam vnum, & aliud Isidis. In eis Liberi & Apollinis signa exposita omnium oculis sunt: Isidis verò Solis sacerdotibus conspicere fas est. Peruagata est inter Phliasios fama Herculem è Libya redeuntem abreptis Hesperidum malis Phliuntem venisse, sui cuiuspiam negocij causa: Ad eum ibi commorantem Oeneum ex Aetolia, qui socer eius esset, accessisse: Ibi cum vel Oeneus Herculem ad cænam vocasset, vel ipse apud eum accumberet, dicitur Herculeus digito vno, Cyathi pueri, qui erat Oeneo à calice, eius in fundendo ministerio offensus, tam grauiter caput percussisse, vt ex eo vulnere puer diem suum obierit: In eius facti memoriam Phliasij ad Apollinis cellam ædificarunt, in qua è marmore signa sunt, Cyathus Herculi poculum porrigens.

A Phliunte stadia ad summum quinque

que Celeæ absunt, quo in loco quarto duntaxat quoque anno Cereris initia referuntur quibus præest antistes, cui non est perpetuum sacerdotium illud: Verum nouus legitur sub ipsum initiorum tempus, & is quidem, quin si velit, vxorem ducat, nulla religione impeditur. Initia verò ipsa, & si ab Eleusiniis quibusdam in rebus differunt, multa tamen ex illis accepta à se retineri, ac seruari ipsi Phliasij fatentur: Aiunt enim Dysaulen Celei fratrem, cum ad ipsos confugisset, initiorum ritum monstrasse: Pulsum autem illum Eleusine ab Ione Xuthi filio, cum illum Athenienses bello contra Eleusinios suscepto imperatorem delegissent. At ego Phliasijs nunquam assentiar, quęquam ex Eleusiniis pugna victum in exilium abisse, cum ante belli euentum vtrinque certæ conditiones acceptæ sint: Et Eumolpus tunc Eleusine manserit. Potuit hic quidem Dysaules alia de causa, quàm ob eam quæ à Phliasijs prodita est, Phliuntem venisse: Neque verò, vti ego sentio, aut vlla ei fuit cum Celeo cognatio, aut omnino claro fuit inter Eleusinios loco, neque enim eum suis versibus præterisset Homerus. Is enim quo carmine Cererē celebrat recēsens eos omnes, qui initia à dea docti sunt

nullum omnino Dysaulen nosse videtur. Sunt autem hi versus eius.

Mistica sacrorum diua didicere magistra
Tripolemus, Dioclésque simul frænator equorum,
Eumolpus, Celeúsque duces, populique parentes.

Hic igitur Dysaules, vti Phliasij memorant, & initia tradidit, & primus vicum Celeas appellauit: Extat itaque, vt ante dixi, Dysaulæ monimentum, quo tamen vetustius est Arantis sepulchrum: Neque enim eo regnante, sed multo post, vt Phliasij testantur, Dysaules venit. Aequalem enim Prometheo Iapeti filio Arantem fuisse asserunt, tribúsque ipsis ætatibus Pelasgo Arcadis filio superiorem, & iis, qui apud Athenienses Aborigines sunt appellati. In eo templo, quod Anactorum appellant, de tholo currus pendet, quem Pelopis fuisse tradunt. Et hæc quidem præ ceteris historia digna apud Phliasios sunt.

Media est inter Corinthum & Argos vrbs, non vtique magna Cleonę, à Cleone, quem Pelopis fuisse filium tradunt, appellata. Non desunt tamen qui Cleonem vnā ex Asopi amnis, qui Sicyonem præterfluit filiabus dicant fuisse: Nomen certe vrbi ab horum alterutro impositum est: In ea æ-

des

des Mineruæ signum habet Scyllidis, & Dipœni arte factum: fuisse eos aiunt Dædali discipulos: Sunt qui Dædalum velint vxorem duxisse Gortynis filiam, è qua sint ei hi liberi geniti. Præter hanc ædem Cleonis, Euryti, & Ceatæ monimenta sunt, quos cum ludos Isthmicos spectatum issent, Hercules sagittis confixit, indigne ferens illos Augeæ bello contra se in acie stetisse. A Cleonis Argos viæ duæ ducunt: Expeditis altera commodior, & compendiaria: Nam quæ ad Tretum est, angusta, & ipsa cum vndique montibus concludatur, verum facilius multo vehicula transmittit. In illis ipsis montibus leonis Nemei specus ostenditur, à quo vicus Nemea nõ longius quàm stadia abest x v. Ibi Nemei Iouis tẽplũ planè insigne, tametsi testudo collapsa est, neque vllum in eo reliquum iam signum. Circa templum cupressetum, quo in loco cum nutrix Ophelten in herba posuisset, à Dracone peremptum memorant. Sacra Ioui Nemeo Argiui in Nemea faciunt, eíque certum sacerdotem deligunt, & armatis viris, cursus certamina proponunt in ipso Nemeorum conuentu, qui per Brumæ dies cele bratur. Est ibidem Opheltæ sepulchrum lapidea maceria incinctum, intra cuius

ambitum est è cespite tumulus, Lycurgi Opheltæ patris: Proximum fontem Adrasteam appellant, vel alia quauis de causa, vel quòd eum Adrastus monstrarit. Regionem verò appellatam dicunt à Nemea Asopi filia: Est supra Nemean Apesas mons, in quo Perseum primum Ioui Apesantio rem diuinam fecisse tradunt. Iam qui redeant ad Tretum Argos accessuri, ad læuam Mycenarum ruinas videant, & Mycenarum quidem conditorem Perseum Græci agnoscunt: Causam verò vrbis condendæ, & qua postea rę impulsi eam euerterint Argiui, ipse exponam: Neque enim in ea regione, cui nunc Argolidi nomen, res vlla vetustior hominum est memoriæ commendata. Inachum aiunt cum regnaret præterfluentem amnem de suo nomine nuncupasse, & Iunoni sacrum fecisse: Vulgatum etiam est Phoroneum primum in ea terra extitisse, cui pater Inachus, non sanè vir sed fluuius fuerit. Fuisse verò eundem Phoroneum arbitrum cum Cephiso, Asterione, & Inacho fluuiis, inter Neptunum & Iunonem de regione disceptantes, qui cum litem secundum Iunonem dedissent, iratum Neptunum aquam illis omnem ademisse: Et ex eo factum, vt neque Inachus, neque

alius

alius eorum animum quisquam aquam accolis suppeditent, nisi imbribus adiuti: Per æstatem enim in magna soli siccitate, sola Lerna aquam habet. Phoroneus quidem Inachi filius primus dispersos ante homines & seorsum habitantes, in vnius ciuitatis ius compulit, & ab eo oppidum illud, quo congregati sunt, Phoronicum est nuncupatum: Nam regio ab Argo Phoronei ex filia nepote nomen accepit. Argo Pirasus, & Phorbas: Phorbante Triopas: Triopa geniti sunt Iasus & Agenor. Iò quidem vel quo scripsit Herodotus modo, vel vt Græci narrant, in Aegyptum profecta est: Crotopus verò Agenoris filius Iaso in imperium successit, è quo natus Sthenelas: Postea Danaus ex Aegypto veniens pulso Gelanore Sthenelæ filio Agenoris nepotes regno submouit: Et Danai sane casus, eiúsque filiarum audax in patrueles facinus, æque Græcis omnibus notum: Notum etiam Danao vitæ muneribus functo, Lynceum regnum tenuisse. Iam verò Abantis filij, Lyncei nepotes, ita regnum inter se partiti sunt, vt Acrisius Argis manserit, Prœtus Heræum, Midean, Tiryntha, & Argolici agri maritimam orá possederit, cuius imperij adhuc Tirynthe extant monimenta.

Interie

Interiecto dein tempore Acrissus cum viuere etiamnum Perseum,& virtutis multa documenta dare cognouisset, Larissam ad Peneum amnem concessit: At Perseus cum visendi aui materni,eúmque sibi tum oratione,tum factis conciliandi cupiditate esset incensus, Larissam venit: Vbi,& ætatis robore,& disci à se inuenti gloria elatus,dum artem in hominum conuentu ostentat. Acrisium aduerso fato interuenientem,disci impetu occidit: Atque ita dari olim Acrisio responsi vocem ratam fecit,quem à fati certo euentu vindicare non potuit vel in filia,vel in nepotem excogitata crudelitas. At Perseus Argos reuersus,cum eius parricidij infamiam magno sibi duceret dedecori, Prœto persuasit vt secum regnum commutaret. Tunc ipse illius imperio suscepto Mycenas condidit, quam vrbem eo nomine appellauit, quòd eo in loco ei ensis fungus,idest capuli ipsum capitulum excidisset: Myceten enim id eodem quo fungum nomine vocant. Audiui etiam qui dicerent sitientem humo fungum sustulisse, ac repentinis aquæ scatebris siti magna cum voluptate depulsa,ex eo casu vrbem Nicenas nominasse: Homerus quidem in Odyssea Mycenes mulieris eo versu mentionem

nem fecit.

Tyro atque Alcmene, sertísque ornata Mycene.

At Mycenen quidem Inachi filiam Arestoris vxorem fuisse illis versibus conscriptum est, quas Græci Eœas magnas appellant: Eam itaque nomen aiunt vrbi dedisse: Quem verò comminiscuntur sermonem, Myceneum Spartonis fuisse filium, Spartonem Phoronei, mihi vtique non probant: Siquidem neque Lacedæmonij, apud quos Amyclis est Spartæ mulieris effigies: Spartonem verò Phoronei filium fuisse si audiant, ex ipsa nominis opinor nouitate, non parua admiratione afficiantur. Mycenas certe ipsas, Argiui maleuola quadam obtrectatione ducti euerterunt: quòd ipsis cessantibus, ea ciuitas octoginta homines ad Termopylas misisset, qui Lacedæmonijs præclari facinoris socij fuere. Ille itaque prærepræ quasi gloriæ dolor, Argiuos vt Mycenas excinderent, solicitauit. Restant tamen ambitus partes quędam, & porta vna, cui leones insistunt, Cyclopum verò & hæc opera esse aiunt, & eosdem Prœto Tirynthis muros fecisse. Inter Mycenarum autem ruinas fons est, Persea nomine, Atreíque & filiorum subterraneæ cellæ, in quibus eorum fuere

fuere thesauri: Sepulchrum etiam Atrei, & eorum item omnium, quos cum Agamemnone à Troia reuersos in cõuiuio Aegisthus occidit: Nam de Cassandræ sepulchro inter Mycenæos, & Amyclæos vtra in vrbe sit disceptatur: Est ibidem & ipsius Agamemnonis monimentum: Tum Eurymedontis aurigæ & idem Teledami, & Pelopis, quos peperisse geminos Cassandram dicũt, infantes verò adhuc paruulos ad parentum tumulum ab Aegistho iugulatos: Electræ etiam. Ea enim ab Oreste Pyladæ nuptum data est, è qua Hellanicus scriptum reliquit, Medontem, & Strophium Pyladæ genitos. At Clytemnestra, & Aegisthus modico à muris interuallo sepulti: Neque enim digni sunt habiti qui eodem in loco humarentur, quo Agamemennon, & cæteri, qui cum eo occisi sunt. Ad læuam Mycenarum stadia x v. abest Iunonis fanum. Præter viam aqua fluit, quæ dicitur Eleutheria: Ea ad arcanas expiationes vtuntur templi, & sacrorum. Fanum ipsum in planiore Euboeæ parte situm est: Euboean montem appellant. Asterionis etenim amnis filias Euboean, Porsymnam, & Acræan, & easdem Iunonis nutrices fuisse dictant: Ab earum vna Acræan montem appellatum, qui

qui ex aduerso Iunonis est: Ab Eubœa iam diximus: Prosymnam verò vocatam de fo-roris tertiæ nomine aream, quæ Iunonis templo subiacet: Asterion ipse infra Iu-nonis fluit, ac deinde in specum demer-sus absconditur. Ad eius ripas herba na-scitur, quam Asterionem nominant: Eius caulem Iunoni consecrant: E foliis coro-namenta contexunt. Fani architectum Argiuum Eupolemum produnt. Quæ su pra columnas opera sunt, ea partim ad Iouis natales, partim ad gigantum cum dîs pugnam, partim etiam ad Troianum bellum: & Ilij euersionem pertinent.
Statuæ pro vestibulo stant, cum fœmina-rum, quæ sacerdotio Iunonis functæ fue-rint, tum heroum, & aliorum, & ipsius in-primis Orestis: Nam quæ nomine Augu-sti inscripta est, Orestem illum fuisse affe-runt. In primo templi aditu, ad læuam Gratiarum prisci operis signa extant: Ad dexteram Iunonis lectus. In templi antica parte, quem Pronaum appellari ante di-ctū est, positum scutū illud, quod Euphor-bo Menelaus in bello Troiano eripuit. Deæ signū in solio sedet eximia magnitu dine, auro, & ebore fabricatū Polycleti opus. Corona capiti imposita: Ea Gratias, & Horas egregie factas habet: Dea ma-
nu

nu altera Punicum malum, altera verò sceptrum tenet: Quæ de malo Punico arcanis consignata sunt sacris, silentio prætereo. Cucullum verò auem iccirco sceptro aiunt impositum, quòd virginis Iunonis amore captus Iupiter, in eam se auem verterit, quam puella tanquam ludicrum ceptarit. Hæc ego, & quæ his sunt similia de dis vulgata, & si vera neutiquam existimo, non putaui tamen negligenda. Astitisse etiam tradunt Iunoni, Habes signum Naucydis arte factum, ipsum etiam ex auro, & ebore. Est etiam super columna vetus Iunonis signum, omnium verò vetustissimum, è pyro syluestri factum: Quod cum Pirasus Argi filius Tirynthem asportasset, oppido euerso Argiui in Iunonis reportarunt: Ipse illud vidi sedentis forma, & modica magnitudine. Dona quidem digna, quæ historiæ mandentur, in eo templo sunt: Primum ara, in qua cœlatæ Herculis, & Hebes nuptiæ, argentea omnia. Deinde pauo ex auro & perlucidis lapidibus, quem dedicauit Adrianus imperator. Ea enim Iunoni sacra auis habetur: Aurea deinde corona, & purpurea palla, Neronis dona. Sunt autem supra templũ hoc, antiquioris templi fundamenta, & quod reliqui flamma fecit, Crematũ illud quidem

quidem est, cum somnus Chryseidem Iunonis sacerdotem oppressisset, incensis proximæ lucernæ lumine coronamentis. Ipsa quidem Chryſei Tegean ad Aleæ Mineruę arã supplex confugit: Neque tamen ea calamitas Argiuos vsque eo commouit, vt eius statuam deiiciendam putarent: Manet ea adhuc in priore parte eius templi, quod conflagrasse diximus. Quà Mycenis Argos iter est, ad læuam Persei, iuxta ipsam viam heroicum monimentum extat: Nam Perseo hoc etiam in loco honores à finitimis habentur, multo verò maximi in Seripho. Est & apud Athenienses Persei delubrum, & in eo Dictys, & Clymenes, qui Persei seruatores appellati sunt, ara. At in Argiuorum finibus, qui paululum à Persei monimento progressi fuerint, ad dexteram Thyestę sepulchrum videant, cui aries è marmore impositus est: Aurei enim velleris agnũ fratri Thyestes subripuit, cum eius vxorem stupri consuetudine sibi cõciliasset: Atreus verò nulla potuit adduci ratione, vt par duntaxat pari referret: Verum illius liberûm cæde, & decantatis in scæna epulis, pœnas à fratre expetiuit. De Aegistho vtique & Agamemnone non habeo pro comperto dicere, iniuriámne Aegisthus prior intu-

lerit, an verò vlcisci voluerit Tantali Thyestæ filij cædem, cui Clytemnestra à patre Tyndaro virgo desponsa fuerat. Quòd si Pelopis in Myrtilum facinus nepotum fuit pœna luendum, congruunt nimirum his casibus, quæ Glauco Epicydæ filio Spartanorum regi, cum ille peierasset Pythia respondit. Commissam periurio fraudem in nepotes redundaturam. Ab Arietibus (sic enim Thyestæ monimentum vocant) qui aliquantulum processerint, ad regiunculam peruenient, cui Mysia nomen, in qua est Mysiæ Cereris ædes: Nomen id sumptum à Myso quodam homine, quem Cereris hospitem fuisse Argiui dicunt: Eius ædis tectum collapsum est: In eo delubrum aliud è coctilibus laterculis erectum, in quo è ligno Proserpinæ, Plutonis, Cereris signa. Hinc progressus ad Inachum amnem peruenias, quem vbi transieris, ad aram primum Solis accedes: deinde ad portam, quæ de proximo templo nominatur, Lucinæ, & Argiuos quidem solos ex omnibus Græcis in tria regna diuisos noui. Quo enim tempore regnum tenuit Anaxagoras Argei filius, Megapenthis nepos, is furor fœminas inuasit, vt cum intra domesticos parietes contineri non possent,

per

per totum agrum palantes vagarentur: Inuentus tandem est Melampus Amythaonis filius, à quo sanatæ sunt: Ei Anaxagoras ita gratiam retulit, vt æquis cum eo, fratréque eius Biante partibus regnum communicaret. A Biante regnarunt deinceps viri quinque per ætates quatuor vsque ad Cyanippum Aegialei filium, omnes à Neleo genere materno originem ducentes. A Melampode totidem per sex ætates vsque ad Amphilochum Amphiarai filium. At indigenarum gens, Anaxagoræ nepotes, regnum longiore multo tempore retinuerunt. Iphis enim Alectoris filius, Anaxagoræ nepos, Sthenelo Capanei fratris filio imperium reliquit: Ac deinde cum post euersum Ilium Amphilochus in eum locum migrasset, qui nunc ab eo Amphilochi appellantur, & Cyanippus sine liberis obisset, solus Cylarabis Stheneli filius regnum obtinuit: Verum neque is liberos vllos reliquit. Orestes itaque Agamemnonis filius paterno regno eiectus, cum in proximis locis exularet, Argis primum potitus est, deinde Arcadum manu, & Phocensium auxiliis fretus, vt ea semper opem implorantibus præsto fuerunt, Spartæ regnum occupauit. Lacedæmoniis verò haud quaquã inuitis Orestes

imperauit: Illi enim Tyndari nepotem, cui parerent digniorem putarunt, quàm Nicostratum & Megapenthen, quos Menelaus è serua genuerat. At cum è vita excessisset Orestes, ei in regnum succesit Tisamenus filius, quem ex Hermione Menelai filia susceperat: Nam Penthilum nothum ei filium Erigonen Aegisthi filiam peperisse versibus Cinæthon suis testatus est. Tisameno regnante Herculis posteri in Peloponnesum rediere: Timenus, & Cresphontes Aristomachi filij, quíque eos secuti sunt Aristodemi, qui iam è vita decesserat, tertij eorum fratris filij, Ac de Argis quidem, eorúmq; regno iure optimo, vti mihi videtur, certabant. Erat enim Tisamenus Pelopis nepos, vt Heraclide à Perseo originem ducebant. Iam verò Tyndarum ipsum eiectum sciebāt olim fuisse ab Hippocoonte: Hippocoontem, eiúsque filios ab Hercule interfectum, regnũ apud Tyndari liberos depositum: Eodémque iure Messeniæ regnum repetierunt, quòd Hercules Pylo excisa, regionem hãc apud Nestorem depositam reliquisset. His igitur adducti rationibus Argis Tisamenũ, ex Messenia Nestoris posteros expulere: Alcmæonem Silli filium, Thrasymedis nepotem, & Pisistrati filium Pisistratum, ad

ad hos Pœonis, qui ex Antilocho natus est liberos: Cúmque his Melanthum Andropompi filium, Bori nepotem, Penthili pronepotem abnepotẽ Periclymeni. Tisamenus itaque cum suis copiis, eiúsque filij cum eo in Achaiam: Nelei posteri, præter Pisistratum, hic enim ad quos se contulerit compertum non habeo, sed reliqui omnes Athenas venere, à quibus Pœonidarum, & Alcmæonidarum gens nomen accepit. Nam Melanthus regnum etiam, pulso Thymæte Oxynthæ filio, qui postremus de Thesidis regnauit, Athenis obtinuit: Verum de Cresphonte & Aristodemi liberis nihil attinet hoc loco dicere: Timenus verò Argiuorum regno potitus, Deiphonte Antimachi filio, Thrasyanoris nepote pronepote Ctesippi, abnepote verò Herculis, suis ipsius filiis præteritis, cum ad bella omnia, tum ad res cæteras gerendas socio, & cõsiliario vtebatur: Quem cum sibi etiam generum adsciuisset, ac Hyrnetho filiæ plus multo quàm cæteris liberis studeret, in suspicione venit, ne remotum à filiis regnum, in ipsam, & Deiphontem transferret: Quare insidiis illum filij de medio sustulerunt. Eorum deinde natu maximus Cesus regnum tenuit. At argiui, qui iam tum ab initio libertatis, & iuris

æquabilis perstudiosi fuerant, regiam potestatem vsque eo in ordinem coegerunt, vt Cesi liberis, eiúsque posteris nihil omnino aliud quàm regni nomen reliquerint: Meltan postremo Lacidai filiam, Medonis nepotem, capitis damnatum populus imperio spoliauit. Apud Argiuos longè omnium templorum est nobilissimum Apollinis Lycij, in quo, quod ætate nostra extat dei signum, Attali fuit Atheniēsi opus. Antiquissimum è ligno, Danaus dedicauit cum ipsa æde: fuisse verò illis temporibus signa omnia è ligno, & in primis quæ Aegyptij fecissent crediderim. Ac Lycium quidem Apollinem huiusmodi de causa dedicauit Danaus: Cum Argos venisset de regno cum Gelanore Sthenelæ filio contendit, ac cum eorum vterque ad populum multa, & ea maximè probabilia, & iuri cō sentanea dixisset, neque omnino quæ Gelanor afferebat minus æqua viderentur, causa ampliata est in crastinum. Postero die prima luce, in boum gregem in pomerio pascentium lupus impetum fecit, atque is taurum ipsum gregis ducem adortus est: Visum est Argiuis Gelanori cum tauro, cum lupo esse Danao aptissimam conuenientiæ rationem: Quòd scilicet vti lupus animal est homini minime familiare,

re,sic propemodum ad id temporis nulla fuisset Danaus Argiuorum vsus consuetudine: Quare cum taurum lupus confecisset, è re nata Argui Danao imperium adiudicarunt: Tunc Danaus Lupum ab Apolline immissum interpretatus Lycij Apollinis ædem dicauit. In ea est Danai ipsius solium, & Bitonis statua, vir humeris taurum portans. Versibus enim Lyceas testatum reliquit, cum pompa Nemeorum Ioui ab Argiuis traduceretur, Bitonem eo fuisse corporis robore, vt sublatum taurũ portaret. Non longe ab hac statua ignem accendunt: Phoronei ignem appellant: Neque enim iis assentiuntur, qui traditum à Prometheo ignem hominibus dicunt, cũ totum ignis inuentum ad Phoroneum referant. Lignea Veneris, & Mercurij simulachra, alterum Epei opus, Hypermnestræ donum fuisse alterum dicunt: Hypermnestram enim Danaus in iudicium vocauit, eo crimine, quòd vna ex omni filiarum numero patris imperata facere neglexisset. Nam qui ex Lyncei salute se periculo carere non posse putaret, ab ea, quæ mandatum facinus vti sorores non perpetrasset, insigni se notatum infamia interpretabatur. At Argiuorum illa sententiis absoluta, in eius iudicij memoriam Vene-

rem,quæ victoriam præfert. Nicophoron vocant, dedicauit. In ipso templo Ladas est, qui pedum celeritate cunctos anteiuit ætatis suæ homines: Mercurius etiam è sublata testudine lyram facere meditans. Pro æde basis est,in qua incisa est tauri,& lupi pugna:Incisa etiam virgo,quæ lapidem in taurum mittit: Dianã eam virginem nominant. Hæc Danaus dicauit,& loco proximo columnas cum ligneis Iouis & Dianæ signis. Sepulchra ibidem sunt Lini Apollinis filij,& Psamathes Crotopi:& Linum quidem hunc eundem esse dicunt,qui carmina fecit:Verum quæ ad hunc magis pertinent,in alium historiæ locum differo: Nam de Psamathe, satis multa,qua in parte Megarensium res persecuti sumus,exposuimus. Præter ea quæ enumerauimus est ibidem Apollinis Agyei,id est Viarum præsidis,signum,& pluuij Iouis ara,ad quam,qui fœdus de Polynice in regnum restituendo percusserunt,coniurationem fecere,si Thebas excindere non potuissent,mortem omnino se oppetituros. De Promethei monimento minus quàm Opuntij,quæ veritati sint consentanea mihi videntur Argiui dicere: Parentidam enim aiunt Creuganti pugili effigiem de Corinthiis trophæ

phæum erexisse. Simulachrum præterea conspicitur Iouis Melichij, quod est ac si Mansueti dicas, è candido marmore, Polycleti opus: Dedicatum verò ob huiusmo di causam audiui. Lacedæmonij suscepto semel contra Argiuos bello, nullū belligerandi finem fecerunt, prius quàm vtrosque Philippus Amyntæ filius definitis iam tum ab initio imperij terminis circunscripsit. Nam superioribus temporibus Lacedæmonij de iis quæ extra Peloponnesum essent nihil laborantes, de Argiuorum semper aliquid finibus carpebāt: Postremo Argiui ad bellicam rem strenue conuersi, dum illi forte extra fines bellarent, occupato tempore in eorum agrum inuaserunt: Quare vehementer exacerbatis vtrinque animis, Argiui sibi statuerunt lectissimorum mille hominum præsidium alendum, quibus dux præfectus Bryas Argiuus: is & alia insolenter, ac libidinose multa in populum fecit, & virgini cuidam, dum ad virū duceretur, iis ipsis qui ducebant ereptæ, vitium obtulit: At illa eadem nocte Bræantem somno oppressum oculis orbauit: Deprehensa, vbi illuxit, supplex ad populum confugit: Enimuero populus eam non dedere ad supplicium deposcentibus mille viris:

Quare ad pugnam re deducta, victor populus in persequendis hostibus iræ indulgens nullum supplicij genus prætermisit. Interiecto dein tempore, & alia expiandi ciuilis sanguinis causa facta sunt, & Mansueti Iouis signum dedicatum. Prope sunt è marmore facti Cleobis, & Biton, qui impositam plaustro matrem, ipsimet in Iunonis templum trahunt. E regione Nemei Iouis ædes, in qua simulachrum dei recto statu ex ære, Lysippi opus. Hinc ad dexteram progressi ostendit se Phoronei sepulchrum: Phoroneo quidem nostra etiamnum ætate parentant. Supra Nemei Iouis, Fortunæ fanum est perantiquũ, in quo inuentas à se primum tesseras Palamedes dedicauit. Proximum monimentum Choriæ Mœnadis appellant: Liberi enim patris castra, & alias fœminas, & hanc secutam, cum ille Argos exercitum duceret, memorant: At Perseum victoria potitum, ex illis fœminis multas cecidisse, ac cæteris commune monimentum, huic verò quòd dignitate anteibat, suum est separatim positum. Non longe Horarum est ædes. Illinc rediens positas videas statuas Polynicis Oedipodis filij, & eorũ omnium ducum, qui

cum illo sub Thebarum muris pugnantes ceciderũt: Eos septem duntaxat recensuit Aeschylus, cũ plures tamen è primariis viris Argiuorum,& è tota Messene, atque Arcadiæ parte in eius belli societatem venissent: Verùm & ipsi Argiui illum Aeschyli numerum secuti sunt. Proxime eorum sitæ statuæ sunt, qui Thebas cepere, Aegialeus Adrasti filius: Promachus Parthenopæi, Talai nepos: Polydorus Hippomedontis,& Thersander: Amphiarai,præterea liberi Alcmæon, & Amphilochus: Diomedes ad hos, & Sthenelus: quin & Euryalus Mecistei, & Polynicis filij Adrastus & Timéas. A statuis hisce non longe ostenditur Danai monimentum, & honorarius eorum omnium tumulus, qui aut ad Ilium cecidere, aut iam reduces oppressi sunt. Est ibidem Seruatoris Iouis ædes, è qua in cellam venias, vbi Argiuorum matronæ Adonin lugent. Ad dexteram eius aditus templum Cephisso flumini dicatum est: Eius fluminis aquam non semel à Neptuno exhaustam credi volunt. Cum ipsi tamen eo ipso in loco vbi templum est, pro comperto habeant subter amnẽ fluere. Iuxta Cephissi Medusæ è marmore caput. Cyclopum hoc etiã opus fuisse dictitant. Vicũ qui à tergo est

est Criterium nominant, quòd in eo de Hypermnestra à Danaio iudicium factum memoriæ proditum sit. Non longe theathrum est: In eo & alia quæ spectentur, & vir, virum cædens, Othnadam Spartanum Perilaus Argiuus Alcenoris filius: Et is quidem ante de lucta victor in Nemeis renuntiatus fuerat. Supra theathrum Veneris fanum, in cuius fronte è pauimento colũna surgit, cui insistit Telesilla, quæ cantica fecit: Ad pedes eius carminum volumina iacent: ipsa galeam aspicit, quam capiti iam impositura manu tenet. Fuit Telesilla hæc, & aliis de causis inter fœminas illustris, & honorem præcipuum ex poetica meruit. Hæc illa Telesilla est, quæ tale virtutis muliebris documentum dedit. Quo tempore Argiui maiore quàm dicendo explicari possit clade, à Cleomene Anaxandridæ filio, Lacedæmoniorum rege afflicti sunt, aliis in prælio cæsis, qui supplices in Martis lucum confugerunt, partim eorum ad pacis conditiones euocati nihilo minus violati sunt, partim verò vbi se dolo circumuentos senserunt, se ipsos, & lucũ simul cremarũt. Quare Cleomenes cõsumpta Argiuorum militari ætate & robore, ad Argos oppugnandũ confestim Lacedęmoniorũ copias duxit.

duxit. Ibi Thelesilla ad murorum præsidia seruitiis, & iis omnibus qui per ætatem arma ferre non possent, amandatis, è domibus & templis armis, quæ reliqua for tuna belli fecerat, refixit, omnes quæ integra ætate erant fœminas obarmauit, & in eum locum eduxit, qua ad oppidum Lacædemonios accessuros exploratum habebat: Neque verò illæ hoste appropinquante bellico clamore exterritæ sunt: quin for titer, & præsenti animo pugnantes, hostium impresſionem sustinuerunt. Ad Lacædemonij cum cogitare cœpissent, si fœminas violassent inuidiosam fore eam victoriam: Sin victi essent se turpisſimè discessuros, omnem ab illis belli iram abstinuerunt: Atque hoc quidem facinus multo ante Delphici oraculi vox prædixit, quam Herodotus vel aliis, vel iisdem planè exposuit versibus.

Nanque animosa viros cum vincet fœmina: & omnem
Auferet Argolicæ pubi Mauorti honorem:
Tunc Argiua phalanx sæuis lacerabitur armis.

Hæc de præclaro fœminarum facinore Apollo. Iam verò qui à Veneris fano descenderint, & ad forum flexerint, Cerdûs Phoronei vxoris monimentũ offendant: Sunt ibid

ibidem templa Aesculapij, Dianæ cognomento Suadelæ. Hoc Hypermnestra dicauit, quo tempore in iudicio patrem vicit, cum ille eius criminis ream egisset, quòd Lynceo pepercisset. Est & Aeneæ ex ære statua, & vicus cui Delta nomẽ. Nominis quæ fuerit causa, quoniam quæ vulgo prodita sunt mihi non probantur, consulto prætereo. Ante eum vicum ara erecta est Phyxij, id est Liberatoris Iouis, & prope Hypermnestræ monimentum Amphiarai matris, alterius etiam Hypermnestræ Danai filiæ. Sepultus in eodem tumulo Lynceus est. E regione extat sepulchrũ Talai Biantis filij, de quo, eiúsque posteris iam ante egimus. At Mineruæ Tubæ cognomento ædem Hegeleon extruxisse aiunt: Fuisse eum Tyrrheni filium, Tyrrhenũ Hercule & Lyda muliere genitum, primúmque tubam ostẽdisse, cuius postea cantum Hegeleus Dorienses eos docuerit, qui Temenum secuti sunt: Quocirca nominasse eum Mineruam Tubam. Ante ædem Mineruæ sepulchrum videas, quod esse dicunt Epimenidis: Lacedæmonios dum bellarent cum Gnosiis Epimenidem viuum cepisse, ac deinde cum eum occidissent, quòd minime læta prædiceret, sublatum cadauer eo in loco humasse. At ædificium

ficium è candido marmore quod in medio ferme se foro attollit, trophæum de Pyrrho Epirotarum rege est, vt ipsi prædicāt Argiui. Quo enim in loco cadauer eius crematum est, ibidem ei fuisse erectū monimentum, in quo cum alia quibus in præliis vtebatur insculpta, tum verò elephanti. Atque hoc quidem opus ad eius bustum eminet, ossa verò sunt in Cereris condita, cum ita cecidisset vt proximo loco interiret. Perinde atque est à me in libro de Atticis rebus expositum. Et in primo quidem aditu templi Cereris licet adhuc videre in supero forium limine ipsius Pyrrhi affixum scutum. Non longe verò ab eo opere quod in foro Argiuorum est, tumulus terræ consurgit, in quo conditum ferunt Medusæ Gorgonis caput. De qua nullam vt fabulæ rationē habeamus, hæc memoriæ prodita sunt. Phorci eā filiam fuisse, Patre mortuo acceptum ab illo regnum eorum populorum, qui Tritonidem paludem accolunt, tenuisse: Solitam in venationes, & pugnas exire cum Afrorum, quibus imperabat, manu. Quare cum Persei copiis, quas ille lectissimas ex Peloponneso adduxerat, acie occurrisset, noctu per insidias oppressam: Mortuæ pulchritudinem admiratū Perseum, præcisum caput,

vt

vt spectaculo esset, in Græciam reportasse. At Proclus Carthaginiensis Eucratis filius veri ferè similiorem historiā literis mandauit. In Africæ desertis bestias gigni multas mirabili specie, atque inusitata, feros inter eas viros & fœminas, ac virum se Romam illinc deportatum vidisse testatur. Coniicere itaque se, ex illis fœminis vnam fuisse Medusam, quæ cum à suis gregibus aberrans venisset ad Tritonidem paludem, eius accolas male mulctasse, vsque dum à Perseo est occisa: Adiutricem verò Perseo Mineruam fuisse iccirco proditū, quòd qui stagnum illud accolunt homines Mineruæ sacri sunt. Iuxta hoc Gorgonis monimētum, est Argis Gorgophones Persei filiæ tumulus. Cui quare sit id nominis impositum omnibus ad quorum aures peruenerit per se statim perspicuum esse potest: Hanc primam fuisse aiunt, quæ Perieri Aeoli filio, qui cum virgo nupta fuerat, mortuo, alteri viro Oebalo nupserit, cum ante sanctū, & solenne fœminis fuisset, priore viro mortuo, secundis nuptiis abstinere. Ante hoc sepulchrū, trophæum erectum est lapideum de Laphaë Argiuo homine: Hunc (scribo quæ ipsi Argiui de se memorant) dominatu, facto impetu populus eiecit. Cúmque is ad Lacedæmonios
conf

confugisset, conati illi quidem sunt in pristinam eum tyrannidem reducere: At Argiui prælio victos reiecerunt, multósque de Lacedæmoniorum numero, ac ipsum in primis Laphaën interemerunt. Ab hoc trophæo nō longe abest Latonæ ædes. Simulachrū Praxitelis opus est. Eius, quæ deæ assistit, virginis effigiem, Chlorin vocant, filiam Niobes fuisse dicunt, eíque ab initio Melibœæ nomen fuisse. Peremptis verò à Diana, & Apolline Amphionis filiis, de eo fratrum numero hanc & Amyclan, quòd solæ Latonam fuerint deprecatæ, seruatas fuisse: Ac Melibœan quidem præ terrore statim viridē factam, qui cum ei color perpetuus fuisset, pro Melibœa sumpto ex rei euentu nomine, Chlorin appellatam: Et ab his quidem Niobes superstitibus liberis initio templum Latonæ factum Argiui asserunt: At ego qui Homerum authorem sequor, studiosius aliquanto quàm cæteri, nullum omnino relictum de Niobes filiis existimo: Testimonio versus ille est.

Quique superfuerant, geminos fixere sagittis.

Totam sanè funditus Amphionis domum excisam compertum habuisse videtur. Ad Latonæ dexteram est Iunonis Antheæ, quasi Floridæ dixeris ædes. Pro æde ea-

rum mulierum tumulus, quæ ab Aegei maris insulis Liberi patris castra secutæ contra Argiuos, eorúmque ducem Perseum pugnantes ceciderunt: A maritimis quidem vnde venerant locis, Marinas eas nominant. Ex aduerso ei monimento Ceteris est fanum, cognomento Pelasgidis, quòd illud dedicarit Pelasgus Triopæ filius. Prope abest Pelasgi ipsius sepulchrum: Quod vbi præterieris, æneum cippum videas modica magnitudine: Is prisca sustinet simulachra, Dianæ Iouis, Mineruæ. Lyceas versibus mandauit Mechanei Iouis, quasi Machinatoris dicas, signum illud esse. Hoc in loco Græcos tradit ad Troiam ituros coniurasse, non ante se ab eo bello discessuros, quàm aut Ilium expugnassent, aut in pugna mortem oppetiissent. Non desunt qui in eo cippo Tantali ossa condita dicant: Ille nempe qui siue Thyestæ, seu Brontei filius fuerit (vtrunque enim traditur) qui cum fuit Clytemnestra, prius quàm Agamemnoni nuberet, hoc in loco sit an alibi sepultus, per me ne fuerit controuersum. At enim qui Iouis, & Plutûs est habitus, eius ego monimentum, valde illud quidem insigne Sipyli vidi. Sed neque vlla eum vis adegit, vt è Sipylo fugeret, sicuti postea Pelopem, quem

quem armis & exercitu eiecit Ilus Phrygis filius. Sed hæc hactenus satis à nobis quæsita fuerint. Quæ verò rite ad proximum scrobem peraguntur, ea indigenam hominẽ Nicostratũ instituisse aiunt: Mittunt autẽ per eam foueã hoc etiam tempore ardentes Proserpinæ faces. Extat eodem in loco Neptuni cognomento Prosclystij, idest Inundatoris, templum: Diluisse enim maximã partem agri eo tempore Neptunum memorant, quò Inachus, quíque ei in consilio adfuerunt, terram eam Iunonis esse debere pronuntiarunt: At deinde cum Iuno exorasset, vt mare deduceret, per quem locum vnda refluxit, in eo Prosclystio Neptuno templum Argiuos erexisse. Vbi aliquantulum processeris Argi sepulchrum offendes, quem Ioue, & Niobe Phoronei filia genitum putant: Exinde Castoris & Pollucis templum, in quo simulachra cũ ipsorum, tum liberûm Anaxis, & Mnasini, atque eorum vtriusque matrum Ilairæ, & Phœbes: Dipœni & Scyllidis arte facta, è ligno ebeni omnia, & ipsi Castorũ equi ex ebeno, cætera, pauca quidem ex ebore. Prope Castorum Lucinæ fanum dicauit Helena, quo tempore Theseo cum Pirithoo in Thesprotos profecto, à Castore & Polluce Aphidna

capta, Helena Lacedæmonem reportata est: Fuisse eam aiunt è Theseo grauidam, & Argis enixam templum Lucinæ erexisse. Puellam verò quam peperit Clytemnestræ educandam tradidisse. Fuisse enim iam eum cum Agamemnone Clytemnestram. Ipsam verò postea Helenam Menelao nuptam. Quare & Euphorion Chalcidensis, & Pleuronius Alexander, & ante eos Stesichorus Himeræus, idem, quod Argiui celebrãt, versibus testati sunt, Iphigenian Theseo ex Helena genitam. Vltra Lucinæ fanum est Hecates delubrum: Deæ signum Scopæ opus, hoc quidem è marmore: Atque è regione sunt duo eiusdem deæ signa. ex ære alterum Polycletus Polycleti frater, alterum Naucydes Mothonis filius fecit. Quà per viam rectam iter ad gymnasium quod à Sthenelı filio Cylarabi nuncupatur, sepulchrũ extat Licymnij Electryonis filij, quem dixit Homerus à Tleptolemo Herculis filio cæsum, cuius cædis causa, Argis exulauit Tleptolemus. Qui paululum à Cylarabi gymnasio, & ea porta, quæ proxima est, diuerterint, Sacadæ monumentum inueniant, qui primus Pythicum cantum Delphis cecinit, quo placatus Apollo rediit cum tibicinibus in gratiam, cum ante eos

male

male odiſſet propter Marſyæ, & Sileni, qui deum ipſum prouocarant, certamina. In Cylarabi gymnaſio ſignum eſt Mineruæ, cui *Paniæ* cognomen: Stheneli ibidem tumulum, ipſius etiam Cylarabi oſtendunt: Præterea extructum fuit non longe à gymnaſio commune monumentum iis Argiuis, qui cum Athenienſibus claſſe vt Syracuſas, & Siciliam in poteſtatem redigerent, profecti ſunt. Hinc ea contendentibus via, cui nomen oſtendit ſe ad dexteram Liberi patris ædes, cuius ſignum delatum tradunt ex Eubœa. Nam cum Græcis ab Ilij expugnatione redeuntibus ad Caphareum fractis nauibus magna ipſorum pars inter ſcopulos periſſet, Argiui qui è naufragio terram prenſare potuerunt, frigore prope & fame conſumpti precati dicuntur, vt quis deûm ſe in tantis rerũ difficultatibus ſaluos vellet: Cum itaque proceſsiſſent, ſpecum Liberi patris animaduertere, & dei in eo ſignum: In eum verò ſpecum multæ ſe capræ frigus fugientes gregatim immiſerant, quibus mactatis, carnibus famem, pellibus frigus repulerunt. Deinde verò cum hyems remiſiſſet, fabricatis nauibus in patriam reuecti, ſignum, quod tunc, è ſpecu aſportarunt, hac etiam ætate religioſe colunt.

Proximè ad Liberi patris Adrasti domum videas, & paulo longinquius Amphiarai fanum: Vltra fanum, Eriphyles monimentum. Post hæc Aesculapij templum, & Batonis ædes: Fuit hic Baton Amphiarai gentilis, & ipse de Melampodidarum genere: Qui cum in prælijs Amphiarao aurigæ operam nauaret, reiectis à Thebarum muris Argiuis, eodem terræ hiatu, quo ille,cum curru haustus euanuit. Iam verò à Cœle redeuntibus qui in conspectu est tumulus,Syrnethûs esse dicunt: Quòd si honorarium velint esse, atque in eius fœminæ memoriam extructum, non omnino absurda dicunt. Sin Syrnethus ipsius cadauer ibi conditum, mihi id nullo pacto persuaserint: Id enim facilius illi crediderint quibus Epidauriorum res ignotæ sunt. De Aesculapij verò templis, quod apud Argiuos nobilissimum est,habet dei signum, quod ætate nostra extat, sedens è candido lapide. Assidet bona valitudo. Assident qui signa ipsa fecerunt Xenophilus, & Straton. Templum dedicauit initio Sphyrus Machaonis filius, Alexanoris illius,cui Titanæ honores habentur, frater. Pherææ verò Dianæ (Pheræan enim Argiui etiam venerantur) tam apud Sicyonios, quàm apud Athenien

Athenienses signum est. Quod ad se Pheris, quæ ciuitas est in Thessalia, deportatũ tradunt. Iam verò quod apud se Argiui esse dicunt Deianiræ Oenei filiæ monimentum, & Heleni Priami filij: Mineruæ etiam signum, post Ilij euersionem ad se translatum, illud scilicet ipsum quod vnum fuit de iis quibus demum amissis, capi Ilium potuit, illis ego neutiquam assentior. Nam Palladium (sic enim est illud Mineruæ signum appellatum) satis manifestum est Aeneam in Italiam deportasse: Ac Deianiram Trachine scimus, non Argis, finem viuendi fecisse, cum eius tumulus iuxta Heracleam sub Oeta monte adhuc extet. Quæ verò ad Helenum priami filium pertinent ea sunt à me superius exposita: Venisse illum in Epirum cum Pyrrho Achillis filio, Eoque mortuo suscepta eius liberûm tutela Andromachen vxorẽ duxisse: Ac Cestrinen Epiri partem à Cestrino Heleni filio nomen accepisse: Neq; verò ignorant qui res veteres Argiuorum in commentarios retulerunt, non omnia se ad historiæ fidem commemorare: Vulgatæ tamen opinioni, à qua dissidere mulro difficillimum esse existimant, seruiunt. Habent Argiui alia multa quæ spectentur digna: Inter ea subterraneum ædificium,

in quo fuit thalamus ex ære, quem fecisse dicitur Acrisius ad filiæ custodiam: Verum eum euertit Perilaus, dum tyrannide oppressam vrbem teneret. Nunc Crotopi in eo monumentum est, & Cresij Liberi templum. Libero enim cum extincto bello, quod cum Perseo gerebat, inimicitias posuisset, & alios magnos vtique, & præclaros honores decretos memorant, & nominatim hoc ei delubrum dicatum: Cresium verò nuncupatum, quòd eo in loco mortuam Ariadnam sepulturæ mandasset. Tradit Lyceas cum templum restitueretur, fictilem vrnam inuentam, in qua Ariadna cõdita fuisset: Spectasse illam se, & de Argiuis multos. Prope Liberi, est etiam Cœlestis Veneris fanum. Arcem Larissam appellant de Pelasgi filiæ nomine, à qua duę etiam eodem nomine, nuncupatæ sunt vrbes in Thessalia: Quarum altera est ad mare, altera verò ad Peneum amnem. Ascendentibus in arcem ostendit se Acrææ Iunonis fanum: Apollinis etiam ædes quam primus omnium Pythaëus Delphis veniens exexisse dicitur: Quod nunc extat in eo signum ex ære est, recto statu, Diradiotes Apollo cognomento: Nam & locus ipse, in quo templum, Diras, hoc est Iugum, vocatur. Oraculum in eo templo (nam hac ipsa

ætate

ætate in eo responsa consulentibus reddũtur) hoc instituto celebratur. Fœmina cui viri consuetudine interdictum est, oraculo præsidet: Ea noctu agna facit singulis mẽsibus, ac statim victimæ sanguine libato, furore diuinitus afflatur. Diradiotæ templo proximum est Perspicacis Mineruæ, à Diomede dicatum, quòd pugnanti ad Iliũ nebulam dea ab eius oculis remouisset. His stadium adiunctũ est, in quo Ioui Nemeo, & Iunoni ludos faciunt. Quà ad arcem iter, ad viæ læuam Aegypti filiorum monimentum hoc etiam in loco est: Sunt enim hic abscissa à reliquo corpore condita capita, sicuti in Lerna sine capitibus corpora: Nam est eorũ cædes ad Lernam commissa: Adolescentes verò cũ fœminæ trucidassent, capita absciderunt, quo certum facinoris indiciũ ad patrẽ deferrent. In ipsa arce, cui Larissæ nomen, ædes est Iouis cognomento Larissæi: Fastigium ea iam nullum habet neque Dei signũ, quod ligneum est basi vlli amplius insistit. Iam Mineruæ ædes proxima, valde digna est quæ spectetur: In ea cũ alia signa posita sunt, tum Iouis ligneũ oculos habens duos, qua in parte homini eos natura locauit, tertium verò in fronte: Hunc illũ esse Iouem Patriũ tradunt, qui in Priami Laomedontis filij

regia sub diuo positus fuit: Ad cuius aram dicitur Priamus capto Ilio confugisse: Obtigisse verò eum in diuisione prædæ Sthenelo Capanei filio, hócque ipso in loco ab eo in rei memoriam dicatum. Habere autem eum tris oculos icirco coniicere quis posśit, quòd communis omnium hominum sermo regnare in cœlo Iouem prædicat: Quòd autem idem etiam sub terris imperet Homeri versu testatum est:

Iuppiter infernus, atque inclyta Persephonea.

Aeschylus quidem. Euphorionis filius ipsum maris etiam regem, Iouem appellat. Quare hac ductus ratione, quicunque illum fecit, tris ei oculos attribuit: Vnum & eundem significans Deum, tribus, quas di tres sortiti inter se dicuntur, mundi partibus imperare. Iam viæ aliquot Argis aliò ducunt: Vna ad Tegeam Arcadiæ vrbem: Ad eius dexteram Lycone mons, in quo inter cæteras arbores cupreśsi multæ: Erectum est in montis vertice Orthiæ Dianæ templum, vbi signa Apollini, Latonæ, & Dianæ dicata ex candido marmore, Polycleti esse opera aiunt. Qua ex monte descenditur, ad publicæ viæ læuam Dianæ ædes: A qua non longe ad dexteram mons qui Chaon dicitur, cuius imæ partes sati-

uis

nis arboribus vestiuntur. Erumpunt hinc manifesto emersu Erasini aquæ: A Stymphalo illæ quidem Arcadiæ ortum ducentes, haud aliter quàm scatebræ illæ, quæ Rheti appellantur, ab Euripo ad Eleusinem: Inde verò in hoc ipsum mare profluentes. Ad ipsam hanc Erasini è monte Lycone eruptionem Libero patris, & Pani sacra faciunt. Libero quidem festos etiam dies agunt, quam Turbam nominant.

Iam verò ad eam viam, quæ Tegean ducit si redeas, ad dexteram vici eius, quam Trochon appellant, Cenchreæ sunt, cui castello vnde nomen, memoriæ non est traditum: Videri tamen posit, & ipsum à Cenchreo Pirenes filio nuncupatum. Busta eo in loco sunt, quæ Polyandria appellant, Argiuorum, qui Lacedæmonios ad Hysias vicerunt: Quod prælium inter ipsos factum inuenio, Pisistrato apud Athenienses summum magistratum gerente, anno quarto eius Olympiadis, qua Euribotus Atheniensis victor de curriculo renuntiatus est. Qua certe parte ad planiora descenditur, ruinæ se ostendunt oppidi Hysiarum, quo in loco cladem Lacedæmonios accepisse tradunt. Quæ verò Argis Mantinean ducit via, non est omnino eadem quà Tegean iter est: Verum hæc à

porta

porta initium habet,loco ei,quam Dirada diximus appellari,proxima,In hac via tēplum erectum est aditu duplici,quorum al ter ad Orientem, alter ad Occasum conuersus est:In illo Veneris ligneum simulachrum,in altero Martis positum est:Vtrūque Polinicis & Argiuorum, qui auxilio ei fuerunt in persequenda fratris iniuria, dona fuisse aiunt. Hinc progressus cum torrentem traieceris,cui nomen Caradro, ad vicum accedas,quæ Oenoë dicitur, ab Oeneo(vt Argiui dicunt)nuncupata. Oeneum enim aiunt Aetoliæ regno pulsum ab Agrij filiis,ad Diomeden Argos confugisse:Illū verò ducto in Calydoniam exercitu,Oenei quidem iniurias vltum.Negasse tamen se posse illic permanere: Hortatum itaque esse, vt se Argos sequeretur: quod cum fecisset, tum alios ei honores, perinde atque æquum fuit paterno auo,habuisse:Tum verò vicum eum in quo è vita excessit, Oenoën vocasse. Supra Oenoën Artemisium mons est,& in eius iugo Dianæ templum:In eodem monte Inachi amnis fontes haudquaquam dubij, & si aqua minime longinquum terræ spacium præterfluit.Illic nihil aliud visitur quod quenquam possit magnopere detinere.

Ab eadem porta,quæ ad Diraden est,via alte

altera Lyrcean deducit: In hoc oppidum confugisse dicitur Lynceus, cum de quinquaginta fratribus vnus est necis periculo liberatus, atque hinc face prolata signum dedisse: Ita enim ei cum Hypermnestra cõuenisse, vt cum Danai insidias effugiens in tutum se recepisset, inde facem ostentaret. Ipsam etiam vicissim Hypermnestram aiunt à Larissa facẽ protulisse, quo se significaret periculum omne euasisse: In cuius rei memoriam Argiui quotannis festum diem celebrant, quę Fax dicitur: Oppidum quidem ante Lyncea vocabatur: Verum cum Lyrcus eundem postea tenuisset nothus Abantis filius, ab eo Lyrcea nomen, litera tantum vnica immutata accepit.
In ipsis ruinis & alia extant nihil omnino digna, quorum fiat mẽtio, & pila cum Lyrci statua. Argis Lyrcea abest stadia ad summum LX. Totidem ab Orneis. Eius mentionem in Græcis, qui sunt ad Troianum bellum profecti, percensendis, nullam omnino fecit Homerus, ex quo ea iam tum ætate desertum id oppidum fuisse constat. Quòd verò Orneæ incolumes erant: proinde vt loco priores in Argiuorum finibus sunt, ita ab eodem poëta, priusquam aut Phlius, aut Sicyon nominantur: Nomen habuere ab Orneo Erech-
thei

thei filio, cui Peteus genitus est, Peteo Menestheus is, qui Agamemnonem cũ Atheniensibus in euertendo Priami regno iniuit. Eiecti verò postea sedibus suis Orneatæ ab Argiuis, eorum ciuitatis inquilini facti sunt. Est Orneis adhuc Dianæ fanum, in eo ligneum stat signum: Extat & ædes altera dis eadem omnibus dicata. Vltra Orneas sunt Phliasiorum, & Sicyoniorum fines. Quà Argis in Epidauriorum agrum iter est, ad dexteram ædificium surgit Pyramidis forma: In eo scuta, ea figura, qua sunt Argolici clypei. Commissam eo ipso in loco inter Prœtum, & Acrisum pugnam de regno æquo marte memorãt: Pacem postea inter eos conciliatam, quòd neutrius satis firmum sine alterius opibus esse posset imperium: Congressos autem tunc primum cum scutata vtrinque acie: Atque iis quidem qui ex vtroque exercitu ceciderant, quòd res inter ciues & propinquos gesta fuerat, commune sepulchrum est erectum. Hinc progressis ad dexteram se Tirynthis ruinæ ostendunt: Ipsi certe Argiui Tirynthios eiecere, quòd iis in ciuitatem suam receptis, augeri ciuium multitudine vrbem voluerunt: Tiryntha quidem heroem à quo vrbi nomen, Argi filium, Iouis nepotem fuisse perhib

perhibent: Vrbis muri, qui soli inter ruinas reliqui sunt, Cyclopum fuisse opus fama vulgauit: Extructi verò sunt è rudibus lapidibus, quorum singuli ea magnitudine sunt, vt ne minimus quidem eorum loco moueri possit iumentorum bigis: Parui verò incerti sunt lapides, vt per eos maiores aptiore structura coagmentarentur. Qua ad mare descenditur Prœti filiarum thalami sunt: Quòd si in militarem viam redeas, ad Mideam, quæ ad eius læuam est, venias: Regnasse hîc ferunt Electryonem Alcmenæ patrē: ætate quidem nostra ita delata est, vt sola area restet. Quà Epidaurum recta contenditur, vicus est Lessa, in quo Mineruę delubrū, & deę ligneū signū, nihil omnino ab eo differens, quod in Larissę arce est. Supra Lessam Arachneus mōs: Sapyselâton cum ante diceretur, regnante Inacho ita cœptus est appellari: In eo aræ Iouis & Iunonis, ad quas in magna soli siccitate imolant. Ad Lessan cum Argiuorū agro Epidauriorū fines iunguntur, in quo rum priusquam vrbē introeas, in Aesculapij venias. Hāc regionē qui ante Epidauri in eam aduentū tenuerint, nō habeo dicere: Quin Epidauri etiam ipsius qui posteri fuerint nō potui de incolis cognoscere. Regnasse illi quidem ante Dorientium is Pe-

lopon-

loponnesum aduentum Pityreum memorant Iouis filium, Xuthi nepotem, ab eóque sine pugna traditū Deiphonti, & Argiuis imperiū: Venisse verò eum cum ciuibus suis Athenas, ibíque domiciliū constituisse: Deiphontem Epidauriam terram occupasse cum ea manu Argiuorū, qui à reliquis Argiuis, Temeno mortuo, desciuerát: Deiphontes & Hyrnethò Temeni liberos oderant, quæ secuta est eos multitudo, plus illis multo, quàm Ciso, & fratribus studebat. Epidaurus ipse à quo regioni nomen, vti Elei tradunt, Pelope natus est: Quòd si Argiuorum opinionē sequimur, & eorum carminum, quas Eœas magnas appellāt, Epidauro pater fuit Argus Iouis filius: Ipsi enimuero Epidaurij, Apollini Epidaurum attribuunt: Causam verò huiusmodi afferunt, quare sacra sit Aesculapio regio. Venisse in Peloponnesum Phlegyan visendæ eius terræ studio simulato. Re tamen ipsa vt specularetur quàm frequens ea esset incolarū multitudine, quídque militaris ætatis ac roboris haberet. Fuit enim Phlegyas omniū sui tēporis bellator acerrimus, quippe qui in quācunque partē excursiones fecisset, ex ea cū frumēta tum reliqua omnia agebat & rapiebat. Is cū iam Peloponnesum intrasset, filia, quæ patrem

patrem sequebatur, cum adhuc se vterum ex Apolline ferre patrem cælasset, in Epidauriorum finibus puerum enixa, illum in monte exponit, cui hac ipsa etiam ætate Titthion nomen, id est ac si Mammillam dicas, cum ante Myrtion appellaretur: Mutati nominis causa, quòd exposito infanti lac præbuit capra, quæ cum cæteris in eo saltu pascebat, dum interea eum canis custodiret. Ibi Aresthanas (fuit enim hoc caprario nomen) cum à reliquo grege in pecore recensendo, capellã vnam, cúmq; ea canem aberrasse animaduertisset, totũ eum saltum quæritans peragrauit: Inuentum verò puerum cum tollere vehementer cuperet, ac iam propius accederet, effulsisse aiunt cœlestem ab illo ignem, quo deterritum prodigio pastorem, cum diuinum quiddam id esse, vti erat suspicaretur, statim retrocessisse: Mox fama per terras, ac maria omnia vulgauit, sanari ab illo quouis morbo laborãtes, mortuos etiã excitari. Alia etiam de re eadem prodita est historia Coronidẽ iam prægnantẽ cum Ischyæ Elati filio cõcubuisse, ob id interemptã à Diana, quòd illa Apollini factam contumeliã vlcisci voluit: Ardẽte verò rogo, è media flãma puerum à Mercurio ereptum. At tertia quædã de Aesculapij nata-

libus fabula vulgata est, quæ mihi quam longissime à veritate abhorrere videtur. Aesculapium Arsinoë Leucipi filia natum: etenim Apollophani Arcadi cū Delphos venisset ex deo quæsiturus genitúsne ex Arsinoë esset Aesculapius, & ciuísne esset Messeniorum, responsum his versibus datum.

Aesclepi auxilium cunctis mortalibus almum,
Filia quem Phlegyæ peperit mihi iuncta cubili,
In campis Epidaure tuis, formosa Coronis.

Quod sanè oraculum facile declarat non esse natum ex Arsinoë Aesculapiū: verum id aut Hesiodus, aut ex iis aliquis, qui Hesiodi carminibus versus suos interposuere, in Messeniorum gratiam finxerunt. Testimonio verò multa mihi sunt, Epidauri genitum Aesculapium, ac omnem huius dei cultum ex Epidauro acceptum. Nam & Athenienses initiorum diem vnum, quē Aesculapio tribuunt, Epidauria nuncupant, atque illo se die honores habere Aesculapio cœpisse tradunt, & Archias Aristæchmi filius à conuulsione membrorum sanatus, qua inter venandum apud Pindasum correptus fuerat, dei religionem Pergamum traduxit: Acceptam à Pergamenis deinde Smyrnæi templo consecrarunt, quod nostra ætate Aesculapij

no

nomine ad mare est. Quin & quod colitur Balanagris apud Cyrenæos Aesculapius, Medici cognomento, ex Epidauro sumptus est: Ad Cyrenaici quidem similitudinem factum est id Aesculapij templum, quod Lebenæ, quæ est Cretensium vrbs, extat: Dissimilis in eo sacri ritus, quòd Cyrenaici capras mactant, cum ab Epidauriis traditum hoc omnino non fuerit: Deum verò statim ab initio habitum Aesculapium, neque eius religionem solo tēporis progressu, & fama hominū profecisse, & aliis argumentis colligo, & ex Homeri versibus, quibus hæc ille dicentem facit Agamemnonem.

Talthybi hùc propera, magnúmque Machaona nobis
Duc hominem Asclepi genitum de semine.

Idem est enim, ac si dixisset, hominem dei filium. Aesculapij lucum circunquaque montes incingunt, intra cuius ambitum mori quenquam, aut nasci religio est; eodem scilicet ritu, qui & in Delo insula seruatur: Iam verò quidquid ciuis, peregrinúsve imolarit, id totum intra eundem ambitum consúmitur: Quem ritum Titanæ etiam seruari nouimus. Aesculapij simulachrum dimidio fermè minus est eo, quod Athenis est Iouis Olympij:

Auro illud quidem, & ebore perfectum: Testatur inscriptio opus esse Thrasymedæ Arignoti filij Parij hominis. Sedet in solio Scipionem tenens: Altera manu draconis caput premit, cane ad pedes decũbente. In ipso solio Argiuorum heroum opera cælata sunt: Bellerophontes Chimeram conficit: Perseus Medusæ caput abscindit. Supra templum ædes sunt, in quibus, qui precatum deum venerunt, dormiunt, rotunda figura, atque è candido marmore, Tholum appellant: Dignum certe quod visatur ædificiũ: In eo Pausiæ pictoris opus. Cupido abiecto arcu, & sagittis lyram tenens: Ebrietas etiam ab eodem opifice facta: Bibit ea è vitrea phiala: Expressa ita est in tabula vitrea phiala, vt per eius perspicuitatem muliebre se os ostendat. Pilæ verò intra ambitum priscis temporibus multæ steterunt, è quibus sex ætate mea reliquæ: In iis virorum & fœminarum, quæ à deo curatæ sunt, nomina incisa: Morborum etiam, quo quisque laborarat: Addita est curationis ratio: Scripta verò sunt omnia Dorica lingua: Seorsum est ab aliis antiqua pila: In ea incisum, dicasse Aesculapio Hippolytum equos xx. Huius pilæ inscriptioni consentanea Aricini dicunt, discerptum ob Thesei imprecationes

nes Hippolytum in vitam ab Aesculapio reuocatum: Neque postea patri vnquam ignoscere voluisse: verum omni eius deprecatione spreta, in Italiam venisse, ibíque dicato Aricinæ Dianæ templo, regnasse: Mea quidem etiamnum ætate iis, qui ad templum singulari certamine dimicarint, præmium deæ sacerdotium propositum est: sed in certamen ingenuus nemo descendit: Serui duntaxat qui fuga se dominis subduxerint. In ipso fano apud Epidaurios theatrum est omnium operis dignitate mea sententia præstantissimum: Nam quæ apud Romanos visuntur antecellunt illa quidem tam ornamentis, quā, quod est Megalopoli apud Arcadas, magnitudine. De arte verò, partium conuenientia, ac pulchritudine, quis Polycletum audeat in certamen prouocare? Polycletus enim ipse theatro ædificando præfuit, idémque rotundam ædem fecit. In luco ædes est Dianæ cum simulachro, Epiones cognomento, ex eo fortasse, quòd morbos mitigare hoc numen credatur: Veneris cella ac Themidis: Curriculum præterea magna ex parte agger: Aquæ ductus, cum testudine, tum reliquo opere ita exornatus, vt cum admiratione spectetur. Quæ verò opera Antoninus vir senatorius æta-

te nostra fecit, hęc sunt: Aesculapij balneæ, deorum templum, quos Epidotas nominant: Dicauit præterea ædem Bonæ valetudini, Aesculapio, Apollini cognomento Aegyptiis: Porticum ad hæc restituit, quæ Cotyos est appellata: Ea verò collapso tecto tota corruerat, vt quæ è crudis fuerat extructa laterculis. Cúmque Epidaurij fani accolæ ægerrimè ferrent, quòd & fœminæ sub tecto non parerent, & ægri sub diuo animam agerent, Antoninus domo ędificata, incommodum remouit: Fuit itaque in posterum & ad moriendum ægris, & ad pariendum mulieribus consecratus religione locus. Montes supra lucũ sunt duo, Titthion alter, alter verò Cynorthium, in quo Maleatæ Apollinis templum quod solum de antiquis operibus extat: Nam quæ circa templum ipsum sunt cætera, & aquę ductus castellum, cum receptaculo depluentis aquæ, ea omnia Epidauriis fecit Antoninus. Dracones quidem cum omnes, tum in primis eorum quoddam genus fului colore conspicuum, Aesculapio sacri habentur: Súntque illi hominibus cicures: Eos sola Epidauriorum terra alit, quod in certis animalium generibus aliis etiam regionibus video contigisse: Siquidem sola Africa terrestres crocodilos gignit

duûm

duûm cubitum nihilo minores. Ab Indis verò cum alia, tum verò aues psittaci afferuntur. At serpentes, qui Megalaunæ appellantur, supra xxx. cubitûm magnitudinem excrescẽtes, quales & India & Africa nutrit, non dracones, sed ex alio quodã genere Epidaurij esse affirmant. Quà ad montis verticẽ ascenditur, circa viam est olea, quæ Versilis appellatur: Manu eum ab Hercule in orbem circunductam, eam figurã memorant accepisse: Nunquid verò eam terminum Asinæis statuerit, iis, qui in Argolica terra sunt, non possim ego facile iudicare: Nam neque alio vllo in loco eorum tota regione ad vastitatem redacta, vlla se ostendunt satis manifesta finiũ monimenta. In summo monte eminet Coryphææ Dianæ templum, cuius in cantico quodam suo Telesilla mentionem fecit. Quà in ipsam Epidauriorum vrbem descensus est, agrum videas vndique agresti olea conuestitum. De Hyrnethoe autem, quæ ab Epidauriis accepi, quęque maximè probabilia videntur, ea scribam. Cisus, & Temeni reliqui filij intelligebant non mediocri dolore Deiphontem affectum iri, si quo modo ab eo possent Hyrnethò abducere. Venerunt itaque Epidaurum Cerynes & Phalces: nam mini-

mo eorum natu Agræo, fratrum consilium minime probatum est: Constiterunt illi cum curru ante muros, euocata per caduceatorem ad colloquium sorore. Quæ cum venisset, primum omnium adolescentes Deiphontem criminari, deinde illam orare, vt Argos reuerti vellet, pollicentes cum alia multa, tum viro se eam nuptum daturos, & rebus omnibus multo quàm Deiphontes esset meliori, & cum hominum numero, tum agri felicitate longe superiori: Quæ audiens Hyrnethò indignissime tulit, ac vt par pari referret, Deiphontem respondit sibi merito placere plurimum, fuisséque eum Temeno generum minime pœnitendum: At illos percussores potius, quàm filios Temeni appellari posse. Ad hæc illi nihil respondentes, fœminam comprehensam, atque in currum impositam, abduxere. Cum verò Epidauriorum quidam ad Deiphontem detulisset à Ceryne, & Phalce inuitam abduci Hyrnethò, & ille quàm potuit celerrime, fugientes est insecutus, & Epidaurij re audita, præsto fuere: Deiphontes quidem homines assecutus, Cerynem iaculo transfixit: At Phalcen cum Hyrnethò arcte complexus teneret iaculari veritus, ne illam si forte aberrasset, inte

interimeret,comminus cum eo congressus,abstrahere mulierem conabatur. At Phalces pertinaciter,& violenter retinēs, ac trahens,facile mulierem cum grauida esset,exanimauit: Atque ille quidem cum in sororem tam impium facinus commisisset,incitato curru sese in fugam dedit, quo anteuerteret, priusquam Epidauriorum concursu opprimeretur. Deiphontes cum filiis(ex illa enim mares susceperat Antimenen, Xanthippum,& Argeum,filiam verò Orsobiam, quam postea Pamphilus Aegimij filius vxorem duxit) sublatum Hyrnethûs cadauer, in locum hunc deportarunt,qui ab ea Hyrnethium vocatur.Condito verò heroico monimento,& alios illi honores habuere, & sanxerunt ne quæ aut ex oleis,aut alia vlla arbore in eo agro enata vi aliqua abscissa, auulsáve forent,à quoquam asportari ad profanum vllum vsum possent: Sed quod sacra essent Hyrnethoe,omnia illic vt relinquerentur.Non longe ab vrbe est Melissæ monimentum,quæ cum Periandro Cypseli filio fuit: Est item Patrocli Melissæ patris, qui Epidauriis imperauit, quemadmodum & genere eius Periander Corinthiis. Ipsa quidem Epidauriorum vrbs hæc habet,quæ monimentis litera-

rum mandentur dignifsima. Fanum est Aesculapij, in quo ipsius dei, & Epiones signa: Epionen vxorē fuisse Aesculapij memorant: Hæc sub dio sunt è lapide Pario. Intra muros delubra sunt Liberi patris, & Dianæ lucus: Diana ad imaginem venantis facta est. Veneri etiam templum extructum: Nam quod est apud portum in proiecto in altum promotorio situm, id Iunonis esse aiunt. Iam Mineruę ligneum quod in arce signum est, valde illud quidem insigne, Cissæam Mineruam nominant. Aeginetæ insulam incolunt, quæ è regione Epidaurij agri est, in qua ab initio nullos fuisse incolas dicunt: Sed in eam vacuam & desertam, à Ioue Aeginam Asopi filiam deportatam, à qua cum Oenope ante vocaretur, nomen acceperit: Verum cum Aeacus iam adoleuisset, rogasse Iouem, aiunt, vt inquilinos sibi daret, illum itaque è terra homines, à quibus insula teneretur, protulisse: Neminem verò præter Aeacum, qui in ea insula regnarit, nominare possunt. Ac satis quidem scimus neminem omnino de Aeaci filiis Aeginæ permāsisse: Peleus enim, & Telamon ob Phoci cædem solum verterunt: Nam phoci filij circa Parnassum, regionem eam tenuerunt, cui Phocidi nomen

men est: Vna tamen ante ætate hoc ei nominis est inditum à Phoco Ornytionis, qui coloniam illuc deduxit. Hoc sanè Phoco regnante ea duntaxat regio Phocis est nuncupata, quæ est ad Tithorean, & Parnassum: Postea verò ab Aeaci filio proxima etiam loca omnia nomen acceperunt, sicuti Minyæ appellantur, tum qui Orchomeniis finitimi sunt, tum verò qui ad Scarphean Locrorum vrbem pertendunt: Et à Peleo quidem Epiri reges fuere oriundi. Quòd verò ad Telamonis filios attinet, minus fuit ab Aiace, cum priuatã ille semper vitam egisset, illustre genus: Præterquam quod Miltiades, cuius ductu ad Marathonem ab Atheniensibus pugnatũ est, & Cimon eius filius insigni gloria fuerunt: At Teucri posteri Cypriorum regnũ vsque ad Euagoram obtinuere: Iam Phoco Asius poëta filios fuisse memoriæ prodidit Panopeum, & Crisum: E Panopeo natus est Epeus, qui Durateũ equum fecit, vti Homerus memorat: Crisi nepos fuit Pylades, Strophio Crisi filio, & Anaxibia Agamẽnonis sorore genitus. Hęc fuit gentis, qui sunt Aeacidæ appellati, omnis posteritas, qui ab eadẽ stirpe profecti domo profugi aliò cõmigrarunt. Interiectis deinde temporibus Argiuorũ pars, ea, quæ

Epid

Epidaurum cum Deiphonte occupauit, in Aeginam transmisit: atque eius insulæ indigenis permista, Doriensium in eam cum mores, tum linguam importauit. Post hæc verò eo vsque auctæ sunt Aeginetarum opes, vt naualibus copiis Atheniensibus fere ipsis fuerint potentiores, & Persico quidem bello secundum Athenienses maximum nauium numerum deduxere. Verum parum fuit hæc ipsis potentia diuturna: Siquidem eiecti sedibus suis ab Atheniensibus, Thyræan ab Lacedæmoniis acceptam, in Argiuorum finibus incoluerunt: Insulam tamen oppressis ad Hellespontum Atheniensium triremibus receperunt: Ad pristinas verò opes, atque copias nunquam licitum est aspirare. Est ipsa insula è mari longe omnium, quæ in Græcia sunt, aditu difficilima: Incingitur enim vndique asperis cautibus, ac cæcis dorsis. Eas moles contra prædonum excursiones, & omnem hostilem impetum de industria iecisse dicitur Aeacus. Prope portum eum, quo maxime appellitur, Veneris templum est. Celeberrimo autem vrbis loco, quod Aeaceū appellant, septum id est quadratum è candido lapide. In primo aditu eorum statuæ sunt, qui ad Aeacum à Græcis missi venere: Eius legationis

nis

nis causam eandem, quam Aeginetæ reliqui etiam Græci fuisse narrant. Cum diuturna siccitate Græcia laboraret, ac nō minus reliqua, quæ extra Isthmum est, Græcia, quàm tota Peloponnesus cœlestium aquarum penuria affecta esset, missi Delphos sunt, qui ex oraculo calamitatis causam, ac remedium cognoscerent. Ibi respondit Pythia Iouem placandum, vtendum verò, modo vt velit obsequi, Aeacō deprecatore. Ex eo itaque responso missi ex singulis vrbibus ad Aeacum, vt deprecationem susciperet oratum: Ille Panellenio Ioui sacris rite peractis, & votis nuncupatis imbrium Græciam compotem fecit: Ad rei memoriam legatis, Aeginetæ statuas posuerunt. Intra septum oleæ sunt antiquitus consitæ, & ara paulū supra areā eminens, eam aram monimentum esse, quod Aeaci dicitur in arcanis, est. Iuxta Aeaceum Phoci tumulus est, incinctus in ambitum crepidine. Incumbit asperum, & rude saxum, quo cum Phocum ad quinquertium fratres inuitassent, pro disco vsi sunt: Ac eodem Peleus consulto Phocum, cum loco ei suo lapis esset mittendus, dicitur percussisse: Quod illi facinus vt matri obsequerentur, dicuntur commisisse: Ipsi enim è Scironis filia, Phocus

cus è Thetidis sorore (si Græcorum est sermonibus fides habenda) natus fuerat. Quare non solum ob Orestis amicitiam, sed vt proauum vlcisceretur, videtur mihi Pylades eius cædis, qua Neoptolemus occisus est, particeps fuisse. Ac tunc quidem cum disci ictu Phocus concidisset, statim fratres Endeide nati naui ex insula profugerunt. Telamon non ita multo post caduceatorem ad patrem mittit, qui suis verbis neget cogitato Phoci cædem admissam. Ast Aeacus illum descendere in insulam vetuit: Tantum de naui, vel si ita mallet, ab extructo in mari aggere, iussit causam dicere: Ille igitur noctu intra occultum portum naui vectus aggerem extruxit, & is quidem agger nostra etiam num ætate extat. Damnatus verò eo crimine, quod de Phoci nece culpa non caruisset, Salaminem cum classe iterum abiit. Non longe ab occulto portu theatrum est quod spectetur sanè dignum, magnitudine, ac reliquo opere par ei, quod est apud Epidaurios, vnico consurgit latere, quo theatrum, quantum operis patitur conuenientia, fulcit. Aedes sacræ non multum inter se distant: Apollinis vna, Dianæ altera, Liberi patris tertia. In Apollinis, dei signum nudum è ligno arte

atte factum patria: At Diana, & Liber, veste velati: Cum barba Liber. At Aesculapij templum in diuersa regione est, cum simulachro sedenti è marmore. Præ cæteris verò dis in primis Hecaten colunt Aeginetæ, cuius quotannis initia celebrant: Initiorum authorē Tracē Orpheum perhibēt. Maceria templū ambitur: In eo ligneū signum factum à Myrone, cuius vnicum os vti corporis truncus: Nam primus, vti ego existimo, Alcamenes Atheniensibus triplex fecit iunctis corporibus Hecates signum, quam Epipyrgidian illi appellāt, iuxta inuolucris Victoriæ ædem positam. Apud eosdem Aeginetas contendentibus, ad Panellenij Iouis est Aphææ fanum, in quam Pindarus Aeginetis canticum fecit. Cretenses quidem (ipsi enim omnium primi patrios quosdam sermones de hac dea protulerunt) Carmanoris eius, qui de Pythonis cæde Apollinem purgauit, Eubulum filium fuisse aiunt: Ioue & Carme Eubuli filia Britomartin genitam: Quæ cum se totam in currendi, venandíque studia tradidisset, fuisse eam Dianæ multo carissimam. Verum cum Minoën præ amore insequentem fugeret, ac se in mare abiecisset, in retia, quæ ad pisces capiendos in mare missa fuerant, incidisse: à Diana in deorum

deorum numerum relatam: Colunt eam non ſoli Cretenſes, ſed ipſi etiam Aeginetæ, quòd in inſula viſam Britomartin autumant, & eadem ſanè Aeginetis Aphæa eſt, quæ apud Cretenſes Dictynna. Panelleniũ præter Iouis ędem nihil habet mons aliud memoratu dignum: Eam verò ab Aeaco Ioui dicatam tradunt: Quæ verò de Auxeſia, & Lamia, quemadmodum ſcilicet cũ Epidaurij diu imbres deſideraſſent, atque ex oraculo quodam ſigna hæc ex olea ab Athenienſibus accepta feciſſent: Tum verò quemadmodum cum Epidaurij tributũ imperatum Athenienſibus nõ penderent: quòd ea ſigna penes Aeginetas eſſent: Athenienſes qui inſulam ad ea repetenda tranſmiſerãt, omnes perierint: Hæc omnia cũ ſubtiliter perſecutus fuerit Herodotus, non eſt libitum ab eo luculenter perſcripta referre: Id vnum addam, vidiſſe me ea ſimulachra, rémque illis diuinam feciſſe: Fiunt autem illis non alio, quàm ſacra Eleuſinia, ritu: Atque hæc hactenus de Aegina, & Aeaco, déque operibus iis, quæ in ea inſula viſuntur. Finitimi ſunt Epidauriis Troëzenij: Hi res ſuas quantum qui maximè amplificant. Orum aiunt primum in ea terra genitum: mihi verò Aegyptiacum non Græcum nomen

Orus

Orus esse videtur: At illum regnasse dicunt, & ab eo regionem Oræan nuncupatam. Postea verò Althepum à Neptuno ex Leide Ori filia genitum, accepto ab auo regno, Althepiam eam nominasse: Interea dum hic regnum teneret, disceptasse Neptunum, & Mineruam de loci tutela: Ita ex eo certamine discessisse, vt ex Iouis arbitrio, communis vtrique is honos esset: Eam ob rem Mineruam venerantur Poliadem, & Stheniadem, duobus eandem cognominibus, & Neptunũ Regem cognomento. Quin & vetustus eius populi nummus tridentis nota, & Mineruæ capite signatus est. Succeßit Althepo Saron: Hunc ad mare aiunt Saronidi Dianæ templum ædificasse, loco palustri, ac vadoso, ob eam verò causam Phœbæam paludem dictam. Saronem ipsum narrant cum venandi studio plurimum delectaretur, ceruum vsque ad mare persecutum, atque inde cum fugientem acrius vrgeret, se in eã alluuiem demisisse: Nantem verò longius iam à litore feram cum prædæ cupiditate captus non dimitteret, in pelagus prouectum, ibi, & labore cõfectum, & maris æstu iam prope submersum diem suum obisse. Eius cadauer ad Phœbæam paludem, in Dianæ luco, atque adeo intra ædis maceriam

cōditum: Aestuarium illud ab eo casu pro Phœbea Saronidem paludem appellatum. Posteriorum verò regum vsque ad Hypereten, & Anthan neminem norunt: Hos quidem Neptuni ferunt, & Alcyonis Atlantis filiæ satu ortos, ab illisque Hyperean, & Anthean in ipsa regione oppida condita: Quorum alterum, Aëtius Anthæ filius accepto à patre, patruóque imperio, priore nomine mutato, Posidoniaden appellarit. At enim cum Troëzen, & Pittheus ad Aëtium venissent, tres iam pro vno reges fuerunt. Firmiores certe Pelopis filiorum opes fuisse ea res argumento esse potest, quòd cum Troëzen decessisset è vita, Pittheus Hyperean, & Anthean in ius, ac formam vnius ciuitatis redactas, & ex vtraque in vnum coacta multitudine, Troëzena de fratris nomine nuncuparit. At Troëzene multis quidem post annis, qui ab Aëtio Anthæ filio originem ducebant, in Coloniam missi Alicarnassum, & Myndum in Caria deduxerunt: Troëzenis filij Anaphlystus, & Sphettus in Atticam migrarunt, à quibus curiæ Atheniensium duæ nomina acceperũt. Hoc loco de Theseo Pitthei ex filia nepote, quòd satis sunt omnibus eius res notæ, nihil scribo: Sed ea quæ addenda censeo in

præſentia perſequor. Herculis liberos poſtliminio reuerſos ipſi etiam Troëzeni in ciuitatis ſocietatẽ receperunt: Quippe qui & Dorienſibus, qui Argis venerãt, & ipſis etiã Argiuis ante paruiſſent. Nam & Homerus in exercitu Græcorum recenſendo, Diomeden illis imperaſſe dicit: Siquidem Diomedes, & Euryalus Meciſtei, ſuſcepta Cyanippi Aegialei filij tutela, Argiuos ad Troiam deduxere: Sthenelus verò (vti ante expoſui) natalibus multo fuit clarioribus, nempe qui de eorũ eſſet gente, qui ſunt Anaxagoridæ appellati: Ei itaque in primis Argiuorum debebatur imperium. Hæc de Troëzeniorum rebus hiſtoriæ mandata ſunt; quanquam & multa fortaſſe de iis, quas deduxerunt Coloniis, addi poſſent. Iam verò templorum ornamenta, & alia maxime inſignia opera perſequor. In Troëzeniorum foro Dianæ cognomento Soſpitæ templum cum ſigno eſt. Dicatum id à Theſeo tradunt, deámque ipſam ita nominatam cum ille è Creta interempto Aſterione Minois filio rediiſſet. Fuiſſe autem omnium Theſei factorum hoc memoratu digniſsimum exiſtimo, non ob id ſolum, quòd Aſterion viribus tanto fuit omnibus iis, quos Theſeus confecerit, ſuperior: verum multo ob

eam causam magis, quòd cum ex Labirintho clam patrato facinore effugerit, omnésque loci difficultates superarit, certum dederit documentum, cum se, tum socios vi diuinæ prouidentiæ seruatos. In eadem sunt æde deûm inferûm aræ: Hàcenim à Libero patre Semelen ab inferis reductam, hinc ab Hercule abductum Ditis canem fama vulgauit: Ego verò Semelen ne mortuam quidem omnino arbitror, quæ Iouis vxor fuerit. De Plutonis verò cane quæ sunt fabulis vulgata, quemadmodum ea accidisse putem, alia in parte differam. A templi tergo est Pitthei monimentum. Solia dehinc tria è candido lapide: In iis Pittheum cum duobus viris, qui ei aderant in consilio, ius dicere solitum aiunt. Non longe abest Musarum cella: fecisse eam dicitur Ardalus Vulcani filius, à quo tibiam inuentam putant: Musas has ab illo Ardalidas nominant. In ea cella dicendi artē docuisse Pittheum tradunt, ac librū quidem à Pittheo scriptum, ab Epidaurio verò homine editum, ipse legi. Seorsum ab hoc museo ara est ab eodem Ardalo (vti aiunt) dicata: Ad eam aram Musis & Somno sacra faciunt, Musis omnium deorum maximè

mè amicum somnum ipsum censentes. Iuxta theatrum Lyceæ Dianæ ædem extruxit Hippolytus: Cur ita fuerit nuncupata adhuc neminem reperi de iis, qui antiquitatis memoriam profitentur, qui me docuerit. Illud mihi in mentem venit coniicere, eam fuisse cognominis causam, quòd lupos, qui agrum infestum redderent, Hippolytus confecisset: Vel quòd à matre, quæ vna fuit de Amazonibus, dum apud eam viueret cognomen acceperit: Vel alia fortasse prodi posſit causa mihi prorsus ignota. Lapidem verò eum qui ante ædem stat, & sacer dicitur, illum esse dicunt, super quo nouem viri de Troëzeniorum ciuitate Orestem de matris cæde purgarunt. Non procul à Lyceæ, aræ sunt modicis distantes interuallis: Earum vna liberi ex quodam oraculo Saotæ, quasi Seruatoris dixeris, cognomento. Themidum altera nominatur: Hanc Pittheus dicitur dedicasse. Soli verò liberatori iure optimo aram mihi videntur erexisse, metu Xerxi, & Medis seruiendi liberati. Thearij Apollinis templum ædificasse Pittheum, & exornasse dicunt: Est illud quidem templorum omnium, quæ ego viderim, vetustiſsimum. Nam & si per uetus est Mineruæ apud Phocaenses in Io-

nia, quod Harpagus olim Medus exusit, peruetus & Pythij Apollinis apud Samios: multo tamen serius quàm hoc Troëzeniorum ædificata illa fuerunt. Signum quod nunc extat ab Aulisco dedicatum, Troëzenij Hermonis opus est. Eiusdem Hermonis arte elaborata Castorum lignea simulachra. In fori porticu fœminarum, & puerorum statuæ positæ sunt, vtræque è marmore: Sunt autem fœminæ illæ, quas cum filiis Troëzeniis seruandas Athenienses commiserunt, quo tempore statuerunt ipsi vrbem deserere, quod Persarum impetum non esse sibi terrestribus copiis sustinendum censuerunt: Neque verò omnibus statuas, quæ non multæ sunt, positas putant, sed iis tantum quæ dignitate cæteras anteibant. Ante Apollinis, ædificium quoddam est, quod Orestis tabernaculum appellant: Prius enim quàm materni sanguinis maculam expiationibus Orestes elueret, de Troëzeniis nemo eum tecto recipere voluit: sed in ea ipsa cella illum consistere iusserunt, ibique qui ei lustrationi præfuerunt, cum eo epulati sunt, quantisper rite expiatus est. Manet adhuc ritus, vt illorum posteri statis diebus eodem in loco cœnitent. Defossis autem non longe ab ea taberna piaculis,

lis, laurum eam enatam tradunt, quæ adhuc viret proximo ei tabernæ loco. Ad eũ verò lauſtrandum, & alia februorum genera adhibita, & aquam ex Hippucrene: Habent enim ipſi quoque Troëzenij Hippucrenen, de quo alius quàm à Bœotis proditus eſt ſermo. Nam cum & ipſi dicant Pegaſi equi vngula effoſſo ſolo è terra fontẽ manaſſe, addunt Troëzenen veniſſe, Bellerophontem, cum vxorem ſibi à Pittheo Aethran popoſciſſet: Verum ita accidiſſe, vt ante nuptias Corintho in exilium mitteretur. Et ibidem Mercurij ſignum qui cognomento Polygius dicitur, cui clauam ab Hercule dedicatam perhibent, fuit etenim ex oleaſtro. Quod adiiciunt miraculum, haud ſcio an cuiquam fide dignum videri poſsit, eam clauam radicibus actis regerminaſſe. Oleaſter certe ille hac etiam ætate monſtratur: Clauam quidem Herculem ab oleaſtro, quem ad Saronidem paludem inuenerit, abſcidiſſe ferunt. Viſitur præterea Iouis fanum, cui Seruator cognomentum eſt, erectum dicunt ab Aetio, cum Anthopatri in regno ſucceſsiſſet. Amnem habent Chryſorrhoan, hoc eſt, ac ſi Aurifluum dicas: Hunc amnem ſolum ſuam aquarum perennitatem ſeruaſſe narrant, cum in magna ſiccitate, deſideratis

per annos IX. imbribus, nullæ aquarum venæ non exaruissent. Hippolyto etiam Thesei filio lucus eximia pulchritudine dedicatus est, cum delubro, & prisci operis simulachro, quę omnia Diomeden tradunt faciunda curasse, eundémque Hippolyto primum omnium rem diuinam fecisse.

Hippolyto apud Troëzenios sacra facit sacerdos, qui eo honore quandiu viuit fungitur: Sacra ipsa anniuersaria sunt. Præter cæteros sacrorum ritus virgines ante nuptias succisum sibi capillum in Hippolyti templo consecrant. Neque verò iis assentiuntur Troëzenij, qui distractum ab equi marinis Hippolytum memoriæ prodiderunt, nec omnino quo loco sepultus fuerit monstrant: Verum eum esse illi à dis habitum honorem affirmant, quòd in syderum numerum relatus idem ipse sit, qui Auriga cœlestis dicitur. In eadem area delubrum est Apollinis Incensoris, Epibaterium ipsi nominant: Ab eodem Diomede dedicatum aiunt, cum tempestatem effugisset, quæ Ilio redeuntibus Græcis immissa est: Quin & Pythicos ludos in Apollinis honorem Diomedem primum omnium instituisse. De Lamia verò, & Auxesia (nam suus etiam illis apud Troëzenios honos est) longe alius est quàm Epi-

daurior

dauriorum,& Aeginetarum sermo. Venisse enim virgines ex Creta: Cúmque ciuitas tota seditionibus laboraret, à concitata multitudine ipsas etiam lapidibus obrutas. Festum quidem diem in eius rei memoriam, Lapidationem nominant. Adhæret macerię septo, curriculi eius pars, quod Hippolyti nuncupant supráque ipsum Veneris Speculatricis delubrum, vnde descendentem exercitationis causa Hipolytum, in stadium intuebatur Phædra. Est hic (quod multo ante scripsi) myrtus illa perterebratis foliis, quòd amore furens Phædra, cum nullam malo leuationem nancisci posset, crinali acu huius myrti folia trāsfigens, insaniam suam oblectabat. Est ibidem Phædrę sepulchrum, quod non longe ab Hippolyti monimento abest: Illud verò proximo myrto ipsi loco, eminet. Aesculapij signum fecit quidem Timotheus: verum Troëzenij non Aesculapij eam, sed Hippolyti effigiem esse autumant: Hippolyti certè domum ipse vidi: Ante eam effigiem fons est, qui Herculeus dicitur, quòd aquam eam ab Hercule inuentam Troëzenij memorant. In arce delubrum est Mineruæ, quam Stheniadem appellant: Simulacrum deæ è ligno fecit Callon Aeginetes. Fuit autem Callon hic Tectæi &

Angelionis discipulus, qui Deliis simulachrum fecerunt Apollinis: Illi verò artem eam à Dipœno, & Scyllide didicerant.

Quà ex arce descenditur Panos Solutoris cella est: Deus enim hic per somniorũ visa monstrasse dicitur, iis qui rerum summæ apud Troëzenios præerant, famis leuationem, qua præ cæteris affictabantur Athenienses. In Troëzeniorum agrum descendens, templum Isidis videas, & superiore loco Veneris Asceræ: Delubrum quidem Troëzene, in ipsa scilicet vrbe totius regionis principe, Halicarnassenses fecerunt. Isidis signum Troëzeniorum plebs dedicauit. Contendentibus per montes Hermionem fons se ostendit Hylyci amnis cui Taurio nomen fuit. Saxum etiam illud Thesei nominatum, mutato nomine, quòd crepidas & ensem Aegei sub ipso abditum sustulerit Theseus, Sthenij Iouis ara ante appellabatur. Prope saxum Veneris sponsæ cella est, à Theseo, cum Helenã vxorem duxisset, ædificata. Extra oppidi muros delubrum Phytalmij Neptuni, erectum eo tempore aiunt, quo iratus deus agri fructus dicitur eripuisse, immissis in arbusta salsis aquis, Deo verò sacris, & votis placato desisse terram ea calamitate affici. Supra Neptuni est Legiferæ Cereris fanum

fanum ab Althippo, vti hominum sermo vulgauit, dedicatum. Quà ad portum descenditur (est is in vico, qui Celenderis nominatur) regiuncula extat, quæ Natalitia appellatur, quòd eo in loco Theseū natum ferunt. Ante eam regiunculam Martis delubrum, quo loco prælio sunt Amazones à Theseo superatæ. Fuerunt verò illæ ex eodem agmine, quod in Attica cum Theseo, & Atheniensibus pugnauit. Ad Psiphæum mare progressi offert se oleaster, quem Rhachum intortum vocant. Rhachum certè, quamuis oleæ plantam fructus expertem, Cotiton etiam, Phyllian, & Elæum, Troëzenij appellant. At intortum iccirco nominarunt, quòd ad eius arboris truncum, implicatis habenis, subuersi fuerint Hippolyti currus. Hinc non longe abest Saroniæ Dianæ ædes, de qua, quæ dici oportuit, superius à me sunt exposita. Vnū illud nunc adiicio, Dianæ quotannis festos dies celebrari, quæ Saronia nuncupant. Iam verò de iis insulis, quæ ad Troëzeniorum ditionem pertinent, vna est continenti terræ adeo proxima, vt pedibus ferè in eam transiri possit. Quę cum ante diceretur Sphæria, ea, quam subiiciam, de causa Sacra nominata est. Sphęrus in ea, quem Pelopis fuisse aurigā dicunt

dicunt, sepulchrum suum habet: Huic Aetra per somnium Mineruæ monitu inferias missura, cum in eam insulam transisset, cum ea Neptunum cõgressum dicunt: Eam ob rem Aethram Mineruæ Apaturię delubrum, quasi Fallacis dixeris, dedicasse, insulámque, Sphæria quæ ante dicebatur, Sacram nominasse: Instituisse eandem, vt Troëzeniorum virgines ante nuptias Zonam Apaturię Mineruæ dicarent. At Calaurean Apollini dicunt ab initio sacram fuisse, quo scilicet tempore Delphi Neptuni erant. Permutasse verò deos inter ipsos ea loca. Qua de re oraculum etiam quoddam proferunt.

Par fuerit Delónque, Calaureánque habitare,
Et Pythò sacram, & patientem Tenaron auræ.

Est itaque in Calaurea religione sanctissimum Neptuni fanum, in eóque sacerdotio fungitur virgo vsque ad nuptiarum maturitatem. Intra fani septum, Demosthenis sepulchrum est, in quo mihi videtur, vti in Homero multo ante, quàm iniqua bonis Fortuna sit ostendisse, Neque enim cõtenta oculis Homerum priuasse, vt priori malo aliud calamitatis genus adderet inopia oppressum, victum sibi emendicantem

erra

errare per omnes prope terras coëgit. Demosthenem verò iam grandem natu exilij experiundi, & consciscendæ sibi mortis necessitatẽ obtulit. Ac de homine quidem multa cum ab aliis, tum ab ipsomet dicta sunt, ex quibus satis liquet non cepisse ipsum vllam eius pecuniæ partem quã ex Asia attulerat Harpalus. Sed qui fuerit hac de re postea sermo hoc loco cõmemorabo. Harpalus Athenis fugiens cum in Cretam classe traiecisset, à seruis, quorum opera vtebatur, occisus est: Sunt tamen quid dicãt Pausaniç Macedonis eũ dolo interfectum, quo tẽpore eius dispensatorem Rhodũ fugientem, Philoxenus item Macedo cõprçhendit: Is nempe, qui & Harpalũ ab Atheniensibus sibi dedi postularat. Habita itaq; quæstione de iis omnibus, qui ab Harpalo pecuniam cepissent, eorum omniũ nomina in iis literis, quas ea de re ad Athenienses dedit, percensuit, quantúmque singuli accepissent. Demosthenis tamen, & si fuerat Alexander in eũ animo offensissimo, & Philoxenus ipse priuatim cũ illo simultates exercuerat, nullã prorsus mentionẽ fecit. Honores certe Demostheni adhuc, & in aliis Græciç partibus, & apud Calaureç incolas habẽtur. Troëzenij agri pars Isthmus est qui per longũ spaciũ in mare porrigitur:

rigitur: In eo non magnum oppidum ſupra mare Methana incoluntur, Iſidis fanum habet, & in foro Mercurij ſignum vnum, & Herculis item vnum. Ab eo oppido ſtadia fermè xxx. abſunt calidarum aquarum balneæ. Aquas eas è ſcatebris primum erupiſſe aiunt, Antigono Demetrij filio in Macedonibus regnãte, ac prius quidem repentinis ignibus eum locum æſtuaſſe. Eæ ætate etiam noſtra manant calidæ vehementer, & ſalſæ. Ibi qui lauerit frigidis perfundi non poſſunt, quod neque dulces vllæ prope ſunt, neque poteſt quiſquam ſine periculo ſe in proximum mare, natandi cauſa mittere, propter cum alias belluas, tum verò canes, quorum vim magnam pelagus illud gignit. Quod verò mihi magnæ Methanis admirationi fuit, id ipſum iam ſcribã. Africus è Saronico ſinu agrũ & vineas perflans, nouos pampinos acriter torret: Id quoties accidit vento etiamnũ ſpirante, viri duo gallum gallinaceum albis alarũ pinnis in contrarias partes diſtractum lacerant, ac deinde dimidiũ vterque galli partem præferens cũ curſu vites ambiunt: mox in eũ ipſum locum vnde currere cœperũt, rurſus congreſsi auẽ ibi defodiunt. Hoc ab illis excogitatũ eſt, tanquam præſentiſsimum remedium con

tra

tra noxios Africi flatus. Iam paruas quasdam insulas quæ contra continentem terram sitæ sunt, nouem numero, Pelopis appellāt, quarum vnam in maximis eluuionibus, imbrium expertem fuisse narrant: itáne euenerit compertum non habeo: Id certe, qui Methana incolunt, affirmant. Equidem ipse vidi homines, qui sacris, & cantibus grandinem auerterēt. Methana ipsa Isthmus Peloponnesi est. Isthmo verò Troezenes finitima est Hermione. Priscæ vrbi conditorem Hermonienses ipsi fuisse aiunt Hermiona Europis filium ipsum Europem vt maxime Phoronei fuerit notum certe filium fuisse Troezenius Herophanes scriptum reliquit: Ea maxime motus ratione, quòd ad Argum Phoronei è Niobe filia nepotem, neutiquam fuisset Argiuorum imperium peruenturum, si legitimum Phoroneus filium habuisset. Ego tamen, & si priusquam Phoroneum scio legitimum eius filium Europem è vita excessisse, affirmarē posse mihi videor, nunquā illum Niobes filio parem potestate futurum fuisse, cum hic Iouis esse putaretur.

Tenuerunt posterioribus etiam temporibus Hermionem Dorienses qui Argis venerunt, neque ego belliū vllum Hermionensibus cum Argiuis fuisse existimo, & si.

ab Argiuis id proditur. Via quæ à Troëzene Hermionen ducit, in eadem est parte, in qua saxum illud, quod, cum Sthenij Iouis ara ante diceretur, postquam agnitionis monimenta sustulit Theseus, Thesei cœptum est nuncupari. Ab eo itaque saxo montanam viam tenentes, ad Apollinis Platanistij cognomento ædē perueniant. Ibi vicus Ilei, & in eo Cereris & Proserpinæ cellæ. Ad mare vbi Hermioniensis agri fines, Ceteris templum, cui Theumesię cognomentum. Abest hinc vt quàm longissime stadia LXXX. promontorium Scyllæum, cui à Nisi filia nomen: Nam posteaquam per eius proditionem Nisean, & Megara Minos cepit, non modo vxorem eam duxit, verum etiam suis, vt in mare illam abiicerent, imperauit: Mortuam æstus ad promontorium hoc detulit, ne que verò eius vspiam sepulchrum ostenditur, nam cadauer insepultum iacuisse aiunt, vsq; dum à marinis volucribus discerptū est. A Scyllæo vrbē versus, nauigantibus alterū se promontoriū ostendit, Bucephalos nomine: Iuxta aliquot insulæ. Earū prima Haliusa, portū habet ad nauiū appulsum perquā idoneū: Proxima Pityusa: Tertiā Aristeras nominant. Has præteruecti promōtorium offendant è cont

è continenti prominens, Acran appellant: Succedit Tricrana insula, & mons se in mare è Peloponneso attollens Buporthmos: In eo Cereris, & Proserpinæ templa, Mineruæ etiam, cui Promachorma cognomentum. Ex aduerso insula est Aperopia nomine: Ab ea non longe abest, quæ Hydrea dicitur. Hinc per continentem excurrunt in Lunæ formam sinuata litora: Ora est, quantum soli vsque ad Neptuni patet: Hæc incipiens qua parte mari ab Ortu alluitur, declinat leuiter ad Occasum: In ea portus aliquot: Longitudo eius oræ stadium circiter VII. Latitudo, qua maxima, stadium trium nihilo plus: In hac prisca fuit Hermionensium vrbs: Extant ibidem aliquot fana Neptuni in ipso oræ principio. Vnde verò à Mari ad altiores oræ partes ascenditur Mineruæ delubrum, & ei proximo loco, stadij manent fundamenta, in quo exercere se solitos Tyndari filios dicunt. Altera etiam est Mineruæ ædes non magna, cuius tectum collapsum est. Solis præterea templum, & Gratiarum lucus. Erectum & Serapidi, ac Isidi fanum: Ambiunt maceriæ è prægrandibus & lectis lapidibus: In eo fano sacra Cereri arcana faciunt. Hæc in ea ora habent Hermionenses. Quæ ætate nostra

extat eorum vrbs, à promontorio, in quo Neptuni fanum, abest, vt maxime, stadia IIII. & è plano primum loco molliter surgente cliuo se erigit: Collem, in quem se attollit Pronem, id est Iugum nominant, muro vndique ambitur. Multa illa quidem, quæ literarum monimentis ornentur, habet: sed quorum in primis mentionem faciendam censui. Veneris ædes est, cui Pontiæ eidem, & Limeniæ cognomina, quasi Marinæ, & Opportunæ dixeris. Signum eius è candido lapide, cum magnitudine, tum opere reliquo insigne. Est & aliud Veneris templum. Inter cæteros, qui habentur deæ ab Hermionensibus honores, ea religio obseruatur, vt virgines, quin & viduæ, quę in viri manum conuenturæ sunt, rem ei diuinã ante nuptias faciant. Theumesiæ verò Cereri templa duo dicata, alterum in finibus Troëzeniorum, in iis, qui adhuc manent pagis, alterum verò in ipso oppido, iuxta Liberi Melanægidis ædes: Huic quotannis musici ludi fiunt, & natandi, ac certatim remigandi præmia proponuntur. Sua item ædes Dianæ Iphigeniæ cognomento, vbi ex ære Neptunus pede altero Delphinum premens. Iam qui in Vestæ transierint, ibi signum nullum videant, vnica ara est, & super

per ea sacra Vestæ faciunt. Apollinis tria sunt delubra, ac totidem signa, eorum vnũ sine cognomine, alterum Pythaëa, tertium Horion nominant: & Pythaëum quidem ab Argiuis acceperunt. Ad eos enim primum ex omnibus Græcis venisse Pythaëum Apollinis filium Telesilla memoria prodidit. Horium verò quam ob rem appellent, nihil pro certo habeo dicere, cõiectura adducor, finibus, vel armis, vel iure potitos, Apollini Horio, hoc est, ac si Terminatori dicas, vota soluisse. Fortunæ ædem omnium, quæ apud se sunt, recentissimam esse dicunt: stat deæ colossus è Pario lapide. E duobus aquarum ductibus, alterum valde priscum esse aiunt, in cuius alueum occulto meatu aqua profluit, neque vnquam deficit etiam si tota ciuitas aquatum eò descendat: Alterum verò ætate nostra munierunt: Vico, è quo in eum aqua defluit, Pratum nomen. In collis iugo, quem Prona appellari diximus, est quod historiæ mandetur dignum, Cereris templum. Id Clymenum Phoronei filium, eiúsque sororem Chthoniam ædificasse memorant Hermionenses. At Argiui Cererẽ, cum fines agri sui esset ingressa, ab Athera, & Mysio hospitio acceptam tradunt: Colontan verò non mo-

do eam domum suam non inuitasse, sed ne alium quidem vllum deæ honorem habuisse. Cum id fieri Chthonia eius filia indigne ferret: Colontam itaque cum ipsis ædibus crematum, puellam Hermionen à Cerere deportatam, ibi illi templum dedicasse. Chthonia certe & dea ipsa appellatur, & stati festi dies, qui æstate anni in eius honorem agitantur, Chthonia dicuntur: In iis hoc ritu supplicatio fit: Pompæ agmen ducunt sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt, sequuntur fœminæ, ac viri, ipsis etiam pueris solenne est deam cum pompa deducere: Incedunt autẽ cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes, sunt eæ corollæ è flore cõtextæ, quem Comosandalum incolæ appellant. hiacynthum illum ego esse existimo, est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis: Habet præterea easdem luctus indices literas. In extremo agmine sequuntur, qui eximias boues vinculis distentas, & ferociter reluctãtes ad templum trahunt: Ibi earum vnam immissis retinaculis intro agunt: Tunc qui ad fores apertas steterant, vbi bouem intromissam vident, postem obiiciunt: Eam aniculæ quatuor de industria intus relictæ falcibus exceptam conficiunt: Collum earum vna, vt casus

casus tulerit, hostiæ præsecat. Rursus patefactis foribus, ij, quibus id negotij datum est, alteram bouem, mox tertiam, & quartam intrudunt, ac singulæ eodem modo ab illis aniculis mactantur. Aliud in hoc sacro miraculum euenit: In quod latus, prima bos conciderit, in idem & reliquæ procumbunt. Et hic quidem est apud Hermionenses sacri eius ritus.
In templi vestibulo statuæ fœminis, Cereris sacerdotio perfunctis, positæ sunt non ita multæ. Intus sellæ erectæ iis aniculis, quæ boues, vsque dum intromittantur, operiuntur. Signa præterea non admodum prisca Mineruæ, & Cereri. Quod verò præterea religiosius multo colunt, neque ipse noui, neque vir quisquam, siue peregrinus, siue ciuis fuerit. Id quid, aut quale sit, vetulæ illæ scierint. Aliud item templum vndique statuis exornatum è Chthoniæ regione situm est. Clymeni dicitur: In quo Clymeno ipsi sacra fiunt: Neque verò hoc ego nomine quenquam Argiuum hominem venisse Hermionen arbitror, sed esse hoc vnum de eius dei qui apud inferos regnare dicitur, cognominibus. Est præterea hoc in loco Martis delubrum aliud, & in eo signum. Ad dexteram Chtho-

niæ.porticus eſt,quam Echûs incolæ vocant. Eius ea eſt natura,vt miſſa vox, vt minimum imaginem triplicet. A tergo Chthoniæ areæ tres ſunt: Earum vnam Clymeni,Plutonis alteram,Paludē Acheruſiam tertiam,Hermionenſes appellant. Omnes lapideis maceriis ſepiuntur:In ea quæ Clymeni eſt,fouea viſitur, per quam ditis canem extraxit Hercules,ſicuti ipſi dictitant Hermonienſes.Ad portam à qua via recte Maſetem ducit,in pomærio interiore eſt Lucinæ fanum:Deam certe cotidiæ ſumma cum religione cum hoſtiis, tum odoribus,ac donis quamplurimis venerantur:Eius tamen ſignum nemini omnino præterquam iis, quæ rem diuinam faciunt fœminis,conſpicere fas eſt. In ea ipſa via quà Maſetem iter,progreſſos ſtadia ferme ſeptem,& ad læuam diuertentes via excipit quæ Halicem ducit. Halice ipſa ætate mea deſerta eſt,cum tamē olim habitaretur:Halicenſis certe oratio eſt in Epidauriorum pilis,in quibus inciſa ſunt prodita ægris ab Aeſculapio morborum remedia, neque alibi vſpiam inſcriptionem vllam fide dignam vidi, in qua vel de Halicenſi ciuitate,vel de Halicēſi quopiam homine vlla fieret mentio. Via tamen eſt,quæ Halicen ducit, media illa inter

ter

ter Pronem collem,& eum qui prisco nomine Thornax dicitur: Nam postea de Ionis in cucullum auem mutatione,vt Coccyx appellaretur accidisse aiunt: Sacræ quidem ædes extant in summis montibus. In hoc Coccygij Iouis,in illo Iunonis,& in ima eius parte, Coccigij etiam Iouis sine foribus tecto,& simulachro. Apollinis vulgo ea ædes esse dicitur. Hinc qui à recta digressi fuerint,in viam eant, quæ Masetem ducit: Fuit olim Mases oppidum, cui locum tribuit suum Homerus vbi Argiuorum ciuitates enumerat: Aetate verò hac pro nauali vtuntur Hermionenses. A Masete, quæ via ad dexteram est,ea ad Struthûtem promontorium ducit,à quo promontorio per montium iuga iter est stadiûm CCL. ad Philanorium & Boleos. Sunt Bolei selectorum lapidum strues. At vicus,quos Didymos, id est Geminos nominant,à Boleis distat stadia xx. Ibi cellę sunt Apollinis,Neptuni,Cereris etiam.Signa è candido lipide recto statu. Proximum his locis est oppidum Argiuorum, Asine olim appellabatur, eius nunc ruinæ ad mare iacent. Nam quo tempore Lacedæmonij cum rege Nicandro Charilli filio,Polydectis nepote,pronepote Eunomi, Prytanidis

abnepote, atnepote verò Eurypontis in Argolidem hostiliter inuaserunt, Asinęi suas cum illis copias coniunxere, ac simul Argiuorum agrum populati sunt: Vbi verò Lacedæmonij domum exercitum reportarunt, Argiui Eratum regem suum secuti, obsessum venere Asinen. Asinæi aliquandiu de muris hostis impetum sustinuerunt, ac de Argiuis cum alios, tum Lysistratum de iis vnum, qui cum primis bellica virtute enitebant, cæciderunt. Occupata tandem muri parte, vxoribus ac liberis clam in naues impositis, vrbe, & agro cessere: Argiui oppidum solo æquarunt, agrum finibus suis addidere. Pythaëi tantum Apollinis templo pepercerunt, proxime quod Lysistratum humarunt. Distat ab Argiuorum vrbe stadia nihilo plus XL. mare, quod ad Lernam est. Quà ad Lernam descenditur, in ipsa ferme via est Erasinus, influit is in Phrixum, Phrixus in mare illud exit, quod inter Timenium est & Lernam. Ab Erasino ad læuam stadia plus minus octo digresis, Castorum se Præstitum cognomento templum ostendit: Lignea sunt eorum signa haud alia forma, quàm quæ in ipsa vrbe facta sunt. Iam si in rectam viam redieris, Erasinum traiicies, & ad Chema-rum

rum amnem perueniés. Iuxta est è lapidibus septum. Hinc Plutonem fama est rapta Proserpina ad ea, quæ sub terris esse homines putant, regna descendisse. Lerna ipsa, vti superius dixi, ad mare est: Quo in loco initia Cereri peraguntur, quæ Lernæa vocantur. Lucus in ea sacer, à monte, quem Pontinum dicunt, incipit. Mons exceptam è cœlo pluuiam aquam non effundit, sed ipse eam absorbet: Profluit ab eo amnis monti cognomen. In montis vertice ædes est Mineruæ Saitidis, cuius sola manent rudera. Fundamenta etiam manēt domus Hippomedontis, qui Polynici Oedipodis filio in bello Thebano auxilio venit. Lucus ipse à monte ad mare excurrit bene longo spatio, platanis condensus, terminatur vna ex parte Pontino amne, ex altera Amymone, qui fluuius à Danai filia nomen accepit. In luco signa sunt Cereris Prosymnæ. Liberi & eiusdē Cereris nō magna simulachra ad sedentiū imaginem. Hæc è marmore facta sunt. In altero templo Liber ipse cognomento Saotes, id est Seruator, signum è ligno habet, sedentis itidem forma. Est ibidem Veneris ad mare è marmore signum: Dicatum aiunt à Danai filiabus, ipsúmque Danaum ædem Mineruæ ad Pontium

erexisse, initia Lernæorum Philammeonem instituisse: Mysteriorum effata, quòd non ita prisca sunt, perspicua sunt omnibus. At quæ in corde ex aurichalco fabricato inscripta audiui, ea sanè non sunt Philammonis, quòd Arriphon ortu Triconiensis ex Aetolia illa inuenit. Nam quæ nunc extant, eorum author Lycion, vir vt qui maximè spectatus, & ad ea excogitanda solers, quæ nemo ante ipsum omnino nouit: Ex eo id colligas, quòd quæ tum versu, tum soluta versibus permista oratione, omnia Dorica conscripta sunt lingua: Nam ante Herculis liberûm in Peloponnesum reditum eadem Argiui lingua qua Athenienses vtebantur. Philammonis certe temporibus, ne Doriensium quidem nomen, vti ego existimo, fuit omnino Græcis omnibus notum. Hæc igitur ille edidit. Ad Amymones fontem platanus exurgit, sub ea platano hydram educatam narrant: Ego enim verò facile adducor belluam illam tum multo maximam cæterarum fuisse, tum verò tam mortifero veneno, vt eius felle spicula sagittarum Hercules infecerit: Caput verò, vti ego opinor, vnicum & non plura habuit. At Pisander Camirensis, quo & fera terribilior,

&

& carmina sua plus dignitatis habere viderentur, pro vno illi plura capita dedit. Vidi etiam fontem qui Amphiarai dicitur, & stagnum Alcyonium, è quo Liberum ad inferos Semelen reductū descendisse, tradunt Argiui. Monstraram autem à Polymno viam hanc. Eius autem stagni infinita est altitudo, neque est adhuc homi num quisquam repertus, qui imum eius solum vllo machinæ genere consequi potuerit: Quin ipse Nero iunctis ad multorum stadiorū spacium funibus, ad eósque plumbo pro perpendiculo religato, additis eo aliis inuentis ad hunc vsum instrumentis, nullum tamen potuit altitudinis terminum depræhendere. Audiui præterea aliud huiusmodi, aquam illam, & si quieta est specie ipsa, & perpetuo tranquilla, ea tamen esse natura, vt qui innare ausi fuerint, ad imum eos fundum trahat. Est paludis eius ambitus nihilo stadij vnius quadrante amplior. Margines herba, & iuncis vestiuntur. Quæ circa illam rite Libero patri nocturna sacra fiunt, ea mihi nefas scribendo in vulgus efferre. Iam à Lerna Temenium contendentibus (pertinet Temenium ad Argiuorum fines, ac nomen à Temeno Aristomachi filio accepit: Ille enim cum vicum eum occupasset,

ac

ac muniisset, exinde bello cum Doriensibus contra Tisamenum, & Achæos suscepto, tanquam è castello ad præliandum exibat) Sed qui hac proficiscantur, erumpentem Phryxum in mare videant. Neptuno est in Temenio vna, & item Veneri altera ædes erecta. Est ibidem & Temeni sepulchrum: Ad ipsum parentant Doriẽses, qui sub Argiuorum sunt ditione. Distat à Temenio Nauplia L. vti mihi videtur, stadia, desertum hac ætate oppidum. Eius conditor fuit Nauplius, quem Neptuno, & Amymone genitum crediderunt. Extant murorum rudera, Neptuni templum, portus aliquot, & fons cui nomen Canathus: In eo fonte vulgo apud Argiuos proditum, Iunonem, vbi quotannis lauerit, de nuo virginem fieri: Manauit hic sermo ab arcanis initiorum, quæ Iunoni solenni ritu fiunt. Hoc loco quod à Naupliæ incolis de asino dicitur (abroso palmite vitem multo feraciorem redditũ, quocirca, quod asellus sarmẽtorum putationem monstrarit, è lapide illum fecerunt) tanquam minime quod historiæ mandetur dignum, prætermitto. Ducit à Lerna altera etiam ad mare via, qua in parte vicus est, quod Genesium vocant. Vbi in litore Neptuni Genesij ædes non ea sanè magna. Coniunctus

iunctus ferè est cum eo vico alter, cui nomen Apobathmi, ac si Appulsus dixeris. Ad hoc primum Argiui agri litus appulisse Danaum cum liberis tradunt. Hinc iis, qui Anigræa superauerint, angustus hic, & penè inuius trames, ad læuam terra ad mare patet ad oleas educandas maximè oportuna. Qua verò parte in continentem terram à litore ascenditur, ibi Thyrea vicus est. Quo in loco de agri finibus lectissimi viri ex Argiuis c c c. totidémque itidem lecti ex Lacedemoniis inter se pugnarunt: Cúmque omnes præter Spartanum vnum, & Argiuos duos occidissent, eodem quo occubuerunt loco, tumuli sunt illis congesti. Agro Thyreate Lacedæmonij, victis Argiuis prælio quod vniuerso agmine vtriusque populi cõmissum fuerat potiti, Æginetis postea ex insula ab Atheniẽsibus eiectis illum tradiderunt. Aetate mea Argiui eum colebant, disceptatione, & iudicio, vti ipsi aiũt, receptum. A Sepulchretis progressi Athenen perueniant, quam olim Æginetæ incoluerunt: Proximus alter vicus Neris, tertius Eua Pagorum omnium maximus. In eo est ædes Polemocratis: Fuit is & ipse Machaonis filius, Alexanoris frater: Medelas morborum & hic incolas docet, quare illi

re illi accolæ honores habent. Supra Pagos mons est, in quo termini finium sunt inter Lacedæmonios, Argiuos, ac Tegeatas, Erecti sunt pro terminis lapidei Hermæ, à quibus regiunculæ nomen. Infra amnis est Tanus. Vnus hic per Argiuorum fines ex Panone defluens, in Thyreatem sinum exit.

* * *

PAVSANIAE LACONICA SIVE LIBER III.

POST Hermas ad occaſum Laconica terra eſt: In ea regnaſſe primum Lelegen indigenam, & ab eo Leleges, quibus imperabat, populos nominatos ipſi teſtantur Lacedæmonij. Lelege Myles,& natu minor Polycaon geniti. Quo verò gentium,& quam ob cauſam Polycaon feceſſerit, alio exponemus loco. Mylete mortuo Eurotas filius ei in regnum ſucceſsit: Is cum ſtagnantem in campis aquam ad mare alueo deduxiſſet, quod fuit aquarum reliquum in iuſti amnis morem defluens, de ſuo nomine Eurotam nuncupauit. Hic cum è vita deceſsiſſet nulla ſuſcepta virili ſobole, regnum Lacedæmoni reliquit: Erat hic quidem eadem matre genitus,è qua mons nomen accepit: Patrem Iouem ei fuiſſe fama prædicabat. Vxorem verò duxerat Spartem Eurotæ filiam, ac vt primum ad regnum acceſsit, regioni & incolis omnibus de ſe nomen indidit: Vrbem quam

condidit, de vxoris nomine, quod nostra etiam ætate retinet, Sparten appellauit. Huius filius Amyclas cum aliquod cuperet nominis sui monimentum relinquere, in agro Laconico Amyclas oppidum muniuit: Is cum filios plures suscepisset, Hyacintho natu minimo, egregiâ forma puero, acerbissima morte erepto, superstes fuit: Pueri tumulus Amyclis est sub Apollinis signo. Amycla mortuo Argalus eius liberûm natu maximus regnat: Regnum ipse moriens Cynortæ per manus tradit: Cynorta Oebalus nascitur: Is è Gorgophone Argiua vxore Persei filia Tyndareum suscepit: Fuit huic cum Hippocoonte, imperium sibi ætatis causa vindicante, certamen: Verũ Hippocoon ascito in societatem Icario, eiúsque factione longo interuallo superior discessit. Quare sibi male metuens Tyndareus, Pellanam (vti Lacædemonij commemorant) aufugit. Longe verò alia sunt quæ à Messenis dicuntur: Aiunt enim Tyndareum ad Aphareum in Messeniam confugisse: Fuisse autem Aphareum Perieris filium, Tyndareo ipsi ex eadem tantum matre fratrẽ: Ac tunc quidem Thalamis, quod est Messeniæ oppidum, domicilium habuisse: Quo in loco liberos etiam ipsum suscepisse: Interiecto

tericto dein tempore in regnum ab Hercule restitutum. Regnarunt etiam Menelaus Atrei filius, Tyndarei gener, & Orestes, quòd Menelai filiam vxorem duxerat. Cum verò Heraclidæ post liminio rediissent, Tisameno Orestis filio regnante, Messeneiorum & Argiuorū altera factio Temeno, altera verò Cresponti regnū detulit: Cúmque eodem tempore geminos filios reliquisset Aristodemus, regiæ familiæ duæ exorræ sunt, atque id Delphici Apollinis oraculo approbante. Aristodemus enim ipse è vita excesserat Delphis, priusquam Dorienses in Peloponnesum redirent. Hunc Lacedæmonij de rebus suis magnificentius loquentes, sagittis ab Apolline confixum tradunt, quòd consulendi causa non venisset ad oraculū, sed Herculem, in quem fortè prius inciderat, qui Doriensibus in Peloponnesum reditus confici posset, consuluisset: Verior autem fama est, à Pyladæ, & Electræ filius, Tisameni Orestis filij consobrinis, Aristodemum occisum. Eius filiis nomina Procles, & Euristhenes indita, qui cum gemini essent, voluntate nihilominus magnopere dissidebāt: Non obfuit tamen odij, quo inter se laborarūt, acerbitas, quominus communi consilio Theran matris Argiæ fratrem, ab Ioue

oriũdum, tutorem verò suũ in Coloniam sequerentur: Coloniam deduxit Theras, insulam eam, quæ illis temporibus Calliste vocabatur, è cuius regno vltro sibi Membliari posteros decessuros sperauit: Proinde ac illi fecerunt, ei scilicet ratione adducti, quòd ad Cadmum Theræ genus referendum esset, cum ipsi à Membliaro descendissent, quem Cadmus in ea insula Colonorum ducem reliquisset. Theras itaque insulam mutato nomine de se appellauit, & ei quidem Theræi hac etiamnum ætate tanquam Coloniæ conditori parentant. Procli quidem, & Eurystheni in Theræ mandatis duntaxat obeundis, par fuit alacritas: In cæteris voluntatum, ac consiliorum omnium summa dissentio:. Quòd si etiam optime inter se conuenientes fuissent, non tamen eorum posteros posse me putem vna & eadem rerum gestarum expositione comprehendere, cum nulla vnquam ætate aut patrueles cum patruelibus, aut eorum inter se liberos, ac omnes deinceps posteros æquo iure vixisse contigerit. De vtraque itaque familia separatim agam, neque vllo pacto in vnum confundam, quæ neutiquam sunt communi gesta consensu. Eurysthene Aristodemi filio natu grandiore Agin genitum ferunt.

runt, à quo sunt omnis Eurysthenis posteritas Agidæ appellati. Agide regnante Patreum Lacedæmonij Preugenis filium in cōdenda vrbe in Achaia, & Colonia deducenda, quam de nomine Patrei hac etiam ætate Patras vocant: Comites etiam cum Graide Echelati filio, Penthili nepote. Orestis pronepote in Coloniam classe trāſ mittenti miserant: Et ille quidem regionem eam, quæ inter Ioniam & Mysos est, cui ætate nostra Aeolidi nomē, occupauit: Cum eius auus Penthilus multo ante Lesbon insulam Aeolidis continenti adiacentem cepisset. At Echestrato Agidis filio Spartæ regnum obtinente, Lacedæmonij Cynurēſes omnes, qui militari essent ætate, sedibus suis expulerunt. Crimini datum, quòd prædones è Cynuriaco agro, Argiuorum, qui sibi consanguinei essent, fines, populationibus infestos redderent: Ipsi verò in eundem agrum aperte excursiones facerent. Cynurenses quidem ab Argiuis oriundos esse, & in Coloniam à Cynuro Persei filio deductos, memoriæ proditum est. Non multis post annis Echestrato Labotas filius in regnum succedit. Hunc Labotan Herodotus in historia, quam de Crœso conscripsit, in Lycurgi, qui Lacedæmoniis leges

tulit, tutela fuisse scribit Leobotas quidem prius, non Labotas ei nomen fuerat impositum. Hoc regnante Lacedæmonij tunc primum Argiuis bellum indicunt: Causa belli fuit, quòd illi Cynurensem agrum, quem armis cepissent, inuaserant, quódque finitimos socios suos ad defectionem solicitarant: In eo tamen bello nihil omnino memoria dignum gestum est. Iam qui in regnum successerunt Labotæ, videlicet Doryssum, & Doryssi filiũ Agesilaum mors breui vtrũque oppressit. Agesilao tamen regnante, Lycurgus Lacedæmoniis leges tulit, quas eũ nonnulli ab oraculo accepisse, alij autem Cretensium scita vsurpasse tradidere. Cretenses ipsi Minoi leges acceptas referũt, de quibus illum ferunt Iouem consuluisse, quod ipsum his versibus videtur Homerus significare voluisse.

Quas inter magni Minois regia Gnossos,
Quem Iouis alloquiũ ter terna æstate beauit.

Verum de Lycurgo aliàs. Agesilaus Archelaum filium sibi successorem reliquit. Dum hic regnaret, Lacedæmonij vnam de finitimis vrbibus Aegyn nomine bello subactam exciderunt, Aegytarum ad Arcadas defectionem metuentes: In ea vrbe euertenda opem tulit Archelao Charilaus ex alte

ex altera familia rex, cuius ductu quæ gesserint Lacedæmonij, tūc exponemus, cum eorum res gestas stylo persequemur, qui Eurypontiæ sunt appellati. Archelao Teleclus nascitur: Huius temporibus Lacedæmonij finitima oppida Amyclas, Pharin, Geranthras, quas Achæi occuparant, bello captas euerterunt. Ex his Gerāthratæ Doriensium aduentu territi, certis conditionibus è Peloponneso decesserant. Amyclenses verò, non sunt illi quidem primo impetu eiecti, sed acriter resistentes, belli diuturnitate superati, cum multa prius virtutis documenta dedissent: Id ipsi Doriēses trophæo de Amyclensibus erecto testati sunt: Quòd nihil scilicet illis temporibus quod memoriæ consecrarent dignius gessisse ipsi sibi visi sunt. Non ita multo post Teleclus à Messeniis in Dianæ occiditur: Templum id in vico fuit, quæ Limnæ appellatæ sunt, inter Laconici, & Messeniaci agri fines. Teleclo demortuo successit Alcamenes filius. Eo regnāte Lacedæmonij Charmidan Euthyis filiū, de optimatibus vnū, in Cretā mittunt, qui ortas inter Cretenses seditiones cōprimat, persuadeátq;, vt quæ oppida à mari lōgius abessent, parū illa quidē munita relinquerēt, & pro iis ea incolerent, ad quæ facile nauibus appelli

posset. Eodem tempore maritimum oppidum, quod ab Achæis tenebatur, Helos nomine, euerterũt, & Ilotis auxilia ferentes, Argiuos prælio vicerunt. Alcamene mortuo, eius filius Polydorus regnum adiit. Hoc regnãte Lacedæmonij Colonias duas in Italiam deduxerunt, Crotonem & Locros ad Zephyrium promontorium. Bellum etiam, quod Messeniacum est appellatum, hoc ipso tempore exarsit. Neque verò easdem eius belli causas Lacedæmonij, & Mensenij referunt: Sed quæ vtrinque dicantur, & cuiusmodi bellum fuerit, & quem finem habuerit, suo loco explicabimus. Hoc interim non omittemus: Primum Messenicum bellum, ex parte maxima, Theopompi Nicandri filij ex altera gente regis ductu gestum. Confecto autem bello, ac Missеniis in potestatem redactis, Polydorum spectatæ virtutis virum, Spartanisque omnibus æque summis ac infimis, & in primis plebi carum, quòd nihil vnquam aut per vim egisset aut dixisset cum alterius contumelia, iustitiam in tota iurisdictione cum summa humanitate coniunxisset, ob eásque res gloria in cuncta Græcia florentem, Polemarchus occidit: Spartanus homo, non obscuro omnino loco, insigni verò (quantum

res

res ipsa indicauit)au dacia. Mortuo Polydoro Lacædemonij honores minime vulgares habuerũt: Est tamen & Polemarchi Spartæ monimentum, vel quòd ante vir bonus habitus fuerit, vel quòd propinqui eũ clam sepelierint. Eurycrate Polidori filio regnum tenente, Messenij Lacedæmoniis æquo satis animo paruerunt, neque Argiuorum multitudo in rerum nouarum studium incubuit. Iam verò Eurycratis filio Anaxandro regnante, Messenios fata sua extra Peloponnesum eiecerunt. Cum enim à Lacedæmoniis defecissent, pares illis aliquandiu bello fuere: Postremo superari, ex pacto conuento vnruer sè Peloponneso excesserunt: Qui relicti sunt, omnes in nexum à Lacedæmoniis abducti, præter eos tamen, qui maritima oppida incolebant. Quæ in eo bello euenerint, quod gestum est post Messeniorum defectionem, non videntur satis apte cum hac historiæ parte cohærere. Anaxandro Eurycrates gignitur: Euricrate minore Leon. His regnantibus Lacedemonij à Tegeatis clades complures acceperunt: Iidem sub Anaxandrida Leontis filio secundiore multo, quàm Tegeatæ, fortuna vsi sunt. Res autem sic propemodum gesta est. Lichas Lacedæmonius Tegeam

venitτerant enim tunc fœderis iure inter eas ciuitates pacata omnia: Is Orestis ossa quæ ex quodam oraculo quærere iussit fuerant Spartani, deprehendit in ærarij fabri officina defossa, ad oraculi scilicet verba referens instrumenta singula ærariæ fabricæ. Ventos enim folles, quòd ipsi etiam conceptas auras vi expellunt, pulsum malleum, repercussum incudem, hominum perniciem ferrum (quod in prœliis iam vsurpari cœptum fuerat) interpretatus est.
Nam si ad heroicum seculum respexisset Apollo, per hominum perniciem æs accipiendum fuisset. Huic autem responso, quod Lacedemoni acceperunt, persimile fuit quod Atheniensibus postea redditum est, vt ossa Thesei è Scyro Athenas deportarent: Non posse enim, id ni factum esset, Scyron capi. Quo tempore Cimon Miltiadis filius eodem vsus in cōiiciendo acumine, Thesei ossa adinuenit: Neque ita multo post insula potitus est. Fuisse autem heroum arma ex ære Homerus testatur, cum bipennem Pisandri, & Merionæ sagittas describit: Argumento etiam est Achillis hasta Phaselide in Mineruę templo posita: & apud Nicomedenses in Aesculapij, Memnonis ensis totus ex ære, cum hastæ illius ima tantum, & summa cuspis
ærea

ærea ſit. Hæc ita eſſe pro comperto habemus. Anaxandrides Leontis filius, vnus ex omnibus Lacedæmoniis vxores duas eodem tempore habuit: Vnde illi ſoboles duplex: Nam cum priorem, probam illam quidem, ſed ſterilem, vt dimitteret Ephori iuſsiſſent, id vt faceret in animum inducere non potuit: Eatenus tamen paruit, quod alteram cooptauit, è qua Cleomenen ſuſcepit: Tunc prior quæ adhuc vterum non tulerat, Dorieum peperit, deinde Leonidan, mox Cleombrotum. Mortuo Anaxandrida, cum longè præſtaret conſilio, & belli artibus Dorieum exiſtimarent Cleomeni tamen, quòd natu eſſet maximus, regnum inuiti ſanè detulerunt: At Dorieus cum adduci non potuiſſet, vt in patria permanens Cleomeni pareret, in Coloniam eſt ablegatus. Cleomenes vt primum regnum iniit, comparato ex Lacedæmoniis, & ſociis exercitu, in Argiuorum fines inuaſit: Argiuos verò ipſos obuiam cum armis egreſſos prelio fudit: Eorum cum ad quinque millia in proximum Argi Niobes filij lucum confugiſſent, Cleomenes, quippe qui nonnunquam è poteſtate exiret per Ilotas in lucum ignem immiſit, quo incendio, & lucus, & qui ſe illuc receperant, ſupplices exuſti ſunt.

Hinc Athenas duxit: Ibi Atheniensibus Pisistrati filiorum dominatu liberatis, ingentem ab initio cum Lacedæmoniis, tum sibi apud cunctos Græcos gloriam peperit: Sed paulo post Atheniensis cuiusdam Isagoræ gratia ductus, cum Atheniensibus illum tyrannum imponere conatus esset, ac libertatem suam fortiter tuentibus Atheniensibus, ea despe decidisset, & reliquum Atticæ agrum, & regionem Orgadem appellatam, diis, qui Eleusine coluntur, sacrã, populatus est: In Aeginam deinde transmisit, vbi insulæ eius principes, qui Medis studentes, ciuibus suis vt terram & aquã Dario Hydaspæ filio dederent, persuaserant, in vincula coniecit. Dum in Aegina Cleomenes tempus terit, Demaratus eũ ex altera familia rex ad populũ criminatur: Ea re cõmotus Cleomenes, vt primũ rediit, rationem iniit, per quam collegam è regno eiiceret: Delphicam enim vatem pretio corruptã subornat, vt quod ipse præscriberet, consulentibus Lacedemoniis responderet: Idémque Leotychidem Demarati propinquum, è regia item domo, allegat, qui de regno Demarato litem intendat: Et ille quidem in eo iudicio verba ea obiecit, quæ Ariston eius pater temere effudit, cum recens natum dixit

à se

à se genitum non credere. Eam disceptationem, cum ad Delphicum oraculum, sicuti alia omnia consueuerant, Lacedæmonij retulissent, respondit Pythya, quæ Cleomenes iusserat: Quo factum, vt Demaratus non æquo iudicio, sed aduersarij oppressione regno fuerit spoliatus. Cleomenes post hæc, diem suum obiit, cum per furorem sibi ipsi manus consciscens, totum corpus fœdissimis vulneribus lacerasset. Argiui ea mortis acerbitate dedisse eum pœnas supplicibus, qui ad Argum confugerant: Athenienses, quòd Orgadem violasset: Delphi, quòd interpretem Apollinis, vt Demaratum insimularet, corrupisset, id ei accidisse interpretati sunt. Heroum autem, & deorum in homines iræ, præter hoc Cleomenis, alia etiam reperiuntur exempla. Siquidem & Protesilaus, cui honores ad Eleuntem habentur, heros nihilo Argo clarior, per seipsum Persen Artabacten grauiter est vltus: Neque vnquã Margarenses posteaquam sacro sanctum agrum colere ausi sunt, deorũ qui Eleusine coluntur, iram lenire potuerunt. Solicitatum verò pretio oraculum præterquam tunc à Cleomene nusquam comperimus. Vbi è vita excessit Cleomenes, ꝙ nullam

nullam reliquit virilem sobolem, ad Leonidam Anaxandridæ filium, Doriei germanum fratrem regnum peruenit. Quo tempore Xerxes cum infinito prope hominum numero in Græciã inuasit, ei Leonidas cum ccc. militum cohorte ad Thermopylas occurrit. Bella quidem multa cum à Græcis contra Barbaros, tum inter ipsos Barbaros gesta memorantur: Sed ea in primis insignia fuere, in quibus vnius virtus enituit, vt Achillis ad Ilium, Miltiadæ in Marathone. Sed profecto præclarum illud Leonidæ facinus, meo quidem iudicio, omnia cuiusuis temporis exempla vicit. Hic enim Xerxe regum omnium, qui Medis, & Persis imperarunt, animi elatione, & operum magnificentia longe præstãstantissimo in Græciam irruenti, tam acriter cum paucis, quorum duxerat, restitit, vt ne visurus ille quidem Græciam, nedum Athenas fuerit incensurus, nisi à Trachinio homine Hydarnis copiæ per Oetæ montis tramites circunductæ, Græcos oppressissent: Ac Leonida quidem cum suis interempto Barbari in Græciam irruperunt. Post hunc Pausanias Cleombroti filius non certe regnauit, verum cum Leonidæ filij Plistarchi tutor esset, ad Platæas Lacedæmonios duxit, atque inde in Helle-
spont

ſpontum claſſe tranſmiſit. Huius in Coam mulierem factum non poſſum nõ magnopere collaudare. Is enim Coi hominis non ignobilis vxorem, Hegetoridæ filiam, Antagoræ neptem, quam Pharandates Perſa Teapidis filius inuitam abduxerat, & in pallacarum numero habebat, Mardonio ad Platæas, & Perſis ad internitionẽ cæſis, Coon ad ſuos cum omni muliebri mundo, doníſque omnibus, quæ à Pharandate acceperat, remiſit. Idem Mardonij cadauer, contra Lamponis Aeginetæ ſententiam, violari vetuit. Iam verò Pliſtarchus Leonidæ filius in ipſis regni initiis diem ſuum obiit, cui Pliſtoanax ſucceſsit, eius ipſius Pauſaniæ filius, cuius ductu prælium ad Plateas factum. Hic in Atticam exercitum duxit, verbo cum Thraſybulo, & Athenienſibus belllum geſturũs, re verò ipſa, vt tyrannorum xxx. qui à Lyſandro impoſiti fuerant, dominatum firmaret: Superato tamen ad Piræeũ Athenienſiũ præſidio, domũ exercitũ reportare ſtatuit, quod ſcilicet nõ eſſe eam Spartanorũ reip. maculã omnium turpiſsimam ſuſcipiendam putauit, vt impuriſsimorum hominum tyrannidem cõfirmaſſe dicerentur. In patriã re infecta reuerſus, ab inimicis maieſtatis eſt poſtulatus. Apud Lacedæmonios de rege

iudic

iudicium hoc ritu constitui solet. Consident qui seniores appellantur, duo de triginta numero: Cum iis, Ephori: Nec non alterius familiæ rex. Is erat tunc Agis. Ac XIIII. fanè seniores: & Agis rex Pausaniam condemnarunt, Absoluerunt reliquæ eius cõsilij partes. Neque ita multo post delectum Lacedæmonij contra Thebanos habuerunt. Cuius belli quæ causa fuerit, cum Agesilai res gestas cõmemorabimus, exponetur. Ac tunc quidem Lysander Phocensibus assumptis, qui sunt ipsum cupide secuti, cunctatione omni sublata, in Bœotiam inuasit, & Aliartiorum primum oppidum aggressus est oppugnare. Illi cũ adduci non possent vt à Thebanis deficerent, Thebanorum, & Atheniensium auxiliis intra vrbem receptis, eruptionem fecere. Cum iis Lysander acie ante ipsa vrbis mœnia congressus, cum magna Lacedęmoniorum manu dimicans occubuit. Interea Pausanias à Tegeatis, & reliqua Arcadia comparatis auxiliis confecto iam prælio superuenit: Is vbi primum Bœotiam attigit, eorum qui cum Lysandro fuerant, & ipsius Lysandri cædem cognouit: Nihilo tamen serius Thebas perrexit vrbem oppugnaturus. Verum cum Thebani se ad omnem impetum sustinendum confirma-

rent.

rent, iámque Thrasybulus cum Atheniensium auxiliis aduentare nunciaretur, qui id vnum expectabat, vt prælium Lacedæmonij inirent, quo illos à tergo adoriretur, Pausanias veritus ne medius inter duos hostium exercitus ancipiti periculo circunueniretur, icto cum Thebanis fœdere, eorum, qui sub Aliartiorum muris ceciderant, cadauera ad sepulturam tollenda curauit. Ea sanè res neutiquam Lacedæmoniorum iudicio comprobata est: Ego verò Pausaniæ consilium rectum fuisse existimo. Nam cum probè meminisset Lacedæmonios bis ante ab hostibus circunuentos maximas clades accepisse ad Thermopylas semel, & iterum in Sphacteria insula: illud timuit, ne tertię ipse cladis author haberetur. Verum cum longe aliter ipsius ciues iudicarent, quippe qui ei quod tardius in Bœotiam venisset, crimini dabant, non putauit ille sibi committendum, vt iterũ caussam dicere cogeretur. Tegeatæ supplicem in aleæ Mineruæ receperũt: Templum illud fuit antiqua religione Peloponneso vniuersæ sacrosanctum, neque violari eos fas erat, qui illuc confugissent: Ea sane religio tunc in Pausania, ante verò in Leotychide, & Chryside est ab Argiuis conseruata. Cum illi enim supplices se in illud

illud templum, tanquam in Asylum recepissent, ne postulatum quidem est vt dederentur. Pausania exulante, puberes eius filij Agesipolis, & Cleombrotus, sub tutela Aristodemi, qui genere erat proximus, fuerunt. Huius Aristodemi ductu Lacedæmonij ad Corinthum prospere pugnarunt. Iam verò Agesipolis vt regnum per ætatem adiit, Argiuis primum ex omnibus Peloponnesiis bellum intulit.

Is cum per Tegeatas in Argiuorum fines duceret, Argiui obuiam illi facialem miserunt, quo patria quædam fœdera sanciret iam inde ab initio inter omnes Dorienses percussa. At ille non modo fœtus vllum cum feciali non instaurauit, sed agrum etiam totum immisso exercitu depopulatus est: Neque cum terra etiam mouisset retro agmen egit, & si aliàs præ cæteris Græciæ populis, Lacedæmoniis, & Atheniensibus huiusmodi prodigia religioni ac terrori fuerint. Castra iam fixerat Agesipolis sub ipsis Argiuorum muris, neque interim desita est diuinitus terra moueri, quin & mulieres aliquot de cœlo tacti, nonnullos etiã tonitrua lymphatos, & attonitos reddidere. Inuitissimus itaq; ille ex Argiuorum finibus castra mouit, & cõtra Olynthios belli impetũ conuertit. Ibi satis

ſatis ſecunda fortuna vſus,cum vrbes Chalcidenſium multas cepiſſet,ac ipſam poſtremo Olynthum ſe in poteſtatem redacturum ſperaret, morbo oppreſſus diẽ ſuum obiit. Ageſipolide ſine liberis mortuo, ad Cleombrotum regnum peruenit. Eo duce Lacedæmonij cum Bœotiis ad Leuctra præliati ſunt: Et ipſe quidem Cleombrotus in prima acie fortiter dimicans occubuit. Eſt hæc in magnis cladibus præcipua Fortunæ iniuria, vt duces ipſos de medio tollat, ſicuti & Athenienſibus Hippocratem Ariphronis filium ad Delium, iiſdem in Theſſalia Leoſthenen eripuit. E Cleombroti liberis natu maior Ageſipolis nihil omnino geſsit memoratu dignum. Eo mortuo natu minor Cleomenes regnum adiit: Qui cum filios duos Acrotatum,& Cleonymum ſuſcepiſſet, ita fortè accidit, vt Acrotatus patrem ſibi ſuperſtitem reliquerit: Cúmque poſtea Cleomenes è vita deceſsiſſet, inter Cleonymum,& Areum Acrotati filium de regno coorta lis eſt. Ibi cum ſenatus paternũ regnum Areo adiudicaſſet, Cleonymus ſibi illum prælatum tam indigne tulit, vt eum Ephori neque aliis præmiis decretis, neque exercitus imperio delato vnquam placare potuerint, quo minus hoſti-

li esset, in patriam animo: Quod sanè aperte præ se tulit, cum & alia multa conatus est, & Pyrrhum Aeacidæ filium intra fines induxit. Areo verò Acrotati filio regnante, Antigonus Demetrij filius Athenas terrestribus, maritimísque copiis oppugnare aggressus est. Atheniensibus subsidio missus cum classe Patroclus ab Aegyptiis. Lacedæmonij quoque cum voluntariorum manu Areum regem secuti, præsto fuere. Cum Antigonus autem vrbem vndique ita obsessam teneret, vt aditu omni sociorum auxilia prohiberentur. Patroclus per nuntios Lacedæmonios monuit, vt prælium cum Antigono committerent: Se interim Macedonum terga inuasurũ, quod sui nequaquam pedestri acie pares essent Macedonibus, quippe qui Aegyptij, & nautæ essent. Eo nuntio commoti Lacedæmonij, iidémque cum Atheniensium amicitia, tum verò nominis sui gloriam ad posteros propagandi studio ducti, prælij aleã subire nil recusabant. Verum Areus commeatu iam ferè omni consumpto, exercitum domum reportauit, quippe qui quod erat opum reliquum ad patriæ vsus conseruandum, neque temere sociorum causa profundendũ censeret. At enim cum Athenienses diu acriter restitissent, Antigonus

pace facta præsidium illis in Musæo imposuit, quod tamen non multo post vltro deduxit. Areo Acrotatus gignitur: Acrotato minor Areus. Is annum agens octauum morbo consumptus est. Huic, abolita iam ferè tota Eurysthenis posteritate, successit Leonidas Cleonymi filius grandis admodum natu. Graues cum eo inimicitias Lysander, Lysandri filius, Aristocratis nepos exercuit. Hic Cleombrotũ, qui cum Leonidæ filia erat, in familiaritatem allectum, subornat, vt, & aliorum criminum socerum reum faciat, & in primis quod puer Cleonymo patri iureiurando promeserit, quî Spartam deleret, se consilia initurum. Cum igitur regno se Leonidas abdicare coactus esset, in eius locum Cleombrotus inuasit: Quòd si animi præ ira impotens Leonidas fuisset, ac vt olim Demaratus Aristonis filius vel ad Macedonum, vel Aegyptiorum regem confugisset, nihil eum omnino, quod facti postea Spartanos pœnituerit, iuuisset. Hunc verò cum à ciuibus suis è patria pulsus, in Arcadiam exilij causa abisset, non ita multis post annis ab iisdem in patriam, & pristinum etiam regnum reuocatus est. De Cleomenis autem Leonidæ filij virtute, ac animi magnitudine, & quemadmodum

in eo defecerit Lacedæmoniorũ regnum, cum de Arati Sicyonij rebus gestis agere mus, affatim multa diximus. Neque illud omisimus, quo nam mortis genere in Aegypto è vita excesserit. Ex Eurysthenis igitur gente, regum eorum qui Agidæ sunt appellati, postremus Cleomenes Leonidæ filius fuit. Quæ verò de altera regum familia accepimus ita se habent. Procles Aristodemi filius habuit filium, cui Soo nomen, Soo Eurypon genitus: Hic tantum est gloriæ consecutus, vt ea tota familia, qui Proclidæ ante sunt appellati, Eurypontidarum cognomẽtum acceperit. Euryponte nascitur Prytanis. Eo regnante inter Lacedæmonios, & Argiuos inimicitiæ ortæ: Cum tamen ante quàm Argiuis quidquam crimini daretur, cum Cynurensibus bellatum fuerit: Ac proximas quidem ætates, Eunomo scilicet Prytanidis, & Polydecte Eunomi filio regnantibus perpetua pax Spartanis fuit. Charillus autem Polydectis filius Argiuorum agrum igne, ferróque vastauit: Eodémque duce paucis post annis contra Tegeatas exiere Spartani: Cum ambigui, & perplexi oraculi authoritatem secuti, in spem venerunt ademturos se Arcadibus Tegeatûm campos. Charillo

mor

mortuo Nicander filius in regnum successit. Hoc regnante Teleclus ex altera familia rex à Messeniis in Limnadis Dianæ fano interficitur. Idem verò Nicander Argiuorum fines hostiliter ingressus multis illos, & magnis affecit calamitatibus. Eius facinoris cum participes fuissent Asinæi, graues Argiuis pœnas paulo post deleta patria profugi dedere. De Theopompo verò Nisandri filio, qui post patrem regnauit, rursus erit mihi mentio facienda, cum ad res Messeniorum historia descenderit. Eo regnante inter Argiuos, & Lacedæmonios de Thyreatum finibus dimicatum: Ei prælio Theopompus senio, & animi ęgritudine implicitus non interfuit: Nam eo viuente Archidamus filius moritur: Zeuxidamo tamen filio relicto, cui Anaxidamus item filius successit: Eo imperante Lacedæmoniis, Messenij iterum bello victi è Peloponneso abierunt. Anaxidamo Archidamus, Archidamo Agasicles nascitur: Vtriusque tempora omnibus belli molestiis vacua, perpetua tranquillitate insignia fuere. Aristo verò Agasiclis filius vxorem duxit puellam, quam Spartanarum omnium virginum fuisse tradunt turpissimam, mulierum verò omnium post Helenam forma

præstantissimam. Ex ea cum filius natus esset mense ipso VII. eíque in consilio Ephororum sedenti seruus nunciasset puerum natum, eorum, qui de Eurysthei natali sunt, versuum Homeri oblitus, vel quòd illos omnino non satis intellexisset, negauit puerum eum, qui non esset legitimo mensium numero natus, à se genitum: Cuius eum postea temerè effusæ vocis facile pœnituit. Demaratum enim spectata virtute virum, qui cum Cleomene Athenienses Pisistrati liberûm dominatu liberarat, Aristonis inconsiderata oratio, & suscepta cum Cleomene simultas regno priuauit. Cum autem in Persas ad Darium exulatum abisset, in longum ibi tempus eius propagatam posteritatem ferunt. Leotychides verò rex in Demarati locum creatus. Is Atheniensium ducem Xanthippum Ariphronis filium ad Mycalen iuuit: Idémque in Thessaliam contra Aleuadas profectus, facile totam Thessaliam armis subigere potuit, cum semper ei prælijs omnibus vincere cõtigisset. Sed quod ab Aleuadis fuisset pecunia corruptus, de maiestate postulatus, Tegean indicta causa ad aram Aleæ supplex confugit. Leotychidæ filius Zeuxidamus patre viuo, & incolumi, morbo absumptus est. Zeuxida

dami verò Archidamus auo iam exulante imperauit. Hic Atheniensium agros vehementer vexauit, cum in Atticam quotannis excursiones faceret, & omnia popu labundus ageret, ac raperet. Idem etiam Platæensium, qui socij, & amici Atheniensium erant, vrbem per obsidionem cepit: Cum tamen Peloponnesiorum in Athenienses bellum neuticam cōcitarit, quin, vt pax inter eos maneret, quantum eniti potuit, elaborarit. Verum Sthenedaidas vir cum aliàs potens, tum verò de Ephoris vnus, suscipiendi belli cum primis author fuit: Quod sanè bellum Græciam indies se magis corroborantem de gradu quodā modo deturbauit: Quo factum vt facile eam Philippus Amyntę filius vehementer adhuc ægram, & laborantem perculerit. Cum decessisset Archidamus, filiis duobus relictis, Agis, quòd Agesilao maior natu erat, regnare cœpit. Habuit Archidamus & filiam Cyniscam nomine, quæ ad Olympicas victorias virili propemodum animo aspirauit: Prima hæc fœminarum omnium equos aluit: Olympicam palmam tulit: Post eam enim & aliæ, in primis verò è Macedonia nonnullæ sunt victrices in Olympicis renuntiatæ, quibus tamen illa longe gloria præstitit. Spartani

verò & poëticen,& omnem,quæ ex ea hominibus contingere posſit,gloriam,omnium minime admirati mihi videntur: Nisi enim in Cyniſcam epigramma fecisſet Simonides, qui & ante tripodem inſcripſit quem Pauſanias Delphis dedicauit,nihil omnino quod Lacedæmoniorũ reges geſsiſſent,fuiſſet poëtæ cuiuſquam carminibus celebratum. Agide Archidami filio regnante,& alia Eleis Lacedæmonij crimini dederunt, & illud in primis acriter expoſtularunt, quòd Olympicis ludis,& Iouis templo prohibiti fuiſſent: Feciali itaque miſſo Eleis imperant,vt Lepreatas,& alios finitimos,qui ipſis parerent,ſuis vti finerent legibus. Qui cum reſpondiſſent, ſimul ac finitimas Spartæ ciuitates liberas vidiſſent,nihil ſibi cauſæ fore,quin & ipſi ſociis ſuis libertatem red derent. Eo reſponſo commoti Lacedæmonij cum Agidi rege in Eleorum fines inuaſerunt: Verum in Olympiam vſque, & ad Alpheum amnem progreſsi, terræ crebris motibus conterriti,retro agmen egere. Anno inſequenti Eleorum agrum Agis populatus, magnam ex eo prædam egit. Tum Xenias Eleus & priuatim Agidis,& publice Lacedæmoniorum hoſpes, idémque plebi infenſus ſubniſus locuple-
tum

tum factione, vrbem hostibus dedere est conatus. Verum priusquam cum exercitu Agis præsto esset, Thrasydrus, cui rerum summa à populo commissa fuerat, Xeniam totámque eius manum pugna superatos, vrbe pellit. Agis verò domum cum exercitu reuersus, copiarum partem, & Eleorum exules relinquit, qui agrum cotidianis populationibus vexaret. Tertio demum eius belli anno, cum Agis exercitu comparato denuo esset in Eleorum fines inuasurus, Thrasydrus de populi sententia affecta iam malorum diuturnitate, & prope consumpta ciuitate, pacem his conditionibus accepit. In posterum finitimis non imperaturos: vrbis muros demolituros: Lacedæmoniis Iouis sacrum, sacrósque ludos celebrare, & in eorum ludorum certamina descendere liciturum. Inde Agis in Atticam bellum continuo intulit, idémque ad Decelean contra Athenienses castellum muniuit: Deleta verò ad Aegos flumen Atheniẽsium classe, cum Lysandro Aristocriti filio fœderis (quod inter Atheniẽses, & Lacedæmonios sancitum fuerat, cum id tamen Spartani non iussissent) religionem violauit: Illi enim suis duntaxat ipsorum auspiciis scitum cum sociis fecerunt de Atheniensium ci-

uitate excidenda. Hæ fuere Agidis res bellicæ maximè illustres. Cuius non alia fuit de Leotychide filio, quàm Aristonis de Demarato futilitas: Siquidem & hic audiĕtibus Ephoris, fortunæ suæ quadam malignitate impulsus, non putare se dixit ex se Leotychiden natum, cuius eum leuitatis facile postea pœnituisse constitit. Cum enim morbo implicitus ex Arcadia domum reportaretur, apud Herean testes fecit qui cum eo erant omnes, nihil se dubitare Leotychiden ex se genitum esse: Totámque eam multitudinem multis cum precibus, & lachrymis rogauit, vt hoc apud Lacedæmonios testimonium dicerent. Verum Agide mortuo Leotychiden Agesilaus regno facile expulit, cū ea populo in memoriam redegisset, quæ de eo aliquando Agis dixisset: Præsto tamen & Leotychidæ ipsi ab Herea Arcades fuere, qui morientis iam Agidis verba renuntiarunt. Auxit inter Agesilaum, & Leotychidem disceptationem Delphicum oraculum his versibus editum.

Sparta caue, quamuis te maxima gloria tollat,
Heu tibi ne claudus recti cruris noceat rex:
Tunc inopinatos longum patiere labores,
Letiferique vndam miscentem cuncta duelli.

Hæc in Agesilaum dixisse Apollinā cōtendebat

debat Leotychides, quod altero ille pede claudicaret: At Agesilaus in Leotychiden retorquebat, quod neque legitimus, neque ab Agide esset genitus. Eam disceptationem Lacedæmonij ad oraculũ, cum id arbitratu suo facere possent, non retulerunt tamen, authoritatem scilicet Lysandri Aristocriti filij secuti, qui vehemẽter, vt Agesilao regnum decerneretur, contendebat. Regnum vbi adeptus est Agesilaus Archidami filius, classem Lacedæmoniis placuit in Asiam transmitti, qua bellum contra Artaxerxen Darij filium transportaretur. Cognouerant enim cum à Lysandro, tum à cæteris ciuitatis principibus, in bello aduersus Athenienses non ab Artaxerxe, sed à Cyro se fuisse pecunia adiutos. Agesilaus terrestriũ copiarum imperator declaratus, dimisit legatos, qui Peloponesi populos oẽs, præter Argiuos, Græcos item cæteros qui extra Isthmum sunt, ad belli eius societatẽ adhortarentur. Corinthij quidem tunc, & si nihil cupiebant impensius, quàm eius transmissionis esse participes, euerso tamen repentina maris eluuione Iouis templo, cui apud ipsos Olympij cognomen fuit, tanquam prodigio perterrefacti, inuiti illi quidem se domi continuere. Athenienses Peloponnesiacũ

nesiaci belli calamitates reliquas, & in primis pestilentiam causati, quòd scilicet à spe pristinæ fortunæ longissimè abessent, re verò ipsa quòd nuncium acceperant Cononem Timothei filium ad regem venisse, planè cessarunt. Missus est etiã ad Thebanos Aristomenides, quòd & Agesilai maternus auus erat, & ipsis Thebanis minime alienus: Siquidẽ eorum iudicum vnus fuerat, qui capto Platæensium castello, cui Tichos nomen, eos qui intus deprehensi fuerant occidendos censuerant. At illi nõ aliter quàm Athenienses auxilia se missuros negarunt. Agesilaus statim domi habito delectu sociorum auxiliis in vnum contractis classéque instructa & ædificata, Aulidem rem diuinam Dianæ facturus venit: quòd illinc Agamemnon etiam dea placata ad Troiam soluisset: se certe intelligebat beatioris, quàm Agamemnon olim fuisset, ciuitatis regẽ esse, neque minus, quàm olim ille, cunctæ Græciæ imperare: Quòd si Artaxerxen vinceret, & Persarum opibus potiretur, multo maius & clarius facinus hoc videri posse sperabat, quã fuisse Priami regnũ euertere. Rei diuinæ operam dantẽ Thebani cũ armis adorti, accẽsa iam super aris exta disiiciuut: Ipsum è templo expellũt. Hic ille, & si disturbatũ sacrũ

priusq

priusquàm litatum esset, molestissimè ferebat, in Asiam tamen transmisit, ac Sardeis primum appulit. Erat enim tunc inferioris Asiæ pars maxima Lydia, & in ea vrbs nobilissima Sardeis, quę pręter quàm quod opibus & omni copiarum genere cæteras longe anteibat, eius qui maritimam præfecturam obtinebat ita regia erat, vti Susa regis ipsius. Congressus verò cum Tissapherne, vbi Ioniæ sunt fines, in Hermi campis, equestres eius, pedestrésque copias, quantas neque Xerxes in Græciam, neque Darius in Scythas, atque Athenienses, nec alius omnino quisquam in hostem eduxerat, prælio fudit & superauit. Hominis itaque in bellicis rebus alacritatem admirati Lacedæmonij, classis etiam imperium ei detulerunt. At ille cum studium, curámque omnem ad res magnas terrestribus copiis gerendas contulisset, rebus naualibus Pisandrum vxoris suæ fratrem præfecit. Verum quo minus voti fieret compos, deorum nescio quis inuidit. Vbi enim primum audiuit Artaxerxes Agesilaum aliquot iam præliis prospere factis, quæ ante pedes, vt aiunt, sunt prætermittere, ac nouos semper rerum progressus quærentem vlteriora appetere, Tissaphernem apud se prius illustri gratia hominem,

nem, capitis damnatum, occidendum curat: Eíque successorem, qui oræ maritimæ præesset, Tithrauten mittit, hominẽ cum in rebus gerẽdis solertem, tum verò odio in Lacedæmonios nonnil laborãtem. Hic vt primum Sardeis attigit, rationem excogitauit, per quam efficeret, vt Lacedæmonij imperatorem suum cum exercitu ex Asia reuocare cogerentur: Rhodium enim Timocraten cum pecunia mittit, qui corruptis ciuitatum principibus, Græciæ populos ad bellum contra Lacedæmonios suscipiendum concitet. Qui pecuniam cepere, fuisse dicuntur, ex Argiuis Cylon & Sodamas: & Thebanis Androclides, Ismenias, & Amphitemis. Eius etiam largitionis participes Athenis fuere Cephalus, & Epicrates: Et simul è Corinthiis quotcunque cum Argiuis faciebant, sed ipsi in primis eius factionis duces Polyanthes, & Timolaus. Bellum aperte geri cœptum est à Locris ex Amphisa: Nam cum inter ipsos, & Phocenses de agri finibus esset controuersia, Thebanorum, & in primis Ismeniæ impulsu, frumenta, appropinquãte iam messis tempore, succiderũt, & cum reliqua præda asportarunt. Excursiones etiam in Locrorum agrum Phocẽses cum subitariorum militum manu populabũdi fecere

fecere, quos ascitis in societatem Thebanis probè vlti sunt Locri: Nam & ipsi vicissim Phocensium agros vastarunt. Quare missis Lacedæmonem legatis Thebanos acerbissimè infectati sunt. Eorum cōmoti expostulationibus Spartani bellum in Thebanos sciuerunt. Inter alia crimina & illud querebātur, quòd per summam contumeliam in Agesilaum rei diuinę operam dantem Aulide impetū fecissent. Cognito Lacedæmoniorum decreto Athenienses per legatos rogant Spartanos, armis abstineant: iure, & disceptatione res repetant. At illi eam legationem infestis, atque iratis animis acceptam statim remiserunt. Consecutum deinde bellum illud contra Athenienses, cui Lysander præfuit, cuius est exitus à nobis expositus, cum de Pausaniæ rebus gestis ageremus. Et sanè bellum illud, quod est Corinthiacum appellatum, ab his primum rerū nouarum motibus ortum maiores indies, & grauiores habuit progressus. Atque hæc quidem causa Agesilaum perpulit, vt exercitum ex Asia reportaret. Cum itaque nauibus ex Abydo Seston transmisisset, atque inde per Thraciam in Thessaliam contenderet, Thessali, vt eā à Thebanis gratiam inirent, viam ei intercludere conati sunt,
quod

quod pro veteri etiam cum Atheniensibus amicitia sibi faciundum putarunt: At ille fuso hostium equitatu iter sibi aperuit, ac mox Thebanis, & eorum auxiliis ad Coroneam superatis per Bœotios sibi viã fecit. Ipsi quidem Bœotij è prælio in Mineruæ cognomento Itoniæ confugerunt. Agesilaus, & si vulnus in pugna acceperat, neutiquam sibi tamen in supplicibus violandis religionem contemnendam censuit. Non ita multo post Isthmicos ludos fecerunt, qui domo eo nomine effugerant, quòd Spartanorum partis essent. Corinthij quidem tunc Agesilai metu intra vrbem se continuere. At vbi ille castra mouit Spartam rediturus, vnà cum Argiuis & ipsi Isthmia agitarunt. Sed Corinthum rursus cum exercitu Agesilaus rediit. Quod tamen Hyacinthia aduentarent, Amyclæenses Agesilaus dimisit, quo ludos patrio ritu facerent: Eam manum Athenienses Iphicrate duce in via adorti trucidarunt. Agesilaus in Aetoliam deinde venit, Aetolis contra Acarnanas à quibus bello præmebantur, auxilium laturus: Et Acarnanas quidẽ ipsos ab armis discedere coëgi, cũ iam prope tamẽ abesset, quin & Calydona & alia Aetolorum oppida expugnarent. Insequenti postea tempore in Aegyptum

ptum nauigauit, vt eos armis persequeretur, qui à rege defecerant. Ac multæ quidem res, & præclaræ ab eo in Aegypto gestæ, possunt commemorari. Erat iam admodum senex Agesilaus, quare in ipso itinere fatum illum oppressit suũ. Cadauer eius in patriam reportatum Lacedæmonij maiore multo quàm aliorũ regum sepulturæ, & funeris honore decorarunt. Archidamo deinde Agesilai filio regnante Phocenses Delphici Apollinis fanum diripuere: Ac Thebani suscepto contra Phocenses bello conducto priuatim milite vsi sunt: Nam illis Lacedæmonij & Athenienses publico decreto auxilia misere: Hi quidem veterum erga se meritorum recordatione adducti: Illi verò Thebanorum odio, Phocensium, vt mea fert opinio, societatẽ prætendentes. At Theopompus Damasistrati filius, Archidamum, scriptũ reliquit, eius belli gerẽdi socium fuisse, quòd cũ ipsum, tum vxorem eius Denicham, quo virum ad rem capessendam incitaret, Phocẽsium primo res donis corrupissent. Enimuero & sacram pecuniam cepisse, & auxilio iis venisse, à quibus est orbis terræ clarissimũ oraculum spoliatum, nunquã ego in laude posuerim: At illud meritò in Archidamo collaudarim, quòd cum Phocẽses Delpho-

rum militarem omnem ætatem trucidare, liberos, & vxores in seruitutem abducere, ipsam denique vrbem funditus euertere in animo haberent, vnus tam insignem est cladem deprecatus. Idem postea in Italiam traiecit, quo tempore Tarentinos in bello contra finitimos Barbaros auxiliis iuuit. Ibi verò cum in pugna interfectus fuisset, quòd sepulturæ honore caruerit, Apollinis nempe, cuius numen læserat, ira factum est. Huius Archidami natu maior filius Agis, contra Macedoniæ regem Antipatrum pugnans, occubuit. Minor Eudamidas rebus maximè pacatis Spartę regnauit. Agidis Eudamidæ, & Eurydamidæ Agidis filiorum res gestas pridem persecuti sumus, cum in Sicyoniorum rebus nostra versaretur oratio. Ab Hermis descendentibus, locus quidam occurrit querceis condensus: Scotitas ei nomen quasi Tenebricosum dicas: Illud quidem non ab arborum continenti vmbra, sed à Ioue cognomento Scotita: Cuius templum à recta via, ad læuam abest decē ferme stadia. In ipsa via paulo longius progressis ad læuam itidem ostendit se Herculis signum, & trophæum: Erectum ab ipso proditum est memoriæ, cum Hippocoōrem, eiúsque filios

filios occidisset. Tertium à recta via diuerticulũ Caryas, & ad Dianæ perducit: Siquidem vicus ille Dianæ est, & Nymphis sacer. Et Caryatidis Dianæ sub diuo signũ est: Quo in loco Lacedæmoniorũ virgines anniuersarium sacrum obeunt, patrióque ritu saltationẽ celebrãt. Reuersus in viam militarem, ac aliquantulum progressus, Selasiæ ruinas videas, quã victis Lacedæmoniis, eorúmq; rege Cleomene Leonidę filio, captã ab Achæis ante scripsimus. Ad Tornacem, quò hinc profectus non multo post peruenies, Pythaëi Apollinis signum visitur, eadẽ figura, qua Amyclis est, quod cuiusmodi sit suo loco exponam. Est autẽ Lacedæmoniis clarior multo, & ipsa religione insignior Amyclæus ille Apollo. Siquidem aurum illud omne, quod Apollini huic Pythaëo dono miserat Crœsus Lydorum rex, Ad Amyclæi Apollinis ornatum transtulerunt. A Thornace discedentibus, vrbs ipsa se ostẽdit, initio Sparta, posteris deinde temporibus Lacedæmon nuncupata, cum antea regionis nomen hoc esset. Quod autem in Attica historia professus sum me nõ omnia persecuturũ, sed habito delectu, ea duntaxat, quæ memoria digna visa essent, literis mãdaturum, idem nunc

mihi, antequam ad eorum, quæ de Sparta di:éda sunt, cõmemorationem aggredior profitendum: Siquidé instituti operis initio, è multis, quę populi ipsi de se fama vulgarunt, ea mihi seligenda duxi, quæ maximè memoratu digna visa essent. Cuius certè minimè improbandi consilij nihil profecto est quamobrem fines transgrediar. Apud Lacedæmonios, qui Spartam tenẽt, digna quæ spectentur sunt. Forum primũ: In eo curia, quo seniorum ordo ille conuenit, quam ipsi Gerusian vocant. Ephororum deinde. Nomophylacum, legum his tutela cõmissa est, & eorum qui Bidiæi appellantur basilicæ. Ac Gerusia quidé ipsi patres sunt, quibus reip. summa mandata est. Ephori & Bidæi magistratus sunt, quini vtrique. Hi, quæ Platanista dicuntur, aliáque Ephœborum ludicra curant: Ephori grauioribus præsunt negociis: Atque ex his quidem vnum edunt, de cuius nomine annum signant: Perinde atque Athenienses etiam de eius nomine, qui I X. primis præsidet, annos distinguunt suos. In foro omnium est operum nobilissimum porticus ea, quam Persicam appellant, quòd de Persarum manubiis est ædificata: Insequentibus deinde temporibus ad eam, quam nunc præ se fert, magnitudinem, & orna

ornamentorum speciem, illam traduxerunt. Insistunt columnis & alij Persarum duces,& inter eos Mardonius Gobryæ filius. Est etiam illic statua Artemisiæ Lygdamidis filiæ, Alicarnassi reginæ. Hanc aiunt vltro cõtra Græcos Xerxi auxilium tulisse, & præclara bellicæ virtutis nauali ad Salamina prælio documẽta dedisse. In eodem foro delubra sunt duo, Cæsari alterum,ei nempe qui primus apud Romanos solus imperare concupiuit,& nouã constituit reip.formam: Alterum eius filio Augusto dicatum, qui & imperium confirmauit,& in eo cum dignitate, tum verò opibus augendo paternam gloriam facilè superauit. Cognomen verò Augusti, idem planè voce ipsa pollet,quod Grecorum lingua, σεβαστὸς, id est Sanctus,ac ipsa quasi numinis cuiusdam maiestate colendus. Ante Augusti arã ænea est Agiæ effigies. Agiam hunc diuinasse ferunt. Lysandro,classe Atheniensium apud Aegos flumen potiturum, præter triremes.x. quæ è fuga se in Cyprum recepere. Fuit Agias Agelochi filius, Tisameni nepos. Tisameno patria Argiuo oraculum redditum est è quinque ipsum maximè illustribus certaminibus victorem discessurum: Sed enim cum ab Olympicis ludis de quinquertio victus

abiisset, cum tamen ipse in duobus Andrium Hieronymum cursu scilicet, & saltu superasse, in lucta verò eidem succubuisset, deprehendit oraculo sibi promitti de præliis quinque, victoriæ prædictionem suam, euentu ipso comprobatum iri. Lacedæmonij enimuero, quibus ignotum non erat quid ex oraculo Tisameno promissum fuisset, homini persuadent ad se ex Elide migret, & in vaticinando Spartanorum reip. operam nauet. Id cum ille fecisset, præliorum v. ei victoriam acceptam Spartani retulerunt. Primum fuit ac Plateas contra Persas: Alterum in Tegea cum aduersum Tegeatas, & Argiuos pugnatum est à Lacedæmoniis: Tertium in Dipæensibus, quo tempore Arcades omnes, Mantineensibus exceptis, signa cum Lacedæmoniis contulerunt. Sunt autem Dipæenses parua in Mænalia ciuitas. Iam verò quartum eiusdem auspiciis factum est prælium contra Isthmi manum eam, quæ Ilotis Ithomen ademerat. Ipsi quidem Ilotæ non vniuersi defecerant, sed Messenici tantùm, qui se à priscis Ilotis abiunxerant.. Verum non multo post, quæ huc pertinent, exponam: Tunc quidem Lacedæmonij, eos à quibus facta fuerat defectio, Delphici Apollini oraculo,

culo,& Tisameni monitis adducti,icto cum illis fœdere, incolumes dimisere. Postremo quintam victoriam prædixit Tisamenus,cum ad Tanagram Lacedæmonij cum Argiuis & Athenienſibus conflixerunt: Hæc de Tisameno audita habeo. Spartanis in foro Pythaënſis Apollinis,Dianæ,& Latone signa sunt. Chorus autem tota ea fori pars dicitur,ob eam causam, quòd Gymnicis puerorum ludis,Gymnopædias ipsi vocant, qui maximè solennes sunt, puberes Choros Apollini agitant. Non longe Telluris ædes, & Agoræi Iouis. Quod vero templum Agoræ Mineruæ, & Neptuno dicatum est Aphalium nominant. Apollinis aliud ibidem est,& Iunonis. Visitur & Spartanorum populi virili habitu signum ingenti magnitudine. Est item apud Lacedæmonios Parcarum fanum, cui proximum est Orestis,& Agamemnonis sepulchrum. Ex Tegea enim hùc deportata Orestis ossa,oraculi iussu eo in loco sepelire. Prope Orestis sepulchrum, est Polydori regis Alcamenis filiis effigies, cui præ cunctis regibus aliis, tantum honoris Lacedæmonij tribuerunt, vt quæ publice obsignari necesse sit, ea Polydori imagine magistratus obsignent. Est ibidē forēsis Mercurius Liberū patrē portās.

Sunt item prisca ea signa, quæ Ephorea appellantur. Inter hæc est Epimenidis monimentum, & Apharei Perieris filij: Veriora autem existimo quæ à Lacedemoniis, quã quæ ab Argiuis de Epimenide commemorantur. Quo in loco Parcæ sunt, ibidem est Hospitalis Iupiter, & Hospitalis item minerua. E foro cum discedas, per eam viam, cui nomen Aphetæ, idem prope est quod Curriculi carceres, ad eum locum venias, quæ Booneta, hoc idem est ac si Bobus empta dicas, nuncupant. Res postulare videtur, vt, quare fuerit via ita appellata, exponam. Icarium, aiunt, Penelopes patrẽ cursus certamen Procis proposuisse: In iis ludis Vlyssen victorem fuisse dubitari nihil potest. Missi verò in curriculum sunt per Aphetaiden viam. Icarium quidem ipsum ludos exemplo Danai celebrasse crediderim: Siquidem Danaus cum nancisci non posset, qui ipsius filias duceret, parricidio pollutas, dimisit, qui nunciarent, nullum se à viris sponsalium nomine munus poscere, verum optionem puellis daturum vt earum quælibet sibi eum deligeret cuius maxime esset forma complacita. Verum, huiusmodi ille eas locandi rationem iniit. Cum ad eam famam non sanè multi conuenissent, cursu

certamine proposito, ei qui cæteros superasset, quam ille maluisset, secundo alteram eodémque modo cæteras vsque ad extremum locauit. Iam verò quæ viros nactæ non essent, expectare iubebat, vsque dum noui proci in cursus certamen descenderent. Verum in hac ipsa via, vti iam dictum est, apud Lacedæmonios quæ Booneta vocantur, sunt: Domus ea fuit Polydori regis, quæ, eo mortuo, de eius vxore empta est: Boues precium fuere. Nondum enim fuerat numus argento, auróue signatus: Sed priscus fuit mos, vt sibi quæ quisq; vellet, per commutationem, bubus, seruitiis, rudi argento & auro vltro citróque datis, & acceptis compararet. Quin & hoc ipso tempore ab Indis referunt, qui ad ea loca nauigarunt, pro Græcorum, quæ illuc comportatæ fuerint, rebus, reponi Indicas merces: Numum verò illos plane ignorare: Et si abundat ea orbis terræ pars auro, & ære. Supra Bidiæorum prætorium, Mineruæ ædes est: In ea dedicasse Vlysses dicitur deæ signum, & Celeuthean appellasse, victis cursu cæteris Penelopes procis: Ternas verò is ædes Celeutheæ diuersis locis dedicauit. In vlteriore Aphetaidis parte heroum monimenta sunt, Iopis, quem fuisse coniici potest

circa Lelegis, vel Myletis tempora: Amphiarai Oiclei filij, quod fecisse Tyndari filios eius patrueles existimant: ipsius etiã Lelegis. Nec procul hinc Neptuni Tænarij fanum, Tenarium nuncupant. Et paulo longius Mineruæ signum quod dedicatum ferunt ab iis, qui in Italiam, & Tarentum maxime in Coloniam deducti sunt. Vicum verò eum, quod Hellenium appellant, ex eo alij nominatum tradunt, quòd in eo loco, quo tempore Xerxes in Europam traiecit, ex Græcorum ciuitates quæ contra illum arma ceperunt, qua maxime ratione obsisterent consultarunt. Alij verò duces eos, qui Menelaum ad Troiam secuti sunt, ibi eos memorant de tota transmissionis ratione, déque Helene raptu vindicando, consilia iniisse. Prope Hellenium Talthybij monimentum ostenditur. Monstrant & Aegienses in Achiuis monimentum in foro quod esse Talthybij affirmant. Et Talthybius quidem iram ob violatos Darij caduceatores, qui terram, & aquam petitum venerant, in Lacedæmonios puplico, in Athenienses priuato malo exercuit, cum male scilicet Miltiadæ Cimonis filij domum multasset, quòd is author Atheniensibus fuisset, vt caduceatores, qui in Atticam venerant interficerẽtur.

tur. Est autem Lacedæmoniis Acritæ Apollinis ara: Est item Telluris ædes Gaseptum nomine. Supráque eam dicatus est Apollo Maleatas. In extrema Aphetaide iam prope muros est Dictynnæ ædes, & eorum regia sepulchra, qui sunt Eurypondæ nuncupati. Proximum Hellenio est Arsinoës templum, Leucippi filiæ, Pollucis, & Castoris vxorum sororis: Qua verò in parte sunt, quæ Propugnacula appellantur, Dianæ delubrum: paulóque longius progressus monimentum videas, quod iis erectum est vatibus, qui ex Elide venerunt, & Iamidæ sunt appellati. Maronis præterea, & Alphei templum, quorũ virtus in prælio ad Thermopylas post Leoniden maxime enituit. Tropæi verò Iouis ædem fecerunt Dorienses, bello superatis cum aliis Achæis, tum ipsis etiam Amyclæensibus. Magnæ quidem matris fanum præcipua colitur religione. Post ipsum Hippolyti, Thesei, & Aulonis Arcadis Tlesimenis filij heroica sunt monimenta. At Tlesimenen Parthenopæi Menalionis filij fratrem nonnulli, filium alij fuisse dixerunt. Alter est è foro exitus, circa quem locum ædificauerũt, quæ Scias vocatur, quod est ac si Vmbraculũ dixeris, in quo hac ipsa etiã ætate conciones habent.

Opus

Opus esse memorant Theodori Samij, qui & ferrum fundere primus docuit, & ex eo signa facere: Eodem in loco Milesij Timothei citharam suspendere Lacedæmonij, cum ei multam eo crimine irrogassent, quod septem veterum neruis, quatuor ipse incitharæ cantu addidisset. Adiuncta Sciadi ædes est rotunda, in qua Iouis. & Veneris signa: Eam ædem erexisse ferunt Epimeniden, de quo, quæ ab Argiuis memorantur, neutiquam ipsi comprobant, nempe qui neque cum Gnosiis bellum vnquam se gessisse dicant. Prope est Cynortæ Amyclæ filij sepulchrum. Castoris etiam monimentum, & cum eo proxima ædes, quadragesimo enim post pugnam aduersus Idan, & Lynceum anno, Castores, nihilo omnino maturius, in Deos relatos afferunt. Monstratur ad Sciadem Idæ etiam, & Lyncei sepulchrum: Verisimilius tamen traditur illos in Messenia, non autem hoc in loco sepultos. Verum temporis eius diuturnitas, quo calamitatum magnitudine Messenij è Peloponneso eiecti errarunt ita omnia aboleuit antiquitatis monimenta, vt agnoscere illa cum redissent, non potuerit: Eóque factũ est, vt disceptãdi studiosis non fuerit difficile in dubium vel certisſma quæq; reuocare. Iam verò cõtra

Olymp

Olympyæ Veneris ædes est Sospitæ Proserpinæ, quam Thracem Orpheum condidisse ferunt. Alij Abarin eum qui venit ex Hiperboreis. At Carneus, quem appellant, cognomento Domesticum, coli est cœptus apud Spartanos, antequam Herculis liberi a exilio redirent. Sacellum verò dicatum in Crij Theoclis filij vatis domo. Cùm enim eius Crij filiam offendissent Doriensium speculatores, vt fortè hausta aqua domũ redibat, cum ea in colloquium venerunt: Móxque cùm ad Crium venissent, ab eo capiendæ Spartæ rationem didicerunt. Habuit quidem Carnei Apollinis religio à Carno originem, qui patria fuit Acarnan, ab Apolline verò diuinandi artem didicit. Hunc enim Carnum cùm interfecisset Hippotes Phylantis filius, iratus Deus Doriensiũ castra malè mulctauit, Hippota in capitis iudiciũ adducto, Dorienses Acarnanem vatem statuerunt sacris, & cæremoniis placandum: Sed enim non omnino Carneus est qui apud Lacedemonios Domesticus dicitur. Illi enim tenẽtibus etiãnum Spartam Achæis, diuini honores in Crij vatis domo haberi cœpti. Praxilla quidem versibus prodidit Europæ filium Carneum fuisse, educatum verò ab Apolline, & Latona.

Alius

Alius etiam de cognominis huius caussa sermo vulgatus est, cornos à Græcis in Ida Troiæ monte ex Apollinis luco ad Durateum equum fabricandum excisas: Cúmque dei numen læsum scirent, ad eius iram leniendam sacra instituisse, & ab arboris nomine litera R. transposita, prisca quadam consuetudine, Carneum Apollinem nuncupasse. Non longe à Carneo est, quòd Aphetæi dicitur, signum, à quo loco in cursum missos è carceribus tradunt Penelopes procos. Prope vicus est, in quo aliquot sunt porticus forma quadrata, vbi priscis temporibus scruta venibant. Proxima ara est Iouis Ambulij, Mineruæ Ambuliæ Castorum item Ambuliorum. E regione est locus, quæ Colona, id est Iugum dicitur, & Bacchi Coronatæ, ac si Iugalis dicas, ędes: Iuxta eam lucus est illi heroi sacer, quem viæ ducem Libero patri Spartam contendenti fuisse perhibent. Heroi huic sacra faciunt priusquàm deo ipsi, quæ Dionysiades, quæque Leucippides nuncupantur. Fœmnis verò aliis vndecim, quæ & ipse nominantur Dionysiades, cursus certamen proponũt, quod ex Delphico quodã responso facere iussi sunt. Non longe à Liberi, est Iouis delubrum Euanemi, ad eius dexteram est Pleuronis heroicũ monimẽtũ.
Fuit

uit Tyndarei filiis maternum genus à Pleurone: Testium etenim Ledæ patrem Areus carminibus prodidit, Agenore Pleuronis filio genitum. Ab eo monimento non longe abest tumulus, in quo est Iunonis Argiuæ ędes, dedicatum aiunt ab Eurydice Lacedæmonis filia, Acrisij Abantis filii vxore. Hypecheræ verò Iunonis delubrum ex oraculo ędificatum, cum agrum Eurotas late diluisset: operis antiqui signũ Veneris Iunonis appellant. Ad eam pro filiarum nuptiis sacra facere matronas solenne est. In via ad dexteram tumuli Etœmoclis est effigies. Huic, & eius patri Hippostheni euenit, vt victores de lucta in Olympicis ludis declararentur, ad palmam vndecimam, vna tamen fuit pater filio superior. E foro in eam partem, quę ad Solis occasum est, contendentibus, ostendit se Brasidię Tellidis filij honorarius tumulus. Prope abest è candido lapide, erectum theatrum insigni valde, & spectando opere. Ex aduerso theatri est Pausanię, qui Plateęnsi prelio imperator fuit, sepulchrum, & ei proximum Leonidę. Ad ea quotannis laudationes dicuntur, & ludi fiunt, in quibus est solis certandi locus Lacedemoniis. Et Leonide quidem ossa XL. ipsis post eius cędem annis à Pausan

Pausania è Thermopylis deportata, & in hoc loco condita sunt. Erecta etiam pila est, in qua nomina incisa sunt, & eorum item paterna nomina, qui ad Thermopylas Persarum impetum sustinuerunt. Est Spartæ vicus qui Theomelida dicitur: In eo sepulchra regum sunt, qui Agidæ appellantur: Et proximè quæ Lesche, id est Statio, siue Comitium Crotanorum dicitur. Sunt autem Crotani Pitanatarum curia. In ea vicinia est Aesculapij templum, quod Enapadum dicitut. Paulò hinc longius Tænari visitur monimentum, à quo promontorium in mare prominens appellatum fama vulgauit. Deorum ibidem ædes, Neptuni Hippocurij & Dianæ Aegineæ. Verùm si ad Leschen pedem referas, ad Isoræ Dianæ venias: Eandem verò & Limnæam vocant, nō est illa quidem Diana, sed Briromartis Cretensiū, cuius est à me facta mētio qua in parte res Aeginetarum exposui. Proximè ea monimenta, quæ Agidis posita sunt, pilā aspicias, in qua inscriptę sunt, quas de iterato curriculo tulit palmas, Anchionis vir Lacedæmonius, tum aliæ, tum verò Olympicæ, quę septem numerantur, de stadio scilicet quatuor, reliquæ de iterato curriculo. Nondum autem ei, vt cum Aside cursu certaret,

peract

peractis iam prope ludis,contigerat. Hunc Anchionin cum Batto in Africā classe profectum Coloniam Cyrenen deduxisse,eiq; in eiiciendis finitimis socium fuisse tradunt. Thetidis verò templum, hanc memorant erigendi causam fuisse: Cum armis vlciscerentur Messeniorum defectionem,regem suum Anaxandrum in hostilem agrum inuasisse: Multas inde fœminas, & inter eas Cleo,quæ Thetidis fuit sacerdos, in seruitutem abduxisse: Eam Anaxandri vxorem Læandriden,à viro poposcisse: Cúmque signum illam antiqui operis habere deæ comperisset, templum illi dedicasse quodam monitam somnio: Signum quidem ipsum in operto diligenter,& religiose seruant. At Cererem terrestrem colere se accepta ab Orpheo religione affirmant. Ego hunc sacrorum ritum ab Hermionensibus sumptum arbitror,apud quos terrestris Cereris nobile visitur fanum. Est apud eosdem Lacedæmonios recentissimum Sarapidis delubrum,& fanum Iouis cognomento Olympij,quod & Dromus dicitur. Is enim locus mea quoque ætate adolescentibus ad cursus meditationes est attributus. Dromum ab ea parte,in qua est Agidarum sepulchrū, ingressis,ad læuā Eumedis mo-

nimentum se ostendit:fuit & hic Eumedes vnus de Hippocoontis filiis. Est ibi peruetus Herculis signum, ad quod sacra Sphærei faciunt, sic enim appellantur apud Spartanos,qui,cum ex ephebis excesserint,inter viros iam censeri cœpti fuerint.Sunt in ipso Dromo gymnasia,quorum vnum fuit à Spartano Eurycle dedicatum. Extra Dromum prope Herculis signum domus est:nunc priuati hominis, olim Menelai. Paulo longius progressus templa videas Castorum, Gratiarum,Lucinæ, Appollinis Carnei, Dianæ Hegemaches,quod est ac si Ductricis in prœliis dixeris. Ad dexteram Dromi Agnitæ templum est:Aesculapij hoc est cognomētum quod simulachrum eius ex agno:Agnus verò vitex est è viminū genere,planta rhamno persimili. Non longe ab Aesculapij tropheum extat, quod à Polluce de Lynceo victo erectum memorant. Quod ipsum facile eorum mihi opinionem probat,qui Apharei filios negant Spartæ sepultos. Circa ipsa Dromi principia Castores sunt Apheterij,quasi Dimissarios dicas, & heroicum Alconis monimentum:Hunc Alconem Hippocoontis dicunt filium fuisse. Proximè est Neptuni templum,quem Domatitam nominant. Vicina regiuncula ab

arbo

arboribus appellata Plataniſtas,proceris enim platanis condenſa eſt. Campus is,in quo ſuas committunt ephebi pugnas, Euripo circunquaque,non aliter quàm mari inſula,cingitur: Ad eum per pontes aditus patent: In eorum pontium parte altera, eſt Herculis ſignum.in altera verò Lycurgi effigies. Leges ſiquidem Lycurgus tulit cum ad vniuerſam rempu. pertinentes, tum etiam ad epheborum exercitationes. Atqui & alia quædam ex vetere inſtituto ephebi faciunt:in Ephebæo enim:eſt autẽ Ephebæum in ipſis ferè Therapnes ſuburbanis. Sed eo in loco, vtraque epheborum claſsis,caninũ catulum Marti Enyalio mactant, fortiſsimo ſcilicet deorum, victimam ex eo animalium genere illi acceptam exiſtimantes.quod manſuetis omnibus fortitudine præſtat. Catulos quidẽ haud ſcio an alij Græcorum vlli imolent præter Colophonios. Mactant etenim Colophonij deæ,quam Enodion Compitalitiam quaſi dixeris,appellant:nigrum catulum. Fiunt autem cum apud ipſos Colophonios,tum apud Lacedæmonios nocturna inter ephebos ſacra:Committunt ij ad pugnam in illis ſacris apros cicures duos. Solet verò vſu euenire, vt vtrius claſsis aper victor diſceſſerit,ea de iuuenum lu-

dis in plataneto palmam auferat. Hæc ab illis in Ephebæo peraguntur. Postero verò die paulo ante meridiem, transeunt pueri per pontes in eum circũ, quem Euripo circundatum diximus. Nocte superiore, qua aditus parte alterutrum agmen ingrediatur sorti permittitur, ita pugnantur, vt infestis manibus, & calcibus insultent: morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerunque illis eruant: Ac bini quidem ad hunc modum congrediuntur, sed totis etiam agminibus impressionem faciunt, atque vna acies alteram in aquam detrudere, omni nisu contendit. Ad platanetũ est Cyniscæ Archidami regis filiæ monimentum heroicum: Ea prima fœminarum omnium equos alere instituit, & prima Ludis Olympicis de quadrigis palmam meruit. A tergo porticus, prope platanetũ erecta est, monimenta itẽ heroica sunt, Alcimi, & Enaræphori, neq; magno interuallo Dorcei, supráque hoc Sebri, filios eos fuisse aiunt Hippocoontis. A Dorceo quidẽ proximum fontem Dorcean nuncupant: A Sebro Sebrium vicum. Ad Sebrij dexteram est Alcmanis tumulus, cui in canticis pangendis nihil omnino Laconica lingua obfuit, & si nihil ea in vocibus appellandis habet suauitatis. Sunt ibi Helenæ etiam,

& Herculis ædes. Altera prope Alcmanis sepulchrum, sub ipsis vrbis muris, altera in qua est Herculis armati signum. Esse eo habitu Herculem aiunt propter pugnam cum Hippocoonte, & eius liberis. Et Herculi quidem odij causam in Hippocoontis domum extitisse, quòd, cum, vt de Iphiti cæde purgaretur, Spartam venisset, indignum putarint, quem voti compotem facerēt: Illud præterea, quòd ad arma rem deduxit, fuit huiusmodi. Oeonus Herculis cōsobrinus, Lycimnij Alcmenæ fratris filius, cum adolescētulus adhuc esset, cum Hercule Spartam venit. Cúmque visendæ vrbis causa obambulans ad Hippocoontis ædes forte accessisset, in eum canis domus custos inuasit, at ille lapide canem percussit. Hippocoontis filij cursim egressi, puerum fustibus conficiunt. Ea res Herculem vehementer commouit, subito itaque animi impetu impulsus Hippocoontis filios est armis adortus. Verum in ea dimicatione vulnere accepto se clam periculo subduxit. Mox verò copiis comparatis patre, & filio male mulctatis, probe Oeoni cædem vltus est. Et Oeoni quidem sepulchrum iuxta Herculis templum visitur. E Dromo ad Solis ortum progressus, ad dexteram in diuerticulum

venias,in quo Mineruæ Axiopœnæ,quod est ac si Vindicem commeritæ noxæ dicas, cognomento ædes est: Dedicasse Herculē ferunt,cum Hippocoontem, & eius liberos pro iis,quibus lacessitus fuerat, iniuriis,vltus esset: Cognomē inde sumptum, quòd hominum supplicia, veteres pœnas appellarunt. Est eiusdem Mineruæ ædes altera, in via,quæ Dromo ad læuam est: Dicatam tradunt à Thera Autesionis filio, Tisameni nepote,pronepote Thersandri, quo tempore in eam insulam Coloniam deduxit,quæ de ipsius nunc nomine Thera nuncupatur, priscis verò temporibus Calliste fuit. Proximum Hipposthenis templum, qui multas de lucta palmas tulit. Ei oraculi monitu diuinos habent honores, Neptuno eos haberi censentes. Ex aduerso prisci operis signum Enyalij in compedibus. Eadem verò est ratio in hoc simulachro Lacedæmoniis, quæ Atheniensibus in ea victoria, quam Inuolucrem appellant: Hi enim vinculis impeditum à se nunquam Martem discessurum: Illi semper mansuram secum, quæ pinnis careat, Victoriam interpretantur. Has secutæ rationes vrbs vtraque, quo diximus habitu, signa statuit. Est præterea Spartæ Comitium,quod varium

nunc

nuncupant: Et proxima illi heroica monimenta, Cadmi Agenoris filij, & Oeolyci Theræ filij posterorum, ipsiúsque in primis Aegei Oeolyci filij. Fecisse verò illa memorāt Mæsin, Læan, & Europan, quos Hyræi filios, Aegei nepotes fuisse ferunt. Iidem & Amphilocho heroicum item fecere monimentum, quòd horum atauus maior Tisamenus marre ortus est Demonasse Amphilochi sorore. Soli è Græcis omnibus Lacedæmonij solenne habent Iunonem colere, quam Aegophagam nominant, eidémque capras immolare. Herculem quidem produnt primum templum dedicasse, & deæ capram mactasse. Id illū fecisse, quòd contra Hippocoontis filios pugnanti nihil Iuno aduersi obiecerit, cum proinde atque in aliis certaminibus contra pugnaturam putasset: Capram verò fecisse, quòd aliæ victimæ non supppeterent. Non procul à theatro ædes est Neptuni natalitij, & heroica monimenta Cleodei Hylli filij, & Oebali. De Aesculapij fanis nobilissimum est apud Lacedæmonios, ad Booneta, ad cuius læuam Telecli monimentum heroicum. *De hoc agam cum ad Messeniorum res oratio peruenerit. Non longe progressis collis est non vtique magnus, in eo peruetus

ædes,& signum armatæ Veneris. Vnum hoc ex omnibus quæ viderim templis, alteram habet superstructam ædem,tanquam tabulatum alterum,& in ea est Morphûs cella, Veneris hoc est cognomen. Sedere ea videtur cum galericulo,& compedibus. Addidisse aiunt Tyndareum compedes,quo innueret vinculorum similitudine,quàm firma esse fide erga viros suos fœminas oporteret. Nam deam vlcisci voluisse compedibus (sunt enim qui hoc etiam memoriæ prodiderint)exprobrantem illi filiarum adulteria,vt credam adduci non possum. Quàm enim ridiculum, si putasset ab effigie, quam è cedro fecisset Veneris nomine, iniectis compedibus pœnas expeti posse? Proximè est Ilairæ, & Phœbes delubrum: Eas Apollinis fuisse filias, Cypriorum carminum author scriptum reliquit. Sacrantur illis virgines, quæ eodem quo deæ cognomine Leucippides nominantur: Et alterum quidem signum cum è sacris virginibus vna exornandum suscepisset, nouam amota vetere faciem reposuit: Idem verò factura etiam in altero per visum in quiete deterrita est.

E templi Lacunari pendet ouum tæniis religatum,illud esse memorant,quod Leda

da peperit. Intexunt ei, qui Amyclis est, Apollini quotannis mulieres tunicam: quóque intexunt loco, eam officinam, Tunicam appellant. Prope domus est, quam inhabitasset tradunt Tyndari filios, interiecto dein tempore, eam Spartanus tenuit Phormio. Ad hunc hospitum ornatu Castores venisse dicuntur, ac è Cyrene se venire simulantes, rogasse, vt hospitio se acciperet: Eam verò sibi cellam depoposcisse, qua delectabantur maximè, dum inter homines ætatem agerent. At illum in quam mallet ædium partem diuertere eos iussisse, cellam illam vnam excepisse, quod filia virgo in ea habitaret: Postero die & virginem, & eius famulatum omnem euanuisse: In eo tantum cubiculo signa Castorum, & mẽsam, ac super ea laserpicij fruticem repererunt. Hæc ita euenisse memorant. A Tunica ferè ad portas eunti heroum est Chilonis sapientiæ nomine clari hominis, & Atheniensis herois vnius de illis qui cum Dorieõ Anaxandri filio in Siciliensem Coloniam classe traiecerunt. Deducendæ verò Coloniæ ea fuit causa quòd Erycinum agrum ad Herculis posteros, non ad eos à quibus tenebatur Barbaros pertinere putabant. Herculem enim aiunt cum Eryce con-

gressum, propositis certaminis conditionibus, vt si ipse vicisset Erycis finibus potiretur: sin victus esset, Geryonæ boues illi concederet. Egerat siquidem eas præ se nantes in Siciliam Hercules, mox ipse transmisit ad Eleum Cyphum, vt ibi gregem cogeret. Verum non eadem qua Herculem, multo post Dorieum Anaxandridæ filium dij sunt beneuolentia prosecuti: Erycem enim Hercules occidit: Dorieus ab Egestæis est cum exercitu prope ad internitionem deletus. Lycurgo etiam Legum suarum latori tanquam deo templum Lacedæmonij erexerunt. Est in postica templi parte Eucosmi Lycurgi filij sepulchrum, iuxta aram Lathriæ & Anaxandræ: Fuerunt hæ sorores geminæ, quas vxores duxere Aristodemi filij, cum ipsi itidem gemini essent, Thersandri filiæ, neptes Agamididæ, qui regnauit in Cleestonæis, quique ex Ctesippo Herculis atnepote genitus est. Ex aduerso templi monimentum est Theopompi Nicandri filij: Eurybiade etiam eius, qui Lacedæmoniorum triremibus præfuit, cum ad Artemisium, & Salamina classe cum Persis pugnatum est: Et Astrabæi (sic enim appellatur) heroicum monimentum. At vicus is, quod

Lim

Limnæum dicitur, Orthiæ habet Dianæ templum: Deæ signum illud fuisse aiunt, quod è Taurica Orestes,& Iphigenia sustulerunt: Deportatum illud intra fines suos Lacedæmonij affirmant, quippe qui & regem suum agnoscunt Oresten: Atque id mea sententia multo est probabilius, quàm quod Athenienses vulgarunt. Qua enim de causa Braurone Dianam reliquisset Iphigenia? Vel cum mœnibus excederent Athenienses, cur eam in naues non imposuissent? An cum adhuc adeo illustre sit Tauricæ Dianæ nomen, vt Cappadoces cum Euxini accolis, penes vtram sit gentem eius deæ signum,inter se certent:Et Lydi etiam ipsi,apud quos Anairidis Dianæ nobile fanum est,rem controuersam faciant, signum tam celebre Athenienses commissuri fuerint,Persis vt prædæ esset? Quod enim Braurone fuit, Susa prius asportatum, Seleuci deinde concessu, hac ætate habent Laodicenses è Syria. Et Dianæ quidem Orthiæ signum quod apud Lacedæmonios est,esse illud ipsum, quod Barbaris ademptum est, satis perspicua sunt indicia: Primùm, quod Astrabacus, & Alopecus Irbi filij, Amphisthenis nepotes, pronepotes Amphiclis Agid

Agidis abnepotes, ſimulachro reperto ſtatim mente capti ſunt: Deinde quod Limnatæ in Spartanis, & Cynoſurêſes, quinq; Meſoa, & Pitane venerant, dum ſacrũ deæ facerent, ad iurgium, & rixam, mox etiam ad cædes conuerſi ſunt: Cúmque ad ipſam arã occidiſſent, reliquos ſubita morbi vis abſumpſit. Inde oraculum acceptum eſt, aram eam humano ſanguine aſpergi oportere: Quare cũ ante ſorte duceretur imolandus, ſacri ritum Lycurgus ad puberum plagas tranſtulit, quo fit vt hoc etiam ritu nihilo ferè minus ſanguine humano ara imbuatur. Sacris præeſt fœmina, ea tantiſper dum cæduntur pueri, ſignum præfert, quod eſt alióqui propter breuitatem leuiſsimum. Verum ſi, quibus cædendi negotium datum eſt, cum quopiam eorũ qui cæduntur epheborum, vel ob ſpeciem, vel ob natalium claritatẽ agant parcius, tunc eo vſque ſignum aiunt graue fieri, vt ſacerdos illud ſuſtinere nequeat. Quod vbi animaduertit, in cædentes ſcilicet cauſam cõfert, ſéque eorum culpa queritur onere opprimi. Adeo eſt ei ſigno è Taurica tralatitium, hominum ſanguine lætari. Eandẽ ſanè deam non Orthiam modò, ſed Lygodeſmam etiam nominant, quòd in Lygorum (viticis id genus) fruticeto reperta ſit.

sit. Sic erat autem vitice vndecunque incincta, vt nihil à recto statu declinaret. Vnde Orthiæ nomen inditum. A Dianio non lõge abest Lucinæ, ædificatum fanum illud, & Lucinæ dedicatũ ex oraculo Delphico memorant. Lacedæmonij arcem in excelso extructam loco, vti Cadmeam Thebani, aut Argiui Larissam non habent: Sed cum in vrbe multi sint colles, eorum eminentissimum arcem appellant. In eo Mineruæ ædes est, cui Poliuchus, & Chalciæcus cognomen. Eius ædificationem Tindareus orsus est, eóque mortuo eius liberi opus ad fastigium perducere aggressi sunt, destinatis in eam exædificationem Aphidnæorum manubiis. Verum illis fato suo oppressis, multis post annis Lacedæmonij, & Mineruæ dulubrum, & eiusdem deæ signum ex ære fecerunt. Opifex fuit Gitiadas homo indigena, qui & cantica fecit Doricis modis, idémque in ipsam deam hymnum. Expressæ ibidem sunt multæ de Herculis ærumnis, multi etiam eiusdem herois voluntarij & feliciter quidem suscepti labores. Castorũ cum talia facta, tum verò Leucippi filiarum raptus, Vulcanus matrem è vinculis eximẽs, expositum est à me, qualia hæc fuisse dicãtur, in eo, qui de Atticis rebus est, libro.
Perseo

Perseo etiam in Africam cõtra Medusam mouenti dant Nymphæ cassidem ac talaria, quibus in sublime feratur. Elaborata etiam sunt quæ ad Mineruæ natales pertinent: Præ cunctis verò illis operibus magnitudine, & specie præstant Amphitrite, & Neptunus. Est ibidem post hæc, Mineruæ Erganes templum. In porticu ea, quæ in Merridiẽ excurrit, delubrum est Iouis Cosmetæ cognomẽto, & ante ipsum Tyndarei monimentum: At quæ in Occasum procedit, habet aquilas duas, quibus Victoriæ singulæ vehuntur: Lysandri donum, cum duplicis victoriæ monimentis, de victo scilicet Antiocho, Alcibiadis gubernatore, & oppressis Atheniensium triremibus apud Ephesum: Tum verò eorundem Atheniensium classe ad Aegos flumina deleta. Ad læuam Chalciœci, Musarum ædem dicarunt, quòd Lacedæmonij in prælia exeunt non ad tubæ cantus, verum ad tibiarum modos, & lyræ cantiunculas. In postico Chalciœci, ædes est Veneris Areæ, idem prope est ac si Martiæ dicas: Signa sunt eius tam vetusta, quàm alia quæuis in Græcia. In dextera Chalciœci parte, Iouis ex ære signum factum est, omnium, quæ ex eadem sunt materia vetustissimũ: Neque enim vna, & eadem fuit vniuersi

operis

operis fabricatio, sed particulatim membra excusę, inter se deinde sunt aptè clauis confixæ, atque ita ne dissolui possint coagmentatę. Fecisse aiunt Learchum hominem Rhegynum, quem Dipœmi, & Scyllidis nonnulli, alij ipsius Dædali discipulum dicunt fuisse: In eo tabernaculo, quod mulieris Scenoma vocitant, effigies quædam, quam Euryleonidæ Lacedemonij, qui bigis in Olympicis vicerit, esse dicunt: Ad ipsam Chalciœci aram duæ sunt imagines Pausaniæ illius, qui imperator Plateænse prælium commisit. Quæ verò eius fortunæ euenta fuerint, quòd satis nota omnibus sunt, in præsentia non commemorabo. Possunt præterea ea cognoscere, qui velint, ex iis, qui de illis accuratisimè scripserunt. Audiui autem de Byzantio hominem, cum diceret, proditionis reum factum: solum ex omnibus, qui ad Chalciœci confugissent, impunitatem non meruisse: neque verò aliā ob causam, quàm quòd cædis piaculum eluere non potuisset. Is enim cum Hellespontum Spartanæ, & sociorum classis imperator castra haberet, virginis Byzātiæ cupiditate incensus est: Cum verò prima nocte, quibus negotium datum erat, Cleonicen ad eum perduxissent (id enim erat puellæ nomen) somnum

num iam capiens, repente ſtrepitu eſt excitatus: Forte enim illa accedens accenſam lucernam deiecerat, ibi Pauſanias, qui ſuorum de Græcia prodenda ſibi conſiliorum conſcius perpetua animi conturbatione, & pauore agitari ſolitus erat, perterrefactus, virginem acinace tranſuerberat. Hoc illud fuit facinus, cuius fraudem nunquam effugere, nullis expiationibus, nullis Abſolutori Ioui deprecationibus ſuſceptis, cum in Arcadiam etiam ad Luſtratores eos, qui Pſychagogi ideſt Animorum curatores appellantur, Phygalean veniſſet, luere potuit. Dedit itaq; ille Cleonicæ meritas pœnas: At Lacedæmonij Delphici Apollinis iuſſu æneas & imagines poſuerunt, & genium venerantur Epidoten nomine, auerti ab eo interpretantes omnem numinis offenſionem, quæ ex contempta Pauſaniæ deprecatione exiſtere potuerit. Prope Pauſaniæ ſtatuas eſt Ambologéræ Veneris, quod eſt ac ſi dicas Senectutem retardantis ſimulachrum ex oraculo dicatum: Sua etiam ſunt Somno, & Morti: eſſe verò germanos, ex Homeri, qui in Iliade ſunt, verſibus, creditur. Euntibus prope ad Alpium, id vici nomen, Mineruæ eſt Ophthalmitidis ædes, dedicatam à Lycurgo ferunt. Nam cum alterum

rum ei oculum excusſiſſet Alexander, cui ab illo latæ leges minime placebant, in hunc vicum confugit: Vbi Lacedæmoniorum concurſu ſeruatus, quo minus & alterum oculum perderet, Ophthalmitidi Mineruæ templum fecit. Hinc progreſſis Ammonis templum eſt, ac Libyco quidem oraculo omnium maximè vſos conſtat Lacedæmonios: Quin & Lyſandrum Aphytin in Pallene oppidum oppugnantem per nocturnum viſum monitum ab Ammone, melius Lacedæmoniis euenturum ſi Aphytæos deſiſſent bello vexare, & obſidionem ſoluiſſe, & Ammonis religioſius colendi authorem fuiſſe tradunt. Venerantur certe Ammonem Aphytæi cultu nihilo minore quàm Ammonij ipſi in Libya. De Cnagia verò Diana, hæc ſunt memoriæ prodita: Cnagea hominem indigenam ad oppugnãdum Aphidnam cum Caſtore, & Polluce veniſſe: In pugna verò captum, & venum ſub corona in Cretã miſſum: ſeruitutem ibi ſeruiſſe. vbi fuit Cretenſibus Dianæ fanum. Verum, exacto temporis curriculo, effugiſſe illum, & vnà ipſam Dianæ ſacerdotem, deæ ſigno ablato: inde extitiſſe deæ Cnagiæ cognomen. Sed enim Cnageum hunc in Cretam alio ego caſu, quàm quo dicunt Lacedæmonij,

enisse crediderim, quippe qui neque pugnam commissam ad Aphidnam puto, eum eo tempore Theseus in Thesprotis detineretur: Neque in eius officio essent Athenienses, siquidem erant illi in Mnesthei partes multo propensiores: At qui neque facto prælio veri satis fuerit simile, quenquam de iis, qui vicerãt, captum: Præsertim verò cum tam longo interuallo superiores discesserint Lacedæmonij, vt ipsam etiam Aphidnam ceperint. Verum hactenus de his satis quidem multa. A Sparta Amyclas venientes excipit Tiasa amnis, nomen ei à Tiasa puella Eurotæ filia. Proxima amni est Gratiarum ædes Phænnæ, & Cletæ, quæ sunt Alcmanis versibus nobilitatæ: Lacedæmona putant gratiis ædem eam dedicasse, nomina etiam imposuisse. Inter illustria opera, quæ Amyclis visuntur, columnæ insistit Aenetus Quinquertio, qui in Olympia victor declaratus, accepta corona statim è vita excessit. Eius itaque illic est effigies, & ænei tripodes. Nam decem alios antiquiores esse aiunt, eo bello quod cum Messeniis gestum est: In eorum primo stat Veneris simulachrum. Dianæ in altero, cum ipsi tripodes, tum quæ sunt in iis operis superuacanei, Gitiadas fecit. Tertius est

ab

ab Aegineta Callone factus, in eo Proserpina insistit. At Parius Aristander, & Polycletus Argiuus: Fœminam ille cum lyra, Spartam scilicet ipsam: Hic Venerem, quæ ad Amyclæum vocatur, fecerunt. Præstant hi tripodes cæteris magnitudine, & de victoria ad Aegos flumina manubiis dedicati fuere. Bathyclis verò Magnesij, qui sellam Amyclæi fecit, sunt opera dona etiam reliqua, quæ sellæ addita sunt, Gratiæ, & Leucophrynes Dianæ signum. A quo verò Bathycles hic artem didicerit, vel quo Spartæ regnante illa elaborauit, nihil est necesse hoc loco commemorare. Sellam ipsam ego vidi, quare eius iam omnem ornatum literis mandabo. Sustinent eam à fronte, & à tergo Gratiæ duæ, & Horæ totidem: In læua parte Hydra spectatur, & Typhon. In dextera Tritones: Quòd si quæ aduentitia sunt singula exactius confecter, facile nimis multum iis, qui hæc legerint, negotij exhibuero. Sunt multa alioqui acutius coniicienti non obscura. Taygeten Atlantis filiam, & eius sororem Alcyonem asportant Neptunus, & Iupiter. Insculptus est Atlas ipse, & Herculis cum Cycno pugna: Centaurorum præterea apud Pholum pugna. Iam verò quare Mino-

taurum ita fecerit Bathycles, vt vinctus trahi à Theseo viuens videatur, non sanè noui. Est in eadem sella Phæacum chorus, & Demodocus cantans: Persei etiam in Medusam facinus cernitur. Vt missum verò faciam Herculis cum Thurio gigante certamen, Tyndari cum Euryto, visitur illic Leucippi filiarum raptus: Liberum patrem in cœlum portat Mercurius: Minerua Herculem deducit de cœlitibus vnum in posterum omne tempus futurum: Iam Peleus Achillem Chironi alendum tradit, qui doctor etiam eiusdem, & magister fuisse dicitur: Cephalus ob formæ præstantiam rapitur ab Aurora: Harmoniæ nuptias donis celebrant dij: Venit in operis partem Achillis cum Memnone dimicatio: Diomeden præterea Thraciæ regem Hercules, & ad Euenum amnem Nessum interficit Mercurius deas in iudicium ad Alexandum deducit. Ad hæc Adrastus, & Tydeus pugnam dirimunt, in quam descenderant Amphiaraus, & Lycurgus Pronactis filius: Tum Iuno Iò Inachi filiam iam bouem factam aspicit: At Minerua insectantem Vulcanum fugitat: Inter hæc est Herculis in hydram, quo ordine gestum est, facinus: Idem

etiam

etiam Hercules Plutonis canem raptat. Anaxias, & Mnasinus equis vterque insident: Megapenthes, & Nicostratus Menelai filij eodem vehuntur equo: Bellerophontes Lyciæ monstrum conficit: Hercules rursus Geryonę boues abigit: In sellę superiore margine vtrinque Tyndari filij equis insident: Infra eos equos Sphinges, supra ferę decurrunt: Pardus contra Castorem: in Pollucem verò Leena. Summa folij tenet Magnetum chorus, quòd scilicet Bathyclem in solio elaborando iuuerunt: Interiora illa sunt propè, Tritones, apri Calydonij venatio: Hercules Actoris filios trucidat: Calais, & Zetes à Phineo Harpyas arcent: Visuntur Helenam rapientes Pirithous, & Theseus: Hercules leonem strangulat: Tityon Apollo, & Diana sagittis configunt: Herculis etiam cum Oreo centauro pugna, & Thesei cum Minotauro expressa est: Herculis rursus cum Acheloo lucta, queque de Iunone suo fabulis prodita: vinctam scilicet à Vulcano fuisse: Ludi deinde, quos patri fecit Acastus: Quæ de Menelao, & Aegyptio Proteo in Odyssea commemorantur: Postremò verò Admetus ad currum aprum: & leonem iungit: Troiani Hectori inferias mittunt: Solium ipsum, ea parte, qua Deo sessio

parata est, non illud quidem æqualiter planum, verum sedilia habet multa, atque inter ea satis ampla interualla: Medium omnium latissimè patet: Ibi simulachrum collocatum est: Qua id magnitudine sit, nemo, quod sciam, compertum tradidit: Quantum coniectura assequi possis haud breuius cubitûm xxx. videatur. Non fuit eius opifex Bathycles: Est enim priscum, & sine arte factum. nempe quod præter os, manus, & imos pedes, cætera æneæ columnæ persimile sit: Capite galeam, lanceam manibus, & arcum præfert: Simulachri basis aræ formam habet: Sub ea Hyacinthum sepultum tradunt, & in Hyacinthiorum celebritate, priusquam sacram Apollini faciant, per æneum hostiolum, quod in aræ læua parte est, inferias Hyacintho mittunt: In ea basi insculpta sunt, hic Biridis, illic Amphitrites, & Neptuni signa: Tum verò Iupiter, & Mercurius inter se colloquētes. Prope assistūt Liber pater, & Semele: Huic proxima Inò. Sunt in eadem siue basi, siue ara, Ceres. Proserpina. Pluto: Vnà cum his Parcæ, & Horæ. & illis adiunctæ Venus, Minerua, Diana: In cœlum autem hæ tollunt Hyacinthum, & sororem eius Polybœan, quam è vita virginem decessisse narrant: Atque illud

Illud quidem Hyacinthi signum cum barbula est: Nicomedensis Nicias eximia illum forma fuisse scriptum reliquit, cum de Apollinis in illum amore quiddam innueret. In ea ipsa ara Hercules locum suum habet, hunc ipsum etiam Minerua, & alij di in cœlum deducunt: Ibidem & Thestij filiæ sunt, Musæ, & Horæ. De Zephyro verò, & quemadmodum ab Apolline sit Hyacinthus imprudenter peremptus, longè se fortasse aliter quàm vti exponitur res habet. Perinde verò fuisse censeatur, ac vulgatum est. Amycla à Doriensibus deleta vici iam formam habet.

Insignia illic sunt Alexandræ templum, & simulachrum: Alexandram quidem Amyclæenses Cassandram Priami filiam esse dicunt. Est ibidem Clytemnestræ effigies, & Agamemnonis statua, quo loco eiusdem credunt fuisse monimentum. Venerantur horum locorum incolæ pre cæteris Amyclæum, & liberum, cognomento Psilaneum appellantes, apposite illi quidem mea sententia, Psila enim Dorienses, pinnas nuncupant, nam vinum homines perinde ac aues pinnulæ, incitat & subleuat. Altera ab vrbe Therapnen ducit via: In ea signum est Aleæ Mineruæ, & antequam Eurotam transeas, paulum supra ripam

Iouis Opulenti fanum monſtratur. Vbi trãſieris templum videas Corylei Aeſculapij, quod Hercules dedicauit, deóque id cognominis incidit à vulnere ſanatus, quod in pugna priore contra Hippocoontem, eiúſque liberos in Cotyle, ideſt coxendice, acceperat. Maximè verò eorum, quæ in hac via extant, operum, priſcum eſt Martis fanum. Eiuſdem dei ad viæ læuam, quod viſitur ſimulachrum, è Colchis à Caſtore, & Polluce deportatum ferunt: Theretam cognomine appellant, de nutricis Therûs nomine. Verum ipſum etiam fortaſsis nomen Colchicum eſt, neque enim Græci vllam norunt Theræ Martis nutricem: Mea fert opinio, non eſſe à nutrice hoc Marti cognominis, ſed à feritate, quod bellicoſum hominem cum prælium iam ineat nihil mite præ ſe ferre oporteat. Proinde ac de Achille dixit Homerus.

Vtque leo toruum aſpexit,

Therapne à Lelegis filia nomen accepit. In ea Menelai delubrum eſt: Eo in loco Menelaum, & Helenam educatos tradunt: At Rhodij Lacedæmoniis neutiquam aſſentiuntur: Aiunt enim Helenam Menelao mortuo, errante etiam num Oreſte, à Nicoſtrato, & Megapenthe pulſam, ad Polyxũ Tlepolemi vxorem, cognatam ſuam

Rhod

Rhodum venisse, fuisse verò & ipsam Polyxo Argiuam, quæ cum ante multo cum Tlepolemo fuisset, virum in exilium secuta est. Ac tunc quidem insulę imperasse, suscepta paruuli filij tutela. Hanc itaque Polyxo vlcisci Tlepolemi necem volentem, vbi in potestatem Helenam habuit, immisisse in eam lauantem ancillas furiarum ornatu, quæ illam comprehensam, cum ad arborem suspendissent, laqueo necarunt. In eius rei memoriá dedicasse Rhodios Helenę Dendritidis fanum. Quę verò de Helena Crotoniatæ vulgarunt assentientibus Himæreis ea iam commemorabo. Est in Euxino circa Nili hostia insula Achilli sacra, cui Leuce nomen. Patet ea stadiûm xx. ambitu, syluis vndique condensa, & cum feris, tum mitibus bestiis referta. In ea Achillis delubrum, & simulachrum est. Nauigasse in eam primus omnium Crotoniates Leonymus dicitur. Cum bellum enim inter Crotoniatas, & Locros in Italia gereretur ac Locri ob eam, quæ ipsis erat cum Opuntiis, propinquitatem, Aiacem Oilei filium, eius ductu, & auspiciis prælium commissuri, inuocassent, Leonymum Crotoniatarum ducem in eam hostilis aciei partem impressione facta, quam cũ imperio obtinere Aiacem audierat, vul-

nus aiunt in pectore accepisse. Ex eo cum vehementer laboraret, Delphos opem ab oraculo imploratum venisse: Responsum verò tulisse, si in Leucen insulam profectus esset, Aiacem ei vulneris remedium monstraturum. Cum verò iam sanatus domum reuertisset, commemorasse Achillen se, Aiacem Oilei filium, & Telamonis item Aiacem vidisse: cúmque illis vnà Patroclum, & Antilochum: Et Achilli quidem nuptam Helenam: Mandasse eam sibi vt Himeram appulsus, nuntiaret Stesichoro oculorum calamitatem ob Helenæ ei iram accidisse: Ex eo factum vt carmen, contrario argumento, quàm Palinodiam vocant, Stesichorus fecerit. Ad Therapnen, fontem sum conspicatus Messeiden: cum non desint tamen è Lacedæmoniis qui non hunc, sed fontem eum, qui ætate hac Polydeucea nuncupatur, Messeiden à priscis vocatum affirment. Est verò Polydeucea fons, & Pollucis fanum, ad eius viæ dexteram, quæ Therapnen ducit. Non procul à Therapne Ephœbeum est, & in eo Castorum delubrum, quo in loco puberes sacrum Enyalio bellico numini faciunt. Non multum hinc abest Neptuni templum cognomento, quòd terra in eius potestate sit, Gæauchi. Ab eo Taygetum

getum versus procedenti vicus est, Alesias nominant, quod est ac si Pistorium dicas. Eo in loco molam primum omnium reperisse, & fruges molere docuisse Myleta Lelegis filium tradunt. Vbi verò amnem Phalliam traieceris, recta Amyclas contendenti, Pharis olim vrbs in Laconico agro habitabatur. A Phellia abeuntibus ad dexteram via est, quæ ad Taygeton ducit. In ea planicie Iouis Messapei fanum est: Id ei cognominis inditum tradunt de sacrificuli nomine. Iam verò à Taygeto vicus excipit, vbi olim Briseæ vrbs incolebatur. Extat Liberi patris templum & signa quædam sub diuo relicta. Nam quod intus est, solis fas est mulieribus aspicere: Solæ enim mulieres in operto sacra faciunt. Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet: Sacrum Soli appellant: Ibi & alias hostias. & equos Soli cædunt: Idem autem sacrũ & Persis patrium esse nouimus. Non procul à Taleto saltus est qui Euoras dicitur. Is & ferarum alia genera, & in primis syluestres capras alit. Facit verò qualibet sui parte Taygetus venatoribus luculẽtam caprearũ, aprorum, ceruorum, & vrsorum copiam. Quod intereſt ſpacij inter Taletum, & Euoram, Theras nuncupant. Ab ipsis Taygeti iugis

modi

modicè distat Cereris delubrum, cui cognomen Eleusiniæ in eo occultatum memorant Herculem ab Aesculapio curato vulnere. Est ibidem & Orphei signum positum, Pelasgorum opus fuisse aiunt. Equidem & alios hosce, quæ illic fiunt, sacrorum ritus noui. Ad mare oppidum fuit Helos, cuius est apud Homerum in enumeratione nauium mentio.

Quisque mari vicinum Helos, & quis patria Amyclæ.

Huc deduxit Coloniam Helius Persei liberum natu minimus. Postea Dorienses per obsidionem sunt oppido potiti, ex quo primum publici extitere Lacedæmoniorũ serui, qui sunt à loco Ilotæ nuncupati. Obtinuit deinde vsus, vt cæteri etiam, qui ad seruitiorum numerum accessissent, quanuis Messenij vti priores illi non essent, Ilotæ tamen & ipsi appellarentur, quemadmodum & Hellas, ab Hellade quæ fuit olim Thessaliæ pars, Græcorum vniuersa natio dicti. Ex eo ipso oppido, quod Helos diximus vocari, Proserpinæ simulachrum statis diebus in Eleusinium deportant: Ab Eleusinio stadia xv. distat, quod Lapithæum appellant à Lapitho homine indigena. Est verò & ipsum in Taygeto, propéque abest Derrhion, vbi sub diuo

Dianæ signum Derrhiatidis: Proximum fontem Anonum nominant. A Derrhio ad stadia circiter x x. Arplea sunt ad campos vsque pertinentia. Iam verò à Sparta in Arcadiam recta contendentibus monstra se Mineruæ cognomento Pareæ signum sub diuo. Dehinc Achillis fanũ est, quod recludi religio est: At puberibus omnibus quotcunque in Platanetum pugnaturi descendunt, solenne est Achilli ante pugnam rem diuinam facere. Aedificasse fanum dicunt Spartani Pracen pronepotem Pergami eius, qui è Neoptolemo est genitus. Progresfsis paulo longius est Equi monimentum, quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ procis, super execti equi testibus iusiurandum concepisse, cuicunque Helena desponsaretur, armis se illius iniuriam, si à quoquam nuptiæ illæ violatę fuissent, vindicaturũ. Cum hoc illos sacramento adegisset, equum eo ipso in loco defodit. Prope ąbsunt pilæ septem, priscorum opinor, ritu erectæ, quas errantium v I I. stellarũ signa esse aiunt. Iuxta viã Cranij lucus est cognomẽto Stemmacij. Est & Mysiæ Dianæ delubrũ: Abest ab vrbe stadia circiter x x. Pudoris simulachrum: Icarij domum esse ferunt, & hanc celebrant dedicationis

nis causam. Cum Icarius Vlysſi Penelopen nuptum dediſſet, Vlyſsis animum tentauit, nunquid Lacedæmone domicilium habere vellet: Quæ ſpes vbi hominem fefellit, filiam orare cœpit, ne ſe deſereret, atque vt ſecum permaneret. Quin & Ithacam iam proficiſcentem in curru proſecutus multis eam ſolicitabat precibus: Vlisſes tandem victus hominis importunitate, puellæ optionem dedit: vel ſe vt ſequeretur, ſi id mallet, vel cum patre Lacedæmonem rediret: Ibi illam aiunt nihil ſanè reſpondiſſe, ſed faciem tantum velaſſe, Icarium cum ſibi probè noſſe videretur, quid illa animi haberet, vt cum Vlyſſe abiret, permiſiſſe: Signum verò Pudoris ea in viæ parte dedicaſſe, quo Penelope, cum faciem velauit, peruenerat. Qui ſtadia ferè xx. proceſſerint, ad Eurotam amnem accedent, qui prope ad ipſam viam decurrit. Ibi Ladæ monimentum eſt, qui pedum celeritate ſuos omnes æquales vicit. Is in Olympicis ludis de longiore curriculo eſt coronatus. Atq; inde, vti ego opinor, poſt victoriam huc reportatus, cum diem ſuum obiſſet, ſupra militarem viam humatus eſt. Cognominem verò huic alterum, qui & ipſe victor, non tamen de longiore curriculo, verum de ſtadio, eſt renunciatus,

Achi

Achiuum ex Aegio fuisse, Eleorum de iis, qui ex Olympia victores discesserunt, commentarij restantur. Hinc Pellanam versus contendentibus vicus est, cui Characoma (ac si Vallum dicas) nomen. Proxima priscis temporibus fuit Pellana vrbs, in qua Tyndareum habitasse tradunt, cum è Sparta Hippocoontem, eiúsque filios fugiens excessisset. Hic, quæ conspicerentur digna, Aesculapij fanum, & Pellanida fontem vidi: in eum fontem virginem aquam haurientem concidisse narrant, eius verò capitis velamen in alio fonte, cui Lancea nomen, repertum. Abest à Pellana stadia fermè centum agri pars ea, quæ Belemina dicitur. Locus est maximè irriguus, quem nempe Eurotæ aqua interluit: Multis certe, ac perennibus scatet fontibus. Quà verò ad mare prope Gythion descenditur, vicus est Lacedæmoniis, cui Croceæ nomen: In ea lapidicinę perpetuo, ac nusquam interrupto saxo. Cæduntur inde lapides fluuialibus haud absimiles, qui cœlo sanè non nihil repugnant, elaborati tamen & expoliti, suam habent in deorum cellis exornandis gratiam: Multum iidem & piscinis, & aquarum ductibus afferunt decoris. Stat ante vicum lapide elaboratum Croceatæ Iouis simulachrum:

chrũ: Proximè ad lapidicinas Castores ex ære. A Croceis diuertens ad dexteram de recta quæ Gythion ducit, ad oppidulum venias quæ vocantur Aegyæ: Id esse putant quod Homerus carminibus Augeas appellarit: Est eo in loco stagnum quod Neptuni dicitur, in eius fermè ripa eiusdem delubrũ dei, & simulachrum. E stagno pisces metuunt extrahere, quòd qui eos ceperint ex hominibus in pisces mutari dictitant. Ab Aegij distat Gytheum stadia XXX. Maritima tenent. Eleutherolacones, sic nempe ij appellantur, quos Imperator Augustus Spartanorum dominatu liberauit. Mari verò tota incingitur Peloponnesus, parte ea excepta, vbi Corinthiorum Isthmus est. Fert autem Laconicum mare conchylia, ex quibus ad infecturam vestium purpura comparatur, nobilitate solis iis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Vrbes quidem Eleutherolaconum XVIII. extant, quarum prima ab Aegis descendẽtibus est Gytheum, deinceps Teuthrone, Las, Pyrrhichus, ad Tœnarum Cenopolis, Oetylos, Leuctra, Thalamæ, Alagenia, Gerenia, & ad mare propius multo vltra Gytheum Asopus, Acriæ, Bœæ Zarax, Epidaurus Limera, Brasiæ, Geronthræ, Marios: Atque hæ quidem

quidem reliquæ sunt Eleutherolaconum vrbes, cum ante quatuor & viginti fuissent. Cæterę, quas iam persequar, in curias eas descriptas esse, sciat qui hæc leget, quę Spartana ciuitate continentur, quæque cum eo censentur, neq; suis legibus vtuntur, vti quæ iam enumeratæ sunt: Gytheatæ nemini omnino mortalium origines suas acceptas referunt, sed Herculem, & Apollinem, memorant, cum in certamen de tripode descendissent, iam lite dirempta, oppidum communi ope, atque consilio condidisse: Quare in foro sua sunt dis ipsis posita simulachra. Proximè est Liber pater, & in diuersa fori parte Apollo Carnias. Est item Aesculapij ædes cum æreo signo, sine lacunari: Tum deo dicatus fons, & Cereris sacrosanctæ delubrum: Ad ea Neptuni Gœauchi signum: Quem verò Gytheatæ senem nominant, & in mari habitare dicunt, Nerea esse coniicio: Et è versibus illis Homeri, in quibus Thetidi sermonem tribuit, nomen hoc duxisse interpretor.

Vos agite interea ponti vada lata subite,
Visuræ æquoreumq; senem, & penetralia patris.

Sunt hac in regione portę quæ Castorides nuncupantur. In arce Mineruæ ædes, & signum. A Gytheo stadia tria distat la-

pis, qui Ociosus dicitur, Orestem aiunt, cum ibi sedisset insania liberatum. Ex rei euentu lapis ille Iupiter vocatus est Cappotes Doriensium lingua. E regione Gytheo, Cranæ insula est, in qua Alexandrum rapta Helena, cum ea primum congressum Homerus dixit: Quare in continentis terræ aduerso litore Veneris est Migonitidis ædes, quod est ac si Coniugalis dixeris: ac regio illa tota Migonium vocatur, templum quidem Alexandrum tradunt faciundum curasse: At Menelaus octauo fermè post Troiæ euersionem anno, domum incolumis reuersus, proximè ad Migonitidis, signum Thetidis, & deæ Praxidicæ, quasi Vindicatricis dicas dedicauit. Libero verò patri supra Migonium sacer mons est, quem vocant Larysium: Eo in loco vere ineunte festos agitant dies. Sacri cum alias referunt causas, tum quòd ibi primum vuam maturam repererunt. Ad Gythei læuam stadia ad XXX. progressis in continenti terra muri sunt Trinasi, sic enim appellatur locus ille, quem ego castellum non oppidum fuisse arbitror, ac nomen ei inditum à paruis insulis, quæ contra litus sunt numero tres. A Trinaso stadia circiter LXXX. ruinæ murorum absunt, Helos

vbi olim vrbs fuit. Iam ſtadia procul xxx. oppidum eſt maritimum Acriæ. Illic quæ ſpectentur digna matris Deûm ædes, & è marmore ſignum: Et hoc quidem operum omnium vetuſtiſsimum eorum, quæ extant apud Peloponneſios matri Deûm dicata, prædicant, qui Acrias incolunt. Nam Magneſij qui in Sipyli parte ea ſunt, quæ ad Aquilones conuerſa eſt, ſuper ſaxo, quod appellant Coddinum, ſignum eiuſdem deæ habent, longè omnium antiquiſsimum: Brotean verò illud Tantali filium feciſſe perhibent. Acriatæ Nicoclen Olympionicen ediderunt, qui binis ludis de curſu palmas v. tulit. Monumentum Nicocli erectum eſt inter gymnaſium, & eam murorum partē, quæ cum portu coniuncta eſt. Ab eadem maritima parte ſupra Acrias ad ſtadia fermè cxx. abſunt Geronthræ. Eam vrbem celebrem ante Heraclidarum in Peloponneſum aduentum, Dorienſes, quorum erat in poteſtate Lacedæmon, euerterunt: pulſiſque veteribus incolis, Coloniā deduxerunt: Aetate quidem mea ciuitas hæc in Eleutherolaconum cenſum refertur. In ipſa via, quà Geronthras ab Acriis iter, pagus eſt, qui Priſcus dicitur. Geronthris Martis delubrum, & lucus. Sacra ibi fa-

ciunt anniuerſaria,quibus fœminis eſt interdictum. Circa forum dulcium aquarũ fontes ſunt. In arce Apollinis ædes,& ſigni ex ebore caput,quòd fuit reliquũ vnà cum vetuſtiore templo ignis aboleuit. At Marios,aliud Eleutherolaconũ oppidum, à Geronthris diſtat ſtadia c. Priſcum ibi eſt dis omnibus commune templum. Proximus lucus multis irriguus fontibus. Sunt & in Dianio fontes. Perennibus quidem aquis æquè atque alia regio Marios abundat. Pagus eſt ſupra oppidum Glyppia,& hic interior à mari. Et ad alterum à Geronthris pagum Selinuntem nomine,via eſt ſtadiûm x x. Ab Acriis tam à mediterranea,quàm à maritima parte ſtadia abeſt l x. oppidum Aſopus. In eo Romanorum Imperatorum templum, & ſupra oppidũ ſtadia plus minus x i i. Aeſculapij fanum eſt. Deum ipſum Philolaum nominant, quod eſt ac ſi Publicolam dicas. Oſſa ea,quibus in gymnaſio honos habetur,ſunt illa quidem inſigni magnitudine,hominis tamen fuerunt. Eſt & Mineruæ in arce ædes,cognomento Cypariſſiæ. Ad imam arcis partem ruinæ ſunt oppidi,quod Achiuorum Paracypariſsiorum nuncupatur. In his item finibus eſt Aeſculapij fanũ:quod ab Aſopo diſtat ſtadia l.
regium

regiunculam Hyperteleaton vocant. Excurrit in mare procul ab Asopo stadia c c. promontorium, quam Asini maxillam nominant. Est in ipso Mineruæ templũ sine signo, & tecto, factum tradunt ab Agamemnone. Est & Cinadi monimentum, fuit & hic Menelai gubernator. Infra promõtorium aperit se Bœiaticus sinus, in cuius extremo cornu Bœæ vrbs est. Eius fuit conditor Bœus, vnus de Herculis filiis. E tribus ciuitatibus, Etiade, Aphrodisiade, & Sida, colonia deducta: Illarum verò priscarum vrbium duas in hũc sinum tempestate delatum Aenean dum in Italiam fugeret condidisse ferunt, & alteram de filiæ Etiadis nomine appellasse. Tertiæ à Sida Danai filia nomen datum. Ex his ciuitatibus profugi, cum quærerent vbi consisterent, responsum acceperunt, Dianam quo loco vrbem conderent monstraturã: In terram expositis se lepus ostẽdit, quem secuti tanquam viæ ducem, cum ille se ad Myrtũ recepisset, eo ipso in loco vbi myrtus illa fuit oppidum munierunt. Stirpem eandem nunc etiam colunt, & Dianam celebrant Seruatricem. In Bœensium foro Apollinis delubrum est, & alia in regione Aesculapij. Serapidis verò, & Isidis fragmenta absunt Bœis haud amplius stadia

VII. Ad læuam huc euntibus adſtat Mercurij è marmore ſimulachrum. Et inter rudera facile conſpici poteſt Aeſculapij, & Hygeæ templum. Contra Bœas Cythera ſita ſunt, ad Plataniſtuntem (ab ea enim parte vt minimum diſtat à continenti inſula hæc) ſed ad Plataniſtuntem promontorium, ab eo promontorio, quod in ora, Aſini maxillam diximus appellari nauigatio intereſt ſtadiûm XL. Habent maritima Cytherorum Scandean nauale. A Scandea ad ipſa Cytherorum mœnia aſcenditur ſtadiûm x. via. Eſt illic Vraniæ Veneris fanum, eorum omnium, quæ apud Græcos Veneri dicata ſunt maximè priſcum. Deæ ſignum cum armis eſt. A Bœis ad ea quæ ſupra Malean promontorium ſunt, nauigantibus ſtagnum eſt, quod Nymbæum nominant. Prope Neptuni ſignum recto ſtatu, & mari vicina ſpelunca, in qua dulcis aquæ fons. Frequens eſt locus circunquaque incolentium hominum multitudine. Malean præteruectis ad c. ferè ſtadia, vicus eſt Apollini ſacer, in ipſis Bœatarum finibus, cui nomẽ Epidelium. Quæ enim eo in loco viſitur Apollinis effigies eadem eſt, quæ olim Deli dedicata fuit. Nam cum eſſet Delos totius olim Græciæ emporium, eáque ſola religione munita,

con

contra omnes omnium iniurias, incolas tueretur, exortus est Menophanes quidã Mithridatis copiarum dux, qui vel suapte insolentia, vel regis imperio impulsus (homini enim ad pecuniam omnia referenti, facile diuina quæstu inferiora sunt) in insulam, cum murorum, tum armorum præsidio carentem, cum classe inuasit: Vbi & peregrinis qui illic tunc forte erant, & ciuibus cæsis, negotiatorum pecunia direpta, donariis compilatis, coniugibus Deliorum, & liberis sub corona venditis, ipsam etiam vrbem solo æquauit. In ea populatione Barbarorum quidem effigiem, de qua diximus, petulanter sede sua motam in mare abiecit: Ea maris æstu in Bœatarum fines delata, loco nomen dedit Epidelium. Verum dei iram neque Menophanes, neque Mithridates ipse effugit. Non multo enim post Deli calamitatem, cum in altum proueheretur, qui eius manus effugerant negotiatores, hominẽ occiderunt: Mithridaten verò coëgit deus ipse manus sibi consciscere. Cum amisso iam regno, à Romanis huc illuc pulsus nusquã posset consistere: sunt qui illum dicant ab vno de Barbaris mercenariis magni beneficij loco impetrasse vt se cõficeret. Has violati numinis pœnas impij homines de-

derunt. Finitima est Bœatis Epidaurus, Limera cognomento, abest ab Epidelio stadia circiter cc. Esse verò eam coloniam aiunt non Lacedęmoniorũ, sed Epidauriorum, qui intra Argiuorũ fines sunt. Cum enim Legati ab Epidauriis publice in Coon insulam ad Aesculapium missi, ad hãc agri Laconici oram appulissent, somniis quibusdam monitos, sedem eo in loco statuisse memorant. Quin anguẽ etiam quẽ secum Epidauro abduxerant è naui elapsum, in mare se demersisse, quare & visis per quietẽ, & eo prodigio adductos ibi constitisse, & sibi oppidum communisse. Extant quo loco se è conspectu anguis eripuit, aræ Aesculapio dedicatæ inter sponte enatas oleas. Progressi ad dexterã stadia circiter duo aquam videant, quæ Inûs dicitur: Palus est parua, qua lata est, qua verò subsidit alte descendens. In eam festo Inûs die solenne est panificia porricere, ea si demergantur, secunda ei qui porrecerit promitti autumant, contra verò aduersa, quoties illa aqua reiecerit. Eandẽ habere portẽdẽdi vim dicuntur Aetnę mõtes Crateræ: Abiiciunt enim in eas homines cum sigilla argẽtea, & aurea, tum verò cuiusuis generis victimas: Ea si absumpserit ignis, læta sibi nunciari: contra si regesserit, male euen

le euenturum ei à quo illa missa fuerint interpretantur. Prope viã, quæ Bœis ad Limeran Epidaurum ducit, in Epidauriorũ finibus Dianæ Limnatidis delubrũ est. Oppidum ipsum non procul à mari in eminenti loco surgit: Quæ spectentur digna illic sunt Veneris fanum, & Aesculapij, in quo simulacrum marmoreũ stantis habitu: Tum in arce Mineruæ ædes, & ad portum Iouis cognomento Seruatoris. Promontorium in Pelagus sub ipsa vrbe excurrit, cui nomen Minoa. Sinus qui hac in parte portum efficit, nihil ille quidem à cæteris differt maris in Laconiæ latus irruptionibus. Litus quidem ipsum calculis abundat, figura & colorum varietate speciosis. Ab Epidauro stadia ferme c. Zarax abest, hæc ora portum habet valde appellentibus idoneum, sed enim ex omnibus Eleutherolaconum ciuitatibus hæc in primis magnis afflicta est cladibus. Nam & Cleonymus Cleomenis filius, Agesipolidis nepos, hoc vnũ Laconici nominis oppidũ deleuit. De Cleonymo, quæ res postu lauit alio loco diximus. Ad Zaraca aliud quidẽ nihil insigne est: In portus duntaxat extremis finibus Apollinis delubrũ est, & simulachrũ Citharã tenens. Hinc ad mare stadia circiter VI. progressi, atq; inde ad

mediterranea reuersis stadia prope x. Cyphantũ, sic enim populi illi sunt appellati, ruinæ se ostenduot. Et inter ea Stethæum Aesculapij fanũ cum simulachro marmoreo. Est ibidẽ saliens frigidissimæ aquæ è saxo prorũpẽtis: Atalantã à venatione siti laborãtẽ, cũ saxũ illud cuspide percussisset aquã elicuisse ferũt. Brasię extremũ hac in parte Eleutherolaconũ ad mare oppidum est, distat à Cyphãtibus stadia c c. nauigatione. Incolæ ea sermonibus vulgarũt, quę neutiquã alij Gręcorũ populi cõfitẽtur. Semelen quidẽ Ioui Liberũ patrẽ peperisse, à Cadmo verò deprehensam cũ puero recẽs nato in arcam coniectã, eam arcam æstu iactatã, in fines suos expositã: Ibi Semelen, quæ iam mortem obierat, à se magnifice sepultam, superstitem puerum educatum: Eam fuisse causam, quod vrbs sua, quæ ad illud vsque tempus Oreatæ appellata fuerat, iam mutato vocabulo Brasiæ dicerentur, sumpto nomine, ab arcæ in eam oram appulsu, quando ætate etiã nostra quæ maris æstu ad terram deferuntur, ἐκβράσαι, id est maris agitatione propelli à multis dicuntur. Addunt & alia huiusmodi Brasiatæ: Inò profugã in agrum suum venisse, ibi Liberum patrem alendum suscepisse: Antrum monstrant, vbi illa infantem

enu

enutrierit,& campũ appellant Bacchi hortum. Templa illic sunt Aesculapij vnum, Achillis alterum: Solennes etenim ludos Achilli faciunt. Est Brasiis paruum, & molliter in mare excurrens, promontorium: In eo sigilla pileata videas nihilo pedalibus maiora, non facile dixerim Castorúmne, an Corybantum ea nominibus sanxerint. Tria certe sunt ea figura, quibus quartũ accedit Mineruæ simulachrũ. Ad Gythiis dexteram Las est, citra mare stadia x. procul à Gythio XL. Habitatur nunc oppidum in medio montium trium interuallo, Ilij: sic enim ex ipsis vnum appellant. Hamæ, & Cnacadij: Priscis quidem temporibus in Asiæ montis vertice situm fuit, cuius hac ipsa etiamnum ætate ruinæ monstrantur, & ante muros signum Herculis, & de Macedonibus erectum tropheum. Pars fuit ea Philippi copiarũ, cum in Laconiæ ille fines inuasit. Palantes hi à cętero exercitu, digressi orã infestã populationibus reddiderant. Inter eas ipsas ruinas tẽplũ extat Mineruę cognomẽto Asię. Pollucẽ, & Castorẽ erexisse tradũt, quo tẽpore è Colchica expeditiõe reduces reuerterũt: Fuisse verò & Colchis Asiæ Mineruę fanum. Profectos quidẽ cum Iasone Tyndarei filios satis habeo cognitum: Quod

verò

verò Mineruam Asiam Colchi colant: id scilicet à Lacedæmoniis acceptum scribo. Prope vrbem eam, quæ nunc incolitur, aqua est, quam à colore Cagaconem nominant. Proximum illi aquæ gymnasium, in quo priscũ Mercurij signum. In eo monte, quod Iliũ diximus appellari delubrum est Liberi patris, & in summo iugo Aesculapij. In Cnacadio Carneus Apollo. A Carneo stadia plus minus x x x. abest vicus intra ipsos iam fines Spartanorum, Hypsus nomine, vbi sunt Aesculapij, & Dianæ ædes, Daphneæ cognomento. Ad mare in promontorio Dianæ est ædes Dictynnæ, cui festos quotannos dies agitant: Ad dexteram promõtorij exit in mare amnis dulcem potantibus aquam, si quisquam alius, fundens: Habet fontes suos in Taygeto monte. Prope abest haud plus v. stadia in vico, cui Aræno nomen, Laẽ sepulchrum, & super monimento statua. Ab eo oppidum conditum tradunt incolæ, interemptum verò ab Achille, quem huc venisse credunt, cum à Tyndareo Helenam sibi deposceret. At enim verius quis dixerit Lan à Patroclo interfectum, cum vnus hic fuerit de Helenæ procis: Nam Achillen Helenam nunquam petisse, vt leue habeatũr argumentum, quod in eo carmine, quo

illust

illustres fœminæ enumerantur, nulla sit Achillis mentio: Homerus certe, in ipso fermè operis sui initio, Achillen scripsit, pro suo in Atrei filios studio, non Tyndarei sacramento vllo adactum, ad Troiam venisse. Iam verò idem poëta quo loco ludos exponit, dicẽtem facit Antilochum natu esse se grãdiorem Vlyssem, ac ipsum Vlyssen dum quę apud inferos viderat narraret Alcinoo, inter cætera videre se voluisse Pirithoum, & Theseum, viros ætate sua superiores: Et Helenam quidem à Theseo raptam scimus, quo fit, vt quadrare neutiquam possit, Achillem vnum de Helenæ procis fuisse. Progressi longius à monimento, fluuium videant in mare influentem, cui Scyras nomen, sine nomine ante fuerat: hoc verò nominis tum accepit, cum illum classe intrauit Pyrrhus Achillis filius, ad Hermiones nuptias è Scyro proficiscens. Trans amnem eum vetus delubrum est orsum ab ara Iouis. Interior à mari XL. stadia à flumine recedit Pyrrhichus oppidum, ab eodem Pyrrho Achillis filio nuncupatum non defuerunt qui dicerent: alij verò ab vno de Curetum deorum numero. Sunt etiam qui Silenum è Malea profectum, hic habitasse dicant. In Malea quidem educatum Silenum declarant

rant hi versus è Pindari cantico.

Ille Strenuus choreis,
Quem Maleæ ciuis & vir
Naidis aluit Silenus.

Quod verò Silenus Pyrrhichi sit nomine appellatus, nusquam dixit Pindarus, eius rei Maleæ incolæ authores fuere. In ipso Pyrrhichi foro puteus est, mõstratum sibi à Sileno aiunt, quòd si puteus is exaresceret, aquæ penuria valde laborarent. Habẽt Pyrrhichij intra fines suos templum Dianæ Astrateæ, causa nominis, quod Amazonum exercitum hoc aiunt in loco progrediendi finem fecisse: Et Apollinis eadem de causa Amazonij: Vtriusque dei lignea signa sunt: Dedicasse dicuntur fœminæ, quæ à Thermodonte venerunt. A Pyrrhicho ad mare descendentes Teuthrone oppidum excipit: Conditorem produnt incolæ Teuthrantem Atheniensem: Colunt hi præ cæteris dis Issoriam Dianam: Fontem habent Naiam. A Theutrone stadia procul CL. excurrit in mare Tænarũ promontorium, & infra portus Achillis, & Psamathûs in ipso monte templum est speluncæ persimile, in cuius primo aditu Neptuni signum. Hinc Græcorum nonnulli versibus prodiderunt ab Hercule Plutonis canem extractum, cum neque meatus omni-

no vllus per èam ſpecum ſubter terram ſubeat, neque veri omnino cuiquam ſimile videri poſsit deorum vlla eſſe ſubterranea regna, quo animi cōueniant, èvita cum exceſſerint. Hecatæus quidem Mileſius rem non abſurdam commentus eſt. In ea cauerna immanem, ac tetrum ſerpentem Luſtrum habuiſſe, qui ſit iccirco inferorum canis dictus, quod quem morſu impetiſſet, ſubita eum veneni vi mori ſtatim neceſſe eſſet. Eum ſerpentem ab Hercule ab Euryſtheum pertractum. Homerus verò (is enim primus Ditis canem, quem Hercules extraxiſſet, appellauit) neque nomen ei proprium impoſuit, neque de eius figura quidquam eſt fabulatus, vti de Chimæra. Poſteriores & Cerberum appellarunt, & cum cætera cani feciſſent ſimilem, tria dixerunt capita habere: Cum tamen Homerus vt homini familiare animal canem dixit, ſic qui draco fuiſſet inferûm canem appellaſſe videri poſsit. In Tænaro, & alia ſunt ſacra monimenta, & Arion Citharœdus delphino inſidens: De Arione quidem, & delphino, quæ audierat, retulit Herodotus, vbi res geſtas Lydorum exponit. Ego ſanè ad Emporoſelenem delphinum vidi, qui puero, à quo ſanatus fuerat, cum à piſcatoribus vulnus accepiſſet, quaſi mercedem

dem

dem curationis penderet, dicto se audientem præbebat, & eundem quocunque ille iussisset dorso transuehebat. Est in eodem Tænaro fons, qui nihil iam, quod cum admiratione intueamur, habet: Olim intro spicientibus portus, & naues aiunt spectandas præbuisse: Aquæ miraculum illud fœmina quædam sustulisse dicitur, cum in ea pollutam vestem abluisset. Ab ipso promontorio mari stadia circiter XL. prætervectos, oppidum excipit Cœnopolis, Tænarum ante appellatum: Est in eo Cereris fanum, & ad mare Veneris ædes, & eiusdem deæ stantis habitu signum è marmore. Illinc digressis stadia procul XXX. Tænari vertex, Thyrides, id est Fenestræ dicuntur, & Hippolæ vrbis ruinæ monstrantur: Inter eas Mineruæ Hippolætidis sacellum extat. Non magno abest interuallo ciuitas Messa, & portus, à quo ad Oetylum stadia intersunt CL. Heros à quo ciuitas nomen habet, ortu Argiuus fuit, Amphianacte Antimachi filio genitus. Sunt in Oetylo quæ spectentur digna Sarapidis templum, & in ipso foro Carnei Apollinis simulachrum. Ab Oetylo ad Thalamas via in longitudinem stadia propè LXXX. patet: In via Inûs fanum, & oraculum visitur: In eo futura dormientes prouident:

Consul

Consulentibus enim per somniorum visa quæ opus est dea denuntiat. Erecta sunt ex ære signa in ea fani parte quæ sub diuo est, Paphiæ vnum, Solis alterum. Quod in delubro ipso est, non satis se illud aperte ostendit. Coronamentis omni ex parte velatum, ex ære & ipsum esse dicunt. Fluit è sacro fonte suauis haustu aqua, Lunæ nuncupant. Thalamatis Paphia non est vtique patrium numen. Distat à Thalamis stadia xx. Pephnos maritima ciuitas. Parua adiacet insula nihilo omnino ingenti saxo maior: Ei quoque Pephnos nomen est. In ea Castores primum in lucem editos Thalamatæ memorant, quod ipsum in cantico quodam suo dixisse Alcmanem me certe non fugit. Enutritos quidem Pephni negant, sed à Mercurio Pellanam deportatos. In ea tam pusilla insula sub diuo ænea sunt ipsorum gemellorum sigilla, nihilo pedalibus maiora: Ea & si hybernis vndis vehemẽter saxum verberatur, loco tamen nihil mouentur, quod miraculo quidem est, & illud ferè haud multo minori, quod formicę conspiciuntur vulgaribus albican te colore dissimiles. Eam insulam suorum fuisse olim finium cõtendũt Messenij: Ea propter gemellos ipsos, maiore se quàm Lacedæmonios ꝓpinquitate attingere. A

C

Pephno stadia x x. absunt Leuctra, quę ciuitati nominis origo, non habeo dicere, quòd si à Leucippo, vti Messeniis placet, Perieris filio nuncupata est, hoc illud esse arbitror, quòd præ dis cæteris Aesculapium colunt, cum Arsinoë Leucippi filia natum putent. Marmorea sunt cum Aesculapij ipsius, tum Inûs diuersa in parte signa. Aedes ibi erecta est Cassandræ Priami filiæ, cuius simulachrum ab incolis Alexandræ nomine colitur. Sunt & Apollinis Carnei sigilla. Huic enim deo honorem, ritu eodem habent, quo è Lacedæmoniis Spartiatæ. Leuctris in arce Mineruæ templum, & simulachrum est: Cupidinis in ipso oppido ædes, & lucus, qui perenni aqua hyeme irrigatur: Folia vere ex arboribus quæ decidunt, ne exuberante quidem aqua aliò deferuntur. Quod verò in maritima Leuctrici agri parte, noui accidisse ætate mea, scribere non grauabor. Immissus in syluam ignis ventorum vi, magnum arborum numerum exussit. In ea tunc parte, quæ stirpibus maximè erat denudata, repertum est Ithomatæ Iouis signũ ita locatum, vti quæ dedicantur locari solent: Eo maximè testimonio nitũtur Messenij, dum Leuctra contendunt olim ad fines suos pertinuisse. Sed nihil omnino prohibet, quin vt priscis etiam

etiam temporibus Leuctra Lacedæmonij tenuerint: Ab ipsis potuerint Ithomatæ Ioui honores haberi. Cardamyle quidem, cuius fecit mentionem Homerus, vbi dona pollicentem Agamemnonem facit, Lacedæmoniis paret, cum à Messeniis eam seiunxerit Cæsar Augustus. Prope abest à mari Cardamyle stadia VIII. Leuctris LX. Est ad Cardamylen in ipso litore sacer Nerei filiarum lucus: In eum enim locum Nymphas è mari narrant prodiisse, vt Pyrrhum Achillis filium ad Hermiones nuptias sparta contendentem spectarent. In ipso oppido Mineruæ ædes est, & Carneus Apollo, quem patrio Doriensium ritu venerantur. At quam vrbem Enopen Homerus appellat, & ipsa Messenici nominis est: Facit autem nunc cum Eleutherolaconibus, ætate nostra Gereniam nominant: In ea Nestorem sunt qui educatum dicant, alij verò huc confugisse capta ab Hercule Pylo. Gereniæ Machaonis Aescu lapij filij monimentum, & eiusdem religione nobile fanum visitur: Nam & ab ipso Machaone morbis hominum medelas monstrari putant. Sacram ei regiunculam Rhodon nuncupant. Simulachrum est ex ære statu recto: Caput corona velatur, quam Ciphon patria lingua vocant Messe-

nij. Interfectum ab Eurypylo Telephi filio dixit Machaonem, qui carmina ea fecit, quæ Ilias parua dicitur. Quare non ab re illud in sacris, quæ Pergami in Aesculapij fiunt, seruari scio, vt cum hymnos à Telepho exordiantur, nihil Eurypylo laudationis impertiant, quin & illum in eo templo nominari nefas habent, quòd scilicet cum sciant interfectorem Machaonis fuisse. Ossa quidem Machaonis à Nestore seruata dicunt. At Podalirium, cum Ilio deleto redirent Græci, tempestate Syron, quæ incontinenti Cariæ vrbs est, incolumem delatum, ibi consedisse tradunt. In Gereniorum agra mons est Calathion, & in eo Cloeæ sacellum, cui specu proximum, angusto admodum aditu: Sed qui introierint multa, quæ admirentur, spectare possunt. A Gerenia ad superiora iam mediterranea x x x. procul stadia venientes, excipit Alagonia oppidulum: Fuit aliquando & hæc vna de Eleutherolaconum ciuitatibus. Quæ ibi spectentur digna sunt Liberi patris, & Dianæ templa.

*

PAVSANIAE
MESSENICA SIVE LIBER IIII.

ESSENII regionis suæ, ab ea parte quam ad Laconas partinere Rex voluit, ad Gereniam fines habent, qui saltus nũc Chœrius dicitur. In hac primos incolas vicatim habitasse proditum est. Mortuo autem Lelege, qui in ea Græciæ parte, quæ nunc Laconica dicitur, ab eo verò tunc Lelegia appellabatur, imperauit. E filiis natu maior Myles ei in regnum successit: Polycaon, quòd erat minor, priuatam egit vitam, ad illud vsque tempus, quo Argiuam vxorem duxit Messenen Triopæ filiam, Phorbantis neptem. Ea, patris dignitate, & opibus, quibus ille tunc præ cæteris Græcis maximè florebat, elata, virum in ordinẽ redactum perpeti non potuit. Comparatis itaque ab Argis, & Lacedæmone auxiliis, in hanc ipsam regionem Polycaon inuasit, déque vxoris nomine Messenen vniuersam nominauit. Vrbes verò & alias condidit, &, in qua regni sedem esse voluit, Anda-

niam. Nam antequam Thebani ad Leuctra prœlium cum Lacedæmoniis commisissent, atque inde Messenen, quæ hac etiam ætate extat sub Ithome condidissent, nullam omnino existimo vrbem eo nomine nuncupatam. Adducor autem non minimum Homeri versibus. Nam cum ille in populis enumerandis qui ad Ilium suos quisque duces secuti venerunt, Pylon Arenen, & alias nonnullas recensens, nullam prorsus Messenes mentionem fecit: Satis verò aperte idem in Odyssea populum fuisse, nõ ciuitatem vnam Messenios significat.

Nam pecus ex Ithaca rapuit Messenia pubes.

Apertius verò vbi de Iphiti arcu loquitur.

Messenen conuenit vterque sub tecta Ortilochi.

Ortilochi domum in Messenia paruum oppidum Pheras innuit, quod ipsemet exponit, quo loco de Pisistrati ad Menelaum aduentu agit.

Iam Pheras veniunt magni sub tecta Dioclis,
Qui satus Ortilocho.

Primi igitur huius regionis imperium Polycaon Lelegis filius, & vxor eius Messene tenuerunt. Ad hanc ipsam Messenen Magnarum dearum initia Caucon Eleusine veniens deportauit: Fuit Caucon Cleni filius, Phlyi nepos, Phlyũ ipsum Atheniẽses

ses è terra genitum memorant, quibus facile assentitur Musæi hymnus Lycomidis factus in Cererem. Magnarum verò dearũ initia, multis post Cauconem annis, Lycus Pandionis filius quã augustissima quámque celeberrima vt essent effecit. Lucum hac etiam ætate Lyci nominant, vbi ille antistites misteriorum lustrauit: Et esse in Messenico agro Lyci saltum testatur eo versu Cretensis Rhianus.

Horrentémque Lyci saltum, iugáque aspera Elæi.

Quòd autem Pandionis Lycus fuerit filius, qui sunt ad Methapi effigiem versus aperte declarant: Nam & Methapus quosdam initiorum ritus reformauit. Fuit hic quidem Atheniensis patria initiorũ, opertorúmque, & cuiusuismodi sacrorum designator. Idem verò & Cabirorum Thebanis initia constituit, & iuxta Lycomidarũ septum imaginem cum inscriptione dedicauit. Ea inscriptio cum alia, tum in primis quæ ad Methapum pertinent testatur.

Mercuriíque vias lustraui, ac tecta parentis:
Primigenæ populis monstraui sacra puellæ:
Hic vbi Magnarum instituit ludicra dearum
Messene, Phlyus Clenum, Caucanéque Clenus
Quæ docuere patres: mirum mihi contigit illud,
Cuncta Lycus quare prisco Pandione cretus

Andaniam magnis portarit Mystica Athenis.

Indicat inscriptio ad Messenen venisse Cauconem Phlyi nepotem: Alia præterea de Lyco,& illud in primis,veterem initiorum sedem Andaniam fuisse: Et consentaneum sanè mihi videtur Messenen, & Polycaonem, in qua vrbe suam sibi regiam posuissent,in eadem sacrorum etiam religionem constituere voluisse. Equidem nō mediocre adhibui studium, vt discerem ecquinam Polycaoni è Messene liberi geniti essent: Euolui itaque & librum quæ magnæ Eoeæ inscriptæ sunt,& Naupactia carmina omnia,præterea,quæ versib. Cinæthon,& Asius de Gentilitatibus perscripserunt, neque omnino quicquam huc quod pertineret comperi: Nam cum magnæ testentur Eoeæ,cum Polycaone Butæ filio fuisse nuptam filiam Hylli Herculis filij Euæchmen,in illis certe nulla prorsus vel de Messenes viro,vel de ipsa Messene mentio.Iam verò ætatibus fermè quinque (vti mea fert opinio)exactis, cum nullus iam omnino de Polycaonis posteris esset superstes,accersitum aiunt in regnum Messenij Perierem Aeoli filium: Ad eum venisse Melaneum præstantem arcu, & sagittis virum,quíque ob artis eius excellentiā ab Apolline genitus credebatur: Huic à Peri

à Periere partem eã regionis attributam, quæ Carmasium nunc, Oechalia tunc dicta est, accepto scilicet ab vxore Melanei nomine. Thessali verò, & Eubœenses (vt omnis fermè est de Græciæ rebus controuersa historia) ita inter se dissident, vt illi Eurytium (vicus est hic ætate nostra prope desertus) Oechaliam priscis temporibus vrbem dicant fuisse. Ab iis quæ hac de re sunt Eubœensium sermonibus prodita, nihil ferè dissentit Creophylus in Heraclea sua. At Milesius Hecatæus, in Scio Eretrici agri partem Oechaliam esse scripsit. Verum Messenij cum alias ob rationes probabiliora quàm cæteri mihi dicere videntur, tum in primis ob ea, quæ de ossibus Euryti posterius commemorabimus. Perieri geniti sunt è Gorgophone Persei filia Aphareus, & Leucippus. Hi patre mortuo in Messenia regnarũt: Authoritate tamen superior fuit Aphareus. Hic dum regnaret Arenen vrbem condidit, noménque ei imposuit à filia Oebali vxore sua, & eadem sorore, ex vna & eadem matre genita: Etenim cum Oebalo nupta fuit Gorgophone. Ac bis quidem iam de ea nobis sermo fuit, in superioribus libris iis, quos de Argolica, & Laconica terra cõscripsimus. Hic ipse itaque Aphareus &

vrbem in Messenia Arenen condidit, & Neleum Crethei filium, Aeoli, qui cognomento appellatus est Neptunus, nepotem, patruelem suum, Peliæ ex Iolco minas fugientem, domo recepit sua, & agri ei partem maritimam assignauit: Qua in parte & aliæ erant vrbes, & Pylos, in qua regiam suam constituit Neleus. Venit autem Arenen & Lycus Pandionis filius, quo tempore & ipse Aegei fratris sui metu Athenis profugit: Atque hic quidem Magnorum deorum Orgia Aphareo, & eius liberis & Arenæ vxori Adaniam deportata tradidit, id scilicet secutus, quod eodem in loco Messenen Caucon initiauerat. Aphareo filij duo fuere, Idas natu maior, & virtute præstantior, minor Lynceus: Is (si cui credi quæ possint Pindarus dixisse videatur) oculis fuit tam perspicacibus, vt in querceris per medios arborum truncos cerneret. Hic an liberos reliquerit compertum non habeo: Idas quidem filiam habuit Cleopatram ex Marpessa, quæ Meleagri vxor fuit, quanuis eam quam Meleager duxit, qui Cypria fecit carmina, Protesilai fuisse filiam dixerit: Eius nempe, qui appulsis ad Troiam Græcis, in terram primus descendit: Huius vxorem Polydoram fuisse: Ex ea filiam genitam, quæ Meleag

leagro Oenei nupserit: Quòd si ita est, tres à Marpessa, perpetua serie, amissis viris semetipsas iugularunt. Atenim posteaquã Apharei liberi cum gemellis patruelibus suis de pecore dimicarunt, & Lynceum Pollux occidit, Idas verò fulmine ictus fato suo perfunctus est, Apharei domus tota maribus omnibus consumptis deleta est: Tunc Messeniorum imperium ad Nestorem Nelei filium delatum, penes quem cum cætera omnia, tum verò quæ Idæ regno continebantur, fuerunt: Iis tamen populis exceptis, quibus Aesculapij liberi, imperarunt. Aesculapij enim filios è Messenia tradunt ad obsidendam Ilion venisse: Natum siquidem Aesculapium Arsinoë Leucippi filia, non Coronide. Ac Triccam sanè desertum, quendam in Messenia vicum appellant, versus Homeri in testimonium afferunt, quibus Machaonem Nestor sagitta percussum solatur: Neque enim inquiunt tantam omnino beneuolentiæ significationem illi dedisset, nisi & vicini, & gentilis casu regis commotus fuisset. Confirmantur hæc quæ de Aesculapij liberis dicuntur, quod & Machaonis monimentũ Gereniæ ostenditur, & Pheris fanũ Machaonis liberûm. Iam verò cõfecto bello Troiano, cum diem suum post reditum

Nestor

Nestor obisset, reduces postliminio Dorienses cum Herculis liberis duabus post ætatibus è Messenia Nelei posteros eiecerunt. Porro hæc quasi cumulus quidem eorum fuerint, quæ ad Tisameni res pertinuerunt: Verum & illud restat exponendum. Cum Temeno Dorienses Argos asignassent, ab illis Cresphontes terram sibi Messeniam depoposcit, quippe qui Aristodemo natu fuit maior: Aristodemus enim ipse è vita iam excesserat. Theras verò Autesionis filius maiorem in modum Cresphonti aduersabatur: Thebanus ille quidem, Polynicis Oedipi filij atnepos. Tutelam enim is tunc Aristodemi filiorum gerebat, quòd eorum erat auunculus: Vxorem siquidem duxerat Aristodemus Autesionis filiam nomine Argian: Cupiebat Cresphontes Messeniam sibi asignari: Quare Temenum rogat rem vt sorti committat: Ille in situlam, cum eam iam aqua compleßet, sortes mitrit, re ita constituta, vt sors vtra prior exisset, illi Messenia adiudicaretur: Ac sub dole quidem Aristodemi liberûm sortem è siccata sole argilla, Cresphontis è coctili laterculo fecit: Quo factum est, vt illa soluta, hæc constiterit, & per eam Cresphonti Messenia obtigerit. Neque verò prisci

Meſſ

Messenij à Doriensibus eiecti sunt. Nam facile illi & Cresphonti nouo regi paruerunt, & Dorienses in agri partem receperunt, atque eo libentius, quòd inuidiosa iam erat apud ipsos regum superiorum potentia, qui erant ab Iolco oriundi. Vxorem verò Crespontes Meropen duxit Cypseli filiam Arcadum regis, è qua cum alios suscepit filios, tum verò qui natu minimus fuit, Aepitum. Ac sibi quidem, & liberis regiam Stenycleri exædificauit, cum ante reges alij ab initio, & ipse etiam Perieres Andaniæ habitassent: Postea verò quam Arenen muniuit Aphareus, in ea cum liberis imperij domicilium habuit. At Nestori, eiúsque posteris Pylos regia fuit: Postremo Crespontes Stenycleri regem habitare voluit. Hunc potentiores, quod populariter nimis plebem esset amplexus, eiúsque liberos, præter Aepytum, occiderunt. solus enim Aepytus, quòd apud Cypselum maternum auum educabatur, parenti, & fratribus superstes fuit: Illum iam adolescentem Arcades in Messeniorum regnum, & vnà cum Arcadibus Doriensium reges, & Aristodemi filij, Scimus, & Temenus, restituerunt. Aepytus paterno regno recepto patris primum interfectores, quíque eius fuerant cædis authores

thores vltus est: Deinde conciliata sibi obsequiis nobilitate, plebe largitionibus delinita, eò peruenit honoris, vt Epitidæ posteri iam omnes appellati sint, cũ ante Heraclidæ dicerentur. Huius filius Glaucus à patre accepto imperio, par illi fuit in omnes ordines officio, & æquitate, eorum verò cultu multo superior: Etenim cum in Iouis fano, quod in Ithomes vertice fuit apud Dorienses Polycaoni, & Messene non colerentur, Glaucus illis vt sui liberentur honores instituit: Idémque Machaoni Aesculapij filio in Gerenia rem diuinam fecit, & Messene Triopæ filiæ solita heroibus decerni munera dedicauit. Cuius pietatem Isthmius eius filius imitatus Gorgaso: & Nicomacho Pheris templum erexit. Isthmio Dotadas genitus, qui ad cætera naualia quæ tunc in Messenia fuerunt, vnum Methonæ muniuit. Succedit Dotadę filius Sybotas: Is vt reges Pameso amni anniuersaria sacra facerent iussit, & vt ante Magnarum dearum, quæ ipso etiam regnante Andaniæ celebrabantur initia, Euryto parentarent. Iam verò Phinta regnante Sybotæ filio, Apollini primum Messenij sacrũ, & virorum chorum Delon miserũt: His canticum, quo Deum salutarent (Prosodiũ appellant) fecit Eumelus, & hæc certe carmina ea

na ea sunt quæ sola Eumelum fecisse pro competto habetur. Huius ipsius Phintę tẽporibus discordiarum semina (incertũ quanam ex causa) inter Messenios, & Lacedæmonios extitere. Causa tamen huiusmodi memoriæ prodita est. In Messeniorum finibus Dianæ Limnatidis cognomento templum fuit, commune Doriensibus, Messeniis, & Lacedæmoniis, nulli præterea ciuitati. Ad illud templum missas à se de more virgines violatas à Messeniis Lacedemonij commemotant, ac regem etiam suum Teleclum Archeladæ filium, Agesilai nepotem, Dorysso, Labota, Echestrato. Agide, proauis oriũdum, iniuriam propulsare conantem, interẽptum: Ipsas quidem virgines dedecus voluntaria morte redemisse. At Messenij longe diuersã fama vulgarũt: Ad templum venientibus primoribus à Teleclo insidias factas: Nam cũ Messeniã Lacedæmonij propter agri bonitatem in primis appeterent: disposuisse illum impuberes in morem virginum ornatos; cum pugionibus qui illos ex improuiso sedentes adorirentur: Ibi Messenios ad vim arcendam accurrisse, & cum Teleclum ipsum tũ verò impuberes omnes illos occidisse: Lacedæmonios quidem, quòd esset facinus publico consilio patratum conscios à se

iniur

iniuriam profectam, neque res vnquam repetisse, neque regis sui cædē vt vlciscerentur in animum induxisse. Hæc ab vtrisque prodita sunt: Credat verò quisque proinde ac in alterutram sit studiis ciuitatem propensior. Post hæc exacto fermè seculo vno Alcamene Telecli filio Spartæ imperante, ex altera verò regia familia Theopompo Nicandri filio, qui per posteritatis gradus VI. à Charillo, Polydecte, Ennomo, Prytanide, Euryponte descendit. In Messeniis verò Antiocho Androclis filio, Phintæ nepote, vtriusque populi simultas in apertum bellum erupit. Priores Lacedæmonij arma cepere: Causa fuit eiusmodi, vt, ad permouendos pacatos etiam, & integros animos nedum odio corruptos, & exulceratos, & qui in belli cupiditatem iam plus nimio incubuerant, grauis, & ipsa rei quasi figura æqua videri potuerit: Iure tamen & disceptatione controuersiam omnem dirimere non fuisset difficillimum futurum. Res ita propemodum gesta est. Polychares quidam Messenius fuit, cum cætera minimè obscurus, tum verò Olympica palma nobilitatus. Quarta enim Olympiade, cū apud Eleos vnicū esset de stadio certamen victor renūtiatus est. Is boues habuit multas, quibus
alend

alendis cum propria non suppeditarent pascua, locauit eas Spartano homini Euæphno in ipsius agro pascendas ea mercede, vt esset fœturæ particeps. Erat eiusmodi vir ille, vt perfacile quæstui fidem posthaberet. Is in Laconiam nauibus veniens, pecus mercatoribus venum dedit, atque inde quasi inopinatæ rei nuntius vltrò ad Polycharen venit prædones excursione in eum agrum compascuum facta, boues sibi illas per vim, & simul bubulcos abegisse: Quæ cum prope iam Polycharæ persuasisset, interuenit his sermonibus de bubulcis vnus, qui à mercatoribus aufugerat. Hic Polycharen apud dominum acerbè expostulans, redarguit: At ille cum pernegare non posset, ad preces confugit, supplexq; id sibi vt ignosceret cum Polycharen ipsum, tum eius filios rogabat: (magnam enim vim in hominum natura cum alia habent multa, tum nihil est lucri cupiditate ad animos cogendos valentius) Indicauit Euæphnus quanti boues venditæ essent, ac se precium repositurum, si Polycharis filius secum isset, repromisit. Cum eo itaque à patre iuuenis missus est. in Laconiam vbi ventum est, fœdius multo addidit ille sceleri scelus. Adolescentem enim interfecit. Eius rei immani-

tate grauiter (vti par fuit) commotus Polychares Lacedæmonem veniēs, ad reges, & Ephoros de filij cæde assidue, multisq; cum lachrymis querebatur: Exponebat insuper quas ab eo homine, quem sibi hospitem adsciuerat: cuiq; præ cunctis Lacedæmoniis fidem habuerat, iniurias accepisset. Verum cum eadem apud omnes magistratus iterando nihil omnino ad rei pœnam profecisset, iam mentis parū compos, furorique suo nimio plus indulgens, in quemcunque incidisset Lacedæmoniorum, eum tanquam hostem morte mulctabat. Eius belli itaque causas Lacedæmonij pre se ferunt, tum quòd Polychares sibi deditus non esset, tum quòd Teleclū oppressissent, postremo quòd simultates cū Messeniis haberent susceptas, ob commissam à Cresphonte in sortitione fraudem. Contra de Teleclo dicunt Messenij, quæ à me iam sunt exposita: Aepytum verò ostendunt Cresphontis filium ab Aristodemi filiis restitutum: Non fuisse id facturos si quid illis cum Cresphonte fuisset dissidij. Deditum à se non fuisse Polycharen, quòd neque ipsi dedidissent Euæphnum: Voluisse tamen se, vel apud Argiuos qui vtriusque ciuitatis essent consanguinei, vel in Amphictyonum consilio causam

coga

cognosci: Voluisse rem eandem Areopagitarum sententiis committere, quod iudicium illud de cæde apud Athenienses iampridem fuerat constitutum. Verum non eam bellandi causam Lacedæmoniis dicunt fuisse, sed cum alios Græciæ populos, tum se quoque illos immodica dominandi cupiditate inflammatos per calumnias opprimere voluisse: In exemplum Arcadas, & Argiuos adducunt, quorum fines carpendi, finem nullum Spartani fecerint: Commemorant præterea Crœsi donis delinitos, primos è Græcis cum Barbaris amicitiam iniisse: Quo sanè tempore Crœsus, & alios Asię populos, & Cariæ continentem terram, quam tunc Dorienses incolebant, imperio suo adiecerit: Addunt Delphici Apollinis templo à Phocensium ducibus direpto, eius sacrilegij non priuatim solum Spartæ reges, & optimates, verum & ipsum publice Ephororum magistratum, ac Senatum participem fuisse. Illud certe non prætermittunt, quo facile arguant, Lacedæmonios nihil lucri causa non semper ausos: quod societate se cum Apollodoro Cassandriæ tyranno cõiunxerint, sed cur postremum hoc factum tam acriter incessant Messenij, non est mihi propositum hoc loco

disquirere. In Apollodori quidem tyrannide tollenda, & si neque tam diu, neque tanto animi ardore bellatum est, Cassandrensium tamen calamitates, facile Messeniorum infortunia adæquarunt. Et ad huiusmodi sanè causas vterque populus belli initia refert. Cum vtrinque, vti superius à nobis est expositum, factæ essent iniuriæ, venere ad Messenios Lacedæmoniorum legati, qui dedi sibi Polycharen postularunt: At Messeniorum reges relaturos ea de re se ad populum responderunt, ac deinde per publicas literas quod populus iussisset Spartanos rescituros. Quare cum profecti iam essent legati, concione vocata, sententiæ dictæ sunt valde diuersæ. Androcles enim Polycharen authorem impij & nefarij facinoris dedendum omnino censebat: Antiochus verò cum alia contra dixit, tum illud in primis miserrimum fore Polycharen ante oculos Euæphni pœnas pendere: Enumerabat quàm grauia essent futura, quæ perpeti illum necesse foret. Postremo eò contentio euasit, vt à sua alterutrius factione arma caperentur. Verum facile, ac breui finem habuit ea dimicatio: Nam qui cum Antiocho erant, multo superiores numero cum essent, & Androclen ipsum, & earum partium

tium optimum quenque interemerunt. Antiochus cum solus regnum occupasset, per literas Spartanis denuntiat se iis iudicum consiliis, quæ ante nominauimus, totam controuersiam commissurum. At illi nihil omnino tabellariis respondisse dicuntur. Paucis post mensibus cum in demortui Antiochi locum regnare cœpisset eius filius Euphaës, Lacedæmonij neque per fecialem bellum Messeniis indixerunt, neque omnino aperte eorum amicitiæ renuntiarunt: Verum quàm maximè potuerunt, clandestinis consiliis bello apparato, iusiurandum conceperunt, non esse arma se posituros, neque bellādi diuturnitate (si bellum in longinquum tempus duceretur) neque vllius cladis magnitudine, priusquam agros, & vrbes Messeniorum vi captas imperio adiecissent suo. Hæc ante iurati noctu copias Amphean duxerunt, prouincia decreta est Alcameni Telecli filio. Fuit Amphia in Messenia Laconiæ finitimū oppidum, non magnum illud quidem, sed in præcelso colle situm, circunfluens aquarum perennium copia: Opportunus maximè visus est locus, vnde omnis se belli apparatus effunderet: Irruptio itaque facta est apertis, cum abessent custodiæ portis: Messenij qui sunt intus

deprehensi omnes ad vnum interfecti, in ipsis cubilibus alij: alij verò cum ad aras deorum supplices confugissent, pauci omnino periculum effugerunt. Hæc prima fuerunt in eo bello suscipiendo Lacedæmoniorum exordia. Altero verò nonæ Olympiadis anno, quo Messenius Xenodochus de stadio victor renuntiatus est, cum Athenis nondum sorte annui magistratus ducerentur, quòd scilicet ciuitas ea Melanthi posteros, qui sunt Medontidæ appellati, primum quidem in ordinem redactos, æquo iure & legibus magistratum gerere iussit: Deinde cauit ne vltra annos x. imperium continuarent. Quo itaque tẽpore Amphea capta est, Aesimides Atheniensis Aeschyli filius quintũ iam annum summæ reipu. præerat. Censui verò antequam bellum perscriberem, de Messenio homine res gestas, temporum ordinem, & fatalem casuum varietatem exquirere. Hoc certe bellum, quod à Lacedæmoniis, eorúmque sociis cum Messeniis, & iis populis, qui auxilia Messeniis miserunt gestum est, non ab iis, qui priores arma ceperunt, nomen duxit, vti Persicum, & Peloponnesiacum, sed à Messeniorum clade Messenicum est appellatum, sicuti & illud quòd ad Ilium Græci gesse-

runt,

runt,peruicit vsus vt Troianum,non Græcum appellaretur. Hoc ipsum Messenicũ bellum perscripsere Rhianus Benœus versibus,soluta oratione Prienensis Myron. Sed eorum neuter à belli initio ad finem perpetua serie est omnia persecutus. Nam arbitratu vterque suo partem eius belli sibi quam voluit assumpsit. Myron ab Amphex euersione exorsus omnia deinceps conscripsit quæ vsque ad Aristodemi mortem consecuta sunt, atque cum historiæ suæ finem præscripsit. At Rhianus belli primordia ne attigit quidem, verum ea duntaxat, quæ post Lacedæmoniorum à Messeniis defectionem euenerunt,neque sigillatim omnia literis mandauit. De postrema verò pugna, quæ ad fossam,cui Magnæ nomen,commissa est,déque Messenio Aristomene, cuius maximè causa hanc feci de Rhiano, & Myrone mentionem; quòd is scilicet omnium maximè Messeniorum nomen virtute sua illustrarit: De eo inquam non satis accuratè egit in commentariis suis Prienensis Myron, cum Rhianus nihilo minus Aristomenem suis versibus, quàm Achillem in Iliade Homerus exornauerit. Cum itaque inter illos non satis conueniat, reliquum mihi illud est, vt eorum alterius non vtriusque,

authoritatem sequar. Rhianus quidem maximam veritatis de Aristomenis præsertim ætate rationem habuisse videtur. Myron verò, quòd facile ex aliis eius scriptis cognoscas, atque ex hoc in primis Messenico eius opere, parum omnino quàm probabilia diceret attendit. Scriptum enim reliquit Lacedæmoniorum regem Theopompum ab Aristomene interfectum, paulo ante quàm è vita decederet Aristodemus: Cum Theopompum neque in prælio, neque alio quouis mortis genere occidisse compertum habeamus, nisi confecto demum bello, quando hic ille Theopompus fuit qui bello finem imposuit. Eius rei testimonio sunt Tyrtæi elegi.

Regi olim nostro diuum cura Theopompo,
Per quem Messene den'a choris capitur.

Viguit itaque, mea quidem opinione, Aristomenes posteriore bello. Cuius res gestas, cum ad eam belli partẽ nostra oratio peruenerit, accuratius persequar. Messenij vbi primum captam Ampheam cognouerunt ex eorum sermone qui illius noctis cladem effugerant, ex omnibus ciuitatibus in vnum ad Stenyclerum conuenerũt. Vbi vocato ad concionem populo, optimi quique priore loco, ac postremo rex ipse exterritos hominum animos ob Amphεæ

oppre

opprefsionem confirmarunt, cum dicerēt, nō esse protinus de vniuersi belli exitu ex vnico aduerso casu iudiciū faciendum, neque omnino esse ad id bellum gerendum quā se apparatiores Lacedæmonios: Illos quidē ad res bellicas longioris tēporis afferre exercitationem: sibi verò necessitatem impositam ad excitandos ad virtutē animos acriorē. Causam præterea suam fore dis ipsis fauorabiliorē, cum & fines suos defenderent, & hostes ipsi nulla iniuria lacessissent. Hæc & alia huiusmodi cum dixisset Euphaës, concionē dimisit, & exinde Messenios omnes in armis habuit. Nam & tyrones ad belli munia erudiendos curabat, & veteranum militē assidua exercitatione confirmabat. Interea Lacedæmonij in hostilem quidē agrum incursiones faciebant: Verum, quippe qui suum illum iam esse interpretarentur, neque arbores succidere, neque villas demoliri, prædam tantum, si quā nacti essent, agere, frumenta, fructúsque alios asportare, vrbes præterea aliquot oppugnare aggressi, nullam omnino expugnarunt, cum & propugnaculis, & firmioribus præsidiis munitæ essent, quin per irritos conatus multis acceptis vulneribus retrocedere coacti, postremo oppidorum oppugnationibus prorsus

abstinuerunt. Populabantur rursus Messenij maritimos Laconiæ fines,& quæ circa Taygetũ erant arua omnia. Quartus iam mẽsis exierat post captã Amphean,cũ Euphaës Messeniorũ alacritate cõfisus, quorũ animos ira in Lacedæmonios ardere videbat,ac simul satis iam ratus per assiduas exercitationes ad rei militaris scientiam profectũ,eductũrum se exercitũ edixit: seruisq; vt se sequerentur imperauit cũ materia,& omni iaciendi valli instrumento. Id cum Lacedæmonij rescissent ex iis,qui ad Amphean in præsidio erant,& ipsi copias eduxerũt suas. Erat in Messeniorũ finibus campus ad signa cõferẽda alioqui idoneus, nisi quod profundior eum alueus diuidebat. Ad eum alueum suam instruxit aciem Euphaës. Imperatorẽ Cleonnin declararunt. Equites,& leuẽ armaturã pauciores vtrinq; quingenis Pytharatus,& Antáder ducebãt. Vbi in vnũ acies cõcurrere, grauem armaturam, vtrinque magno animi ardore pro inueterato odio impressionem faciẽtẽ, medius alueus cohibuit. Equites verò,& leuis armatura,quę numero,& virtute prope par fuit, supra aluei interuallum præliũ inierunt. Anceps diu certamẽ. Interea dum acriter dimicatur, iubet Euphaës seruos ia~ctovallo tergũ,& latera sui

agm

agminis aggere munire. Pugnantes itaque nox oppressit, cum iam ipsa etiã frõs circa alueum munita esset. Quare cum pri ma luce consilio Euphais animaduerso facile intellexerunt Lacedæmonij, neque sibi pugnandi potestatem fore cum Messeniis, qui iam è castris non prodirent, & ad ea obsidenda, cum imparati ad id venissent, nullam in promptu esse facultatem. Domum itaque reuerterunt. Deinde qui consecutus est anno, cum iuuentuti seniores ignauiam, & iurisiurandi contemptum exprobrantes, graue conuitium facerent, aperte altera in Messenios expeditio suscepta est. Rex vterque Theopompus Nicandri filius, & Alcamenis Polydorus (decesserat enim Alcamenes ipse) exercitũ eduxerunt. His cum agmine suo occurrerunt Messenij: ad pugnámque lacessiti. aduersa acie in hostem contenderunt. Læuo Lacedæmoniorũ cornu Polydorus, Theopompus dextero præfuit: Mediam aciem ducebat Euryleon, ortus Lacedæmone, Thebis à Cadmo oriundus. Aegei enim filius cum esset, ad Oeolycum, Theran, & Autesionem quinto posteritatis gradu origines suas referebat. Iam verò contra dextrum Lacedæmoniorum cornu Antáder, & Euphaës: aduersum sinistrũ, quod Polydorus

regeb

regebat, stetit Pytharatus. In medio acie Cleonnis. Cum prope iã esset vt signa conferrent, progressi in medium duces suos vtrinq; ad rem strenue gerendã cohortati sunt. Ac Theopõpus quidẽ suos perbreui, Lacedæmoniorũ more, oratione adhortatus, memores esse iubere, concepti contra Messenios iurisiurandi, venisse tẽpus monere, quo maiorum suorum, qui finitimos armis subegerãt, facile gloriã adæquarẽt: Materiã habere ipsos iam, & maiores rem gerendi, & imperio suo vberiorem multo agrum adiiciendi. At Euphaës longiore quàm Spartanus vsus est oratione. Nihilo plura tamen & hic dixit quàm tẽpus pati posse videretur. Non esse de agro tantũ, & fortunis propositũ certamẽ: habere se præ oculis quæ victos maneret sors: Coniuges, & paruulos liberos in seruitutem abductum iri: Iis verò, qui iam adoleuissent, leuissimam pœnam mortẽ fore: Ea modo si absque contumelia, & cruciatu cõtigisset: Futurum vt deorum templa diriperentur, sua cuiúsque patria incendio deleretur: Neque verò se inanes rumores iacere: Minime obscura vnicuique documenta esse posse calamitates eas, quas belli initio, qui ad Amphean oppressi sunt, passi fuerant: redimi hanc euẽtorum atrocitatem

hon

honesta morte posse. Facilius esse multo priusquam vincerentur, cum adhuc æquo marte pugnarent, alacritate hostes superare, quàm fracta iam virtute inclinantem fortunam restituere. Hæc Euphaës. Vbi verò ducum iussu classica cecinerunt, cursu Messenij in hostem effusi, impressionẽ fecerunt: Quippe qui ira concitati, mortem cupidius oppeterẽt: & pro se quisque prior pugnæ aleam experiri festinaret. Lacedæmonij & ipsi gressum contra alacriter tulerunt. Cauerunt tamen quàm maximè ne turbatis ordinibus acies solueretur. Cum iam propè esset vt congrederentur, primum minis, armorum motu, ac trucibus se inuicem oculis lacessebant. Contumeliæ etiam vtrinque iactatæ, Lacedæmonij seruos esse suos Messenios dicere, Nihilo illos quidem Ilotis liberiores. At contra Messenij ad impium illos facinus aggressos, qui incensi dominandi cupiditate, cognatis suis negotium facesserent: Et cum aliorum qui Dorico nomini patrij essent di, tum verò Herculis ipsius numina læderent. Iam verò cum à probris ad manus ventum esset, acriter se vicissim impellere. Maiore verò impetu hostem Lacedæmonij trudebant. Vrgebat iam vir virum comminus: & bellandi quidem ar-

te,

te, atque exercitatione superiores erât Lacedæmonij, quinetiã numero: Erant enim in eorum potestate finitimi iam prope omnes: Iidémque eius belli socij, & Asinæi, ac Dryopes ab Argiuis ætate vna ante, sedibus suis pulsi, cum Lacedæmonem supplices venissent, iam necessitate adducti arma coniunxerant. Contra leuem verò Messeniorum armaturam Cretenses venerant sagittarij, mercede conducti. Messenios quidem cum futura, si victi essent, desperatio, tum pariter mortis contemptus incitabat: Cum & quæ paterẽtur omnia, iis, qui patriam suam maximè illustrem esse vellent, necessaria potius, quàm grauia ducerent: Quæ verò facerent, quo alacritatis essent pleniora, eo magis ad hostis conatus debilitandos apposita. Et eorum sanè multi extra præsidia sua exilientes, præclara edebãt summæ virtutis facinora: Quin & in iis, qui lethalibus acceptis vulneribus iam propè animam agerent, vigor ille apparebat, qui solet à desperatione profici sci. Audiebantur mutuæ cohortationes. Viuentes namque, & integri, saucios hortabantur, vt priusquam fato suo defungerentur, se dignum aliquid gererent, quo possent mortem cum voluptate oppetere. Saucij rursus, cum dilabi iam vires sentirent,

rent. neque possent amplius spiritum retinere, superstites monebant, ne se deteriores essent, ne ve cōmitterent. sua vt mors, nihil omnino patriam iuuisse videretur. At Lacedæmonij pugnæ initio, neque se vicissim adhortabantur, neque ad rem præclare gerendam, eandem quam Messenij alacritatem afferre videbantur. Verum, qui à pueris bellicas artes essent edocti, se intra densiorem phalangem continebant, quod hostem sperabant, neque tamdiu in acie persistere, neque in armis laborē, nec vulnera perpeti posse. Sua in vtraque acie declarandæ virtutis propria studia fuere, ac certum se & proprium mentis propositum ostendebat. Commune illud fuit vtrisque: quod nemo cædem vel deprecabatur, vel in pecunia salutis spem repositam habuit. Diffidebant enim fortasse propter odij magnitudinē, se quicquam profecturos. Et, quod caput fuit, indignabantur se non priores mortem aduersario obtulisse. Iam qui hostem interficiebant, neque se gloriose iactabant, neque probra omnino vlla iaciebant: In neutram enim erat partem spes propensior, vtri essent vtris è certamine superiores discessuri. Accidebat in primis insignis illis mors, qui iacentem spoliare aggresi, vel eminus, nudata aliqua

qua parte corporis, missilibus figebãtur, vel cõminus de improuiso, cum aliud agerent cædebãtur, vel ab iis ipsis etiã, quibus spolia detrahebant, adhuc spirantibus con fodiebantur. Fuit & regum ipsorum illustris dimicatio. Theopompus intemperantius se in Euphaën infesto telo intulit. Euphaës in se vadentem conspicatus, Antandrum appellãs: Nõ sunt, inquit, quę Theopõpus molitur diuersa à Polynicis, à quo oriundus est, casu. Ille enim, cum aduersus patriam ab Argis exercitum duxisset, sua manu fratrem occidit, & ab eo vicissim est interemptus. Iste etiam quærit Herculis posteritatem eodem parricidij scelere contaminare, quo Lai, & Oedipodis familia se polluit. At enim non discedet ille satis lætus à prælio. Hæc dicens, & ipse in hostem inuasit. Ibi prælium, quòd fatigatis in vtraque acie militibus iam prope elanguescebat, confirmatis corporibus, & aucto mortis contemptu acrius exarsit: quare primis congressibus, primæque signorum collationi, instaurata pugna, prope similis, si quibus forte spectare licitum fuisset, videri potuit. Postremo Euphais globus, qui è lectissimis viris constabat, versa iam prope immodica illa audacia in furorẽ, virtute etiam sua vsus, in aduersum hostẽ impetu facto,

facto, Theopompum ipsum loco deturbãt, & qui circa eum erant in fugã vertũt. Ibi alterum cœpit Messeniorum cornu grauiter laborare: Cum enim Pytharatus cecidisset, qui in ea agminis parte steterant, du ce iam amisso, & ordines deseruerunt, & animum non parum despondeurunt: Non tamen aut fugientes Messenios Polydorus, aut Lacedæmonios est Euphaës insecu tus. Satius enim Euphaës, & Messeniorum principes esse putarunt laborantibus suis opem ferre: Non tamen cum Polydoro, eiúsue cohorte manum cõseruerunt. Nox enim iam omnia tenebris obduxerat. Ipsos etiam Lacedæmonios, quo minus fu gientem hostem insequerẽtur, plurimum quidem locorum ignoratio deterruit: Retardauit eos etiam patria disciplina: Tradi tum enim à maioribus morem religiose tuentes, in fugam versos hostes non vrgebant cupidius, quòd proui dẽtius curandũ putabant, ne turbarẽtur ordines, quàm vt fugientes cæderent. Media vtrinque acies, hinc Euryleõte, illinc Cleonni duce, æquo marte pugnauit. Nox superueniens certamen diremit. Cõmissum est hoc prælių ex vtraq; parte graui maximè peditum armatura. Equestres enim copię, & paruæ fuere, & nihil omnino memoria dignum gessę-

runt. Nondũ enim Peloponnesij equitãdi peritiam fuerãt adepti. Expediti verò Messeniorum, & Lacedæmoniorũ Cretẽses sagittarij, ne congressi quidẽ sunt, quòd more maiorum vtrique in pedestris acie subsidiis steterant. Postero die sub primã lucẽ neutri pugnam aggredi, aut erigere trophæum occuparũt. Vbi iam processit dies de cadaueribus tollendis per caduceatores pactis induciis, ad suos se vterq; exercitus humãdos cõuertit. Post eam pugnã, Messeniorum res multis cœptæ calamitatibus affligi: Primum quidẽ quòd immodica fuerat in vrbiũ præsidia erogata pecunia: iam vnde exercitũ alerẽt non habebãt: Deinde & seruitia ad Lacedæmonios perfugere:. Postremo pestilens morborum vis, & si in vniuerso omnino non est grassata, magnã tamẽ rebus cunctis perturbationẽ attulit. De summa rerum cõsulentibus, placuit oppida omnia, quæ longius à mari abessent deserere, In Ithomẽ verò montẽ secedere. Erat in eo, oppidum non ita magnũ, cuius factam esse ab Homero in Græcorum copiis recẽsendis mentionẽ credunt; cũ Ithomen salebrosam dicit. Facta huc secessione, vetus pomœriũ, quatenus satesset tot, qu e illuc conuenerat, multitudini, amplia runt: Erat loci natura castellũ egregie mu-
nitum:

nitum: Nam & mõs ipse nulli est, eorum, qui intra Isthmum sunt, magnitudine inferior: Et tũc quidẽ omni ex parte aditu erat difficillimus. Ibi cum cõsedissent, Delphos mittere statuerunt, qui de belli exitu oraculum consuleret. Missus itaque est Tisis Alcidis filius, vir cum ceteris laudibus præstans, tum verò diuinandi peritia solers: Hunc Delphis redeuntẽ, ex insidiis Lacedæmoniorum aliquot, de præsidio ab Amphea adoriũtur: Sed enim acriter se defendentẽ, & repugnantẽ capere non potuerũt: Hominem certe sauciandi finem nõ prius fecerunt, quàm vox audita, à quo missa incertum, Oraculi nunciũ dimitte. Ac Tisis quidem ad suos reuersus, regi responsum exponit, neq; ita multo post ex illis vulneribus diem obiit suum. Conuocatis in concionem Messeniis oraculum Euphaës recitat, quod fuit huiusmodi.

Nescia viri puella genitis inferis
Aepytidum ab alto sorte ducta sanguine.
Det colla nocturnis secanda cædibus.
Vos hæc ad vndas Nallyj facite sacra
Libenter ipsam virginem dantes neci.

Oraculi voce audita, virgines omnes ex Aepytidarũ familia sorti cõmissæ: Cúmq; Lycisci filia ducta fuisset, eã Epebolus vates sacrari vetuit, quòd diceret, non esse è

Lycisco genitam: Verũ vxorẽ Lycisci eam sibi cum sterilis esset suppposuisse: Interea dum vates hæc ad populum agit, Lyciscus clam abducta puella Spartã profugit: Quę res vbi vulgata est, cum hominũ mẽtes vehementer cõmouisset. Aristodemus, & ipse ex eadem Aepytidarum gente, vir & cæteris vitæ ornamẽtis, & bellica virtute Lycisco clarior, vltro filiã immolandã obtulit. Verum hominũ plerũque in rebus præclare gerendis alacritatẽ, nihil ferè minus quàm calculos fluuiorũ limus obruit: Nã patriã per filiæ deuotionẽ seruare cupiẽti Aristodemo, obiecit se huiusmodi offensio. Messenius ciuis, cuius nomen nõ proditur, fortè Aristodemi filiã amabat, ac propediem erat vxorem ducturus: Is itaq; ex sponsu agere puellã vindicans, acriter negare, quæ sibi desponsa esset, in patris eam amplius esse potestate, suum esse, qui sponsus sit, in illã ius omne: Qua ratione cum parum proficeret, impudenti mendacio vitiatam à se puellã, & grauidã iam esse affirmat. Qua pertinacia eò furoris Aristodemum impulit, vt filiam statim occiderit, & eius vtero exciso planè omnibus ostẽderit non fuisse prægnantẽ. Ibi alium iussit Epebolus vates filiã deuouere, quòd interpretaretur virginis cæde, quam iratus pater com

commisisset, litatum ex oraculo non esse. Hæc populum docente vate, nihil propius fuit, quàm vt impetu facto, ab vniuersa cõcione puellæ procus ille interficeretur, quippe qui & Aristodemũ parricidij obligasset, & salutis suæ spem in dubiũ reuocasset. Erat ille Euphai vt qui maximè ami cus. Persuadet itaque Euphaës religione populũ nulla amplius teneri, neque interesse à quo sit virgo cæsa: Ei vehementer Aepytidæ omnes assensi sunt, quòd nihil malebant eorum vnusquisque quàm liberari se deuouendæ filiæ metu. Quare facile tumultũ omnẽ regis oratio sedauit. Ad sacra deinde & ludos omnes conuersi. Lacedæmonij de oraculo certiores facti, rebus suis magnopere diffidere. Ac reges ipsi in primis ad bellum moliendũ multo segniores facti. Anno demũ post Lycisci fugam octauo Lacedæmonij cũ perlitassent Ithomen duxerũt: Iam Cretenses aberãt, & Messeniis etiã socij minus præsto fuerunt. Suspecti enim erant Spartanis cũ alij Peloponnesij, tum verò Arcades, & Argiui maximè. Ac Argiui quidem ipsi clam auxilia ad id bellum cõmuni consilio decreuerũt: Priuatæ militiæ nomine Arcades aperte delectum habuerunt: Sed neque hi satis maturè venerunt. Nam oraculi fiducia fa-

cile Messenios adduxit, vt belli aleam experirētur sociorum copiis nō expectatis. Fuit hoc secundū prælium euētu ipso non aliud valde à superiore: Pugnātes quidem lux defecit: Nihil verò est in vtroque cornu vel ab his, vel ab illis insigne ad memoriam gestum. Neutra enim acies quem ab initio instituerat, ordinem seruauit. Verū fortissimi quique in mediū se agmē receperunt, ibi multo acerrimum extitit certamē. Ipse enim Emphaës audacius quàm regem decebat, & intēperātius in Theopompi cohortem inuectus, vulnera multa, & ea lethalia accepit: Humi stratum, & animam prope agentem, paululū tamen etiamnum spirantem, ad se rapere Lacedæmonij conati sunt: Ibi exarsere in pugnam Messeniorum animi: Incitabat eos in regem suum pristina beneuolentia, neque minus retinendi decoris studium. Atque animas quidem suas manifesto periculo obiicere, & ad vnū omnes cædi satius ducebāt, quàm per summā ignominiā regi quēquam superstitē esse. Euphais casus, & pugnæ tempus produxit, & vtriusq; exercitus virtutē incendit. Relatus in castra Euphaës, ac paululum recreatus, suos ex eo certamine sensit non inferiores discessisse. Paucis verò post diebus è vita excessit, cum annos

regnasset XIII. ac totum regni tempus cum Lacedæmoniis bellando consumpsisset. Is cum sine liberis moreretur, regnum populi arbitrio permisit. Cleonnis, & Damis cum Aristodemo contendere, quod se cum cætera vitæ dignitate, tum rebus bellii gestis longè præstantiores putarent. Antander enim in pugna ceciderat, morte pro Auphaë oppetita: Aduersabantur præterea vatum duorum Epeboli, & Ophionei sententiæ: Non esse dicentium Aepyti, & eius posterûm imperium homini filiæ cæde polluto decernendum. Obtinuit tamen populi suffragio regnum Aristodemus. Ophioneus ipse Messeniorum vates, cuius modo mentionem feci, cum ortu cæcus esset, huiusmodi diuinationis genere vtebatur. Quærebat de consultoribus suis quid quisque vel priuatim, vel publicè egisset; exinde futura coniiciebat Aristodemus, vt ad eum redeam, regnum adeptus, suis in omnes ordines meritis, tam plebi, quàm optimatibus carissimus fuit. In primis verò Cleonnin, & Damin quouis est honore dignatus. Idem etiam studiose socios colens, per legatos Arcadum, Argiuorum, & Sicyoniorum primoribus munera misit. Enimuero bellum Aristodemo imperante vtrinque paucis in hostilem,

agrum populatoribus immittendis,& incursionibus sub ipsa messis tempora faciendis gestum. Et cum Messeniis quidem missi ab Arcadibus milites in Laconicum agrum excurrêre. Cum interea Argiui neutiquam ex professo Lacedæmonios lacessere ausi sint, ita tamẽ omnia compararunt, vt contra eos, si pugna commissa esset, omnino prælium cum Messeniis inituros appareret. Quintum iam annum regnabat Aristodemus, cum ad statum condictum prælij diem (belli enim diuturnitate, & impensæ magnitudine fracti admodum erãt, ac debilitati) sui vtrisque socij præsto fuere: Lacedæmonios ex omnibus Peloponnesiis Corinthij soli iuuere. At Messenius in auxilium venere cum vniuerso exercitu Arcades: & Argiuorum, ac Sicyoniorum lectissimi quique. Steterunt in Spartanorum acie media Ilotæ, & finitimi. Cornibus reges imperarunt: Phalange vsi sunt tam densa, & cõferta, quàm antea nunquã. Aristodemus copias suas in hunc modum instruxit. Messeniis, & Arcadibus, qui corporibus essent valentissimi, quorúmque virtus maximè eniteret, arma diuisit optima & lectissima. Iis imperat vt Argiuis, & Sicyoniis permisti comminus cum hoste congrediantur: Phalangem suam laxatis ordin

ordinibus quàm poteſt longiſsimè, ne poſ ſet ab hoſte circundari, explicat: Prouidit verò, vt, collatis iam ſignis, à tergo ſui Ithomen montem haberent. Ac graui quidem armaturæ Cleonnin præfecit: Subſtitit ipſe cũ Dami qua in parte leuis fuit armatura, in qua funditores, & ſagittarij pauci fuere: Reliqua turba ad excurſus faciendos propter corporum agilitatem, & armorum leuitatem, maximè idonei fuere thorace, & parmula duntaxat armati: Quòd ſi quibus ea defuit armatura, ij caprarum, & ouium, ferarum etiam, vti luporum, & vrſorum pellibus tegebantur. Maximéque Arcades montium incolæ, iacula ſinguli plura, Lanceas etiam nonnulli pręferebant. Subſederunt ea Ithomes parte, qua minime poſſent ab hoſtibus conſpici. Et grauis quidem Meſſeniorum, ac ſociorum armatura, cum primam Lacedæmoniorum impreſsionem ſuſtinuit, tum verò in omni præliandi munere virtute pręſtiterunt. Erant hi numero hoſtibus mul to inferiores: Verum lectiſsimi quique cum multitudine, & minimè paribus virtute dimicabant. Quare tam alacritate, quàm pugnandi vſu facile reſtiterunt. Expeditæ etiam cohortes ſigno dato in ho ſtem curſim impreſsionem fecerunt, iacu-

lis eminus latera petentes: Nec defuerunt qui audacia incitati maiore, longius progressi, cum hoste comminus manum conseruere. Ad Lacedæmonij ancipiti periculo circumuenti, cum in quandam veluti desperationem rem deduci viderent, non tamen aciē turbarunt, quin contra leuem armaturam conuersi, magno conatu, eam vt funderent, conabantur: Sed cum velites facile, nempe quos nulla armorum impedimenta retardabant, subterfugerent, trepidatio primum, tum ira vehemens Lacedæmoniis incessit. Est verò ita natura comparatum, vt homines moleste supraquam dicitur possint, ferant, si videant rerum euenta virtuti non respondere. Quare & qui ex Lacedæmoniis vulnera iam acceperant, & quicunque cæteris locum suum retinentibus, primi expeditos adorti fuerāt, in eam partem incumbebant, quo se velites illi intulissent: Ac retrocedentes, longiore persequebantur excursu. At Messenij, quo ante cœperant modo eos ipsos qui locum obtinerent suum, & cædebant, & missilibus figebant: Iam verò si insequerentur illi, auersi elabebātur ac rursus ad suos se recipientes à tergo vrgebant. Hæc passim fuit pugnæ in diuersa agminis parte forma. Eodē tempore statarius vtrinque miles, ordines

con

conseruans, acrius aduersis frontibus dimicauit. Postremo Lacedæmonij prçliãdi mora, & vulneribus fatigati, & à velitibus nouo quodam more disturbati, soluerunt ordines. Terga iam vertentes iidem velites vel grauioribus affecerunt incommodis. Certum cęsorum numerum in ea fuga prodere difficile fuerit, magnum omnino fuisse crediderim. Iam verò aliis domos cuique suas reditus periculo caruit. Per pacatum enim agrum transiere. At Corinthiis res fuit discriminis plenissima, siue per Argiuorum, siue per Sicyoniorum fines reuerterentur. Lacedæmonios accepta quidem clades vehementer perculit, cum tam multos, & eos quidem minimè obscuros amisissent viros. Sed erat illud ferè indignius, quod spes reliqua omnis belli eius ex animi sententia conficiendi erepta videbatur. Miserũt tamen Delphos, qui Deum de tota belli ratione consulerent: iis responsum huiusmodi datum est.

Non martis tantùm suadet tibi munera Phœbus.
Astu capta fuit quondam Messenia tellus:
Prisca fraude nouo rursus capietur ab hoste.

Quare ad astum regibus, & Ephoris cõuersis, cũ aliud nihil in mentem venisset, quod Vlysses ad Iliũ fecit, placuit imitari.

Homin

Homines enim c. qui se perfugas esse simularēt ad Ithomen speculatum hostium consilia, misere, atque vt planè perfugisse viderentur publico decreto damnati sunt: Eos ad se venientes Aristodemus his verbis dimisit. Nouas esse Lacedæmoniorum iniurias, vetera eorundem commenta. Id cum minus vti volebant, cecidisset, conati deinde sunt à Messeniis socios abducere. Verum ab Arcadibus reiecti (ad eos enim primum legati venere) quominus ad Argiuos proficiscerentur deterriti sunt. Aristodemus cognitis Lacedæmoniorum conatibus, & ipse ad oraculum misit: Responsum qui missi fuerant retulerunt huiusmodi.

Ecce manet fato longi te gloria belli,
At Spartana phalanx te vincat fraude cauete:
Nam bene compacta illorum si vasa habeat
Mars,
Sanum habitatorem feret alta corona chororũ:
Tunc gemini è latebris erumpēt forte sub auras,
Nec prius euentum rerum lux alma videbit,
Iidem quàm fato gemini fungantur eodem.

Aristodemus quidem, & oraculorum interpretes, quid sibi vellet responsum hoc, cõiiciendo assequi nequiuerunt: Non multis verò post annis vocem suam exposuit, & ipso euentu ratam fecit deus. Eo tempore

fortè

forte accidit, vt Lycisci, eius qui Spartam perfugerat, filia, quam secum abduxerat, moreretur: Ad puellæ tumulum cum desyderio ventitantem patrem, Arcadum equites ex insidiis eruptione facta capiunt: Ithomen pertractus, & in concionē productus, causam perduellionis dixit: Non esse patriam à se proditam, verum secedēdum sibi putasse vatis oratione commotum, qui puellam negasset legitimam esse: Hæc cum dissereret, non ante est ei habita fides quàm fœmina quædam, quæ Iunonis sacerdotio fungebatur, in theatrum veniens, sponte puellam se illam peperisse confessa est, & à se datam vxori Lycisci supponendam. Nunc itaque venio, inquit, rem occultam indicatura, ac simul me vt sacerdotio abdicem: Erat enim prisca regione apud Messenios sancitum, siue vir, siue fœmina, quæ sacerdotium gereret, si quem liberûm amisisset, in eius locum sacerdos vt sufficeretur. Quare vera esse quæ mulier dixisset arbitrati, & aliam Iunoni sacerdotem legerunt, & Lyciscum capitis periculo liberarunt. Aderat iam vicesimus eius belli annus, cum ad oraculum de belli euentu mitti placuit: Consultoribus ad hunc modum respondit Pythia.

Primus Ithomæi tripodas circum Iouis aram
Qui statuet decies denos, hic sorte secunda
Messenen capiet, mens hæc Iouis instruit primus
Ipse dolos, queis sacra simul prædicta refelles:
Vtere sorte tua fatum his nunc, nunc fauet illis.

Hoc oraculo promittit sibi victoriam, Messenij interpretabantur, eo maximè, quòd cum ipsi intra muros Ithomatæ Iouis ædem haberent, nullo pacto viderentur posse Lacedæmonij priores tripodas dedicare. Ligneos certe tripodas faciendos curarunt, quod ad æneos pecunia non suppeditabat. Exceptam hanc oraculi vocem, è Delphorum numero nescio quis Lacedæmonem pertulit. Ibi cum nihil omnino publico consilio excogitari posset ad eam dedicationem occupandam, Spartanus quidam Oebalus nomine, homo genere haud quaquam claro, sed, vti res indicauit, planè callidus, & solers: Is tripodas c. è luto fixit, & in peram abditos, assumptis retibus cum venatoris ornatu vrbem agresti turbæ permistus introiit, & ignotus quidem, quippe qui neque in patria sua vulgo esset omnibus notus, quàm primum nox superuenit, tripodas illos fictiles dicauit, atque inde ad suos reuersus, quod actum fuerat exposuit. Re comperta Messenij vehementer commoti sunt, & facile

cile quidem Lacedæmoniorum se astu delusos coniecerunt: Multitudinis tamen sollicitudinem Aristodemus cum ea, quam res, tempúsque ferebat oratione, tum verò statuendis ad Iouis aram ligneis tripodibus (fabricati enim iam fuerant) leniuit. Accidit eo tempore vt Ophioneus vates, qui à primo statim ortu cæcus fuerat, oculis vti cœperit, mirabili admodum casu: Nam cum ingenti capitis dolore laborasset ab ea valetudine luminis compos fuit. Aliis præterea prodigiis, cum Messeniorũ iam res inclinarent, ac prope in perniciem laberentur, suæ di mentis haud dubias dedere significationes. Dianæ erat Messeniis ex ære signum: cum æneis armis. Huic scutum sponte excidit. Cum Aristodemus Ioui Ithomatæ immolaturus hostias adduxisset, arietes sponte incussis ad aram cornibus moribundi cecidere. Ad hæc nocturni canes globo facto vlulatum dedere: Mox iidem ad Lacedæmoniorum castra concurrerunt. Non hæc solùm prodigia, sed visum etiam per quietem Aristodemum exterruit. Visus est in somnis videre eum esse, armis iam sumptis, ad pugnã exiturus, victimarum extis in mensa appositis, filiã in puella veste assistẽtem, & nudato pectore vulnera ostentãtem: deinde disturbatis

è men-

è mensa extis, detractis armis, ab ea aurea se corona, & albis vestimentis donari. Dum anxio esset animo Aristodemus, quod mortem sibi haud dubie somnium illud portendere interpretaretur, Messenij enim optimates coronatos, & candida veste velatos efferunt: Ecce tibi nuntius Ophioneum, vatem videre dedisse, ac rursus, vti ab initio, oculis captum: Est verò tunc oraculi sensus interior patefactus, & planè intellectum est, cum dixit ex insidiis erum pentes duos, & eosdem in pristinum statum reuersos, Ophionei oculos Apollinem innuisse. Aristodemus itaque vicem suam grauiter dolens, quòd filia interempta patriæ nihil profuisset, ac simul ad patriæ salutem spei nihil esse reliquum facile statuens, ad filiæ tumulum sibi mortem consciuit. Vir, quantum humano consilio con sequi potuit, patriæ salutaris, sed cuius acta, consultáque omnia Fortuna eluserit. Regnauit annos VI. & aliquot amplius menses. Messenios Aristodemi casu perculsos, tanta rerum omnium cepit desperatio, vt de mittendis ad Lacedæmonios deprecatoribus cogitarent: Verum quominus id facerent obstitit pertinax in hostem animus. Concione vocata regem non crearunt: Imperatorem cum potestate summ

ſumma Damin ſurrogarunt. Hic colligas Cleonnin ſibi, & Phylea cooptauit: Tum quaſi mox prælium commiſſurus, ex præſenti rerum copia omnia apparauit: Vrgebat enim obſidio, & ex obſidione victus inopia eiuſmodi, vt iam nihil eſſet magis metuendum, quàm nè mox fame conficerentur. Virtus certe, & animi præſtantia, ac bellandi peruicacia nullo vnquam tempore Meſſeniis defuit. Ducibus poſtremo omnibus, & optimis quibuſque ciuibus amiſsis, menſes cum prope v. perduraſſent, belli eius anno xx. iam penè exacto, Ithomen deſeruere, quod ipſum Tyrtæus verſibus teſtatus eſt.

Anno biſdecimo linquentes pinguia culta,
Montis Ithomæi deſeruere iuga.

Finem habuit bellum hoc, anno primo quartæ, & viceſimæ Olympiadis, qua Damon Corinthius in ſtadio vicit: Cũ apud Athenienſes Medontidæ iam decimum, ſummum cepiſſent ciuitatis honorem, & Hippomeni quidem quartus iam exactus eſſet imperij annus. Ac Meſſenij tunc, quibus vel Argis, vel Sicyone, vel in Arcadia hoſpitia fuerunt, in eas ſunt vrbes dilapſi: Eleuſinem verò migrarant, qui è ſacris familiis oriundi eſſent, & iccirco Magnarũ dearum initiis præeſſent. Multitudo reli-

F

qua, in suas se quisque priscas patrias receperunt. At Lacedemonij primũ Ithomen solo æquarunt: Vrbes deinde cæteras adorti facile expugnarunt: De manubiis verò Amyclæo Apollini tripodas æneos tris dedicarunt: In quorum vnum Veneris, Dianæ in altero, in tertio Cereris & Proserpinæ signa insistunt. Iam verò agri Messenici partem Asinæis, quos Argiui ante eiecerant, eam, quam nunc etiam tenent, assignarunt. Androclis etiam posteris (superstes adhuc erat Androcli filia, & ex ea nepotes qui Androcle mortuo se Spartam contulerant) regionẽ donarunt, quæ Hyamia nuncupatur. In Messenios iram belli ad hunc modum Spartani exercuere: Primum omnium iureiurando eos adigunt nunquam à Lacedæmoniis defecturos: Rerum nihil nouarum molituros: Deinde verò annui quidem stipendij nihil imperarunt: Ex omnibus tantum arationibus dimidiam vt frugum partem Spartam deportarent edixerunt: Præterea vt cum vxoribus veste mutata, regum & optimatum funera prosequerentur: Qui imperata non fecissent pœna iis constituta. Has Messeniorum miserias declarant Tyrtæi versus.

Vt sub non æquo pondere pressi asini,

Crud

Crudeles domini, quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum, quas sua terra parit.

Cum lugubri ornatu etiam coactos fuisse interesse funeribus ex his licet colligere.

Ipsi, atque vxores dominos plorare coacti,
Si quando è vita hos mors rapuisset atrox.

His malis circumuenti, cum in posterum etiam nihilo Spartanorum dominatum æquiorem sibi fore sperare possent: & mori satius omninò ducerent, quàm è tota Peloponneso emigrare: noua defectionis cõsilia inierunt. Acerrimi erant iuuenes rerum nouarum authores: Illi quidem omnium belli artium expertes, sed ea animi elatione, vt cadere mallent liberam nacti patriam, si optio detur, quàm vel clementissimã seruitutem rerum omniũ copiis circunfluentes perferre. Educta iam iuuentus eximia erat Messeniis cum in aliis locis, tum verò numero, & robore præstãtissima Andaniæ. Eminebat verò inter omnes Aristomenes, qui apud Messenios adhuc inter heroas colitur, & eius quidẽ natales maximè nobilitant: Cum eius enim matre Nicotelea genium quendã sumpta draconis forma concubuisse memorant. Quod ipsum de Olympiade Macedonas, de Aristodama Sicyonios noui memoriæ prodidisse. Tantũ interest, quod Aristome-

nen Messenij non Hercule, aut Ioue genitum prędicant, sicuti Ammone Alexandrũ Macedones, Aratum Aesculapio Sicyonij. Verum cum Græcorum multitudo Pyrrhum ei patrem fuisse dicat, ipsi Nicomedis filium in sacrorum libationibus celebrãt. Vigebat hic animis, & ætate, & eum æquales, honore prope pares ad defectionem incitabant. Rem ad hunc fermè modum exorsus est. Missis clam ad Argiuos, & Arcadas certis hominibus, tentauit primum vtriusque gentis animos, nunquid sibi rebellantibus nihilo aut segnius, aut ope minore quàm priore bello auxilium laturi essent. Ac spe quidem multo paratiores socios animaduertere. Iam enim Arcades, & Argiui apertissimas cum Lacedæmoniis inimicitias exercebant. Defecerũt Messenij vndequadragesimo post Ithomes excidium anno, qui quartus fuit tertiæ & vicesimæ Olympiadis, qua vicit in stadio Hyperesiensis Icarus. Atheniẽsium verò respu. annuis iam erat magistratibus restituta. Ac tunc quidem Tlesias Athenis prætor erat. Qui autẽ essent Spartę reges, eos Tyrtæus non nominauit. At Rhianus versibus mandauit Leorychide regnante bellum hoc alterũ gestum. At enim Rhiano in hac ego re neutiquã assentior: Tyrtæum

tæum verò id ipsum quod aperte non dixit, significasse tamen facile videri posset. Elegi enim ipsius sunt de bello priore.

Obsessam decima hanc nonáque vidit hyems.
Indomitiq; animos tam longi munia Martis,
Nostrorum patrum sustinuere patres.

Quibus planum facit, ætate demũ tertia post primum bellum. iterum Messenios arma cepisse: Declarat itaq; annorum series, regem eo tempore Spartæ fuisse Alexandrum Eurycratis filium, Apollodori nepotem: Ex altera verò familia Anaxidamum Zeuxidami filiũ, Archidami nepotẽ pronepotem Theopompi: Iccirco autẽ ad pronepotem Theopompi descendi, quòd Archidamo filio ante patrẽ mortuo, Zeuxidamum è filio nepotẽ, Theopompus imperij sibi successorem reliquit. At Leotychiden regnum possedisse constat post Demaratum Aristonis filium, cum Ariston ipse à Theopompo sexus fuerit. Eo ipso igitur tempore contulere cum Lacedæmoniis signa Messenij ad Deras, qui vicus in Messenia est, anno post defectionem primo, neutris venere à sociis auxilia, neque penes quos eius fuerit certaminis victoria perspicuum fuit. Aristomenen eo prælio tradunt facinora maiora multo, quàm pro viri captu, fecisse: Quare statim post pugnã

rex fuerat ſalutatus. Erat enim ex Aepytidarum genere: Verum cum regnum recuſaſſet, imperatorem cum ſumma poteſtate præeſſe rebus bellicis iuſſerunt. Is eo erat ingenio, vt facillime pateretur ſuum iis etiam, qui aliquid in bello memoria dignum geſsiſſent, honorem haberi. Et antiquiſsima quidem ipſi cura fuit, initio belli Lacedæmonios perterrefacere, quo eſſet illis in omne reliquum tempus formidoloſior. Hoc ſibi cum propoſitum haberet, noctu Lacedæmonem veniens, in Chalciœci, ſcutum poſuit, in quo inſcriptũ fuit Ariſtomenem deæ de Spartanorum manubiis dicaſſe. Eodem tempore Lacedæmoniis Delphicum Apollinem de belli exitu conſulentibus reſponſum, vt Atheniẽſem hominem rerum gerendarum authorem accerſerẽt. Quare cum per legatos de oraculo docuiſſent Athenienſes, ac ſimul Athenienſem ſibi hominẽ, cuius vterentur conſilio, depopoſciſſent, ea res animi dubios tenuit Athenienſes. Nam & periculoſum nimis fore reip. ſuæ iudicabant, ſi Lacedæmonij parte Peloponneſi optima potirentur, & rurſus diuinis vocibus non parere nefarium cenſebant: Conſilium vt in re dubia anceps capiunt. Erat Athenis Tyrtæus quidã, ludi magiſter, qui neque ſatis
men

mente valere credebatur, & altero claudicabat pede: Hunc ad Spartanos misere: Ibi ille modo ciuitatis principes, modo plebem, proinde vt locus, aut tempus tulisset, elegos, & anapæstos decantans, quid facto opus esset edocebat. Anno vno ferme post prælium ad Deras, cum sui iam vtriusque socij præsto essent, ad Apri sepulchrum (id vico ei nominis est) ad prælium committendum parati conuenere. Messeniis Arcades, Argiui, Sicyonij auxilia miserant. Conuolarant qui sponte profugerant è Messenia, & ab Eleusine, quibus à maioribus tradita fuerant Magnarum dearum initia. Androclis præterea nepotes, atque hi quidē omnes, summa alacritate Messeniis auxilia misere. Lacedæmoniis præsto fuere Corinthij, è Lepreatibus nonnulli Eleorum odio ducti: Asinæis fœdus cum vtrisque fuit. Vicus quem Apri ante diximus sepulchrum nuncupari, in Stenyclero Messenici agri regione est: Nomen ex eo habet, quod Herculem, memoriæ proditum, super apri testibus, fœdus cum Nelei liberis fide vltro citróque data, & accepta icisse sacra rite è vatibus vtrinque facta. Vates erat Lacedæmoniis Hecatus nepos, & cognomen Hecati illius, qui cum Aristodemi filiis Spartam postliminio re-

uerterat. Messeniis Theoclus. Oriundus hic Theoclus ab Eumantide fuit, Eumantin ipsum Eleum hominem, quòd erat de genere Iamidarum, Messenen Cresphontes abduxerat. Quare cum suum vtrique vatem fidenti elatum animo haberent, eo etiam ad rem grauiter gerendam fuere paratiores. Et pro suá quidem quisque ætate, ac virili parte magnam præ se ferebat alacritatem. Omnes verò bellicæ gloriæ cupiditate superabat Anaxander Lacedæmoniorum rex, quique circa ipsum erant Spartani. In Messeniorum exercitu Androclis nepotes Phintas, & Androcles, totáque ea manus, quæ illorum ductum sequebatur, egregie ad virtutis laudem, & pari consensu aspirabant. Tyrtæus, & magnorum deorum antistites nulla ipsi belli munia obiere, extremos tantũ sui quique agminis cohortationibus ad pugnandum accendebant. Quod verò ad Aristomenen attinet, stipabant eum octoginta Messenij iuuenes eius æquales, quorum magno sibi vnusquisque honori ducebat, quòd se ille, quem in prætoriam cohortem adsciscere t, dignum putasset. Et erat sanè eorum quilibet miro animi vigore, siue mutuum poscentium auxilium, siue ducis pugnam vel iam aggredientis, vel iam prope aggre

gressuri significationes obseruare opus esset. Steterunt hi in acie contra Anaxandri cohortem, in qua fuit Spartani exercitus robur. Quare magno quidem negotio cum ad multas horas dimicassent, multáque accepissent vulnera, iámque prope nihil esset spei reliquum, postremo peruicacia, & impetu hostem fundunt. Fusum Aristomenes vt alia cohors persequatur imperat: Ipse cum suis ad integros, & adhuc suum obtinentes locum conuersus, vbi & illos dare terga coëgit, mox alios, & subinde alios acrius adoritur: Donec totam Lacedæmoniorum aciem, cum modo in hanc modo in illam partem se inferret, terribilior multo quàm vt hominis vnius illa videri posset audacia, dissipatis, ac disturbatis ordinibus in fugā vertit. Iam verò cum Palantes ageret, qui neque in fugiendo modum haberent vllum, neque tantisper cōsisterent dum in vnum conuenirent, ad syluestrem pyrum in ea campi parte enatam ventum: Ibi Aristomenen à cursu Theoclus vates reuocabat, quòd in ea arbore Castor, & Pollux consedissent. Sed Aristomenes in ipso pugnæ ardore impetu raptus, cum ad pyrum accessisset, scutum amisit: Ibi dum in eo quærendo cunctatur, spatium datum est elabēdi, qui

se ante in fugam dederant, Lacedęmoniis. Ea clade perculsi Spartani, ad belli finem spectabant, sed eos Tyrtæus de sententia versibus deduxit: Idémque milites, qui in cohortibus desiderabantur, de Ilotum delectu suppleuit. Aristomenen Andaniam reuersum acceperunt matronæ gratulabundæ, tæniàs in eum, quacunque incederet, & vt anni ferebat tempestiuitas, flores, & fructus iacientes. Carmen præterea illud, quod nostra etiam ætate in cum concinnentes.

Per Stenycleria plana secutus in ardua montiū,
Victor Aristomenes est Lacedæmonios.

Scutum postea recepit Aristomenes: Nam cum Delphos venisset dei monitu, in Trophonij sacro penetrali, quod ad Lebadeā est, illud reperit, ac rursus eodem in tēplo dedicauit, quod ego ibi positum vidi: Insigne eius est aquila, passis ad extremos clypei margines alis. Sed tunc è Bœotia rediens clypeo apud Trophonium inuento, ad maiora mox belli se opera comparauit. Collecta enim Messeniorum manu, lectissimis stipatus ciuibus sub crepusculū ad Laconicum oppidum, quod in vrbium enumeratione Pharin Homerus, Pharas nuncupant Spartani & finitimi, contendit. Ibi occisis qui resistere conati fuerant,

ac

ac oppido direpto, dum Meſſenem cum luculenta præda redit, Anaxandrum qui facta ex inſidiis eruptione cum armatorum globo tergum vrgebat, conuerſus in hoſtem, in ipſa via iterum fudit. Quin & fugientem acriter inſequi nõ prius deſiit, quàm tragula femore ſauciato, retrocedere coactus eſt, cum nihil interea de præda deperiſſet. Modico dein tempore intermiſſo, quantum ſcilicet curando vulneri ſat fuit, cum Spartam ipſam adoriri in animo haberet, obiecta per viſum Helenæ, & Gemellorum ſpecie deterritus eſt. Rediens, Caryatides virgines choros Dianæ agitantes, interdiu ex occulto aggreſſus, parentum opibus, & dignitate præſtantiſsimam quanque comprehendit, & ad Meſſenia vicum quendam perduxit: Ibi virginũ cuſtodia certis hominibus de ſua cohorte mandata noctẽ vnam quieuit: Interea iuuenes vino, & libidine feruidi, virgines eas vitiandi cupiditate exarſerunt, atque adeo vt ne ipſius quidẽ Ariſtomenis vocibus, negantis id ius fáſque Græcis eſſe, conatu abſiſterent. Quare vt eas ab iniuria vindicaret, adoleſcẽtes aliquot, quorũ erat maximè vino incitata licẽtia, occidere coactus, captiuas tã integras quã ante fuerãt parentibus magna accepta pecunia reddidit.

didit. Est in Laconico agro vicus Aegila nomine, in quo templũ Cereris veteri religione consecratum. Huc matronas per festos dies more maiorum ludos vt facerent conuenisse, Aristomenes, quique cum eo erant, exploratum habebant. Eò itaque veniens opprimere eas conatus est: sed cum illæ numinis ope fretæ vim repulissent, gladiis etiã, quibus ad hostias immolãdas vsi fuerant, armatæ, & verubus, tostis iam extis, hostem inuaserunt, multisque grauiter sauciis ipsum quoque Aristomenen facibus percussum, ac male mulctatũ in vincula coniecerunt. Sed eadem nocte dimissus, ad suos rediit: Dimisisse eum dicitur sacrorum antistita Archidamea non precio, sed amore adducta. Illum enim multo ante amare cœperat: Simulauit verò effugisse exustis vinculis. Eodem anno cũ prope esset vt ad Magnã fossam (hoc loco nomen est) prælium committeretur, & Messeniis Arcades ex omnibus vrbibus auxiliũ tulissent, Aristocraten Icetæ filium, patria Trapezuntium, Arcadum regem, & eorum tunc exercitus ducem Lacedæmonij pecunia, corrupêre Primi enim omnium Lacedæmonij ex omni antiquitatis memoria hostem dicuntur muneribus solicitasse, & venalẽ fecisse belli euẽtũ. Prius enim quàm

ab

ab illis circũueniretur Aristocrates, à quo Messenij proditi sunt, virtute, fortuna, deorum præsidiis res bellica stabat. Cõstat verò Lacedæmonios eosdem, & insequentibus deinde tẽporibus cũ ad Aegos flumen classi Atheniensiũ occurrissent, & alios hostium prætores, & Adimãtũ in primis mercede sibi deuinxisse. At enim & ipsos Lacedæmonios oppresit aliquando pœna, quæ Neoptolemea dicitur, ex eo scilicet, quod cũ ad Hercei Iouis arã Neoptolemus Priamum iugulasset, ipsi postea accidit, vt ad Apollinis Delphici arã interimeretur. Venit inde in prouerbij cõsuetudinẽ, vt quoties qua quis alterũ affecisset iniuria, eam ipse passus esset, Neoptolemea vltio diceretur. Nam cũ maximè opibus florerẽt Lacedæmonij delecta Atheniensiũ classe, magna Asię parte Agesilai ductu occupata, imperiũ illi quidẽ non prorsus amiserũt, sed ipsorũ arte Persarũ rex vsus, missa Corinthum, Argos, Athenas, Thebas pecunia, bellum in Spartanos concitauit, quod est Corinthiacũ appellatũ. Quæ fuit causa vt Agesilaus in Græciã omissa Asiatica expeditione exercitũ reportaret. Dolũ itaq; Lacedæmoniorũ di in ipsorũ vertêre perniciẽ. Aristocrates accepta à Lacedæmoniis pecunia Arcadas primũ quid moliretur celauit.

lauit. Deinde verò cum vtraque acies ſigna collatura eſſet, ſuis terrorē, & trepidationē fecit, quaſi cōmonefaciēs ſi ad manus ventum eſſet, victis ex iniquo loco exitū nullum fore, & ſibi quidē ſacrificanti affirmauit nihil læti exta portēdiſſe: Edixit itaq; vt pro ſe quiſque fuga ſaluti ſuæ conſuleret. Quare cū iam pręliū iniretur, omnéſq; in hoſtem cōuerſi eſſent Meſſenij, læuum illis cornu, & acies media nudata eſt: In vtraque enim agminis parte conſtiterant Arcades, cum neq; Elei, neque Argiui, nec Sicyonij pugnæ intereſſent. Præterea, quo eſſet efficacior proditio, Ariſtocrates fugiēs per medios Meſſenios euaſit. Re inſperata attoniti Meſſenij, ac plane quid agerent incerti, à Lacedæmoniis tantū qui ſe iam acrius inferebant, in Arcadas impune labentes, conuerſi, orabant alij vt manerent, alij conuitiis illos, & maledictis inceſſebant, proditores & fœdifragos appellantes. Spartani interea facile deſtitutos, vndique circundato agmine cinxerunt, & obuiam maximè quàm minimo labore ac periculo ſibi victoriam vindicarūt. Ariſtómenes cum cohorte ſua locū tenuit, & inuadens impetum hoſtis aliquandiu ſuſtinuit: Sed fuere tam pauci numero, nō magno vtique præſidio. Periit omnis prope mul

multitudo: & qui, cum ante de seruis dominos Lacedæmoniorum se futuros rati fuerant, iam ne reliquam quidem salutis vllam spem retinebant. Occubuere tamen & principum nonnulli, intérq; eos Androcles, Phiutas, &, cuius clarissimè in eo prælio virtus eluxit, Phanas, Olympica de longiore curriculo victoria, illustris. Aristomenes prelij reliquias collegit. Cúmque suis vt Andania, & oppidis quæ à mari longius abessent relictis, se in Eran montem reciperent suasisset, eo in loco obsidionem hostium, post acceptam ad fossam cladem, annos nihil minus XI. sustinuit: Cum tamen castellum illud cum ea spe Lacedæmonij oppugnare adorti essent, quasi primo impetu capi posset. Testatur tam longum totius obsidionis tempus fuisse, his versibus Rhianus.

Seruarunt inter candentis deuia montis
Castra bis vndenas herbas, totidemq; pruinas.

Circunscripsit scilicet annos per hyemes, & æstates: Nam cũ herbas dixit viridẽ segetẽ, vel anni tẽpus, quod paulo ante messem est, significauit. Era occupata, reliquo omni agro exclusi Messenij, præter oram tamẽ maritimam, quam illis integram, & incolumem Pylij, & Methonæi præstiterunt, prædas nõ magis ex Laconico, quàm

ex

ex suo ipsorum agro agebant: Vtrũq; iam hostilem esse iudicantes. Fiebant cum ab aliis passim vt sors ferret excursiones: Tũ in primis Aristomenes cum in vnũ ad trecentos lectissimos viros coëgisset:agebāt illi, rapiebántque omnia vndecunque quis poterat: Fruges nēpe, vinũ, pecus, absumebant: mancipia suppellectilē dominis æstimata reddebāt. Coëgit ea agrorũ direptio Lacedæmonios edictos cauere (quod arua non sibi, sed iis, qui in Eran secesserant seri videbant) ne colerentur bello durante Messenici, & Laconici agri finitimæ partes. Ex eo frugum egestas, & inde seditio consecuta locupletibus ægrè ferētibus arationes deseri. Eum fremitum versibus suis Tyrtæus compressit. Interea Aristomenes cũ sua manu per densas iā noctis tenebras egressus. Amyclas magnis itineribus contendit. Quò cum diluculo peruenisset, subito impetu oppidũ cepit, ac diripuit: Atque inde ad suos se prius recepit, quàm è Sparta subsidiũ mitteretur: Excursionibus hostilem agrũ nō prius desticit infestum reddere, quàm Lacedæmoniorũ manipulos dimidia parte plures cum ambobus regibus nactus, facto cũ illis prælio, præsentíque se animo defendēs, & vulnera alia accepit, & percusso lapidis ictu capite, caligantibus oculis

oculis prope exanimis corruit. Vix adhuc spirantem, irruẽtes Lacedæmonij, & cum eo quinquaginta de eius prætoria cohorte captiuos Spartã pertraxere: Quos cum in Ceadã abiiciendos censuissent (sic alte dehiscẽtem foueã vocant, in quam maximis criminibus capite dãnatos præcipites mittunt) alij quidem omnes ad vnum periere: Aristomenen qui sæpe aliàs, idẽ & tũc seruauit deus. Cuius qui res gestas magnificẽtius extollunt, aduolasse aquilam dicunt, quæ cadentis corpus pansis alis subiens, ita illum librauerit, vt omni ex parte illæsus ad eius barathri ima delat⁹ fuerit Fato certe nescio quo exitus ei ẽ tetro illo hiatu mõstratus est. Nam cũ in imo iam specu constitisset, veste obuolutus decubuit, extremam, quam proximè abesse putabat, vitæ horam expectans. Triduum erat ibi iam cõmoratus, cũ audito strepitu quodã per sublustres tenebras vulpem vidit cadauera appetentem: Cogitans itaque per hostiolum omnino aliquod bestiã illuc penetrasse, ea quantisper propius accederet operiebatur: Id cum vti volebat accidisset, feram manu altera prehendit, altera quoties se illa cõuertisset chlamydẽ mordicus prensandam obiiciebat: Et currentem quidem qua se via dabat, cursu cõsequebatur:

trahendum verò se belluæ per inuia præbebat. Vidit postremo cuniculũ nihilo ampliorem quàm inde posset vulpes euadere, per quẽ luminis se aliquid ostendebat, per illum quadrupes, vt primum dimisit eam, quasi manumissam Aristomenis lustrũ suũ repetiit. At Aristomenes angustã illam, ac minime peruiam cauernulã manibus aperiens, in Eran ad suos tandem euasit. Fuit eius fortuna cum captus est mira, & inopinata: Maior enim viri spiritus erat, maior ex rerum gestarum magnitudine audacia, quàm vt quisquã capi illum posse sperare debuerit: Sed nihil fuit admirabilius, nullum certius diuinitatis argumentũ, quàm quod è Ceade elabi potuerit. Vbi saluũ Lacedæmoniis renunciarunt perfugæ quidã Aristomenẽ ad suos rediisse, non plus credi posse visum est, quàm si mortuũ hominẽ reuixisse audissent. Ex huiusmodi verò euentu veritati fides quæsita est. Mittebantur à Corinthiis auxilia Spartanis ad Erã expugnandam. Eos milites Aristomenes cum per speculatores comperisset dissipatos, & incustoditis castris iter facere, noctu dormientes adortus, & alios complures, & eorum duces Hypermenidẽ Achladœum, & Lysistratum occidit, ac mox castrorum prætorium diripuit. Id facile cognoscere

Laced

Lacedæmonij potuerunt ab Aristomene, neque ab alio quoquam gestum. Fecit post hæc Aristomenes Ioui sacrum, quam Hecatonphonia vocant, quasi Centicidiũ dicas: Id sacrum fieri patrio instituto traditũ ab iis, qui in pugna hostes centũ occidissent. Prima itaque, cum ad Apri sepulchrum pugnatum est, Hecatomphonia fecit Aristomenes: Altera cum oppressos nocturna pugna Corinthios cecidisset: Tertia ab eodẽ peracta referunt, aliis excursionibus pari, aut eo maiore cæso hostium numero. Spartani, Hyacinthiis quæ iam aderant, solẽni ritu interfuturi dierum XL. inducias cum Messeniis pepigerunt. Ac dum illi quidem ludos celebrant, Cretenses sagittarij è Lycto, & aliis Cretæ vrbibus euocati, interea in agrum Messeniorum excursiones facere non desinebãt: Aberat Aristomenes ab Era: ei securius induciarum fiducia vagãti insidias ex eo sagittariorum numero VII. Captúmque pharetrarum loris vinciunt: Mox id ex illis duo gratulabundi Spartam nũciant captum Aristomenem: Reliqui in tugurium quoddam Messenici agri captiuum pertrahunt. Habitabat in eo gurgustio orba patre virgo vna cum matre sua. Ea superiore proxima nocte, per somnium visa fuerat sibi videre, pertrahi illuc

à lupis leonem vinctum ereptis vnguibus: illum se è vinculis exemisse, & cum eo tanquam cum viro congressam, vngues illi dedisse, nec multo post à Leone lupos laniatos. Deducto itaque à Cretensibus ad eam casam Aristomene, agnouit puella expressam viro euentu somnij imaginem, quæsiuit ex matre quis nam ille esset, auditóque viri nomine, confirmauit se, & cum in eum intueretur, facile quod significaret intellexit: Vinum itaque largius Cretensibus fudit: Cúmque se vinolenti omnes abiecissent, ei, quem grauiore somno consopitum animaduertit, pugiunculum eripuit, eo vincula ipsa abscidit, insidiatorésque Aristomenes iugulauit suos. Virginem illam, pro nauata saluti suæ opera, à filio suo Gorgo vxorem accipi voluit Aristomenes, cum tamen non esset ille annorum maior decem & octo. Vndecimo tandem postquam obsideri cœpta est anno, Era, pro fati sui necessitate, expugnata est: Messenij illinc eiecti nouas sedes querere coacti sunt, & sanè quæ de salutis ratione post cladem ad Fossam acceptam sciscitantibus Aristomeni, & Theoclo Delphicus Apollo responsa dederat, ipso rei euentu comprobata sunt. His autem

verſibus reſpondit fatidica virgo.

Ipſe, Nedes dum hircus bibat altafluenta, nec vltra.

Meſſenen ſeruo: Prope enim inſtant triſtitia fata.

Sunt autem Nedæ fontes in monte Lyceo, fluuius ipſe per Arcadas lapſus, verſo in Meſſeniam alueo, Meſſeniorum, & Eleorum fines maritimos diuidit: Ac tunc illi quidem capti ambiguis verbis prouidendũ ſibi putarunt, ne hirci de Neda potarent. Aliud verò lõge innuerat deus, quod fuit huiuſmodi. Caprifici ſtirpem è Græcis plerique Olynthon, Meſſenij ipſi caprum nominant: Eo quidem tempore caprificus forte in ripa Nedæ enata cum non in ſublime ſe creſcẽs erexiſſet, ſed in amnem prona inclinaſſet, extremis iam frondibus aquam contingebat: Id Theoclus vates conſpicatus argute coniecit, illam caprifici plantam hircum eſſe, qui de Neda, ſicuti Pythia prædixerat, biberet: ac iam fatale Meſſeniis exitiũ imminere: Re tamen apud alios diſsimulata, vni Ariſtomeni ad eũ locũ deducto, oraculũ explicat, hominique quod res erat perſuadet tẽpus quo reliquum quid ſpei erat affluxiſſe, ciuitatis ſuæ pernitiem differri amplius nullo pacto poſſe: Quod ipſum tamẽ Ariſtomenes

partim ex præsenti rerum statu, partim ex fatorum aliis quibusdam arcanis præsenserat. Quare cum haberent operta quædam sacra Messenij, quæ si abolerentur, funditus in posterum omne tempus Messenem occasuram: sin cõseruata illa fuissent, rediuiuum olim imperium ex ipsis ruinis erupturum, Lyci Pandionis filij, vaticiniis prædictum fuerat, neque id ignoraret Aristomenes, noctu clam egressus in maximè deuia Ithomes parte sacra ea defodit: Ioui, & dis cæteris, quorum ope ad eum diem Messeniorũ res steterat, ratus curæ fore, vt incolume depositũ obseruaretur, neq; omnino id in Lacedæmoniorũ potestatẽ veniret, quod iam solũ ad posteri tẽporis spem Messenici nominis reliquiæ haberẽt. Messenios tunc quidem, vt olim Troianos, diuerso tamen modo, adulteriũ ad extremũ exitium perpulit. Era occupata, subiectos etiam monti campos ad Nedæ ripas tenebant. Habitabant plerique paulùm extra portas. Neque interea quisquam è Laconia venit ad eos perfuga. Vnus propius accessit Emperami clari hominis inter Spartanos seruus: Is cum domini pecus pasceret, cotidie fere boues præ se ad Nedam agebat: Ibi Messenij hominis in suburbano habitantis vxorem aquatum

veniẽtem cõſpicatus,eius amore captus eſt: Fœminã primo donis ad colloquiũ,deinde ad ſtupri conſuetudinem pellexit. Obſeruabat hic quo tempore eius vir cuſtodias obiret: ſuam enim quæque vicem ciuitatis pars arcis præſidium obtinebat: Ab ea enim maximè parte ne intra mœnia ſe inferret hoſtis metuebant: Qua itaque hora domo ille diſcedebat,bubulcus ad eius vxorem ventitabat. Forte ita accidit vt eſſet illi nocturna vigilia cum præſidiariis militibus obeunda: per effuſiſsimos verò eã nocte imbres ſtationem deſerere cogerentur qui excubabant: Vt enim in feſtinatis munitionibus,neque proiectum muri, neque turres habebant, quo cœli incommoda effugerent: Et eo quidem ſecurius abiere,quod pluuia & hyberna nocte, ſilẽte Luna negotium ne ſibi hoſtis faceſſeret, nihil verebantur: Præterea Ariſtomenes vigilias circumire non poterat. Nam cum Lacedæmonij aſſumptis Apteræis iaculatoribus Euryalo Spartano duce, Cephalenium mercatorem frumenta,& alios commeatus Eran ſolium comportare, intercepiſſent,illum Ariſtomenes publice ſibi, ac priuatim hoſpitem,omnémque eius pecuniam ſeruarat,vulnus ipſe in pugna acceperat. Imperatoris itaque metu ſoluti vigi-

les,eo licentius præsidium deseruere,& sane in eo desertorum numero Spartani pastoris amicę vir fuit: Domum itaque rediit ille cũ intus esset adulter: Id vbi sensit mulier,quàm celerrimè potuit,occultato amatore,virum hilarius etiam multo quàm cõsueuerat accipit. Percõtatur deinde quamobrem spe sua celerius redisset,hic ille,qui neque corruptam vxorem, neque mœchũ domi suæ latere poterat suspicari, veram exponit facti causam: Tempestatis vi non se magis, quàm socios omnes è præsidio pulsos,subauscultabat pastor: simulac itaque nudatã arcem præsidio intellexit, quã raptim potuit in castra Lacedæmoniorum effugit: Aberant rex vterque,& bubulci dominus Emperamus,copiis quæ Eran obsidebant præfectus fuerat: Ad eum perductus deprecatur primum noxam fugæ bubulcus: deinde docet oppositum illud esse ad Eran capiendam tempus,quæ ex Messenij oratione exceperat,singula totidẽ verbis referens. Habita est eius verbis fides: Ac mox eundem seruum suum itineris ducem secutus Emperamus, via perdifficili, per densissimas tenebras nihil imbre remittente,superatis tamen animi alacritate difficultatibus ad arcem agmen deduxit: Ibi scalis admotis,& quo quisque eniti va-

ti valuit modo, munimenta transcenderũt. Messeniis imminens exitium, & alia portenderant signa, & canum voces obseruatę sunt, non quales latrantium esse consueuerunt, sed vehementes & perpetui vlulatus. Quare cum in summum iam discrimen rem deductam viderent, non vndique contractis armis, & apparatu vniuerso, sed passim eo quisque telo arrepto, quem casus obtulisset, terram eam, in qua sola iam ex omni Messenia patrię nomen remanserat, tutari conabantur. Primi hostem esse intra muros sensere, primíque cum armis occurrerunt, Gorgus Aristomenis filius, & Aristomenes ipse, cúmque illis Theoclus vates, & item Theocli filius Manticlus.

Præterea Euergetidas, vir cum per se egregius, tum per nuptias nobilitatus: Nupta enim cum eo erat Agnagora Aristomenis soror: Ac tunc quidem, quamuis se quasi intra retia captos, atque vndique circunuentos, & oppressos animaduerterent, spei tamen adhuc aliquid, vt in perditis rebus, habuere. Aristomenes quidem, & vates satis norant patriæ fata differri amplius non posse: Tenebant enim memoria quid oraculi de capro ambagibus significatum fuisset, neque id tamen, ne patria quidem iam cadente, prodendum esse vul-

go putarunt: Quin per oppidum discursan tes, ac modo hos, modo illos prensantes, vt quisque obuius esset factus, monere, hortari à pristina virtute ne desciscerent: alios etiam è suis ad rem gerendam domibus cunctantes euocare. Atque ea quidem nocte nihil ab alterutris memorabile gestum est. Illos enim cum locorum inscitia, tum verò Aristomenis metus reddebat segniores. His neque vacarat accipere à ducibus tesseram, ac, si vel faces, vel aliud quoduis lumen accendissent, id statim venti vis extinguebat: Vt primum illuxit, & se mutuo conspexerunt, Aristomenes, & vnà Theoclus, ciues, vt extrema omnia auderent incitabant: Et alia commemorantes, & in primis insigne illud Smyrnæorum facinus, qui cum partem Ioniæ obtinerent, Gygen Dascyli filium, qui vrbem magnis Lydorum copiis oppressam tenebat, virtute, & animi præsentia eiecerant. Quibus auditis Messenij, ipsa subnisi rerum desperatione, in hostes, qua cuique viam Fortuna ostendebat, irruerunt: ipsæ etiam fœminæ de superiore loco tegulas, & aliud quicquid missile nancisci potuissent, eiaculari conabantur, sed quo minus tecta scandere possent procellæ vis obstabat: Arma verò capere ausæ, virorum alacritat

critatem/inflammabant,cum eas illi facile perspicerent malle in patria mortem oppetere,quàm in seruitutem Spartam trahi: Ea animorum conspiratione potuissent fortasse fati sui iniquitatem superare, nisi effusi multo etiam præfractius,imbres,crebris cum tonitribus, & fragore micante ob oculos cœlo omnia pauore complessent:Contra verò hosti confidentiam addidissent,deos à se stare interpretanti,præsertim verò cum fulgente ad dexteram Ioue læta omnia Hecatus aruspex nuntiasset. Et ille quidem eiusmodi consilij author fuit. Lacædemoniorum copiæ numero longè superiores fuere: Verum cum non ęquo campo,aut ordinato agmine,sed qua quisque in vrbis parte congressus cum hoste esset, manus consererentur, facile eueniebat vt postremi quique prorsus essent inutiles.Hos vt in castra se reciperent Hecatus iussit, ibíque corpora cibo, ac somno curarent:Cum aduesperasceret adessent fessos leuaturi. Quo factum vt cum fatigatis vicissim recentes succederent, facile pugnæ labor sustineri potuerit. At cōtra Messeniis fuere omnia misera,& erumnosa: Tertium enim iam diem, & noctem tertiam iidem pro statione excubarunt: Vigilia itaq;,cœlesti aqua,& gelu,fame ad hæc

hæc & siti confecti prope erant: Maxime verò fœminas ex armorum insolentia, laborum assiduitas fregerat. Ibi Theoclus vates Aristomenen appellans, quid inanem, inquit, operam sumis? Expugnari Messenen fato decretum est: Imminentem certe calamitatem iampridem Delphici Apollinis vox nobis pronuntiauit, atque id ipsum caprificus nuper aperte ostendit: Mihi fatum est vnà cum patria cadere: tu ciues tuos, ac te ipsum periculo exime. Hæc locutus in aduersos irruit, ac in Lacedæmonios vociferans, non fore illis perpetuæ voluptati eam victoriam in obuios quosque inuadens, cum animum cæde hostium explesset, accepto vulnere animam efflauit. Aristomenes lectissimos quosque viros, quorum virtus in ea pugna enituerat, adhuc præliantes reliquit: Ceteris è pugna reuocatis, vt, vxoribus, & liberis, in medios ordines receptis, quacunque viam fecisset se sequerentur imperat: Horum extremo agmini Gorgum, & Manticlum præfecit. Ipse in principia prouolans, capútque quassans, & hastam vibrans, claram significationem dedit per eruptionem effugium quæri. Placuit Emperamo, & Spartanorum principibus diuisa acie fugientibus viam dare, tanquam rabie quadam

percit

percitos homines, & ad extremum iam desperationis progressos: non esse amplius efferandos rati. Atque id vt facerent Hecatus vates iusserat. Postea quàm de Era capta certiores facti sunt Arcades, vniuersi ab Aristocrate postularunt, se vt educeret: quo vel seruarent Messenios, vel cum illis perirent: At ille, quippe qui delinitus esset Lacedæmoniorum pecunia, plane recusauit, neminem superesse Messeniorum cui iam ferri auxilium posset dictitans. At enim cum liquido iam constaret superstites esse Messenios, vi certe coactos Eran deserere, vltro cum vestimentis, & cibariis eos accepturi ad Lycæum montem Arcades occurrêre. Præmissis ciuitatum principibus qui socios consolarentur, & itinerum duces essent, cum salui accessissent iam ad Lycæum, hospitio comiter accepti, ac liberaliter inuitati, vt per vrbes diuisi secum manerent: agri etiam pars oblata. Verum Aristomenes cum direptæ Eræ miseratione, tum Lacedæmoniorum odio instinctus, tale consilium init. Seligit ex omni agminis sui numero homines quingentos, quos omnium minime vitæ retinendæ cupidos norat: Ibi tota Arcadum multitudine, ipso etiam Aristocrate audiente, quem nondũ rescierat patriæ

prod

proditorem esse, quod enim è pugna excessisset, non scelere, sed metu, & ignauia factum opinatus fuerat, ab eo itaque sibi nihil cauens, quærit de suis nunquid patriam vlti secum nihil recusent mortem oppetere: Cum assensi essent omnes, quid animo haberet aperuit. Quod scilicet inclinante iam die Spartam esset ducturus, cum magna pars ad Eran esset, alij agendis, & rapiēdis Messeniorum rebus essent occupati. Nam si ita (inquit) ceciderit vt volumus, & Sparta fuerimus potiti, licebit illis sua reddere, nostra recipere: Sin aliter euenerit, vnà cademus omnes, illustrem conatus nostri memoriam posteris relinquentes. Hæc cum dixisset, ex Arcadibus ad recentos in societatem se facinoris obtulerunt: Verum iccirco rem aggredi cunctati sunt, quod litantibus exta minus læta fuere. At postero die Lacedæmoniis consilia sua patefacta, séque iterum ab Aristocrate proditos haud dubie deprehenderunt. Nam cum Aristocrates in codicillis omnia accurate perscripsisset, quæ cogitaret Aristomenes, cum iis codicillis seruum cuius maximè beneuolentia confidebat, Spartam ad Anaxandrum misit: Eum seruum, dum Lacedæmone reuerteretur, speculati Arcadum nonnulli cum alias de

rep-

rep. dissidere Ab Aristocrate soliti, tum eo maximè tempore minimum illi fidei habentes, interceptum, in concilium Arcadum producunt: Ibi quæ ad Aristocratis epistolam rescripta fuerant, frequenti conuentu recitata: memorabat Anaxander fugam quam fecisset Aristocrates ad magnã fossam non paruo fuisse Lacedæmoniorum rebus auxilio: relaturos verò ipsi cum pro vetere merito, tum pro recenti indicio Lacedæmonios gratiam. Re in publicum prolata, Arcades in Aristocratem continuo lapides iecere, idémque vt facerent Messenios cohortabantur: At illi Aristomenen intuebantur: Is verò humi defixis oculis collachrymabat. Arcades obrutum lapidibus Aristocraten insepultum extra fines abiecere: Columelam autem in Lycæi fano erexerunt, in eius rei memoriam his versibus incisis.

Vltra dies facile est dextro Ioue longa tyrannũ,
Qui Messenen olim prodiderat miseram.
Difficile est hominem periurum fallere diuos:
Tu salue, & serua Iuppiter Arcadiam.

Messeniorum quotcunque aut ad Eran, aut quocunque alio loco relicti sunt, Lacedæmonij in publicorum seruitiorũ numerũ eos conscripserunt. Pylij, Mothonæi, & cæteri è Messenico nomine, maris accolæ, expug-

expugnata Era, classibus se Cyllenē, quod Eleorum nauale fuit receperunt, atque inde ad eos, qui in Arcadiam profugerant, contendêre, quo communi classe, & consilio nouas sibi terras, ac sedes quærerent: Ac Colonię quidem deducendę authorem & ducem cuncti Aristomenen poscebant. At ille quamdiu vitæ compos esset, bellaturum secum Lacedæmoniis affirmauit, neque verò dubitare quin Spartæ opera sua noui semper aliquid mali creari posset. Illis Gorgum, & Manticlum duces dedit. Euergetidas, cum reliqua Messeniorum manu ipse etiam ad Lycæum venit: Ibi cum Aristomenis consilium de Sparta opprimenda fluxum, atque irritum fuisse comperisset, assumptis ad L. sociis ex omni agmine, retro ad Eran duxit, vbi quos prædæ reliquias persequentes offendit, male mulctauit: Cúmque luctu, & cæde omnia complesset, postremo super hostium strage occubuit. Aristomenes declaratis du cibus cum Cyllenen omnes conuenissent, edixit, vt eos in Coloniam quicunque vellent sequerentur. Dederūt omnes nomen, prætérque quos aut senectus, aut viatici egestas à peregrinatione deterritos in Arcadia detinuit. Era capta finē habuit Messeniorū, & Lacedæmoniorum secundū bellū: gerente

gerente Athenis ſupremum ciuitatis honorem Autoſthene, anno primo octauæ & viceſimæ Olympiadis, cuius victor extitit Chionis Laco. Cum ad Cyllenen conueniſſent Meſſenij, hyeme iam imminente, hybernandum eo in loco cenſuerunt: Pecuniam, & annonam Elei præbuere. Vere ineunte quonam dirigi curſum oporteret conſultare cœperunt: Cenſebat Gorgus Zacynthum inſulam ſupra Cephaleniam occupandam, vnde inſulæ compotes iam è continentis terræ incolis facti maritimis excurſionibus terram omnem Laconicam infeſtam redderent. At Manticlus neque Meſſenes, neque iniuriarum quas à Spartanis accepiſſent memoriam retinendam: Verum eſſe primo quoque tempore in Sardiniam magnam, & copiis omnibus circunfluentem inſulam tranſmittẽdum. Interea Anaxilas ad Meſſenios miſit, qui in Italiam eos accerſerent: Rhegij hic tyrannidem quartus ab Alcidamida, è cuius erat nepote genitus, obtinebat: Commigrarat verò à Meſſene Alcidamidas Rhegium, poſt Ariſtodemi mortem, Ithome expugnata. Ad Anaxillan itaque eius acceſſitu venere Meſſenij, quos ille docuit perpetuum ſibi eſſe cum Zancleis bellum: Poſsidere illos vberem, ac luculentum

agrum,& vrbem valde opportuno Siciliæ loco: Quòd si eorum imperio potiri posset,illud se quamprimum Messeniis traditurum. Vehementer cum esset omnibus id consilium probatum,traduxit hospites,& gentiles suos Anaxilas in Siciliã. Zanclen ab initio prædones tenuere:Castellũ enim deserto loco circa portum, & excursionũ maritimarum receptum,quo ex alto appellerent munierunt:Eorum duces fuere Cratæmenes Samius, & Chalcidensis Perieres:Ii & alios è Græcis inquilinos adsciscendos duxerant. Ac tunc quidem Zanclæos Anaxilas nauali, terrestri prælio Messenij fudere: Qui cum postea terra, maríque hinc à Messeniis,illinc à Rheginis obsiderentur, magna iam murorum parte deiecta,ad aras,ac deorum sedes con fugere. Imperabat Anaxilas vt supplices nulla religionis verecundia trucidarentur, reliqui cum vxoribus, & liberis sub corona venderentur. At Gorgus & Manticlus deprecantes facinoris atrocitatem, Anaxilan rogarunt,ne quæ per summam iniuriam à cognatis passi essent,cogerentur ipsi aduersus Græcos committere. Ab aris igitur excitatis impunitas fuit, fidéque vltro,citróque data,& accepta,imperium cum victis communicatum:mutato

tamen

tamen nomine Zanclen Messenen placuit appellari. Hæc gesta sunt vndetricesima Olympiade, qua iterum vicit Chionis Lacon: Principatu ciuitatis apud Athenienses fungente Miltiade. Manticlus Herculis templum nouæ Coloniæ erexit: Extat adhuc intra muros dei fanum Herculis, Manticli vocant, sumpto à conditore nomine: Qua ratione Ammon in Africa dictus, Babylone Iuppiter Belus. Hic ab Aegyptio Belo, ille à pastore qui templa Ioui dedicarunt. Hoc exules Messenij modo, errum finē nacti sunt. Aristomenes interea cum nouæ Coloniæ imperium sibi deferri passus non esset, sororem primum Anagoram, Tharyci Phygaliensi: duas verò, quas habebat nubiles filias, maiorem natu Damothoïdæ Lepreatæ, minorem Heræensi Theopompo matrimonio iunxit: Delphos deinde cōsulendi causa profectus est; quid acceperit responsi non traditur. Eodem verò tempore venerat ad oraculum Demagetus Rhodius, Ialysi rex: ei virgo ex adyto respondit sciscitanti, vnde esset potissimum vxor ducenda, eius qui vir esset Græcorum optimus filiam vt duceret. Reliqua erat Aristomeni tertia filia: Hanc sibi ille legitimis nuptiis coniugem adsciuit, patrem longe esse optimum Græcorum eius

ætatis omnium ſtatuens: Et ipſe quidem met Ariſtomenes filiam Rhodum ad virum deduxit. Inde cum ad Ardyn Lydorum regem Gygæ filium, & Echatana in Medos ad Aphraorten regem transmitte re cogitaret, morbo oppreſſus diem ſuum extremum obiit. Erant iam, credo, Lacedæmonij fato defuncti ſuo, cum omni eſſent, quod illis poſſet ab Ariſtomene creari, periculo liberati. Mortuo Rhodij, authore Damageto, inſigne monimentum erexere, & pro dignitate honores habuerunt. Hoc loco quæ de Diagoridis, oriundis à Diagora, quem ex Ariſtomenis filia Damagetus ipſe Dorei filius ſuſcepit, à Rhodiis prodita ſunt, conſulto prætereo, ne ad aliena videar à propoſito digredi. Lacedæmonij Meſſenia potiti, agrum omnem præter Aſinæorum fines inter ſe diuiſerunt: Mothonem Nauplienſibus pauloante è Nauplia ab Argiuis eiectis tradiderunt. At Meſſenij qui forte in agro remanſerant, cum in publicorum ſeruitiorum cenſum pro fortunæ ſuæ neceſſitate veniſſent, à Lacedæmoniis denuo defecerunt, vnde triceſima fermè Olympiade, qua Corinthius Xenophon vicit, principatu Athenis fungente Archimede. Defectionis opportunitatem huiuſmodi nacti ſunt.

ſunt. Lacedæmoniorum nonnulli ob noxam neſcio quam capitis damnati ſupplices ad Tænarum confugerunt. Eos Ephori ab ara abſtractos interfici iuſſerũt: Hoc piaculum violatorum in templo Neptuni ſupplicũ, euerſa funditus vrbe, ex ira eiuſdem numinis luerunt Spartani. Quo tempore veterum Meſſeniorum reliquiæ Ilotæ omnes (ſic enim publicæ operæ, & agreſte caſtellanorum genus nuncupabantur) in Ithomen montem ſeceſſere: Aduerſus eos Lacedæmonij omnia ſociorum auxilia, & cum Athenienſium copiis Miltiadæ filium Cimonem publice ſibi amicum, & hoſpitem accierunt. Sed cum in ſuſpicionem rerum nouarum veniſſent Athenienſes, eos ab Ithome Spartani auocarunt: At illi vbi fidem ſibi non haberi ſenſerunt, cum Argiuis amicitia conciliata Meſſeniis, qui Ithomen ſub certo fœdere hoſti dediderant, Naupactum ademptam Locris Aetoliæ finitimis, Ozolis cognomento, aſsignarunt. Saluti fuit Meſſeniis loci natura: Præmoniti præterea ſunt Lacedæmonij Delphici Apollinis oraculo piaculum graue admiſſuros, ſi Iouis Ithomatæ ſupplices violaſſent: Sub certis itaque conditionibus è Peloponneſo dimiſsi ſunt. Neque verò accepta ab Athenien-

fibus Naupacto, eique vrbi circumiecto agro, quieuerunt: Vehemens enim incessit cupido cum imperio gloriam augendi. Quare cum Oeniadas compertum haberēt, Acarnanum gentem, opimum agrum posſidere, hoſtes verò ſempiternos Athenienſium eſſe, infeſto eos exercitu adorti ſunt: Numero erant hoſti pares, virtute multo ſuperiores: obuios primū acie fundunt, mox intra mœnia compulſos circum ſedent: Ibi nihil, quod ad vrbes obſidendas homines excogitarint, omiſſum: ſcalæ admotæ, muri ab ima parte ſuffoſsi: Adhibitæ machinæ omnes, quæ pro re, ac tempore fabricari potuerunt. Deiecta itaque muri parte, veriti oppidani, ne, ſi per vim vrbs caperetur, ipſi occiderentur, vxores, & liberi ſub corona venirent, icto fœdere vrbem reliquere: Qua, & agro ſimul toto, Meſſenij annum vnum potiti ſunt. Sequenti dehinc anno Acarnanes contractis omnibus ex vrbibus copiis, ad Naupactū oppugnandam primum copias ducere in animo habuerunt. Verum id poſtea conſilij repudiarunt, quòd iter ſibi faciendum per Aetolos videbāt, quibus cum aſsiduas exercebant inimicitias. Præterea Naupactiis, id quod res erat, in promptu claſſem eſſe ſuſpicabantur: Pedeſtribus verò
duo

duntaxat copiis non satis fore se armatos videbant contra eos qui maritimas etiam opes haberent. Mutato itaque consilio, omnem belli impetum in Messenios, qui Oeniadis erant conuertêre. Ad oppidum igitur obsidendum omnia cõparabant, quod adduci non poterant, tantam hostium paucitatem, contra vniuersam Acarnanũ gentem æquo marte bellaturam. Ipsi quoque Messenij, & si frumẽta, & alia, quæ ad longiorem obsidionem sustinendam vsui forent, contraxerant, decreuerunt tamen nõ expectata obsidione iusto prælio belli fortunam experiri. Neque enim decere se arbitrabantur qui Messenij essent, neque virtuti, sed fortunæ Lacedæmoniorum succubissent, Acarnanico tumultu terreri. Memoria repetebant ad Marathonem Persarum trecenta millia à triginta duntaxat millibus Atheniensium ad internitionem cæsa: Acie itaque cum Acarnanibus decernendum duxerunt. Pugnam memoriæ proditum hoc commissam modo. Cum essent hominũ multitudine longo interuallo superiores Acarnanes, Messenios ex omni fere parte, præterquam tergum quà portis obuerterant, quáque de muris oppidani hostem arcebant, cinxerant. Frontem itaque, & latera mis-

silibus acriter vrgebant. At Messenij in quam partem cõferti incubuissent hos cædentes, illos vulnerantes, hostium agmen turbabant. Perrumpere, & in fugam hostem vertere iccirco non potuerunt, quod qua parte Acarnanes laxari manipulos videbant, concursu facto locum occupabant: Quòd si repulsi Messenij alio impressionem fecissent, itidem reiecti, nihilo plus proficiebant: Præsto enim erant, qui suis opem ferentes penetrare hostem coarctata acie non paterentur. Eo fiebat vt ad breue spatium loco Acarnanes pellerentur: Messenij verò irruente multitudine concedere cogerentur. Anceps fuit vsque ad extremum diei prælium. Nocte ea, quæ cõsecuta est, cum proximis vrbibus supplementum Acarnanibus missum esset, recipientibus se intra mœnia Messeniis ad obsidionem res deducta. Ac nihil illi quidem metuebant, ne aut hoste muros transcendente, aut à suis deserta statione vrbs expugnaretur: Illud calamitati fuit, quod intra mensem octauum omnis commeatuum copia exhausta fuerat. De muris tamen hostem illudentes, ne si in decimũ quidem annum obsidio traheretur, defutura sibi cibaria iactabant Iam verò sub primæ quietis tempus clam Oeniadum

por

portis egressi, hostem tamen fallere non potuerunt: Quare conserere iterum manus coacti, trecentos de suo agmine amisere, maiorem ipsi hostium numerum ceciderunt. Mox via sibi per medios Acarnanas facta, per Aetolos, quorum amicitia confidebant, Naupactum se recepere. Et in posterum quidem omne tempus magno, ac pertinaci in Lacedæmonios odio Messenij laborarunt: quod in primis Peloponnesiaci belli temporibus præ se tulerunt. Nam & Naupactum copiarum receptaculum, vnde in Peloponnesum incursiones fierent, Athenienses habuere: Et oppressos ad Sphacteriam Spartanos Messeniorum è Naupacto funditores, vna cum Atheniensibus de medio sustulerunt. Quamobrem superatis ad Aegos flumen Atheniensibus, Messenios è Naupacto Lacedæmonij eiecere, cum nauali eos ante prælio vicissent. Profugi partim in Siciliam, partim Rhegium se ad propinquos suos contulere, magna etiam pars ad Euesperitas Libyæ populos profecti.

Nam cum hi finitimorum bello premerentur, in ciuitatum suarum communionem omnes qui Græci essent nominis accersebant. Dux fuit in Libyam profectionis Comon, quo item duce ad Spha-

cteriam vsi fuerant. His ita gestis anno fere vno ante Leuctricam Thebanorum victoriam diuinitus Messenij in Peloponnesum reditus haudquaquam dubiis significationibus promissus est. Nam & Messanæ ad fretum, Herculis sacerdotem narrant, per somnium sibi visum videre Herculem, qui Manticlum Iouis accersitu, in Ithomen hospitij causa vocaret. In Euesperitis verò somniauit Comon congredi se cum matre iampridem mortua, & illam statim à congressu reuixisse. Et is quidem in spem venit, cum iam multum possent Athenienses naualibus copiis, Naupactum se recepturos: at enim Messenen restitutum iri somnia promittebant. Accidit enim non ita multo post, vt Lacedæmonij ad Leuctra debita iam pridem fato clade affligerentur: Quandoquidē Aristodemo regi oraculum aliquando redditum est, cuius hæc erat extrema clausula.
Vtere forte tua, fatum hos nunc, nunc agit illos.
Significabat scilicet ipsum, & Messenios male rem gesturos, sui verò fatalis mali ipsam etiam Lacedæmonem neutiquam immunem fore, Victores igitur Thebani perculsis ad Leuctra Lacedęmoniis, in Italiam, & Siciliā, ad Euesperitas etiā vsque, & quocunque Messenij profugi venissent,
dim

dimisere legatos, qui eos in Peloponnesum reuocarent. Dictu hercule mirum est, quàm raptim cum pristinæ patriæ desyderio, tum Spartanorũ sempiterno odio incitati concurrerint vniuersi. Dubius erat animi Epaminundas vbi nam eos consistere iuberet, neque enim facile videbatur vrbem condere, quæ satis foret contra Lacedæmoniorum opes munita, & simul nõ satis nouæ vrbi idoneum in Messenico agro locum reperiebat. Ipsorum certè Messeniorum animus ab Andania, & Oechalia abhorrebat, quòd in vtroq; loco iniquissima fuissent vsi fortuna. Hæc capiendi consilij difficultas cum valde Epaminundam solicitum haberet, astitisse in somnio dicitur vir iam grandis natu, cum infulis, & reliquo antistitis ornatu, hac eũ appellans oratione: Tibi quidem quodcunque armis expetiueris decus portum dabo, nomenque tuum, Thebane dux, cum hominum cœtus reliqueris, immortalitati consecrabo: Tu modo Messenios in patriam ad suos penates reduc: Placata enim iam est quæ in illos fuit acerbissima Gemellorũ ira. Hæc ille Epaminũdæ. Iam verò Epiteli, quem Argiui delegerant, qui & suis præesset copiis, & Messenem restitueret, nocturnum illud idem visum denunciauit, vt quo loco

in Ithome ederam ciliciam, & myrtum vidisset, humum inter eas stirpes mediam fodiens anum æreo clausam thalamo, iam grauiter affectam, & prope intermortuam eximeret. Epiteles vbi primum illuxit, ad eum qui circunscriptus fuerat, locum veniens, æneam vrnulam effossa terra offendit: Hancille ad Hpaminundam detulit, cui cum somnij imaginē exposuisset sui, iussit ille amoto operculo, quid in ea recōditi esset, intueri. Ille sacris operatus, votísque ei deo nuncupatis, à quo somnium extitisset, vasculum aperuit: In eo volumē repertum ex albo plumbo in tenuissimas laminas sparso, libri forma: In eo perscripta erant Magnorum deorum initia: Hæc illa fuit hydria, quam eo loco defoderat Aristomenes. Illum verò, qui dormientibus Epiteli, & Epaminundæ per nocturnum visum obuer satus est, Cauconem fuisse aiunt, qui Andaniam olim Athenis profectus, ad Messenen Triopæ filiā sacrorum arcana deportauit. Iræ quidem Castorum in Messenios antequam ad Stenyclerū pugnatum est, initium, ex huiusmodi (quantum ego coniectura consequi possum) extitit causa. Adolescentuli duo Panormus, & Gonippus Andanienses, iam tum puberes ab ineunte ætate vsu, & consuetudine prope

prope domeſtica coniuncti,in Laconiæ fines populandi cauſa ſimul excurrere ſoliti fuerant. Forte Lacedæmonij per feſtos Caſtoris,& Pollucis dies, poſt ſolenne epulum in ipſis caſtris compotationibus ſe,ac luſibus oblectabant. Ibi Gonippus,& Panormus in albis tunicis,& purpureis lacernis,equis pulcherrimis inuehentes, haſtas manibus tenentes, de improuiſo ſe Lacedæmoniis oſtendêre. Illi Caſtores eſſe rati,qui ſacris intereſſe ſuis voluiſſent, adorabundi occurrerunt, eorum ſibi numen precibus implorantes. At iuuenes vbi primum in medios recepti ſunt, tumultum, & ſtragem,modo hos,modo illos haſtis ferientes,ediderunt,atque inde, violatis per contemptum,& contumeliam ſacris, Andaniam impune reuerterunt. Hinc orta, opinior, Caſtorum in Meſſenios ira. At poſſe iam illis ipſis dis approbantibus in patriam reduci, Epaminundæ nocturna illa imago perſuaſerat.In primis verò Bacidis eum carmina mouerunt.Huius Bacidis,quem nympharũ afflatu diuinaſſe tradunt, & aliis populis edita vaticinia celebrãtur,& hoc extat de Meſſeniorũ reditu.

Amittet florẽ imperij tunc Sparta nitentem,
Atque omni rurſus Meſſene habitabitur æuo.

Quin & Erę oppreſsionem,quo eſſet modo

do euentura, compertum habeo Bacin prædixisse, cuius prędictionis hic extat versus.

Quiq; à Messene sonitu, atque canalibus icta.

Repertam initiorum rationem, in cõmentarios retulerunt certi homines è sacrificulorum gente. Epaminundas vbi condendæ vrbi, quam nunc Messenij tenent, iudicio suo locum idoneum cepit, Aruspices consuluit, nunquid esset ea regio dis cordi futura. Cum sacris inspectis renunciassent illi secunda exta, expediri ad vrbis exædificationem omnia iussit. Materiam lapides, & cęmenta comportari. Adesse homines in metandis viis, & angiportis, profanis, ac sacris ædibus extruendis, murorum ambitu designando solertes. Posteaquàm in promptu omnia fuere, cum hostias ad sacra facienda exhibuissent Arcades, rem diuinam Epaminũdas, ac Thebani omnes Libero patri, & Apollini Ismenio, patrio ritu fecerunt. Argiui Iunoni Argiuæ, & Ioui Nemeo: Messenij Ioui Ithomatæ, Castori, & Polluci: sacerdotes Messeniorum Magnas deas, & Cauconem coluerunt. Inuocati heroës vniuersi ad nouæ vrbis auspicia, nominatim Messene Triopæ filia ante omnes. Tum Eurytus, & Aphareus, eorúmque filij, De Herculis verò liberis Cresphontes, & Aepytus. Præ cæteris confen

consentienti omnium voce celebratum est Aristomenis nomen, atque eum quidem sacrorum cæremoniis,& votorum nuncupationibus diem transegere. In sequentibus murorum ambitum excitarunt. Intra eum domos,& templa erexere. Atque hæc quidem fecere,cantibus aliis repudiatis ad Bœotiæ,& Argiuæ tibiæ modos. Et tunc maximè in musicis certaminibus Sacadæ,& Pronomi cantiunculæ cœptæ sunt vsurpari. Vrbi ipsi Messene pristinum scilicet nomen inditum. Restituerunt & alia in eadem regione oppida. Naupliēses quidem Mothone non sunt eiecti. Asinæis sua finium iura conseruata. His gratiam habuere, quòd Lacedæmoniis auxilia non misissent. At illis quòd reditum suum in Peloponnesum gratulati essent, dona etiā venientibus pro copiis suis misissent, Dis pro reditu nuncupata vota soluissent. Accedebat verò quod hi salutem etiam suam multis cum precibus Messeniis commendabant. Rediere in Peloponnesum Messenij, résque suas postliminio recepere, ducentis ipsis, & octoginta septem annis post Eræ expugnationem, Discineto Atheniensium supremum magistratum gerente: Olympiadis centesimæ secundæ anno tertio, qua Damon Thurius victor iterum

renun

renũciatus eſt. Non breue omnino tempus Platæenſes, etiam patria profugi caruere. Non breue Delij cum ſuis ab Athenienſibus eiecti ſedibus Adramyttium Coloniam deduxere. Iam verò in Orchomeniis Minyæ poſt Leuctricam pugnam à Thebanis Orchomeno expulſi, cum Platæẽſibus à Philippo Amyntæ filio in Bœotiam tandẽ reducti ſunt. Thebanus ipſos, cum Thebas euertiſſet Alexander, non multis poſt annis Caſſander Antipatri filius vrbe inſtaurata reſtituit. Ex iis, quos recenſuimus, populis, & ſi Platæenſes diutiſsimè omnium exularũt, duarum tamen ætatum ſpatium non exceſſerunt. At Meſſenij trecentos ferme annos extorres è Peloponneſo errarunt. Quo temporis curriculo, & patrios ritus conſtantiſsimè retinuere, & Doricam linguam nihil prorſus immutarunt, quæ noſtra etiamnum ætate ab iiſdẽ, & prope ſolis Meſſeniis maximè integra, & planè vernacula conſeruatur. Poſt reditum pacata aliquandiu à Lacedæmoniis fuere Meſſeniis omnia, quòd ſcilicet Thebanorum metu, & Meſſenen iam reſtitutam, & Arcadas in vnam congregatos ciuitatem armis laceſſere non ſunt auſi. Poſtea verò quàm Phocenſe bellum (quod Sacrum eſt appellatum) ab-
dux it

duxit extra Peloponnesum Thebanos, pristina confidentia subnisi, nihil amplius bellum in Messenios distulere. At hi Argiuorum, & Arcadum auxiliis freti facile restiterunt. Atheniensium opem cũ implorassent, responderunt illi, non esse vllo pacto se in Laconiæ fines inuasuros: si prio res arma intulissent in Messeniam Lacedæmonij, ad sua defendenda se sociis non defuturos polliciti sunt. Cum Philippo post hæc Messenij Macedonum rege societatem iunxerunt, quæ res effecit, vt pugnæ ad Cheroneam, & si fuit illa Græcis omnibus communis, non interfuerint. Non tamen contra Græcos vt bellarent in animum sibi vnquam induxerunt. Iam vita perfuncto Alexandro, cum iterum Græci contra Macedonas arma cepissent, & ipsi sua in eo bello munia obiere, sicuti & ante, cum de Atheniensium rebus ageremus, exposuimus. Galli certe, recusante Cleonymo Lacedæmoniorũ rege cum illis fœdus inire, cum Græcis signa non contulere. Non multo post Elidem Messenij tum bellicis artibus, tum aperta vi occuparunt. Nam cum Elei iusti, moderatíque imperij laude, iam tum ab initio semper cæteros Græcos anteissent. Postremo cum Philippus Amyntæ filius iis, quas

ante enumerauimus, calamitatibus reliquam Græciam afflixisset: Elidis etiam primores pretio solicitauit, hinc seditionibus primũ inter se Elei laborare cœperunt. Armis deinde sumptis cum factio altera in Lacedæmoniorum officio esset, dum per mutua pergunt odia fortunas suas pessundare, rem ad ciuilia bella deduxere. De Messeniorum statu certiores facti Lacedæmonij, auxilia statim mittenda partium suarum studiosis censuerunt. Ac dum illi quidem delectu habendo, & ordinibus describendis tempus terunt, interea è Messeniis lectissimi quique ad mille ferme homines raptim, clypeis Laconica insignia præferentes, Elidem veniunt. Eos intra mœnia Spartanorum factio, rati auxiliares suos adesse, receperunt. Oppido potiti Messenij, eos qui Lacedæmoniis studuerant, male mulctarunt, iis, qui suarum erant partium, vrbem tradidere. Vsurparunt illi quidem opportunè commentum Homericum. Nam & ille in Iliade Patroclum memorauit arma Achillis indutum in hostium se aciem intulisse. Cúmque Troiani ad pugnam rediisse Achillem putassent, conturbatis ordinibus omnes in fugam versos. Sunt & alia callide ab Homero excogitata militaria consi.

consilia. Vti cum duos pro vno speculatores narrat noctu ad Troianos venisse. Hominem præterea specie transfugam, re speculatorem Ilium missum ad exploranda hostium consilia. Ad hæc, dum militaris Troianorum ætas esset ad prælium exitura, ad vrbis, vel iuniores vel iam natu grandiores, qui minus essent ad pugnandum idonei, custodiam disponit. Idem verò in Gæcorum castris iubet eos, qui vulneribus acceptis è pugna excesserint, ne omnino nihil agát integros armare. Hæc ab Homero adiuuandos homines vniuersos edita sunt, rerum bene gerendarum exempla. Verum, vt ad Messenios redeam, non multis post captam Elidem annis, Demetrius Macedonum rex, Philippi filius, Demetrij maioris nepos, Messenem ditioni suæ subiecit. Multa nos quidem, quæ insolenter egit Perseus in Philippum, & Demetrium, commemorauimus, qua in parte in Sicyoniorum rebus versata est historia. Quemadmodum verò Messene à Demetrio occupata fuerit nunc exponam. Laborabat Philippus pecuniæ egestate, qua carere nullo pacto poterat. Eam ob rem cum aliquot nauibus Demetrium in Peloponnesum mittit. Is in portum quendam appulit

Argiuorum finium non sanè celebrem. Inde verò raptim per occultos calles itinere maximè compendiario ad Messenem duxit. Et collocato quidem in agminis fronte, omni, quod tunc forte habuit, leuis armaturæ genere, rectà Ithomen viarum non ignarus contendit, & clam ante diluculum muros transcendit, qui medij inter arcem Ithomes, & vrbem ipsam fuere. Orta iam luce, cum sensissent Messenij se oppressos, in tam graui periculo trepidantes, suspicari primum se Lacedæmoniorum fraude captos: quare veteri in Spartanos odio incitati, nihil vitæ parcentes, acriter pugnam capessebant. Vbi verò ex ipsa armorum specie, & oris sono Macedonas, & Demetrium ipsum agnouerũt, ingenti sunt perculsi terrore. Cogitabant enim fore sibi iam negotium cum gente ad omnes belli artes paratissima: quæque aduersus quoduis hostium genus fortuna semper vsa fuisset secundissima. Impendentis tamen mali magnitudo virtutem auxit, & simul ad bene sperandum animos illud erexit, quod ex tam longo temporis interuallo, non absque deorum consilio redire sibi in Peloponnesum licitirum fuisse indicabant. In Macedonas itaq; tam ex vrbe, quàm à dextra parte ex arcis

arcis præsidio impetus factus. Et illi quidem initio cum virtute, tum rei militaris scientia hosti pares fuere. Postremo, vt qui ex itinere fessi erant, hinc viris vrgentibus, illinc fœminis tegulam, & lapides eiaculantibus, fugam effusissimam fecere. Multi è prærupta rupe (ea enim parte maximè confragosa est Ithome) præcipites corruere. Pauci abiectis armis incolumes euasere. In Achæorum concilium iccirco Messenij non iere, (vti mea fert opinio) quòd cum vltro misissent auxilia bellantibus cum Pyrrho Aeacidæ filio Lacedæmoniis, eóq; beneficio iam prope inter ipsos pacata essent omnia, illud cauendum putabant, ne si in Achæorum, qui aperti erant Spartanorum hostes, concilium se conscribi postulassent, veteres inimicitias renouasse viderentur. Ac illud quidem Messenios, opinior, non fefellit, quod ipsi in mentem mihi venire potuerit, cogitasse eos etiam si cum Achæis non fecissent, per se tamen Achæos Lacedæmoniorum hostes fore. In Achaico enim concilio Argiui, & Arcades non parum habebant loci. Verum & ipsi se cum Achęis Messenij post longi temporis cunctationē coniunxere. Neque ita multo post Cleomenes Leonidę filius, Cleonymi nepos, Megalopolin Ar-

cadiæ principem ciuitatem per speciem fœderis cepit. In ea qui deprehensi fuerunt omnes interempti. Qui verò cum Philopœmene Craugidis filio effugêre, (quæ multitudo duæ amplius ciuitatis eius partes fuere) eos Messenij liberaliter accepere. Cum ob veterum erga se meritorum memoriam quibus iam tum Aristomenis temporibus fuerant ab Arcadibus prouocati, tum verò vt gratiam parem referrent, pro eo quod ab illis in Messene restituenda adiuti fuerant. Est ita comparatum natura, vt rerum humanarum vicissitudo huc illuc omnia transferat. Nam & Arcadibus Messenij vicissim salutis authores fuere. Et Arcadas rursus Spartæ capiendæ Messeniis socios Fortuna esse voluit. Cum enim collatis signis cum Cleomene ad Sellasian dimicassent, mox Aratum Achæorum ducem secuti Spartam expugnarunt. Vix dum erant Lacedæmonij Cleomenis dominatu liberati, cum Mechanidas tyrannus exortus, quo sublato, Nabis dominationem inuasit. Is cum profanas, & sacras ædes spoliasset, breui ingentem coëgit pecuniam, & ex ea copias, quibus imperium tueretur, & augeret, sibi comparauit. Cum hic ipse Nabis Messenen noctu occupasset, Philopœmen, &
Megal

Megalopolitani præsto fuere, quorum interuentu cedere tyrannus coactus sub certis fœderis conditionibus. Achæi postea iniuria se prouocatos questi, omni ope sua bellum Messeniis intulere. Ac primum quidem agrum peruastarunt, deinde sub ipsum messis tempus, collectis vndique copiis irrumpere in Messeniam conati sunt. At Dinocrates, qui summæ tunc reip. præerat, cuique populi suffragiis exercitus imperium decretum fuerat, occupatis angustiis, quà aditus in messeniam patebat, Lycortæ Achæorum ducis inceptum effecit vt irritum esset. Cum Messeniis enim & finitimorum auxiliis occurrens hostem facile repulit. Quin & Philopœmenem, qui, quòd de Lycortæ conatu certior factus non fuerat, serius cum paucis equitibus subsidio Achæorum venerat, reliquo hoste prospera pugna cæso, & fugato, viuum cepere. Quo autem modo captus fuerit Philopœmen, & quis eius vitæ finis, in eo, qui est de Arcadum rebus, libro, enarrauimus. Ii certe è Messeniis, quorum suasu est ille vir interfectus, meritas pœnas luêre. Ac rursus Messenij Achæorum sunt partes secuti. Adhuc varia Messeniorum infortunia stylo sum persecutus, & quemadmodum eos fortuna sua

procul à Peloponneso in vltimas terras a-ctos, mox in pristinas reduxerit sedes commemoraui. Hinc ad agri, vrbisque partes explicandas orationem conuertam. Aetate nostra in Messenia extat Abia oppidum ad mare, longe à saltu, qui Choerius dicitur, stadia haud amplius xx. Iren vocatam ferunt, & de septem illis vnam fuisse, quas Agamemnon apud Homerum se daturum Achilli pollicetur. Gleno autem, & Doriẽo ab Achæis bello superatis, Abiam tradunt Hylli Herculis filij nutricem Iren commigrasse. Ibi domicilio suo constituto, Herculi templum dedicasse: Cresphontem postea cum grato, pióque animo memoriam fœminæ celebraret, & alios ei honores habuisse, & vrbem, mutato nomine, Abiam appellari voluisse. Herculis quidem in ea vrbe, & Aesculapij templa valde illustria extant. Abia discedentibus absunt Pharæ stadia ferme LXX. In ipsa via salsa aqua est. Messenios, qui Pharas tenent, Augustus Cæsar Laconico nomini adiunxit. Eius oppidi conditorem celebrant Pharin Mercurio, & Philodamea Danai filia genitum. Pharin nullam virilem sobolem, filiam vnicam Telegonen reliquisse aiunt. Eius gentilitatis perpetuam seriem in Iliade percensuit Home-

rus.

rus Diocli geminos fuisse Crethonem, & Ortilochum: Dioclen ipsum Ortilocho Alphei filio ortum: De Telegone mentionem prorsus nullam fecit. Ea, si Messenios audiamus, Ortilochum Alpheo peperit. Audiui & illud cum Pharis essem, præter geminos, filiam Diocli fuisse Anticlean: Ex ea, & Machaone Aesculapij filio Nicomachum, & Gorgasum natos: Pharis eos permansisse, & Diocle mortuo regnum adisse. Creduntur illi hac etiamnum ætate morbis laborantes, & aliqua captos corporis parte sanare. Eóque nomine in eorum fanum victimas sacrorum causa, & donaria mittunt. Habent & Fortunæ fanum Phareatæ, cum perueteri signo. Ac Fortunæ quidem, cui Tyches apud Græcos nomen, primus (quod sciam) mentionem fecit Homerus in hymno in Cererem, cum & alias Oceani filias, Tychen etiam ipsam, tanquam Oceani filiam, ludentes cum Proserpina fecisset, his versibus.

Vna omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phenóq;, Electra, & Ianthe,
Melobolosis Tyche, & Ocyrhoë præsignis ocellis.

De ea nihil præterea. Neque illud omnino, quod vulgo creditur, Deam esse maximã, penes quã sint rerum humanarum momenta omnia, cũ idem tamen poëta in

Iliade bellantibus Palladem, & Enyω̃ præfecerit. Dianam sanctam fœminis parturientibus & verendam esse dixerit. Veneri autem nuptiarum curam attribuerit. Verum de fortuna nihil ille plusquam ante dictum est memoriæ prodidit. Bupalus certe delubris ædificandis, & simulachris fingendis admodum solers, cum Smyrnæis Fortunæ signum omnium, quos ipsi ex antiquitatis monimentis cognouerimus, primus finxisset, capiti polum impo suit, altera verò manu Amaltheæ, quod Græci appellant Cornu tenentem fecit. Ad hunc ille modum Fortunæ munera declarauit. Mandauit post hunc & alia de Fortuna versibus Pindarus & eam Pherepolin, quod est ac si dixeris Ciuitatum tutricem, cognomento appellauit. Non longe à Pharis lucus est Apollinis Carnij nomine, & in eo perennis aquæ fons. Absunt à mari Phare stadia ferme VI. Hinc ad eiusdem messeniæ mediterranea contendentes stadia procul circiter LXXX. Thuriatarum vrbs excipit: Appellatam Homeri versibus Anthean putant. Eam Spartanorum ciuitati subiecit Augustus. Nam cum is cum Antonio ciuile bellum gereret, Antonij quidem sectam Messenij iccirco secuti sunt, quod Augusti partem iuuerunt

Lacedæmonij. Quocirca victor Augustus è Messeniis qui contra in acie steterunt, leuius alios, alios grauius mulctauit. Thuriatæ ipsi ex oppido, quod iam tum ab initio in excelso fuit tumulo, in planitiem descendêre. Non tamen superiorem vrbem omnino deseruere: Nam & murorum adhuc reliquiæ cernuntur, & templum extat, quod deæ Syriæ dicitur.

Campestrem vrbem fluuius præterlabitur Aris nomine. In ora interiore Calamæ vicus, & Limnæ castellum est: In hoc Limnatidis Dianæ ædes, quo loco Spartæ regem Teleclum occisum fama prodidit, Qua à Thuria Arcadiam fere versus iter est, fontes habet Pamisus amnis, quorum aquæ infantium morbis medentur. Iam verò ab his fontibus ad læuam digressis ad stadia plus minus LX. Messeniorum sub Ithome vrbs est, regionis caput: Ea non Ithome solum, sed quà ad Pamisum excurrit, monte Eua incingitur: Huic monti à Bacchantiam voce Euoë nomen inditum ferunt: Cum hoc primum in loco, & ipse Liber pater. & quæ eum sequebantur fœminæ sic inclamasse credantur. Qui vrbem ambiũt muri è lapide structi sunt: Ex iis turres, & pinnæ, quo opus est loco, eminent, Babylonis quidẽ muros,

aut

aut qui Memnonij dicuntur,Susis in Persi de neque vidi, neq; cuiusmodi sint de quoquam,qui ipse viderit, audiui. Quas verò vrbes muris munitissimas ipse viderim, Ambrosos est,Phocica,Byzantiū, & Rhodos: Eæ tamen murorum munitionibus cum ipsa Messeniorum vrbe comparandæ non sunt.In foro Iouis est signum Seruatoris,& aquæ ductus,cui nomen Arsinoë,à Leucippi videlicet filia: Defluit in eum aqua de fonte,quem Clepsydram vocant. Delubra deorum duo. Neptuni & Veneris, &, quod memoria maximè dignum est,Deûm matris è Pario lapide signum, Damophontis opus,qui Olympium etiam Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguem exactißimè coagmentauit: Quare sunt ei merito ab Eleis honores habiti. Fecit idem Damophon, quam Laphriam Messenij nuncupant:Cuius ob huiusmodi causam sancita est religio.Calydonij Dianam in primis colunt, cognomento Lapriam:Eius cerimonias recepere Messenij cum Naupacto accepta ab Atheniensibus in Aetolia Calydoniis finitimi essent. Et tunc quidem Messenij, & ex Achæis Patrenses duntaxat Laphriæ nomen vsurparunt. Ephesiam quidem Dianam vrbes prope cunctæ eodem celebrant cognomine.

ne. Et sanè deam priuatim viri omnes magnis prosequuntur honoribus. Hoc, opinor, cum Amazonum gloriæ tribuunt, à quibus fanum illud dedicatum fama vulgauit: tum operis prisci antiquitati. Tria præterea templi celebritatem augent: Magnitudo primum, qua cętera omnia hominum opera anteit: Ephesiorum deinde ciuitatis splendor: Et ipsa postremo deæ claritas. Habent Messenij Lucinæ etiam delubrum cum marmoreo signo. Proximum est Curetum ædes, in qua cuiusuis generis animalia immolant. Facto enim à bobus, & capris sacri initio ad aues descēdūt, quas in flammas porriciunt. Magna etiam cum religione Cereris ædes celebratur. In ea Gemellorum simulachra sunt, eo habitu, quo Leucippi filias rapuere. Est verò superius expositum controuersiam esse Messeniis cum Lacedæmoniis ab vtris Castores oriundi sint: Eos vtique sibi Messenij vindicant. Plurima verò, & quæ spectentur dignissima habet signa apud Messenios Aesculapij fanum. Seorsum enim Dei ipsius, & eius liberûm simulachra, seorsum Musarum, Apollinis, & Herculis posita sunt. Suum inter cætera locum habent vrbs Thebana, Epaminundas Cleommidis filius, Fortuna, & Diana Lucifera.

Horum

Horũ quæ marmorea sunt, fecit Damophon, quem vnum è Messenĳs artificẽ nouimus non indignũ cuius mentio fiat. Epaminundæ effigies è ferro est, eam alius omnino opifex fecit. Templum extat Messenes Triopeæ filiæ, cuius ex auro & Pario marmore factum est signum. In postica templi eius parte picti sunt qui Messene regnarunt omnes, ante Doriensium in Peloponnesum aduentum. Aphareus videlicet, & filij. Post Herculis verò filiorum reditum Cresphontes vnus, & ipse de Doriensium ducibus. De iis verò qui Pylum tenuerunt, Nestor, & eius filij Thrasymedes & Antilochus: His enim, quòd natu maximi fuere, honos in primis est habitus, eóque maximè quòd bello Troiano interfuerunt. Pictus est etiam Leucippus Apharei frater, & cum eo Ilaira, & Phœbe: Arsinoë præterea, & ipse Arsinoë natus, vti prædicant Messenij, Aesculapius, & Aesculapij filij Machaon, & Podalirius: Nam & illorum clarum fuit Troiano bello nomen. Has omnes imagines pinxit Omphalion Niciæ Nicomedis filij discipulus, quem seruisse Niciæ, eíque in delitiis fuisse nonnulli tradiderunt.

Quæ verò ædes apud Messenios Hierothysion vocatur, quod est ac si dixeris Sacros

crosanctum sacrarium, habet deorum omnium signa, quorum in Græcia sancitæ religiones sunt, inter ea ænea est Epaminundæ effigies. Dedicati etiam sunt tripodes vetusti, quos ἀπύρους, quasi dicas Ignis expertes appellat Homerus. Iam vero quę in gymnasio signa sunt, opera Aegyptiorum artificum fuere: Mercurius, Hercules, Theseus. Hos enim cum Græci, tum Barbaræ nationes multæ exercitationum præsides habent, eósque in palæstris præcipuè colunt. Aethidam in eo signorũ numero comperi hominem quàm ego sum natu maiorem: Huic Aethidæ tanquam heroi statuam positam, & honores institutos dicunt, quòd egregie pecuniosus fuerit: Fuisse alij praeclaram & luculentam pecuniam Aethidæ non negant: Pernegant verò eum, cuius erecta fuerit super colomna statua, diuitem illum Aetidem fuisse: sed ei cognominem: quo duce Messenij Demetrium Philippi filium, cum noctu subito impetu Messenen oppressisset, repulere. In eodem gymnasio Aristomenis visitur sepulchrum, quod sane esse inane, atque honorarium duntaxat negant. Et percunctanti quidem mihi quo nam modo eius, qui Rhodi mortuus dicatur, ossa in eo monimento condita credi posit,

posſit reſponſum eſt, Pythij Apollinis iuſſu in patriam reportata: Et inſuper ſacri, quod ad eum tumulum ſolenni ritu fiat, mihi cerimonias expoſuerunt. Eæ huiuſmodi ſunt. Aræ deſtinatum taurum ad pilam non procul à ſepulchro adligant: Is cum ferox, & vinculorum ſit inſolens euadere conatur: Quòd ſi dum trepidat, & exilit, pila moueatur, ſecundum id eſt Meſſeniis omen: Sin prorſus, immota ea pila ſteterit, calamitatem ſibi aliquam portendi interpretantur. Interfuiſſe verò Ariſtomenen Leuctricæ pugnæ, & auxilio Thebanis fuiſſe, & eius maximè opera magna clade afflictos Lacedæmonios prædicant. Enim vero primos omnium Chaldæos, & Indorum magnos memoriæ prodidiſſe noui eſſe hominum animos immortales. Aſſenſi deinde ſunt eis tum alij Græcorum, tum Ariſtonis filius Plato: Id ſi communi hominum opinione comprobetur, facilè & illud credi poſsit. Ariſtomenis in Lacedæmonios odium in omne poſterum tempus perduraſſe. Non alienum certe eſt à Meſſeniorum oratione, quæ aliquando de Thebanis audiui, & ſi non congruit omni ex parte vtriuſque gentis ſermo. Aiunt itaque Thebani, cum prope eſſet vt cum hoſte ad Leuctra congrederentur, miſſos

missos qui & alia oracula, & eum, qui in Lebadea colitur, deum consulerent: Et sane ab Ismenio, Ptoo, Abis, Delphis missa responsa commemorantur. Quæ verò Senariis heroicis vaticinatus fuerit Trophonius, hæc sunt.

Ne petite ante hostem sacrũ quàm cura trophæũ
Sit vobis posuisse: Hic scutum ornate quod acer
Fixit Aristomenes Messenius, ipse inimicas
Scutatorum acies, infestaq; tela refringam.

Accepto oraculo impetrasse à Xenocrate precibus Epaminundam tradunt, vt Aristomenis clypeum sibi mitteret, illúmque ad trophæi, quod erexerat eo loco vnde posset à Lacedæmoniis conspici, insignia addidisse. Norant Lacedæmonij fixum in Lebadea scutum Aristomenis: Nã & multi per ocium ad Trophonij profecti illud fuerant conspicati, & plane omnes ita esse audierant. Parta verò victoria suum Trophonio donum Thebani restituere. Est etiam in stadio posita ex ære Aristomeni statua. A theatro non procul Sarapidis, & Isidis fanum est. Ascendentibus ad Ithomes iugum, vbi est Messeniorũ arx, fons, cui Clepsydra nomen, manat. Longum esset, & difficile, vt maximè propositum id quis haberet, populos enumerare, qui Iouem apud se natum, & educatum affir-

mant. Nam & Messenij Iouis incunabula sibi vindicant, eiúsque nutrices nominant Nedam, à qua fluuius, & Ithomen, à qua mons nomen acceperit: Has quidem nimphas surreptum à Curetibus Iouem ob Saturni metum, in hoc aiunt fonte lauasse, & ab eo furto aquæ nomen inditum. Inde ad sacra Ithomata Iouis per totos dies haustam aquam in templum deportant. Signum Iouis fecit Ageladas iis olim Messeniis, quæ Naupacti consederunt. Domi suæ illud seruat sacerdos annuus. Agitant verò festos anniuersarios dies, Ithomæa nuncupant. Ludos etiam priscis temporibus musicos institutos fuisse & aliunde, & ex Eumeli versibus licet coniicere, quos in Delum prolusit.

Grata etenim semper tibi Iuppiter incola Ithomes,

Musa fuit, puro gaudet quæ libera cantu.

Quà ad Arcadiæ vrbē Megalapolin egressus patet, in ipsa porta Mercurij signum est, Attici operis. Athenienses enim quadrangula figura hermas fecere, & eam ab illis alij Græciç populi acceptam formam in Mercurij sigillis vsurparunt. Abest à porta stadia ferme x x x. Balyra amnis: Nomīnis eam putāt fuisse causam, quod in eū captus oculis Thamyris lyram abiecerit.

rit. Philammone, & Argiopa nympha genitum Thamyrin fama vulgauit: Argiopam Parnassi fuisse incolam: Eam, cum iam vterum ferret, in Odrysas migrasse, recusante puellæ nuptias Philammone: Eo euenit vt Odrysen, ac Thraca etiam Thamyrin vocent. In hunc fluuium alij duo influũt, Leucasia, & Amphitus. Trans eos amnes campi sunt qui Stenyclerici nominantur: Heroëm aiunt fuisse Stenyclerum. E campi eius regione vicus est, prisci Oechaliam, Carnasium saltum ætas nostra appellat: In eo densissima cupressorum sylua est. Signa deorum ibi posita Apollinis Carnei, & Mercurius arietem portans. Iam verò quæ Casta puella dicitur, Ceres ea est: Prope illud simulachrũ aqua è scatebris profluit: Quo verò Deas magnas ritu colant: Nam in Carnasio quoq; sua illis celebrantur initia, facile in arcanis esse patior. Hæc certe initia secundum Eleusinia præcipuam quandam mihi sanctimoniam habere videntur. In ea quidem ærea vrnula, quam dux Argiuus à se compertam protulit, Euryti Melanei filij ossa seruari, nulla vel in vulgus prodere, somnij religione prohibeor. Labitur prope Carnasium amnis Charadrus. Ad læuã ad stadia fermè octo progressis Andaniæ

sunt ruinæ. Ei sanè vrbi ab Andania puella nomen impositum est omnium antiquitatis interpretum cõsensu receptum: Quibus verò sit orta parentibus, aut qui cum nupta fuerit, non habeo dicere. Ab Andania, qui Cyparissias versus iter habent, per oppidulum transeant, Electram, quod eodem nomine amnis, & item Cœus præterfluunt. Hæc certe nomina vel ad Electram Atlantis, & Cœum Latonæ patrem referri possint, vel forte sumpta fuere ab indigenis heroibus Electra, & Cœo. Qui ab Electra abierit, ad fontem, cui nomen Achaia, rudera videat Dorij vrbis. In hac vrbe Thamyridi oculorum calamitatem contigisse versibus testatum suis Homerus reliquit, quòd scilicet Musas ipsas cantu se superaturum fuisset gloriatus. At Phocaënsis Prodicus, huius modò si sunt in Miniadē carmina, pœnas Thamiri suæ in Musas petulantiæ apud inferos propositam scripsit. Ego verò ex morbo luminibus captum Thamyrin crediderim, cum idem etiam Homero acciderit, qui tamen infortunio non succubuit, neque iccirco quæ instituerat non perfecit. At malo victus Thamyris prorsus desiit carmina facere. A Messene sub Pamisi ostium via excurrit ad stadia XXX. Præterfluit arua

Pami

Pamiſus purus, ac placidus, & ſurſum verſus à mari decem prope ſtadia nauium patiens: Quin & marini tam longe ſubeunt piſces, vere appetente, quod ipſum in Rheno, & Mæandro euenit: Maximè verò in Acheloi flumen innatant, quà circa Echinadas erumpit: Alia tamen longè forma ſunt, quos Pamiſus recipit, & omnino quales eſſe par eſt, quos puræ alunt aquæ, neque omnino lutulẽtæ, vti eorum amnium ſunt, quos paulo ante nominauimus. Mugiles quidem, cum de genere ſint in limo degentium, turbulentis amnibus gaudẽt. maleficas certe beſtias non alunt Græciæ flumina, ſicuti Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Iſter, Euphrates, Phaſis: Educunt enim hi pernicioſas hominibus belluas, perſimiles forma Hermi, & Mæandri ſiluris, nam viribus valentiores, & colore magis atro ſunt. Indus, & Nilus Crocodilos habẽt: Fluuiales etiam equos Nilus, haud minus illos quidem homini infenſos quã crocodili ſint. At Græciæ flumina hæc beſtiarum portenta non gignunt: nam qui in Acheloo, qui per Theſprotiden labitur, ſunt canes, aduenæ è mari influunt. Eſt ad Pamiſi dexteram Corone vrbs, ſub Temathia monte. In hac eadem via vicus, maritimus eſt, quem Inûs ſacrum putant

Huc enim è mari delatam Inó dicunt, cum Leucothea cœpta nominari, in Dearum iam fuisset numerum relata. Paulo hinc longius Bias amnis in mare exit, nomen ei impositum creditur à Biante Amythaonis filio. Iam stadia prope xx. procul à via abest Plataneti fons: Aqua è patula profluit platano. Est ea platanus in speluncæ modum cauernosa, parua quidem latitudine. Descendit ea aqua potu suauis ad Coronen vsque: vrbs prisco nomine Aepea vocabatur: postea verò quàm Thebanorũ ductu restituti sunt Messenij. Epimelidem tradunt deducendæ Coloniæ præfectum, Coronen appellasse, quòd ipse ex Coronea Bœotiæ vrbe venisset: sed ab initio Messenios non recte eam nominasse, & eam nominis deprauationem ipso tempore inualuisse. Est & illud fama vulgatum: Cum sulcus muris designandis imprimeretur, æream cornicem repertam. Delubra illic extant Dianæ nutricis, cognomento Pædotrophon ipsi dicunt: Liberi patris, & Aesculapij, & horum quidem signa è marmore. Iouis in foro Seruatoris ex ære simulachrum est. Aeneum est & Mineruæ in arce sub diuo cornicem manu tenens. Vidi etiam Epimelidæ sepulchrum. Qua verò de causa portum Achæo rum

rum appellent; compertum non habeo. A Corone stadia prope octoginta progressis, Apollinis templum in ora maritima est magna religione percelebre. Nam, & omnium esse antiquissimum autumant Messenij, & deus ipse (quem Corinthum Apollinem nominant) certam laborantibus morborum opem impertit. Signa duo visuntur, è ligno vnum, quod Argeus fecit, ex ære alterum, quod ab Argonautis dedicatum credunt. Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides: Negant verò qui illic habitant se Messenios esse, sed ex Attica terra huc dicunt, colænum galeritam ex oraculo secutum in ea loca venisse: Procedente deinde tempore linguam, & mores Doriensium accepisse: Sitæ sunt Colonides eminenti loco, modico spacio procul à mari. At Asinæi Lycoritis finitimi, Parnasi olim accolæ fuere: Nomen illis tunc fuit Dryopes, quod postea in Peloponnesum reuersi aliquandiu retinuerunt, sumptum scilicet à Coloniæ duce. Tribus verò post ætatibus cum Phylante regnum obtinente, prælio ab Hercule victi, Apollini Delphico deuoti fuissent, ex eiusdem dei responso in Peloponnesum ab Hercule deducti, Asinen primum prope Hermionen tenue-

runt: Inde ab Argiuis eiecti, Messeniæ partem à Lacedæmoniis acceptam, habitarunt. Ac Messenij quidem in Peloponnesum postliminio reuersi, facile eorum ciuitatem incolumem esse passi sunt. De rebus verò suis ita commemorant Asinæi, vt ab Hercule se fuisse prælio superatos fateantur, & vrbem suam in Parnasso captam: captiuos verò se ad Apollinis pertractos negant. Muris enim expugnatis ab Hercule, deserto oppido se diffugisse narrant ad Parnasii iuga: ac mox cum in Pelopõnesum nauibus transmisissent, Eurysthei opem supplicum in morem ornatos implorasse, & ab illo quidem cum in Herculem implacabili odio laboraret in Argolica terra Asinen sibi traditam. Soli verò è Dryopibus Asinæi nostra etiamnum ætate se nominis claritate efferunt: Multo certe secus quàm in Eubœa Styrenses. Nam cum & ipsi ab eo Dryopum numero oriundi sint, qui, cum extra vrbis mœnia domos haberent, pugnæ non interfuerunt, Dryopum tamen nomen aspernati sunt, sicuti & Delphi Phocenses nominari se, neutiquam sibi laudi duxerunt: contra Asinæi ea maximè appellatione lætantur, religiosissima quæque apud ipsos templa id maximè declarant, eadem forma

ma exædificata, qua illa olim fuerant in Parnasso dedicata. Duo verò in primis, Apollinis vnum, Dryopis alterū cum peruetere simulachro. Initia quidem quotannis Dryopi peragunt, eúnq; Apollinis filium fuisse dictitant. Sita & hæc vrbs ad mare est, vti olim fuit Argolica illa vetustior Asine: Ad eam à Colonidis quadraginta stadiûm via est. Tantundem ab Asine abest regio, cui Acritæ nomen. Excurrit in mare Acritas, & ante ipsum deserta est insula Theganusa. Secundum Acritan portus est Phœnicûs, & ipsi proxima insula Oenusæ. Mothone antequam Græcorum delectus haberetur, Iliaci etiam belli temporibus Pedasos dicta est. Mutato deinde nomine, ipsi tradunt Mothonei ab Oenei filia nuncupatam: Oeneo etenim Porthaonis filio cum post excisum Ilium, cum Diomede in Peloponnesum secessisset, è Palaca Mothonen filiam genitam: mea verò fert opinio, à scopulo, qui Mothon dicitur, loco nomen datum: Is enim portum efficit, dum & angustiorem nauibus ipse è mari prominens appulsum relinquit, & simul ab imo fluctibus obsistēs maris impetum, & æstus cōcitatiores frangit. Expositum est in superiore historiæ parte, Lacedæmonios Naupliensibus in

inuidiam apud alios Græciæ populos vocatis,& eo nomine suis è sedibus eiectis, quòd partis Laconum essent, Damocratida Argis regnante Mothonen tradidisse: Ac omnino nulla propter Messeniorum reditum noua calamitate affectos. Fuere autem (sicuti ego existimo) Nauplienses ex ea Aegyptiorum classe, quæ cum Danao ad Argolicam terram appulit: Aetatibus verò tribus post à Nauplio Amymones filio in Coloniam deducti sunt,& à cõditore est ea Colonia Nauplia nuncupata. At Mothonæis Traianus Cæsar concessit, vt cum liberis populis censerentur & suis legibus vterentur: Sed ante ea tempora, solis ex omnibus Messeniis, qui ad mare sunt, huiusmodi ascidit infortunium. Res Thesprotidis per inter regna prope euersæ fuerant. Deidamia enim Pyrrhi filia orba liberis diem obiit suum: Regnum illa quidem moriens populo commendauit: Pater ei Pyrrhus fuerat Ptolemæi filius, Alexandri nepos, maioris Pyrrhi pronepos. De Pyrrho quidem Aeacidæ filio ante egimus, cum in Atticæ terræ descriptione versaremur: Hunc Procles Carthaginiensis fortuna, & rerum gestarum splendore Alexandro Philippi filio inferiorem fuisse testatur: In dispo-

nen

nendis verò in acie peditum,equitúmque copiis,& item capiendi consilij quo hostis caperetur arte,illo multo meliorem: Accepta libertate populus, & aliis in rebus indies erat insolentior, & omnino se nihil magistratibus audientem præbebat: Quare subito impetu ab Illyriis Ionij maris incolis oppresi sunt. Neque verò vllam nouimus popularẽ remp. magnos habuisse progressus, Atheniensibus exceptis, qui & præcipua quadam prudẽtia cæteris Græcis præstiterunt,& suas religiosissimè omnium leges obseruarunt. At Illyrij, gustata semel dominandi dulcedine cum augẽdi imperij cupiditate flagrarent, ædificatis nauib',& alios aggresi populos excursionibus infestos reddidere, vti quisque maximè fuit iniuriæ expositus,& amicitię specie ad Mothonæorum portum appulerũt: Atque inde in vrbem misère qui vinum ad naues vt deportaretur rogarent: Cúmque ab oppidanis non sanè multis vinum comportatum esset,emerũt quanti esset à Mothonæis æstimatum Illyrij, & vicissim de mercibus suis aliquid illis vendiderunt: Postero die cum ad portum multo plures descendissent, & illis lucri faciendi copia facta est: Postremo cum etiam fœminæ, & viri magna vtique manus ad naues venissent

ſent vinum vt venderent, & de hoſpitum rebus mercarentur, ibi Illyrij viros multos, fœminas plures vi correptas in naui impoſuerunt,& prope ad ſolitudinem Mothonæorum oppido redacto per Ionium mare intra ſuos ſe fines recepere. Eſt Mothonæ Mineruæ Anemotidis cognomento delubrum: A Diomede dicatum aiunt, & deæ nomen impoſitum. Nam cũ intempeſtiuis tota regio ventis grauiter laboraret, votis à Diomede Mineruæ nuncupatis, quaſi omnis illa ventorum ſæuitia in poſterum etiam omne tempus cõquieuit. Extãt etiam Dianæ ædes, vbi aquæ puteus pice permiſtæ, quæ cum odoris ſuauitate, tum colore perſimilis eſt Cyziceno vnguẽto. Omnium quidẽ, quas aſpexerim, aquarum, maximè cœrulea eſt in Thermopylis, neque tamen tota, ſed ea præcipuè quæ in natationem influit, quas incolæ muliebres vocant, olas, Rutila verò prope ad ſanguinis colem aqua per Hebræorum terram non longe à mari, agro Ioppe vrbi finitimo, labens viſitur. Perſeum interempto monſtro cui Cephei filia fuerat expoſi ta, in eo flumine cruorem abluiſſe, indige narum ſermo vulgauit. Vidi etiã ad Aſtyra nigram aquam: Sunt Aſtyra calidarum aquarum balneæ contra Leſbum in

eo

eo vico, qui Atarnus appellatur: Eam Lesbij mercedem à Persarum rege accepere, cum illi Pactyam hominem Lydum, qui supplex ad ipsos confugerat, dedidissent. Ostendunt etiam Romani non longe ab vrbe trans amnem Anienem albã aquam. In eam qui descenderint initio tam frigidam sentiunt, vt exhorrescant: at si paululum fuerint immorati, nihil minus incalescunt, quàm si vehementer calidum medicamentum ebibissent. Atque has ego quidem aquas, ingenio fontium plane admirabili, ipse sum conspicatus. Nam vulgata prætereo aquarum miracula: Neque enim aut salsam, aut acerbam aquã è fontibus manare magni miraculi loco ducendum. Non omittam duos diuersa admodum natura, & loco fontes. Fluit per campos, qui Albi dicuntur, non longe à Cardia, prope pagum, qui Dascyli dicitur aqua calida, lacte haustu suauior. Iam verò ab Herodoto literis proditum memini, amaræ aquæ riuum in Hypanim amnem influere. Quod certe non video cur à veritate abhorrere putemus, cum ætate nostra ad Puteolos, quod est Thirrheni maris accolarum oppidũ, aqua extiterit tam acuto calore efferuescens, vt intra paucos annos plumbeos, per quos fluit tubulos resoluerit.

uerit. A Mothone ad Coryphasium promontorium, via intereſt haud minus ſtadia centum. In ipſo promontorio eſt Pylos, quam Cleſonis filius Pylus condidit, deductis in eam è Megaride Lelegibus: Sed ei parum diuturnum illud fuit imperium: A Neleo ſiquidẽ, & Pelaſgis ab Iolco venientibus pulſus eſt. Quare inde abiẽs in proximos fines, Pylon in Elea tenuit. Eo verò dignitatis Pylō perduxit Neleus, vt ab eo rege Neleiam vrbẽ verſibus Homerus appellarit ſuis. Eſt Pyli Mineruæ templum, cognomento Coryphaſiæ, & domus, quæ Neſtoris dicitur: In ea Neſtor ipſe pictus cernitur, & intra oppidum, eiuſdem eſt ſepulchrum. Nam quod extra eſt, id Thraſymedis fuiſſe ferunt. Oſtenditur in ipſa vrbe ſpelunca, in qua Neſtoris. & ante eum Nelei boum fuiſſe ſtabulum dicunt: Boues eas Theſſalicas fuiſſe genere de grege Iphicli, Proteſilai patris. Eas Neleum à filiæ procis ſponſalitium munus depopoſciſſe: Melampodem itaque Biantis fratris adductum gratia in Theſſaliam veniſſe, & à paſtoribus quidem Iphicli in vincula primum coniectum, deinde verò pro reſponſis, quæ roganti Iphiclo dedit, vates cum eſſet, mercedem boues cepiſſe. Fuit hoc præcipuum illis temporibus pecuniæ

cuniæ ſtudiũ, luculenta habere equorum, & boum pecuaria. Nã prꝛter quàm quod Iphicli boues Neleus experiuit: Herculi etiam imperauit Euryſtheus, vt ex Hiſpania boues quas eximia ibi ſpecie eſſe compererat, ad ſe abigeret. Sed eiuſdem pecoris mira fuiſſe incenſum cupiditate Erycen in Sicilia, ex eo conſtat, quòd cum in luctę certamen cum Hercule deſcendiſſet, hinc Herculis boues, illhinc Erycis regnũ præmia victori propoſita fuerũt. Teſtatum etiam in Iliade reliquit Homerus Iphidamantem Antenoris filium boues centum ſponſalitium munus ſocero ſuo dediſſe. Quæ omnia ſatis perſpicuo argumento ſunt, bobus in primis priſcos illos homines delectatos. Paſcebant verò, vt mea fert opinio, Neſtoris armẽta extra fines: Nam cum totus fermè Pyliorum ager arenoſus ſit, alendo certe pecori minimè herboſus eſt. Hoc idem teſtatur Homerus de Neſtore loquens, cum eum fore vbique arenoſæ Pyli regem appellet. Ante portum Spacteria inſula prominet, haud aliter quàm ante Deliorum naualem ſtationem, Rhenea. Eſt verò ita plerũque comparatum, vt quæ ante loca obſcura fuerunt & ignota, ex aliquo hominum caſu, & Fortunæ momẽto, fama celebrẽtur: Nam & Caphareum Eu-

bϾæ

bœæ promontoriũ Græcorum ab Ilio cum Agamemnone redeuntium Naufragium nobilitauit, Ac Psyttalia quidem pusilla ante Salaminem insula non aliunde nota est, quàm quòd in eo loco Persæ prope deleti sunt. Pari itaque ratione Lacedæmoniorum ad Sphacteriam clades celebre ad posteros loco nomen dedit, Porro Athenienses æneum in arce Victoriæ signum ad illustrandam rei ad Spacteriã gestæ memoriam dedicarunt. Quà à Pylo Cyparissias iter, in suburbanis, non procul à mari fons est, quem percussa Thyrso à Libero patre, terra extitisse ferunt, eáque de causa Dionysiada fontem ipsum nominant. Extat ad Cyparissias Apollinis templum, & Mineruæ cognomento Cyparissiæ. Ad Aulonem delubrum est cum signo Aesculapij Aulonij. Illinc proximè Messeniorũ, & Eleorum fines Neda amnis interfluẽs dirimit.

*

PAVSANIAE ELIACORVM PRIOR, SIVE LIBER QVINTVS.

GRAECORVM quicũque Peloponnesum in quinque duntaxat partes diuidunt, ij fateantur necesse est, in ea parte quæ est Arcadũ, Eleas, & Arcadas ipsos habitare, secundam verò Achæorum, treis deinde reliquas Doriensium esse. Nationes autem, quæ Pelopponnesum tenent, indigenæ Arcades, & Achæi sunt. Quorum Achæi à Doriensibus patria pulsi, non tamen extra Peloponnesum abiere, sed Ionibus eiectis, eam partem, quæ Aegialus veteri nomine dicebatur, nunc ab ipsis Achæis denominata est, colunt. Arcades verò primæ originis terram in hoc vsque tempus perpetuò incoluere: At reliqua ab inquilinis habitantur: Siquidem huius ætatis Corinthij omnium maximè noui in Peloponneso sunt. Abhinc enim annos fermè ducentos decem, & septem, Colonia hæc ab imperatore Romano deducta est. Dryopes quo-

que, & Dorienses, ex Parnasso illi, hi ex Peloponnesi parte aduenerũt. Eleos etiam scimus ex Calydone, cæteráque Aetolia huc traiecisse, de quorum antiquitate quæ comperimus, hæc propemodum sunt. Regnauit in hac terra primum (vt ferunt) Aethlius Iouis, & Protogeniæ filius, qui Endymionem genuit: Hunc à Luna adamatum, & ex ea filias quinquaginta suscepisse fabulantur. Qui verò magis veritati consentanea loquuntur, ipsum Endymionem aiunt tres tantũ genuisse filios, Pæonem scilicet, Epenum, & Aetolum, filiámque vnam Eurydiceu, & hos ex Asterodia vxore, siue ex Chromia Itoni filia, Amphictyonis nepte, seu ex Hyperippe Arcadis filia: Variæ enim sunt de eius vxoribus sententiæ. Proposuit autem in Olympia cursus certamẽ de imperio filiis Endymion. Ex eo victor discessit Epeus, regnóque potitus est. Ac Epei primum, qui sub ditione eius tunc erant, appellati. Fratrum verò, alterum quidem in patria cum fratre regnante permansisse feruat: Pæonem se superatum ægrè ferentẽ, longe à domo peregre profectum, super Axio flumine regionem vbi constiterat de suo nomine Pæoniam appellasse. De Endymionis autem more non conuenit inter Heracleothas, qui

qui Milesiis finitimi sunt, & Eleos. Elei enim Endymionis monimentũ ostendũt: Heracleotæ illum dicũt in Latmum montem secessisse, & est quidem in eo monte Endymionis adytum. Epeus ex Anaxiroë Coroni filia, quam vxorem duxerat, filiam suscepit Hyrminen, marẽ omnino habuit nullum. Accidit eo regnãte, vt Oenomaus Alxionis, vel vt poëtæ volũt, Martis filius, qui Pisæis tunc imperitabat, regno expelleretur à Pelope Lydo, qui ex Asia illuc transmiserat. Occiso Oenomao, Pelops & Pisæam obtinuit, & Olympiam huic finitimam, quæ sub Epei ditione erat, imperio suo adiecit. Hunc Pelopẽ dicunt Elei primum in Peloponneso fanum Mercurio exædificasse, & sacra fecisse, quo deum sibi ex Myrtili cæde infensum placaret. Aetolum qui Epeo in regnum successit, ex Peloponneso fugere oportuit, quòd eum, ob admissam imprudenter cædem Apidis filij ad pœnam vocabant. Nam cum Apin Iasonis filium à Pallanteo Arcadiæ oppido originem ducentem, funebribus ludis, qui Azani fiebant, incitatis quadrigis obuium euertisset Aetolus, ab Aetolo Endymionis filio Acheloi accolæ, quòd in eam continentis terræ partem fugerant Aetolus, appellati sunt. Epeorum imperium

ſuſcepit Eleus ex Euryclyda, Endymionis filius, vel (ſi cui id credibilius videatur) Neptuno genitus. Ab hoc Eleo qui prius nominabantur Epei nomen acceperunt. Ex eo Augeas naſcitur. At enim qui Eleorum res maximè extollunt Augeam non Elei, ſed Helij hoc eſt Solis filium fuiſſe dicunt. Et huic quidem Augeæ adeo magna armēta, gregéſque fuiſſe dicuntur, vt fimo obducta agri pars maxima, ocioſa, & inculta iaceret. Hercules vel agri parte, vel alia quacunque mercede vt eius ſtabulum purgaret, adductus eſt. Quod ille immiſſo in campos Minyeio flumine perfecit. Sed Augeas Herculi mercedem abnegauit, quod eum videret arte potius, quàm vllo labore opus perfeciſſe. Huius filius natu maior, cui Phyleo nomen, eſt à patre abdicatus, quòd eius in bene de ſe meritum virum iniuriam reprehendere ſolitus eſſet. Augeas ipſe additus omnes muniuit, quà Herculem, ſi in Elidem cum exercitu veniſſet, irrupturum ſuſpicari poterat. Filios etiam Actoris, & Amarinceum ſibi in belli gerendi ſocietatem adſciuit. Erat ſanè Amarynceus rerum bellicarum vſu maximè ſolers. Patre hic ortus fuerat Pyttio homine ex Theſſalia oriundo: Et ex Theſſalia ſanè primus in Eleam venerat: Acceptus

ptus verò est ab Augea in partem imperij. Actor quoque,& eius filij,qui indigenæ erant,regni fuere consortes. Siquidem Actor Phorbante Lapithæ filio, & Hyrmina Epei filia genitus fuerat, déque suæ matris nomine vrbem in Elea Hyrminem condiderat. Hercules suscepto aduersus Augeam bello nihil memoratu dignum in ea expeditione gerere potuit. Eius enim auxilia ab Actoris filiis audacia, & ætate vigentibus facilè reiiciebantur. Sed enim cum ludos Isthmicos indixissent Corinthij, venissentque Actoris filij spectandi causa, eos Hercules ex insidiis ad Cleonas occidit. Cum autem à quo cædes facta esset ignoraretur, Molione Actoris vxor, à quonam filij fuissent interfecti magna cura inuestigauit: Re cognita Elei,ab Argiuis, quòd tunc forte Tyrynthe Hercules domicilium habebat,authorem facinoris ad pœnam depoposcerunt: Id cum illi recusassent à Corinthiis rursus contenderunt,vt quicquid Argolici nominis esset pro violato fœdere Isthmicorum ludorum celebritate interdicerent. Quod ipsum cum frustra petissent, Molione ciues suos diris dicitur defixisse, quotcunque in posterum Isthmicis ludis non abstinuissent. Illud Moliones edictum

tam religiose Elei obseruarunt, vt hoc etiam tempore, quicunque ex Eleis ad certaminum palmas corpora exercuerunt eius deuotionis metu, Isthmicum neutiquam conuentum celebrent. De hac ipsa re duplex est fama: Ab aliis enim Cypselum proditum est Corinthiorum tyrannum aureum Ioui in Olympia signum dedicasse: Eo mortuo priusquam eius nomine donum inscriberetur: ab Eleis Corinthios contendisse, vt ciuitatis suæ nomen inscribi paterentur, quod cum non impetrassent, ira incensos, Eleos Isthmiorum aditu prohibuisse. Sed haud satis consentaneum videri potest Corinthiis Olympicorum conuentu non interdictum, si priores ipsi Eleis ne Isthmicis interessent edixissent. Illud item de eadem re hominum sermo vulgauit. Prolao viro inter Eleos nobili, ex Lysippe vxore Philanthum, & Lampum genitos: Hos, cum ad Isthmia (vt qui Pancratiastæ inter adolescentulos erant) venissent priusquam in certamen descenderent ab aduersariis strangulatos, vel alio mortis genere confectos: Lysippes imprecationes in causa fuisse, Elei vt Isthmiis vltrò abstinerent. Facilè verò eo argumento hoc ipsum refellitur, quod Timoni Eleo,

qui

qui de cæteris Græciæ certaminibus quinquercij palmas tulit, in Olympia statua posita est, cum elegis, omnes eius victorias testantibus. Eadem quoque inscriptio, quare Isthmicę non fuerit compos coronæ, his versibus indicat.

Sisyphiis iuuenem vetuit succedere terris
Dira Molionidum pœna secuta necem.

At enim satis iam hac de re dictum fuerit. Posthæc Hercules collecto ab Argiuis, Thebanis, & Arcadibus exercitu, Elidem captam deripuit: Quo tempore Eleis & Pyli qui in Elea terra sunt, & Pisæi auxilia tulerunt: Et alteros quidem vltus est Hercules. Pisæis verò quo minus bellum inferret huiusmodi oraculum prohibuit.

Pisa patri curæ, mihi celsa cacumina Pythus.

Fuit hæc vox Pisæis saluti. Phyleo autem Eleam Hercules verecundia potius, quàm bene merendi studio adductus tradidit. Eidem captiuos, & Augeæ pœnam condonauit. Eo tempore Eleorum fœminę orbatam virili robore patriam miseratæ Palladi vota nuncuparunt, si grauidæ ad primos virorum congressus fierent. Eius voti damnatæ Mineruæ matri templum dicarunt. Et locus quidem, quo primus ille congressus marium, & fœminarum factus, Bady nomen est. Flumen etiam

ipsum, quod agrum præterfluit, Badi patria voce appellant. Phileus ordinatis Elidis rebus, cum Dulichium migrasset, & Augeas iam senio confectus diem suum obiisset, exin Eleorum regnum Agasthenes alter Augeæ filius, cum Amphimacho & Thalpio suscepit. Nam cum Actoris filij geminas Dexameni Oleni regis filias vxores duxissent, alteri quidem eorum ex Thoronice Amphimachus, Euryto verò ex Theraphone Thalpius nascitur. Non tamen interea aut Amaryncеus, aut Amaryncei filius Diores priuatam vitam egerunt. Quod & Homerus Eleos recensens facilè ostendit: Omnem enim eorum classem quadraginta nauium fuisse dicit: Quarum dimidiæ parti Amphimachus, & Thalpius imperarent: E reliquo numero decem Amaryncei filius Diores totidem Agasthenis Polyxenus duceret. Polyxeno autem à Troia reduci filius natus est Amphimacus: Hoc nomen, opinor, indidit Polyxenus ob amicitiam, quæ ei cum Amphimacho Cteati filio, qui ad Iliū ceciderat, intercesserat. Amphimacho Eleus oritur. Hoc Elidis regnum tenente, Dorienses cum Aristomachi filiis comparata classe moliti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunt

denuntiatum est, remigrationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quid nam sibi responsum illud vellet, vir forte qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acute coniecit Cresphontes oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque sibi Dorienses ducem asciuerunt. Is in Peloponnesum nauibus transmittendum, non pedestri exercitu per Isthmum irruptionem tentandam censuit. Neque tantum id fieri oportere monuit, sed ipse nauigationis à Naupacto ad Molucriũ dux fuit. Quamobrem illi Dores vltro Eleum agrum despondeRunt. Fuit hic quidem vir Oxylus Aemone Thoantis filio genitus. Thoas verò ipse Atrei filiorum ad Priami regnum euertendum socius: A quo ad Aetolum Endymionis filium ætates retro sex numerantur. Erant autem Heraclidæ, & alio, Aetolię regibus sanguine iuncti, & eo maximè nomine, quòd Thoantem Andræmon, & Hyllum Hercules è germanis sororibus genuerant. In exilium ex Aetolia abierat Oxylus, quòd disco ludens imprudenter hominem occiderat. Fratrem eum, qui ceciderit Oxyli, Thermium tradidere, Alcidocum alij Scopi filium. Proditum etiam memo est aliud huiusmodi de Oxy-

lo, veritum illum esse, ne Aristomachi libri, cum quàm esset fertilis, & bene cultus omni ex parte ager Eleus cognouissent, eum sibi tradere recusarent. Eiúsque rei causa per Arcadum fines, nō per Eleorum agrum Dorienses deduxisse. Et Eleorum quidem imperium sibi vindicanti, sine armis Oxylo non cessit Dius. Censuit ille non esse vniuerso agmine decernendum, verum singulos ex vtroque exercitu deligendos, qui singulari certamine de rerum summa dimicarent. Cuius cum pars vtraq; sententiam comprobasset, obtigit hoc certamen Degmeno Eleo sagittario, ex Aetholis verò Pyræchmæ funditori. Superior discessit Pyræchmes. Quare potitus regno est Oxylus: Etis quidem priscos Epeos facile pristinas sedes obtinere passus est: cum illis Aetolos coniunxit, agro æquabiliter assignato. Ioui præterea sacra fecit, & sancitos veteri religione honores cum cæteris heroibus, habuit atque Augeæ eo, qui ætate nostra obseruatur, more, vt parentaretur instituit: Eundem aiunt è proximis vicis, inquilinis intra vrbem euocatis, Elim cum mœnibus ampliorem, tum multitudine frequentiorem, ac simul opibus auctiorem reddidisse. Huic cum delphici Apollinis

nis voce præceptum esset, vt de Pelopis genere vnum sibi imperij socium asciisceret, magno vndique studio conquisitum, Agorium tandem Damosij filium, Penthili nepotem, Orestis pronepotẽ inuenit: Quem ab Helice Achaiæ vrbe, cum non magna vtique Achæorum manu in regni partem recepit. Oxyli vxorem Pieriam fuisse tradunt, de qua nihil aliud quidquam memorant. Filios aiunt Oxylo genitos Aetolum, & Laian: Et Aetolum quidem immatura morte ereptum, condiderunt parentes extructo monimento in ipsa porta, qua in Olympiam ad Iouis templum iter est. Hoc ei monimentum ex oraculo posuere, quo iussi sunt neque intra neque extra vrbem illum sepelire. Parentat Aetolo hac ipsa ætate quotannis stato die gymnasij præfectus. Successit Laias in regnum patri. Non tamen vsquam reperi eius posteros regno potitos: Quare eos consulto prætereo. Nec enim in præsens ad priuatos homines mea descendit oratio. Secundum hæc Iphitus ab Oxylo quidem oriũdus, æqualis verò Lycurgi, à quo scriptæ Lacedæmoniis leges, ludos in Olympia ordinauit, nundinas indixit, & ludorũ causa inducias instituit, cũ hęc omnia intermissa fuissent aliquãdiu: eius quidem

in erm

intermissionis causam tunc exponam, cũ ad ea quæ in Olympia sunt, accessero. Hic ipse Iphitus iam prope deleta Græcia seditionibus, & pestilentia, consulendum de remedio earum calamitatum Delphicum Apollinem censuit. Respondit deus expedire ab Iphito, & Eleis Olympicos ludos instaurari: Suasit præterea Eleis Iphitus vt Herculi immolarent, cum illum ante hostem iudicassent. Inscriptio quæ in Olympia est, Iphitum testatur Hæmonis filium fuisse, Græcorum multi non Hæmonis eum, sed Praxonidæ filium dixere. Prisca Eleorum monimenta eius patrem eodem appellant nomine. Elei cum belli Troiani, tum verò suscepti contra Persas in Græciam inuadentes belli participes fuere. Ac, vt missum faciam, quoties (dum Olympicos ludos instaurant) cum Pisæis, & Arcadibus dimicarint, inuiti quidem cum Lacedæmoniis in Atheniensium fines irruperunt: Neque multo post ascitis in societatem Atheniensibus, & Argiuis contra Lacedæmonios stetere. Agide verò cum exercitu intra fines per Xenij proditionem ingresso, ad Olympiam magno prælio hostes vicere, & in fugam versos extra fani septa eiecere: Interiecto dein tempore arma posuere iis condi-
tionib

tionibus, de quibus ante scripsi dum Lacedæmoniorum res commemorarem. Iam verò Philippo Amyntæ filio Græciæ imperium occupante, Elei quidem ipsi intestinis discordiis iam pene afflicti se cum Macedonibus coniunxerunt: Non tamen vt ad Chæroneam cum Græcis acie confligerent adduci potuerunt. Philippum tantum Lacedæmonios adorientem prisco in eam ciuitatem odio suo indulgentes iuuerunt. Iidem mortuo Alexandro cum Antipatro bellum gessere. In sequenti postea tempore Aristotimus Damareti filius, Etymonis nepos, Eleorum tyrannide missis ab Antigono Demetrij, filio, Macedoniæ rege auxiliis, potitus est.

Hunc Aristotimum, sextum iam mensem dominantem, Chilon, Hellanicus, Lampis, & Cylon de improuiso adorti eiiciunt. Quin & eundem cum ad Iouis Seruatoris aram supplex se recepisset sua manu Cylonis, quem ante nominauimus occidit. Hæ fuerunt bellicæ Eleorum res gestæ, quas modica in præsentia oratione perstrinximus: Inter Elei agri miracula byssus est. Hic enim tantum, nec alibi vspiam in tota Græcia nascitur: Tenuitate quidem nihil est inferior ei, quàm fert Hebræorum terra, minus vtique

flaua.

flaua. Admirationi iure fuerit illud etiam, quod cum in finitimis locis equæ ex Asinis pariant, id intra ipsos Eleæ terræ fines nunquam vsu euenit. Cuius rei causam execrationem quandam perhibent. Ex Eleo agro vicus ad mare est, cui Samicon nomen. Supra hunc ad dexteram regio, quæ Triphyllia dicitur. In ea vrbs Lepreos: Lepreatæ nunc ipsi inter Arcadas censentur, cum liquido constet antiquitus Eleis paruisse. Nam quotcunque ex ea ciuitate in Olympicis vicerunt, Eleós præco è Lepreo renunciauit, & Aristophanes versibus testatus est. Lepreon Eleorum oppidum esse. Lepreon à Samico, relicto ad læuam Anigro amne via vna ducit, eodem altera ex Olympia, tertia ex Elide. Earum quæ longissima, vnius diei est. Inditum nomen tradunt à Lepreo conditore Pyrgei filio, quem cum Hercule in edacitatis certamen descendisse aiunt. Vbi cum vterque eodem tempore bouem epulaturus occidisset, ac plane se nihilo ad edendum Lepreus Hercule imparatiorem ostendisset, eo processit certandi cupido, vt eum ad singularis etiam certaminis dimicationem ausus fuerit prouocare: Interfectum quidem ab Hercule in ea pugna in Phygalensium finibus sepul-
tum

tum fuisse tradidere: Cum tamen non habeant Phygalenses ipsi quo loco Leprei monimentum fuisse indicent. Audiui verò qui ad Lepream Pyrgei filiam oppidi origines referrent. Sunt qui primos vrbis inquilinos lepram passos dicant, atque ex eo morbo vrbem nomen accepisse. Narrant Lepreatæ fuisse in vrbe Leucæi Iouis ædem, Lycurgi alij filij sepulchrum: Herœum etiam aliorum & in primis Caucońis. Huius monimenti insigne fuisse virum lyram tenentem: Sed ætate hac neque monimentum vllum extat paulo insignius, neque cuiusquam Dei ædes, vna excepta Cereris, & ipsa è crudo latere extructa, in qua ne signum quidem vllum est. Non Procul ab vrbe fons est Arene Nomen ab Apharei vxore impositum ferunt. Reuersis ad Samicum, recta per vicum eum contendentibus, Anigrus fluuius in mare exit, & exeuntem quidem sæpe violentiores ventorum flatus repellunt: congesta enim ad ostium fluminis arena, aquam quominus profluat, coercet: quo fit vt cum exterius mare, interius amnis ipse limum diluerit non sine periculo iumenta, multo etiam minus expediti homines in alueũ fluminis se possint demittere. Descendit flumẽ è Lapitho

Arcad

Arcadiæ monte, ac statim grauiter olentem aquam emittit, quæ priusquam flumen aliud, Acidantem nomine, accipiat, manifestum est ne pisces quidem in ea ali: Quin & quos ipse Acidas influens importat, esculentos esse negant, cum tamen antequam in Anigrum ipsum innatent, ad cibum expetantur. Fuisse verò Acidanti nomen vetus Iardano, vnde ipse coniicerem non habui, sed auditum ab Ephesio homine refero. Tetrum verò illum aquarum odorem è terra, vnde effluit, existere crediderim, quemadmodum & in iis quæ supra Ioniam sunt ex eadem causa, aquæ tam mali sunt odoris, vt halitu ipso nonnullæ hominem perimant. E Græcis verò, Chironem alij, Polenorem centaurum alij, ab Hercule sagitta percussum aiunt, cum vulneratus fugeret, huius fluminis aqua vulnus abluisse: Inde hydræ veneno infectum flumen fœdum odorem contraxisse. Sunt qui in id causam referunt, quòd insaniæ morbo liberatis Prœti filiabus, Melampus Amythaonis filius piacula in hunc amnem abiecerit. In Samico non longe à flumine antrum est Anigridum nympharum incolæ appellant. Huc qui vitiata aliquo vitiliginis genere cute intrauit, vbi primum nymphis rite imploratis, nuncupatisq

patiſque votis, deinde amne nando transmiſſo, laborantes corporis partes defricuerit, fœditatem eam oris in aquis relinquere creditur, atque inde nitidus ac terſus diſcedere. Anigro tranſmiſſo rectà in Olympiam contendentibus modico interuallo ad viæ dexteram in eminentiore campi parte vicus, & Samnia oppidum ſupra ipſum Samicum. Et Samicum quidem Polyſperconti traditum eſt aduerſus Arcadas propugnaculum fuiſſe. Arenes verò veſtigia neque Meſſeniorum, neque Eleorum quiſquam quo loco eſſent, viſus eſt mihi cõpertum habere. In diuerſas enim ſententias, qui id coniicere conati fuerint, diſtrahuntur. Veri mihi ſimillima ij dicere vidẽtur, qui priſcis heroicis etiam temporibus, Samicum ipſam appellatam Arenem exiſtimant. Nituntur verò Homeri qui in Iliade ſunt verſuum teſtimonio.

Proximus Arene Minyeius in mare currens,
Eſt amnis.

Quæ ſe oſtendunt ruinæ proximè Anigrũ ſunt. Atque vt an Samicus appellata fuerit Arene controuerſum eſt, ſic fuiſſe Minyeium apud veteres, qui nunc Anigrus eſt mutato nomine fatentur Arcades omnes. Nedæ quidẽ maritimam partem ſub Heraclidarũ reditum in Peloponneſum,

terminũ fuisse inter Messenios & Eleos, facile deprehendi potest. Iam secundum Anigrum, qui longius processerit per campos maiore ex parte arena coopertos, in quibus sunt agrestes pinus ad læuam Scilluntis rudera videat. Fuit enim vna de Triphyliæ vrbibus Scilus. Ac belli quidem eius tempore quod inter Pisæos, & Eleos gestũ est, Pisæos Silluntij secuti cum Eleis propalam inimicitias exercuere: Qua de causa postea ab Eleis deleti sunt. Sed ereptam Eleis Scilluntem, Lacedæmonij Xenophonti Grylli filio tunc Athenis exulanti donarunt. Exagitatus verò est Xenophon à suis ciuibus, quòd Cyro, qui fuit Atheniensi populo inimicissimus, contra Persarum regem, quo maximè beneuolo vtebantur, stipendia fecisset. Cum enim Sardis Cyrus esset, Lysandrum Aristocratis filium ad comparandam contra Athenienses classem pecunia iuuerat. Hæc itaque Xenophonti exilij causa fuit. Constituto autem ad Scilluntem domicilio, agri partem Ephesiæ Dianæ, & fanum dedicauit. Abundat Scillûs omnibus ferarum generibus ad venationem, apris in primis, & ceruis. Agrum præterlabitur Scilluntium Selenus amnis. Ex Eleis autem ij, quibus curæ est antiquitatis memoriam conserua

re,

re,receptam à suis Scilluntem memorant. Et Xenophontem,quòd illam à Lacedæmoniis accepisset,maiestatis in Olympico conuentu postulatum,causam dixisse:eundémque ab Eleis absolutum,Scillunte im p nè domicilium habuisse. Et sanè non longe à Dianio monumentum monstratur cum statua è Pẽtelico marmore,quam Xenophontis esse accolæ dicunt. In via quæ Olympiam ducit cis Alpheum, Scilluntevenienti,celsa crepidine præruptus mons occurrit,Tipœum illum appellant. Hinc de saxo fœminas deiicere Eleorum lex iubet,quæ ad Olympicos ludos penetrasse deprehensæ fuerint,vel quæ omnino Alpheum transmiserint,quibus est eis interdictum diebus: Non tamen deprehensam esse vllam perhibent preter vnam Callipateram, quam alij Pherenicem nominant. Hæc viro mortuo cum virili ornatu exercitationum se magistrum simulans,Pisidorum filium in certamen deduxit.Iámque eo vincente, sepimentum id, quo magistros seclusos habent,transiluit veste posita: Fœminam tamen agnitam omni crimine liberarunt, datum hoc ex iudicum æquitate patris,fratrum, & filij gloriæ,qui omnes ex Olympicis ludis victores abierant. Ex eo lege sancitum,

vt nudati adessent ad ludicrum ipsi etiam
magistri. Qui iam in Olympiam peruenerint, Alpheum amnem videant, vberrima & suauissima fluentem aqua: In quem
cum nobiles alij omnes influunt, tum in
primis qui per Megalopolim labitur Helisson nomine. Brentheates etiã ex agro
Megalopolitano: At prope Gortynam,
vbi Aesculapij fanum præterfluit Gortynius. Ex Melænensibus inter Megalopolitanos, & Heræitidis terrę fines, Phagus.
E Clitoriorum agro Ladon: Ex Erymantho monti cognomen fluuius. Atque hi
quidem ex Arcadia omnes in Alpheum descendunt. Iam Cladeus ab Eleis veniens ei
dẽ se permiscet: Neq; tamẽ Alphei ipsius
in Eleo agro, sed in Arcadia fontes sunt,
de quo vulgata est fabula, virum illũ fuisse venatorem, Arethusam amasse, & ipsam
venandi studiosam, quæ cum illius nuptias
recusasset, in insulam, cui Ortygiæ nomeŋ
fuit, prope Syracusas dicitur trãsmisisse,
atque ibi in fontem conuersam: Ipsi etiam
Alpheo accidisse, vt præ amore in amnem
mutaretur: Quæ omnia fabulose dicta facilè videri possunt. Meantem verò subter mare amnem fonti apud Siracusas immisceri, quid causæ sit, quare non credam, non planè video, cum Delphici Apol
linis

linis voce rei fidem factam meminerim. Is enim Archiam Corinthium ad Syracusas Coloniam deducendam proficisci iubens, huiusmodi vsus est versibus.

Trinacriam supra medio iacet insula ponto
Ortygiam dixere, vbi cana fluenta refundit
Alpheus pulchræ sese immiscens Arethusæ.

Atque ex eo quidem, quòd in Arethusam fontem illabitur Alpheus, fabulæ de Alphei amore locum datum crediderim. Et sanè Græcorum quotcũque, vel Aegyptiorum qui in Aethiopiam supra Syenem, vel ad Meroën profecti sunt, Nilum narrant paludem quandam ingressum, atque inde tanquam è continenti terra elapsum per Aethiopiam inferiorem in Aegyptum decurrere, ac postea in mare, quod ad Pharũ est, erumpere. In Hebræorũ finibus amnẽ ipse vidi Iordanẽ, qui stagnũ, Tyberiadem nuncupatũ subit: Ac deinde in alterũ stagnum, cui Mare mortuũ nomẽ est, ingressus, in ea ipsa palude cõsumptus euanescit. Hoc ipsum mare, quod Mortuũ dicitur, diuersa admodum à cęteris aquis natura est. In eo enim viuentia etiam si nihil se moueant, supernatant: Inanima verò omnia in ima descẽdũt: Eo fit vt orba sit piscibus palus: E manifesto enim periculo se pisces ad aquas recipiunt naturæ suæ congruen-

tes, Alpheo persimilis amnis est in Ionia, cuius cum in Mycale monte fontes sint, quod in medio maris est præterlapsus, emergit rursus in Branchidis prope portum, cui Panormo nomen. Atque hæc quidem ad hunc modum se habent. De Olympicorum verò ludorum origine, inter Eleos qui maximè priscarum rerum memoriam consectantur, hæc commemorant, Saturnum primum omnium cœli regnum obtinuisse. Ei in Olympia homines eos, quod Aureum genus nuncupatum est, templum dedicasse: Post hæc recens natum Iouem, Rheam matrem Dactylis Idæis, qui Curetes alio nomine appellati sunt, commendasse: Venisse illos postea ab Ida Cretæ monte in Elidem. Fratres hos fuisse, quorum etiam nomina produnt: Herculem, Pæoneum, Epimeden, Iasium, & Idam. Herculem, vt qui natu maximus erat cursus certamen fratribus per ludum proposuisse, victorémque oleastri corona donasse. Magnam verò illos oleastri copiam habuisse: Siquidem sua etiam cubilia eius arboris viridi fronde substernebant: Stirpem quidem eam fuisse ex Hyperboreis ab Hercule primum deportatam. Esse Hyperboreos ipsos gentem supra Aquilones,

primus

primus certe versibus mandauit Olen Lycius in hymno, quem in Achæian fecit: Venisse Delum ex Hyperboreis Achæiam. Post Olenen canticum Melanopus Cumæus in Opin, & Ecargen decantauit, & illas testatus est in Achaiam, & Delum ab Hyperboreis venisse. Nam Aristæus Proconesius mentionem duntaxat Hyperboreorum fecit, cum plura tamen de illis cognoscere potuerit ab Essedonibus, ad quos se aliquando profectum carminibus prodidit. Author igitur ludorum Hercules Idæus celebratur, à quo sunt Olympia appellati, & ob eam rem quinquennales esse placuit, quòd fratres quinque numero fuere. Sunt qui Iouem cum Saturno de imperio hoc ipso in loco colluctatum dicunt. Alij debellatis Titanibus ab eodem ludos institutos, quibus & alij vicisse narrantur, & Apollo Mercurium cursu secum certantem præuertisse, pugillatu Martem superasse: Cuius rei causa traditum, vt Pythioi tibiarum modi salientibus quinquertionibus præcinerentur, quòd sacrum id carmen Apollini esset, & ipse primus Olympicas tulisset palmas. Quinquaginta verò annis post Deucalionis diluuium Clymenum aiunt Cardis filium ab Idæo Hercule oriun-

dum, è Creta venientes ludos in Olympia fecisse, & cum aliis Curetibus, tum verò Herculi proauo suo aram dedicasse, & ipsum Herculem cognomento Adiutorem appellasse. Clymenum hunc Endymion Aëthlij filius regno expulit, ac suis deinde filiis in Olympia cursus certamen de regno proposuit. Verum ætate vna Pelops Endymione natu minor, omnium qui ante se fuissent maximè memorabiles Olympio Ioui ludos fecit. Pelopis verò filiis ex Elide eiectis, & per totam Peloponnesum dissipatis, Amythaon Crethei filius, Endymionis patruelis (fuisse enim Aëthlium quoque Aeoli, cui Ioui cognomen, filium dicunt) Olympia instaurauit. Post hos, eosdem ludos nouarunt Pelops, & Pelias communi consilio. Augeas præterea, & Hercules Amphitryonis filius Elide capta: Coronam is quidem Iolao primum detulit, cui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros anteierat. Et sanè antiquitus traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: Siquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Oetha vsum, altera verò sua ipsius. Herculis certe auriga fuit Iolaus, atque hic quidem curru, Iasius verò Arcas desultorio equo vicit.

vicit. Ex Tyndarei filiis cursu alij, Pollux cæstibus. Ipsum etiam Herculem fama vulgatum est de lucta,& pancratio coronatum. Post Oxylum:nam & hic ludos fecit, Olympia intermissa sunt vsque ad Iphitum. Illa verò, instaurante Iphito, prorsus iam veterum ludorum obsoleuerat memoria. Quare singulos,vt in eorum forte memoriam redissent, ad eos quos ante celebrassent addebant. Id ex eo maximè perspicuum est,quòd quantum continuatas Olympiades hominum memoria consequi potest,cursus primum certamen,in quo vincit Eleus Corœbus, relatum est. Neque tamen vlla Corœbi in Olympia statua extat: Permanet eius sepulchrum in Eleorum finibus. Olympiade verò quartadecima additus est duplicati stadij cursus,è quo,accepta ex oleastro corona,victor discessit Hypenus Pisæus,Acanthus ea quæ cõsecuta est Olympiade. At decimaoctaua, quæ iam exoleuerant certamina quinquertij, & luctæ, restituta sunt: Quinquertij Lampidi,luctæ præmium Eurybato vtrique Lacedæmonio obtigit. Tertia dehinc & vicesima Olympiade,cæstuum ludicrum reuocatum, victor extitit Onomastus Smyrnæus,cum iam tum ad Ionum concilium

Smyrna accessisset. Quinta supra vicesima integra ætate equorum cursus introductus, curru vicit Thebanus Pagondas. Octaua secundum hanc Olympiade qui toto corpore certaret (Pancratiastem vocant) & desultorius equus in curriculum rediere. Anteuertit omnes Creusidæ equa Crannonia. Euertit in Pancratio aduersarios Lygdamis Syracusanus: Huius Syracusis prope Latomias monimētum extat. Nunquid is corporis magnitudine par fuerit Herculi Thebano, compertum omnino nō habeo: A Syracusanis certe ipsis ita traditum est. Puerorum verò certamina nullo veteris memoriæ exemplo, arbitratu suo instituerunt Elei. Ac primum quidem de cursu, & lucta, septima & tricesima Olympiade, pueris proposita præmia. Luctæ Hiposthenes Lacedæmonius, cursus palmam accepit Eleus Polynices. At prima, & quadragesima Olympiade pueros incæstuum pugna commiserunt. Competitores superauit Sybaritanus Philetas: Iam verò grauioris armaturę peditum cursus in stadium cum plausu receptus est, quinta & sexagesima Olympiade: Idonea visa est ad res bellicas exercitatio. Qui cum scutis decurrerunt, eos primus vicit Demaratus Heræensis. Biiugorum inte-

tegra ætate equorum(Synoridem vocant) quasi Bigas dixeris, cursus in curriculum receptus, Olympiade tertia & nonagesima, vicit Euagoras Eleus. Vndecentesima verò Olympiade iunctis ad currum pullis certatum est: Coronam cepit Sybariades Lacedæmonius. Receptæ deinde pullorum bigæ, & pullus item desultorius: Bigarum palmam Belistiche fœmina è maritima Macedoniæ ora, desultorij Lycius Tlepolemus abstulit. Hic tricesima prima supra centesimam Olympiade, illa ante hac tertia. Posthæc Olympiade centesima & quadragesima quinta, puerile institutum pancratium, in quo vicit Phœdimus Aeolensis ex vrbe Troade: Id ipsum tamen ludicrum ab Eleis repudiatum est, quòd eadem referri non placuit. Nam & puerorum itidem quinquertium trigesima octaua Olympiade vsurpatum, de quo palmam Eutelidas Lacedæmonius tulerat: Ita reiectum est, vt postero dein tempore nullos admiserint pueros quinquertiones. Cúmque in curriculum recepissent Olympiade septuagesima rhedam: carpentum verò, ea, quæ consecuta est quarta & octogesima: vtrunque vehiculum in posterum omne tempus exclusum est. Et primo quidem rhedæ certami

tamine Therfius Theſſalus,carpenti Patæcus Achæus ex vrbe Dyme victor extitit. Ad carpentum iungebantur equæ doſſuariæ,è quibus in extremo curriculo deſiliẽtes ſeſſores prehenſis manu frænis ad metam curſitabant, qui mos ætate mea ſeruatur ab iis,qui Anabatæ,appellantur. Inter rhedarum, & carpentorum aurigas tantum intereſt, quòd his alia ſunt inſignia, & maſculos equos agitant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque priſco,neque eleganti: & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt, atque adeo vt animal id intra fines ali religio eſſet. Ludorum ætate mea hic propemodum ordo eſt: Mactatis deo victimis, quinquertij primũ & curſus,deinde equorum certamina committuntur: Atque ita eſt ſeptima, & ſeptuageſima Olympiade inſtitutum. Nam ante eadem die,& equi, & homines inducebantur. Pancratiaſtæ tunc ſub noctem prodibãt,neque enim ſatis maturè poterant accerſiri,cũ dies equiriis,& quinquertio conſumeretur. De Pancratiaſtis illa Olympiade palmam tulit Athenienſis Callias. Sed in poſterum cautum eſt,ne aut quinquertium, aut equiria Pancratio impedimento eſſent. In ludorum præfectus à maiorum more ætatis noſtræ

ſtræ inſtitutum variauit. Iphitus enim ſolus à ſe editis ludis præfuit. Idémque ab omnibus Oxyli poſteris eſt obſeruatum. Quinquageſima Olympiade Duumuiris ex ipſa Eleorũ ciuitate ſorte ductis Olympiorum cura mandata eſt: Atque ille quidem binorum deſignatorum numerus ad multos poſt annos ſeruatus eſt. Quinta poſt & viceſima Olympiade iudices nouem (Hellanodicas vocabant) creari. Eorum tres de quorũ curſu, totidem de quinquertio, de cæteris reliqui certaminibus cognoſcebant. Secunda deinceps Olympiade deſignator decimus additus. At certe ſupra centeſimam in tribus duodecim Elei deſcripti ſunt. Ac deinde tribus ſingulum ſuum dedere ludorum cognitorem. Afflicti poſt hæc Arcadum bello, & agri parte mulctati, curiis omnibus amiſsis, quæ finibus iis continebantur, qui in hoſtium deditionem venerant, in tribus octo contracti ſunt, quarta & centeſima Olympiade. Eo factum, vt Hellanodicæ totidem legerentur. Octaua poſtremo quæ ſupra centeſimam fuit, priſtinus eſt Aedilium decem numerus vſurpatus: Idémque ad noſtram ætatem permanſit. Multa ſanè habet Græcia, quæ vel ſpectentur vel audiantur cum admiratione. Sed omnium acuratiſſimè,

simè, diuinitus religione imbutis animis Eleusinia initia, & Olympici ludi celebrãtur. Iouis lucum mutato nomine Altin antiquitus vocitant. Et sanè Pindarus qui in iis versibus, quos in quendam fecit Olympiorum victorem, Altin appellauit. Templum, & signum Ioui de manubiis Elei dicarunt, Pisæi, aliisque finitimis populis, qui cũ illis defecerãt, bello superatis, ac Pisa ipsa direpta. Simulachrũ à Phidia factũ inscriptio ad Iouis pedes posita testatur: Phidias Charmidæ filius Atheniensis me fecit. Templi ipsius Dorica exædificatio est. Ambitus exterior dispositas in orbem columnas ostentat. Parietes è vernaculo lapide structi sunt. Surgit in altitudinem ab ima arca ad aquilas, quæ tecti fastigium sustineat pedes octo, & sexaginta: Patet in latitudinem nonagintaquinque. Excurrit longitudo ad ducentesimũ ac trigesimum. Architectis operi præfuit Libon homo indigena. Tectum est non coctili imbrice, sed cæso ad tegulæ formam è lapidicinis Pentelicis marmore. Inuentum hoc Byzæ Naxio tribuunt. cuius statuas Naxi esse dicunt cum hac inscriptione

Naxi hæc Latoidæ fecit solertia Byzæ,
Cui primum secta est tegula de lapide.

Viguisse Byzen hunc illis tẽporibus proditum

ditum est, quibus in Lydia Alyattes Astyagis Cyazarę filius regnauit in Medis. Eminent in extremis tecti finibus inaurati lebetes. In medio fastigij apice inaurata item Victoria. Infra Victoriæ signum fixus est aureus Clypeus, in quo Medusa Gorgon cælata est. Clypei inscriptio & qui dedicarint, & qua de causa, declarat his versibus.

Ex auro phialem capta posuere Tanagra
Iuuerat hæc bello quòd Lacedæmonios,
Cecropidæ Argiuiq; duces, & Ionica proles
Victores partis de spolijs decimam.

Huius ego pugnæ mentionem feci in historia de rebus Atticis Athenienſium persequens monimenta. In exteriore templi parte ad Goronam, quæ supra columnas ædem incingit, clypei affixi sunt inaurati viginti &, vnus à Romano exercitu, imperatore Mummio dedicati, confecto Achaico bello, & pulsis extra suos fines Corinthiis, qui Dorici nominis fuere. Sub ipsis templi lacunaribus in antica parte signa sunt, apparatum currulis certaminis inter Pelopem, & Oenomaum testantia. Signo Iouis medius imminet lacunaris vertex, ad eius dexterã galea armatus Oenomaus positus est. Assistit ei vxor Sterope, vna de Atlantis filiarum numero. Sedet ante cur-

rum

rum & equos Myrtilus Oenomai auriga. Ipsi quidem equi quatuor sunt. Myrtilo proximi viri duo, quibus non sunt adscripta nomina, sed & illis videri potest ab Oenomao demandata equorũ curatio. In extremo lacunari Cladei amnis effigies cernitur. Huic Elei secundũ Alpheum præcipuos habent honores. Ad Iouis læuam expresi sunt Pelops, & Hippodamia Pelopis auriga, equi, ac viri duo, & ipsi Pelopis equisones. Hic se laquear in angustum fastigium contrahit: Ea in parte Alphei signum est. Hominem eũ, quo auriga vsus est Pelops, Troezenij Sphærum nomine prodidere. Interpres Olympicarũ rerum Cillam appellatum aiebat. Habet lacunaris antica pars, Pæonij prolem è Menda ciuitate Thraciæ. Postica Alcamenem ætate sua signorum opificio vno tantum inferiorem. In ipsa testudine Lapithæ cũ centauris in Pirithoi nuptiis pugnant. In media lacunaris parte est Pirithous. Prope Eurytion Piritoi sponsam rapiens contra pugnante Cæneo. Altera ex parte Theseus bipenni centauros obtruncans. E centauris verò virginem alius pubescẽtem, alius puerum rapit. Fecit hæc, opinor Alcamenes, quod ex Homeri versibus didicerat Iouis Pirithoum filiũ fuisse. Ac Theseum

sciebat

ſciebat generis ordine quartum eſſe à Pelope. In eodem templo nonnulla ex Herculis ærumnis elaboratæ ſunt. Supra fores enim Erymantij apri venatio eſt, & quæ de Thrace Diomede tradita ſunt. Ad hæc Herculis eiuſdem in Erythean inſulam contra Gerionem expeditio. Idem etiam Hercules Atlantis onus vicaria opera ſubiturus cernitur. Præterea & Eleorum agrũ, fimo amoto de Augeæ ſtabulo, purgat. At ſupra poſtici fores Amazoni Balteum eripit. Iam verò quæ de ceruo, & Gnoſsio tauro commemorantur: Quæ item de hydra Lernæa, déque Stymphaliis volucribus, & Nemeo leone, ibidem expreſſa ſunt. Iam per æneas fores ingreſsis, eſt ad dexteram ante columnam Iphitus ab vxore Ecechiria coronam accipiens: Nomina elegi indicant. Erectæ ſunt in templi parte interiore columnæ, quæ ſublimes à terra ſuſtinent porticus, per quas ad Iouis ſignum aditus patet. Attollit & inde ſe cochlea, per quam ad templi culmen ſcanditur. Sedet in ſolio deus ex auro, & ebore factus. Corona capiti impoſita eſt, ad oleaginæ frondis imaginem. Dextera Victoriam, & ipſam ex ebore, & auro præfert, cum tænia, & corona Læua ſceptrũ tenet affabrè expolitum, & omnium metallorum varie-

tate distinctum. Quæ auis sceptro incumbit aquila est. Aurei sunt deo calcei, pallium item aureum. In eo cum diuersa animalia, tum ex omnibus florum generibus lilia in primis cælata sunt. Solium ipsum auro, & preciosis præfulget lapidibus: Neque in eo vel ebenum, vel ebur desideratur. Animalium verò formis intercurrente pictura exornatur: Signa etiam in eo eminent Victoriæ quatuor saltantium specie ad singulos sellæ pedes. Duæ itidem ad pedum calcem sunt. Ac prioribus quidem pedibus insistunt Thebanorum pueri à Sphingibus rapti. Infra Sphingas Niobem cum filiis Apollo, & Diana Sagittis configunt. Inter pedes discurrunt regulæ, mutua illos compage iungentes. In ea quæ in fronte regula est, septem se adhuc ostendunt sigilla: Nam eorum octauum quæ causa aboleuerit ignoratur. Sunt autem illa, priscorum inter viros certaminum simulachra. Nondum enim qua Phidias viguit ætate, puerorum instituta fuerant ludicra. Quem verò tænia redimitum videas, eũ ex ipsa corporis specie Pantarcem esse suspicantur, Eleum puerum, amore Phidiæ deuinctum. Eodem fuit nomine qui in lucta puerorum palmam est adeptus, Olympiade sexta supra octogesimam.

ſimam. In aliis regulis extas Herculis comitatus aduerſus Amazonas, in eo eſt etiã Theſeus. Non ſoli autem pedes ſolium fulciunt, ſed mediæ etiam inter binos pedes, pedibus magnitudine pares columnę. Quòd ſi penetrari ſubter poſſet, vt Amyclis intra Apollinis ſolium, interiora item opera perſequi non eſſemus grauati. Sed quominus propius accedant ſpectatores, ſepimentis quibuſdã in parietũ modum extructis ſolium intercluditur: Eorum ſepimentorum pars, quæ ex aduerſo ianuæ eſt, cœruleo tantum oblita eſt, latera reliqua Panæni picturas habent: Inter eas Atlas eſt cœlum, ac terram ſuſtinens: Aſsiſtit Hercules iam prope illum onere leuaturus, Cernitur etiã Theſeus cum Pirithoo. Veteris præterea Græcię & Salaminis imagines: Hæc nauium roſtra manibus præ ſe fert. Herculis cum leone Nemeo certamen. Aiacis in Caſſandram contumelia. Tum Hippodamea Oenomai filia, cũ matre. Vinculis diſtrictus Prometheus, & eũ intuens Hercules. Traditum enim eſt hoc etiam negotij Herculem habuiſſe, quòd Prometheum, aquila, quæ illũ malè mulctabat, interempta, è vinculis exemerit: poſtrema in pictura ſunt Pentheſilea animam agens, eam ſuſtinente Achille. Et

Hesperides duæ mala ferunt, quæ ipsarum dicuntur fuisse commissa custodiæ. Panænus quidem hic Phidiæ frater fuit, qui Atheniensibus etiam in Pœcile Marathoniam pugnam pinxit. In solij putealí, supra simulachri caput, fecit Phidias Gratias vna ex parte tris, totidem Horas ex altera. Nam & has Iouis esse filias poëtarum carminibus proditum. Horas certe Homerus in Iliade nominauit, cœlíque illis dixit, quasi regiæ domus excubiis, custodiam attributam. In basi ea, quæ pedibus subest, θράνιον Attici appellant, pedum quasi fulcra dixeris, leones aurei, & contra Amazones Thesei pugna cælata est. Fuit hæc nempe prima pugna contra exteras gentes suscepta, quæ Atheniensium nomen nobilitauit. In eo verò scamillo, qui vniuersam signi molem sustinet, alia quædam sunt superuacanei operis quasi emblemata ex auro. In currum ascendunt Sol, Iupiter, & Iuno. Præsto est Gratia: Eam Mercurius amplectitur. Mercurium Vesta, Continenti fere spacio Cupido Venerem è mari emergentem excipit, cui Suada coronam defert. Adsunt Apollo, Diana, Minerua, Hercules. In ima basi cernuntur Amphitrite, & Neptunus.

nus. Equum Diana, vt mihi videtur, ad cursum incitat. Et si iumentis ferunt, non equis deam vehi, futili quadam de mulo fabula vulgata: Et Olympij quidem Iouis signum, quàm alte latéque pateat, linearum descriptionibus qui demonstrare conati fuerint, cum sciam non defuisse, eorum mihi certe parum est in metiendo probata solertia: Est enim ea tota dimensio inferior multo prope aspicientium opinione. Tradunt certe ipsius Dei authoritate Phidię artem comprobatam: Nam cum expolito iam opere Iouem orasset, significationem vt sibi aliquam daret, nunquid illud ipsi acceptum esset & gratum opus, eam pauimenti partem de cælo tactam memorant, quo loco vrna ætate mea ex ære (quod loci esset insigne) posita est. Et à signi quidem fronte pauimentum nigro marmore constratum est, prominente in orbem è pario lapide puluinato quasi limbo ad oleum scilicet sistendum, quo perfusum ab aquosi iniuria soli ebur defenditur. Est enim Altis in Olympia maximè palustris locus. At contra in Atheniensiũ arce, eminẽti scilicet, & saxoso loco, ebur, è qua materia factum est Mineruæ signũ, quam ipsi Virginem vocant, non oleo, sed aquæ aspersu à sicciorıs loci incõmodis

vindicatur. Epidauri certe cum percunctarer, cur neque oleum, neque aqua esset adhibita ad arcendam ab Aesculapij signo noxam, docuerunt me æditui, solium, cui signum insideret, puteo imminere. Quod ad ebur verò pertinet, si qui hominum, sannas illas esse è belluarum ore exertas, non cornua existimant, ab alce illi Gallica fera, & tauris Aethiopicis specimen capiant. Alce enim, qui mares sunt (nam fœminis nulla omnino prodeunt cornua) è superciliis, Aethiopici tauri è naribus cornua extrudunt. Quis igitur in magno ponat miraculo, esse animal cuius ex ore erumpant cornua? Argumento & illud esse facile potest illam eboris molem cornua esse, quòd bestiæ sunt quæ certo, ratóque temporis ambitu cornua abiiciant, rursúsque illa quoties amiserint reponant. Hoc ceruis, capreis, & item elephātis accidit. Dens certe animalium nulli iam adulto cum semel decidit renascitur. Quare si dentes essent, & non cornua, quæ naturæ vis vt renascerentur efficere potuisset? Ad hæc dentes igni domari nequeunt: At boum, & elephantorum cornua sic igni emolliuntur, vt vel ex tereti planam, vel aliam quamuis accipiant figuram. Quid? quòd ex inferiore mandibula fluuiales

equi,

equi,& apri sannas exerunt ? In elephantis verò cum à superiore id, quòd dentes multi esse putarunt, descendat maxilla, me authore dubitarit nemo cornua illa esse, quæ à temporibus orta, per os extrorsum resupinata se efferant. Hæc ego non auribus, sed ipsis accepta oculis scribo, Elephāti caluam conspicatus, in Dianæ, quod tem plum in Campania nobile, à Capua, quæ regionis totius caput est, abest stadia ferme triginta. Est igitur longe alia quàm cæteris quadrupedibus Elephanto cornuum eruptio, sicuti ei & corporis vastitas, & reliqua forma valde est à reliquo bel luarum genere diuersa. Quàm verò Græci splendidi, & magnifici, ac minimè omnium parci in colendis dis fuerint, magno illud documento est, quòd ex India, & ab Aethiopibus ebur ad signa deorum facienda aduehendum curarint. Et in Olympij quidem templo laneum velum cum textili Assyriorum opere, tum Phœnicum purpura luculentum dedicauit rex Antiochus. Eiusdem donum fuit Aegis aurea, quæ Athenis in Theatri fastigio inter cætera dona locata est. Velum non quo more fit in Dianæ Ephesiæ templo subter lacunar sursum attollitur, sed ad Pauimentum vsque funibus suspensum demittitur. Ist

ter ea verò donaria, quæ in atrio templi posita sunt, extat solium Arimni Etruscorum regis, qui primus exterorũ donum Olympio Ioui misit: Tum æneí equi quos Cynisca dicauit Olympicæ victoriæ monimentum, veris illos quidem equis magnitudine inferiores: Locati sunt in primo aditu ingredientibus ad dexteram. Aeneus item tripos ibidem est super quo victoribus priusquam mensa erigeretur coronæ proponebantur. Romanis verò imperatoribus statuas è pario lapide, Adriano vrbes Achaici conuentus, Traiano vniuersi Græci erexerunt. Hic imperio P. R. Getas, qui supra Thracas sunt, adiunxit, & cum Osroë Arsacis nepote Parthorum rege bellum gessit. Operibus preterea quam plurimis vrbem exornauit, quorum cæteris magnificentia præstant thermæ, quæ ab ipso nomen acceperunt, & magno extructum ambitu amphitheatrum: ad hæc Hippodromus non breuiore stadiûm duûm spacio: Tum forum & reliquo ornatu insigne, & maximè ære exornato lacunari. Inter cætera verò eius fori insignia teretibus insistunt scamillis statuæ duæ, ex electro vna Augusti Cæsaris: altera ex ebore Nicomedis Bithyniæ regis: De cuius nomine vrbs Bithyniæ maxima appellata

est,

eſt, cum ante Aſtaco nuncuparetur. Condita ea quidem dicitur à Zypœte homine Thrace, quantum ex ipſa nominis voce coniici poſsit. Electrũ quidem, ex qua materia ſtatuam Auguſto fecerunt, in Padi fluminis arenis rarum omnino repertu eſt: Id qui nacti fuerint non temerè magni æſtimant. Eſt alioqui electrum aliud nihil quàm argento permiſtum in metallis aurum. Sed ad ea vnde huc excurrimus reuertamur. Sunt in Olympij fano quas Nero donauit coronæ, earum quæ eſt ordine tertia oleaſtri, quarta quercus frondem imitatur. Poſiti item clypei ſunt x x v. ænei, cum quibus decurrunt qui armati in curriculum deſcendunt. Erectæ verò ſunt & aliæ pilæ & ea inter cæteras, in qua fœdus teſtatum eſt, quod in annos c. Athenienſes: Argiui, & Mantinenſes fecere. Intra Altin eſt Pelopi multa regione conſecrata area, Pelopion appellant. Præ cęteris enim heroibus tam colitur apud Eleos Pelops, quàm Iupiter præ cunctis dis. Eſt igitur ad dexteram qua patet ad templum aditus ab Aquilone, Pelopium, eo ſpacio interiecto, vt in eo & ſtatuæ, & alia ornamenta poni potuerint: Porrigitur autem à media ad poſticam templi partem, circunuallante maceria. Tota area, &

arboribus conuestita, & signis passim e conspicua. Ingressus ad eam est à Solis occasu. Eum Soli campum dedicasse Pelop Herculem Amphitryonis filium ferunt Quartum enim à Pelope posteritatis gradum tenuit. Idem etiam Hercules Pelopi dicitur ad eam scrobem sacrum fecisse, ad quam ætate etiam nostra magistratus nigro ariete faciunt: Ac de ea quidem victima vati portio nulla tribuitur. Collum tantum more maiorum, lignatori datur, sic enim appellatur vnus de Iouis famulatu, cui negocium mandatum est, vt certo precio ligna ad sacrorum vsum, vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuiuis homini suppeditet: Sunt autem non ex alia arbore ligna ea quàm de alba populo. Quòd si quis siue Eleus, siue hospes fuerit, carnes ex ea victima comederit, ei templum Iouis introire nefas est. Idem obseruatur ad Pergamum, quod supra Caicum est: Nã qui Telepho immolarunt, religio est illis ante in Aesculapij ascendere, quàm corpus abluerint. Sed quòd ad Pelopem attinet, memorię proditum est cũ Troianum bellũ duceretur, monuisse vates non antè expugnari Ilium posse, quàm Gręci Herculis sagittas, & de Pelopis ossibus vnum comportari curassent. Quare & Philocteten tunc

in castra accersitum, & Pisa scoptulum opertum Pelopis deportatum. Redeuntibus verò Gręcis ad Eubœan, nauim eam, in quam Pelopis illud os fuerat impositum, naufragio periisse: Multis deinde annis post Ilium excisum, Eretriensem piscatorem Demarmenum iacto euerriculo è mari os extraxisse: Miratum magnitudinem in arenis id adnotato loco abdidisse. Venisse eundem Delphos scitatum cuiusnam esset os, & ad quem vsum illud à se conseruari oporteret. Tunc etiã fato quodam aderant quos Elei consultum miserant quæ foret depellendæ pestilentiæ ratio. Atque his quidem responsum est, vt Pelopis ossa requirerent: Demarmeno verò, vt quæ reperisset Eleis restitueret. Hoc ille cum fecisset, & alia accepit ab Eleis munera, & ei, eiúsque posteris custodia ossis demandata est. Scoptulum opertum Pelopis ætate mea iam euanuerat. Ideo accidisse, opinor, quòd cum alte defossum fuisset, cum vetustate, tum aquæ marinæ illuuie extabuit. Et in Græciam quidem Tantalum, & Pelopem Coloniam deduxisse certa adhuc extant indicia. Portus qui Tantali dicitur, & eiusdem sepulchrum. Pelopis in Sipili montis vertice visitur solium, supra eum locum vbi Plastenes

matris

matris fanum eſt. Iam verò vltra Hermum fluuium, ad Temnum oppidum. Veneris ſignum ſpectatur è virente à radice ſua myrto, quod faciendum curaſſe Pelopem ferunt, cum vt deam coleret, tum verò vt Hippodameæ nuptiarum ſe compotem faceret. Olympij quidem Iouis ara pari interuallo à Pelopio, & Iunonis æde diſtat: ante vtriuſque frontem ſita: Erectam multi tradiderunt ab ipſo Hercule, alij ab indigenis heroibus duabus ipſis ætatibus poſt Herculem: Congeſta illa eſt è cinere collecto ex aduſtis victimarum fœmoribus: Talis & Pergami ara eſt, talis Samiæ Iunonis: nihilo illa quidem ornatior quàm in Attica, quos Rudes appellant focos. Aræ Olympicæ ima crepido, quam πρόθυσιν appellant, quaſi primam ſacrorum ſtationem dicas, ambitum peragit pedum centum, & amplius quinque & viginti: Graduum ſingulorum ſupra crepidinem ambitus pedes explet binos ac tricenos: Vniuerſa aræ altitudo pedes conficit duos prope & viginti. Ducuntur hoſtiæ ad imæ crepidinis ſtationem, ibi eas patrio more mactant: fœmora in ſumma ara adolent. Et ad ſtationem quidem ab vtroque latere per lapideos, ad aræ altiſsimam ſedem per cinericios gradus ſcanditur.

ditur. Et ad stationem quidem vsque, tam virgines, quàm mulieres, quas in Olympiam venire nulla prohibeat religio, possunt ascendere, longius progredi solis viris fas est. Ioui sanè rem diuinam vulgo faciunt, exteri homines qui volunt, ad eam aram, etiam aliis quàm nundinarum temporibus. Elei sacrorum diem nullum intermittunt.

Stato autem die quotannis Februarij mensis nono supra decimum aruspices cinerem ex Prytaneo deportant, eóque aqua ex Alpheo amne diluto, aram Iouis oblinunt: Religione sancitum est cinerem sola Alphei aqua dilui, atque ex eo tantum luto aræ tectorium superinduci. Eam ob rem Alpheus fluuiorum omnium Ioui maximè amicus creditur. Est Dydimis (Milesiorum ea ciuitas est) ara, quam à Thebano Hercule luto subacto victimarum sanguine extructam Milesij tradant. Non fuit ea tamen victimarum in sequentibus temporibus copia, vt ara magnopere potuerit eminere. Sed quod ad Olympicam aram attinet, illud magno miraculo ducitur, quòd miluij, & si auium hoc genus insigni est rapacitate, sacra tamen in Olympia facientibus infensi non sunt. Quod si forte exta, vel viscerum

rum partem vllam appetierint, dira portendi immolanti creditur. Proditũ etiam est Herculem Alcmenæ filium Ioui porricientẽ cum muscas abigere non posset, vel quòd ei tunc primum in mentem venerit, vel quòd tralatitium fuerit, Abactori, muscarum ἀπομύῳ Elei appellant, hostiam mactasse: cum perlitatum esset omnes repente muscas trans Alpheum euolasse.

Inde seruatum ab Eleis, vt ad abigendas ex Olympia muscas idem sacrum vsurparentur. Ex alba vero duntaxat populo, neque ex alia arbore, ad vsum sacrorum ligna cædi patrius est Eleis ritus. Credo hunc honorem huic arbori præcipuè habitum, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam attulit: Sed ipsum etiam arbitror Herculem, Ioui cum sacra fecit, non aliis quàm ex alba populo lignis victimarum fœmora cremasse. Eam verò arborem Hercules in Thesprotide propter amnem Acherontem reperit: Huc respexisse Homerum putant, cum Acheroidem populum appellauit.

Varia autem semper natura fuerunt, & nunc sunt amnes diuersi, ad gignenda herbarum, & stirpium varia genera. Mæandri ripæ myricas feliciter alunt: Asopus in Bœotia insigni magnitudine iuncum educat.

cat. Arbor persea sola gaudet Nili aqua. Nihil igitur mirum, si ad Acherontem enata. primum est alba populus: ad Alpheum oleaster. Populus verò nigra Padi & Galliæ alumna est. Age verò cum circa aram maximam iam satis immorati simus, alias item aras oratione persequamur: Vt simul doceamus quibus dis & quo ordine more maiorum illic sacra fiant. Vestæ primum diuinam rem peragunt: Secundo loco ipsi Olympio Ioui: Intimæ hæ sunt fani aræ: Tum ad aram eandem tertium in sacris locum habet Mercurius: Quartum ad aram suam Minerua: Diana quintum: Sextum Ergane. Huic deæ Phidiæ posteri, quibus publicè negotium datum est, vt Iouis signum ab aduētitiis purgatum sordibus, & detersum præstent (phędryntæ ex eo, quasi purgatores, aut illuminatores nuncupati) priusquàm ad opus aggrediantur, sacra faciunt. Est alia Mineruę prope templum Dianæ, etiam quadrangula forma in sublime sensim fastigium ascēdens: Sed præter eas aras, quas recensuimus, Alpheo, & Dianæ ad eandem aram faciunt. Eius rei causam Pindarus in cantico quodam, & nos in Lætrimæorum historia exposuimus. Ab hac non longe, alia erecta est Alpheo ara, prope quam Vulc

Vulcano sua item ara, posita est. Sed hanc multi ex Eleis Arei, idest Martij Iouis nominant. Aiunt autem Oenomaum quoties filiæ procis currule certamen proponeret, Areo Ioui rem diuinam facere solitum. Post has Herculi ara dicata est cognomine Parastatæ, hoc perinde est, quasi statori dicas. Eius etiam fratribus Epimedi, Idæ, Pæonęo, & Iaso. Idæ aram ab aliis non ignoro Acesidę appellatam. Quo verò loco area est Oenomai domus, duę extant Iouis arę, quarum vnam Herceo ipse Oenomaus dedicauit: Ceraunio alteram post Oenomaum positam coniicio, cum eius domus de cœlo tacta conflagrasset. Ac de maxima quidem ara, quę dici opus fuit, paulo superius à me dicta sunt: Vocatur ea sanè Iouis Olympij. Adiacet ei ignotorum deorum ara. Post eam Catharsij, idest piacularis Iouis, & Victorię: Exinde Iouis, cui cognomen terrestri: tum verò Deorum omnium, & Iunonis cognomento Olympię: Hęc itidem è cineris congestu extructa est: A Clymeno dedicatam tradunt. Succedit communis Apollinis, & Mercurij: Ob eam pręcipuè causam, quòd lyrę inuentum Mercurio, citharę Apollini Gręcorum sermo attribuit.

Consequuntur Concordię, Mineruę, Matris

Matris deûm aræ. Proximè ad eum aditũ, qua est ad stadiũ accessus, aræ duę sunt: Earum alterã Mercurij Enagonij, quod est quasi Athletici dicas: Opportuni alter, qui καιρὸς Græco nomine est, nuncupant. In hunc ab Ione Chio factum hymnum scio, in quo illius natales memorans Saturni filiorum natu minimum esse dicit. Non procul à Sicyoniorum thesauro Curetum, Siue Alcmenæ Herculis matris, nam vtrunque anceps fama celebrat, ara est. Et qua parte Terræ ædes est, Gæon ipsi vocant, Telluris ara è cineris ipsa etiam aggere. Iam tum priscis temporibus fuisse illud Telluris oraculum fama prodidit. Ante locum verò eum, quod nominant Stomium, ac si hostium dicant, aram Themis habet. Ac Ioui Catæbatæ, quem nos non alieno fortasse nomine Elicium dicere possimus, quæ dicata ara est, maceria ambitur. Et modico à maxima ara cineritia interuallo distat. Illud monendi sunt quicunque hæc legerint, aras, me, nõ quo sitæ sunt ordine enumerasse, sed per eas ita me stylo vagatum, vti ad earum quamque, vel prius, vel posterius Elei sacra faciunt. Pelopis aræ adiuncta est Liberi patris, & Gratiarum communis. Dehinc duæ Musis vna, altera Nymphis po-

fitæ. Extra Altin ædes quædam ſunt, quæ Phidiæ officina nuncupatur: in illis ædibus Phidias operis partes eſt fabricatus. Et in iiſdem ara eſt diis omnibus communis, in cõſpectu redeuntibus intra Altin è regione Leonidæi. Eſt autem Leonidæum ædes à Leonida indigena homine dicata extra fani ambitum. Prope eum ad Altin aditum, per quem vnum è multis pompa ſacrorum traducitur, & ex eo Sacra via eſt appellata: Aetate verò mea diuerſorium fuit Romanorum magiſtratuum. Inter Sacram viam, & Leonidæum, vnica media eſt Agyia, hoc enim nomine, angiportum, quem Attici Stenopon, vocant. Vltra Leonidæum cum ad læuam flexeris, ad Veneris aram primum, deinde ad Horarum accedes: Vbi poſticum templi eſt, ad dexteram oleaſter ſe oſtendit, quem Calliſtephanum appellant, quaſi Coronarium dicas. Ex ea enim arbore ſolenne eſt victoribus coronam decerpere. Proxima oleaſtro eſt Nymphis ſacra ara, eas Nymphas Calliſtephanos & ipſas nuncupant. Eſt ſanè intra Altin ara forenſis Dianæ ad Leonidæi dexteram. Habent & deæ, quas Dominas vocant, aram ſuam. Dominam certè quam dearum nominent Græci, in rerum Arcadicarum

rum commentario docebimus. Adiuncta est Iouis Forensis,& ante locum eum, quam Proedrian,hoc est Sessionem honoratiorem appellant, Pythij Apollinis,& ab eo non longe Liberi patris ara: Hanc neque multis antè ætatibus positam,& à plebeis hominibus dedicatam ferunt.
In ea qua ad equorum carceres via ducit, ara est cum inscriptione Mœragetæ,quod est parcarum ducis,esse illud Iouis cognomen dubitari non debet: Vnus enim ipse parcas in potestate habet, solúsque quid sit,vel non sit homini fato præscriptum nouit. Adiuncta est Parcarū ara oblonga figura: Et post eam Mercurij,& inde Iouis,cui cognomen Altissimo,aræ duæ:Intra ipsos carceres sub diuo aræ se ostendant equestris Neptuni,& equestris Iunonis adhæret pilæ Castorum ara,& in primo aditus ingressu, quod rostrum vocant, Martis equestris, & equestris Mineruæ. Iam verò intra rostrum ingressis est Bonę Fortunæ ara:Panos deinde,& Veneris:In recessu nimpharum,quas Acmenas, idest Vegetas nuncupant. A porticu verò ea, quam Elei de nomine architecti vocant Agapiti porticum, inde redeuntibus ad dexteram Dianæ se ara monstrat. Et Altin per Sacram viam intrantibus secundum

Iunonium sunt Cladæi amnis, & Dianæ aræ, tum Apollinis post eas, quarta Dianæ Coccocæ (hoc enim est deæ cognomen) quinta Apollinis Thermij. Quid hoc sibi cognominis velit, non est difficile coniectura consequi, cum eandem vocem Attica etiam lingua vsurpet. Quemobrem verò Coccocam Dianam appellēt, nunquam adhuc vt discerem vsu mihi euenit. Hoc loco ædes est ante ædificium illud, quòd Theccaleonem nominant. In eius ędis angulo Panos ara dicata. Prytaneum curiam scilicet suam habent Elei intra Altin, prope ipsum exitum, qui est vltra gymnasium illud, in quo sunt Athletarum curricula, & palestræ. In Prytanei vestibulo est agrestis Dianæ ara. At in ipso Prytaneo, cum cellam pręterieris, vbi focum habent, ad primi ingressus dexteram Panos aram videas: Focus ille è cinere substructus perpetuo igni tam interdiu, quàm nocte adoletur. Solenne est transportari ab hoc foco cinerem ad Olympij aram, quam suo loco è cinere congestam diximus, neque illa aliunde magis in altitudinē proficit. Et ad earum, quas ante enumerauimus, ararum singulas quolibet mense Elei sacra faciūt, prisco parentum ritu, thura & melle subactum triticum adolentes: Et aras quidem

olea

oleagina fronde velant: Vino in libando vtuntur. Solis enim Nymphis, & ex omni dearum numero iis, quas Dominas appellant, ad communem etiam Deorum omnium aram vino libare religione prohibentur. Sacrorum cerimoniis vt quæque in singulorum mensium statos inciderint dies ritè peragendis præsunt, æditiuus, augures, feciales, interpres, tibicen preterea, & lignator. Quæ verò in Prytaneo inter libandum effari cõsueuerint, aut quos decantent hymnos, neutiquam his censeo commentariis prodendum. Neque illi quidem Græcorum tantum dis libant, verum etiam ex omni Libycorum deorum numero Ammoniam Iunonem, & Parammonem (Mercurij id cognomen est) venerantur. Satis enim constat vsos olim Græcos Libycis oraculis: Nam aræ adhuc in Ammonis extant ab Eleis dedicatæ, & in illis de quo consuluerint, & quid responsi acceperint, & qui ab Elide publicè missi fuerint, incisis literis testatum est. Hæc in Ammonis. At Elei, ad eos vt nostra redeat oratio, heroibus, & eorũ vxoribus libant, tum iis qui passim in Elea terra, tum & illis qui apud Aetolos in honore sunt: Et carminum quidem effata Dorica erunt tiẽt lingua, sed quis eorum fuerit author non

traditur. In Prytanei ædicula contra focum cœnatio est. Postulat iam hic locus, vt ad Iunonis templum accedam,& quæ in eo memoratu digna sunt stylo persequar. Primum omnium Elei tradunt Scilluntios,quæ Triphyliæ ciuitas est,fanum erexisse annis fermè VIII. posteaquàm Elidis regnum Oxylus iniit.Totius quidem operis figura Dorica est, Columnis circunquaque ambientibus,& earum quidem,quæ in postico templi sunt,altera è quercu est. Porrigit se in longitudinem pedes tres,& LX.Architectus qui operi præfuerit certus nemo proditur. Ac Iunoni sanè quinto quoque anno populum matronæ sedecim prætexunt,eædémque ludos faciunt Iunonia: In his cursus certamen virginibus proponitur, in classes ex ætate descriptis. Primæ enim currunt impuberes puellæ, tum grandiores, postremo natu maximæ. Ornatus idem est omnibus. Passus capillus,demissa tunica ad genua,exertus vsq; ad pectus dexter humerus.Descendunt & ipsæ in Olympicum stadium, sed curriculum parte ferè sexta detracta minuitur. Accipiunt victrices ex olea coronam. E boue etiam qua Iunoni litatum fuerit partem capiunt. Et pictas quidem earum imagines

nes dedicare fas est. Matronæ sedecim ludis præsunt, totidem iis ministræ attributæ sunt. Hoc ipsum etiam virginum ludicrum ad res priscas referunt. Hippodamia enim Iunoni de Pelopis nuptiis vt gratiam referret, primam omnium illud instituisse perhibent, eandemq; XVI. fœminarum delectum habuisse. Memoriæ etiam proditum est, Chloridem Amphionis filiam solam cum vnico de marium fratrum numero superstitem è tota sobole, de virginum cursu palmam tulisse. De Niobes equidem prole quidquid comp ertum habui, dum Argiuorum res persequerer exposui. Quod attinet autem ad XVI. matronarum collegium, præter ea quæ paulò superius scripta sunt, hoc etiam amplius memorant: Demophontem Pisæ tyrannum, multis, ac grauibus incommodis Eleos affecisse: Eo mortuo, quòd ille nihil egerat de publico ciuitatis consilio, facile Elei adducti sunt, vt de iis quas acceperant iniuriis æquo iure cum Pisæis disceptarent. Ac tunc sanè inter ipsos conuenit, vt, cum ciuitates id temporis in Elea sedecim vigerent, singulas matronam vnam edere, quæ cum ætate, tum vitę, ac generis dignitate cætera anteire videretur, atque his omnium cõtrouersiarum

arbitrium permitti. Sedecim itaque fœminæ è totidem Elidis vrbibus vtrique populo pacis conditiones tulere. Eisdem verò postea & ludos, quæ Iunonia sunt appellata, faciendi, & peplum Iunoni pertexendi cura mandata est. Duos verò choros celebrant, Physcoæ vnũ, alterum Hippodameæ vocitant: fuisse Physcoan tradunt ex Elide, cui Cœle, quod est concauę, cognomen: Domicilium in curia Elidis habuisse, quæ Orthia dicta est. A Libero patre adamatam, ei filium, cui Narcæi nomen, peperisse. Narceum ipsum iam adultum, cum finitimis bellasse: Magnas inde opes consecutum, & Mineruę, quam de se Narcæam appellauit, ædem dedicasse, primúmque omnium Libero patri honores decreuisse. Physcoæ & alij honores habiti, & chorus alter ab ea nomen sumpsit. Seruant Elei pristinum illum sedecim mulierum numerum, sed ex alia, quàm totidem vrbium descriptione: In tribus enim octo distributi, è singulis binas deligunt. Neque verò aut XVI. fœminæ, aut ædiles. Eleorum vllum attingunt numerum suorum partẽ, priusquam se piaculari sue, & aqua lustrarint. Eam lustrationem ad Pieran fontem suscipiunt. Est fons ille in campis, per quos iter est ex Olympia Elidem

dem contendentibus. Hæc sanè ita sa habent, vti exposita sunt. In Iunonis templo Iouis est simulachrum, tum Iunonis ipsius in solio sedens: Assistit barbatulus quidã galea armatus. Prisca hæc & rudis cuiusdã opificij, opera sunt: Sedẽtes verò deinceps in soliis Horas fecit Emilus Aegineta: Quod proximo loco Themidis (mater enim ea Horarum est) signum positum est, fecit Doryclidas Lacedæmonius Dipœni & Scyllidis discipulus. Hesperides verò quinque, opus fuere Theoclis, item Lacedęmonij, quem Hegyli filium fuisse, & ab iisdem magistris Dipœno, & Scillide artem didicisse ferunt. At Mineruam cassidearmatam, hasta, & scuto, Lacedæmonij Medontis esse opus memorant: Fratrem hunc Doryclidæ fuisse, & eosdem magistros habuisse. Sedent è regione Ceres & Proserpina. Aduersi stant Apollo, & Diana. Posita sunt ibidem Latonæ, Fortunæ, Liberi patris, & volucris Victoriæ signa. Atque hæc quidem cuius artificis opera sint compertum nõ habeo, valde omnino mihi prisca videntur: Et sunt quæ hac in parte recensui omnia, ex ebore, & auro. Posteriorum ætatum & alia sunt dona in Iunonis templo. E marmore Mercurius infantẽ Bacchum portãs, Praxitelis opus.

& Cleonis Sicyonij ex ære Venus fuit Cleonis doctor Antiphanes. Hic à Pericleto didicerat Argiui Polycleti discipulo. Sedet ad Veneris pedes inauratus Pusio nudus, quem Carthaginiẽsis elaborauit Boëthus: Atque huc transpositus quidẽ est ex æde, quod Philippeum vocatur: Sunt hæc itidem ex ebore inaurata, & inter ea Eurydice Philippi. Arca etiam in eo templo posita est è cedro cum aureis, & eboreis emblematis, partim verò ex eadem cedro cælatis. In arcam hanc Cypselum, qui Corinthi postea tyrannidem est adeptus, mater sua abdidit, cum recens natum Bacchidæ ad necem magna cum solicitudine deposcerent. Arcam deinde in Olympia dedicarunt ipsius posteri, qui Cypselidæ sunt appellati, ob seruatum gentis suæ principẽ, & parentem. Fuisse verò hoc nominis Cypcelo traditur, quòd Corinthij arcas Cypselas nuncupant. In arca incisæ sunt priscis literis inscriptiones recto ordine, & vsitato scribẽtibus quædã, aliæ in gyros reuolutæ βουστροφηδὸν à boũ opinor repetitis actibus in fulco, Græci dicũt. A superioris enim versus fine cõtinenter sinuatur ad sequentis initiũ verborũ series, ea nẽpe forma, quæ est iterati curriculi quẽ diaulum appellant. Adscriptum est, alios etiam esse

perp

perplexos,& inexplicabiles inſcriptionum nexus. Quòd ſi ab ima arca exorſus omnia oculis perſequare, in prima fronte Oenomaum primum videas, qui Pelopem cum Hippodamea fugientem vrget. Bigis vterque inuehitur, ſed pinnati ſunt Pelopis equi. Tum Amphiarai domus eſt, & Amphilochum portans anus neſcio quæ. Pro foribus monile præferens Eriphyle ſtat. Aſsiſtunt filiæ Eurydice, Demonaſſa, & nudus Alcmæon. Aeſius certe poëta ſuis carminibus Alcmenam etiam ex Amphiarao, & Eriphyle genitam memorat. Baton Amphiarai auriga equorum habenas vna, altera manu haſtam tenet. Amphiaraus ipſe in currum alterum iam pedem imponit, enſem verò ſtringit in vxorem conuerſus, ac vix quin ira incenſus in eam irruat, ſatis animum in poteſtate continẽs. Supra Amphiarai domum ludi fiunt Peliæ funebres: Circunſtant ſpectatores, & inter eos in ſolio ſedens Hercules: A tergo ſtat vxor eius, quod indicat inſcriptio: Tibias illa non Græcas, ſed Phrygias inflat. Bigas agitant Piſus Perieris, Aſterion Cometæ filius, nam & hic in numero fuiſſe argonautarum dicitur. Pollux prætere a, & Admetus: Dehinc Euphemus, quem Neptuni ſatu ortũ poëtæ vulgarunt, eundémque

Iaſo

Iasonis in expeditione Colchica comitem fuisse. Hic è bigarum curriculo victor discedit. Descendunt in cæstuum certamen Admetus & Mopsus Ampycis filius. Stat inter eos tibicen eo ritu tibiis canens, quo solent ætate nostra qui modos saltantibus præcinunt quinquertionibus. Luctantur ibidem Iason, & Peleus æquo certamine: Eurybotas discum eiaculatur: Incertum quis nam hic sit Eurybotas, qui ludicri eius arte se iactat. Cursum ineunt Melanio, Neotheus, Phalareus, quartus in eo numero est Argius, quintus Iphiclus, huic iam victoriam adepto coronã offert Acastus. Is est Iphiclus Protesilai pater qui vnus fuit de iis ducibus, qui ilium oppugnatum iere. Expositi sunt victoribus tripodes. Adstant Peliæ filiæ: Ex illis vni adscriptum est nomen Alcestidi. Iam verò Herculis laborum voluntarius comes Iolaus de quadrigis palmam aufert. Atque hic extremus est actus eorum, qui in honorem Peliæ facti sunt ludorum. Post hæc Herculi adsistit Minerua, dum ille hydrã ad Amymones flumen sagittis configit. Et ipsi quidem Herculi, quòd nempe facile ex operis argumento, & corporis habitu, ac figura agnosci potest, nomen non est appositum. Adest Phineus Tracum rex, & abigentes

gentes Harpyas Boreæ filij. In altero verò arce latere, quod est à læua, ordinẽ operis in orbem oculis persequenti, fœmina expressa est puerum consopitum læua album sustinens, nigrũ dextera, & hunc dormiẽtis effigie, distortis vtrinque pedibus. Indicant inscriptiones, quod facile tamẽ, vt nihil scriptum sit, coniicere possis, eorum puerorum vnum mortẽ esse, alterum somnum, mulierem illam noctem vtriusque nutricem. At formosa illa mulier, quæ fœda facie alteram, sinistra obstricto collo trahit, dextera fuste cædit. Iustitiam significat, qua iniuriam male mulctat. At quæ fœminæ cum pistillis pilas præferunt, eas medicamẽtorum artem calluisse arbitrantur, sed nulla quæ illæ fuerint inscriptio indicat. Nam quæ illa sit quæ virum sequitur, ex adscriptis versibus facile colligas.

Idas Marpesam formosam, quam sibi Apollo
Eripuit, sacraq; eduxit sede volentem.

Prope est tunica amictus vir: dextera pateram, altera torquem tenens, & Alcmena quidem ea est, quæ de eius manibus illa sumit. Illud sanè inter Græcos poëtarũ carminibus celebratum est, Iouem simulata Amphitryonis forma cum Alcmena congressum. Iam Menelaus loricam indutus stricto gladio Helenam inuadit: capto scilicet

licet Ilio eam interempturus. Sedenti in solio Medeæ à dextera Iason, à læua assistit Venus. Adscriptum est,

Cipridos imperio Medeam ducit Iason.

Sunt & Camœnæ canentes, modos dictante Apolline, Appositi versus duo sunt huiusmodi.

En pater hic vatum proles Latonia Apollo,
Musarumq; chori circũ, quibus imperat ille.

Atlas (vti fabulis vulgatum est) humeris cœlum, & terram sustinet: Idémque Hesperidum mala præfert: Ecquis nam verò ille sit, qui ense accinctus ad Atlantem contendit, nulla indicat inscriptio: Satis verò per se quisque coniicere possit Herculem eum esse Id vnum adscriptum est.

Sustinet Axem Atlas, idémque hic mala relinquet.

Mars armatus Venerẽ abducit. Inscriptio est ἐνυάλιος Thetis virgo adhuc ibidem expressa est: Eam Peleus prensat: At illa manu altera anguẽ in Peleum immittit. Medusæ sorores pinnatæ Perseum volantes insectantur: Vni Perseo est nomen adscriptum. In arcæ tergo militaris expeditionis imaginẽ videas: Maior exercitus pars pedestre agmen est, equestrium etiam copiarum aliquid in bigis. Ac partim quidẽ manum iam conserturi videntur, partim

verò

verò se cosalutatione facta mutuo agnituri. Variat interpretum sermo: Sunt enim qui dicũt Aetolos, Oxylo duce, contra priscos Eleos instructos, vtrosque consanguinitatis recordatione positis inimicitiis ad concordiam spectare. At alij in prælium descendere Pylios, & Arcadas ad Phigalean vrbem, & amnem Iardanum. Illud certe nemini probari possit, quod ab aliis proditum est, Cypseli proauum, cum esset Corinthius, in arca, quam in suo esset instrumẽto habiturus, consultò inscalpi noluisse res patrias Corinthiorum: Exterorum verò res gestas. neque illas valde insignes celebrandas curasse. Equidem quantum ipse possum coniectura assequi, illud videri probabilius possit, quod cum Cypselo, eiúsq; maioribus sexto posteritatis, vt longissimè, gradu, origo fuerit à Gonusa, Sicyonis filia, & inter abauos eorũ numeretur Melas Antasi filius, hunc Melana cum agmine suo (vti ante in commentario de Corinthiorum rebus exposui) recipere in ciuitatis eiusdem cõmunionem recusabat Aletes, quòd ex Delphici Apollinis quodam responso fidem ei minus habebat. At enim cum ille multis Aletem modis sibi conciliare studuisset, & rejectus multis cũ precibus redire non dubitasset,

ab

ab inuito quidem receptus tamen est. Quare Melanis illas esse copias, quæ in ea parte arcæ spectantur, facilè existimari possit. Quod quartum arcæ latus est, si à læua ambire eam cœperis, Borean habet Orithiam rapientem, anguium illi caudæ pro pedibus sunt. Pugnat cum Geryone Hercules: Trini quidem ex vnico existunt Geryones corpore, Agnoscitur & Theseus lyram tenens, cui adstat Ariadna coronam præferens. Iam verò Achilli, & Memnoni pugnantibus sua eorum vtrique adest mater. Sunt ibidem Melanion, & cum eo Atalanta Hinnulum portans. Aiaci prætereà ex prouocatione & Hectori congressis, adsistit Discordia, facie illa quidem fœdissima. Ad huius exemplar pinxit Calyphon Samius Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ, cum ad Græcorum naues pugnam faceret. In eadem arcæ regione & Castores sunt: Eorum alter impuber: Et media inter eos Helena: Abiectâque humi ad Helenæ pedes cum obsoleta veste Aethra Pitthei filia. Apposita est inscriptio versu heroico vna voce longiore.

Tyndaridæ fratres Helenen atque Aethram Athenis
Asportant.

Iphidamas prætereà Antenoris filius humi

mi ſtratus. Pro eo contra Agamemnonem pugnat Coon. In Agamemnõis clypeo. Terror expreſſus eſt Leonis capite. Inſcriptio eſt huiuſmodi ad Iphidamãtis corpus

Iphidamas, pro illoq; Coon feræ prælia miſcet.

In Agamemnonis verò ſcuto.

Hic pauor eſt hominum: manibus gerit hunc Agamemnon.

Exin adducit ad Alexandrũ Priami filium Mercurius in iudiciũ de forma deas tris. Rem indicat inſcriptio.

Mercurius Paridi oſtentat ſpectanda dearum

Corpora, Iunonis, Tritonidis, atque Diones.

Iam verò Dianam quam obrem volucrem fecerint non facile dixerim. Humeris certe alæ applicatæ ſunt, dextera pardum præfert, leonem altera. Ad hæc Aiax Caſſandram à Mineruæ ſigno diuellit. Inſcriptio rem prodit.

Aiax Caſſandram Locrus deducit ab ara Pallados.

Iam verò Polynicem Oedipi filium in genu collapſum frater Eteocles vrget: A tergo adſiſtit fœmina dentibus, & aduncis vnguibus quauis fera immanior: Teſtatur inſcriptio Mortam illam parcarum vnam eſſe. Et fati quidem vi Polynicem ſuccubuiſſe, Eteoclen verò merito ſuo cecidiſſe.

In antro Liber pater iacet barbatulus auream præferens pateră, talari amictus tunica, Arbores antrum vestium, vites aliæ mali & punicæ. Areæ abacus nullam omnino inscriptionem habet: Ex ipsa verò emblemarum facie argumenta coniicias: Intra speluncam mulier cum viro in lectulo decumbit: Circem & Vlissen eos esse facile vt credamus adducimur, cum ad ancillarum numerum, tum verò ad earum opificia respicientes: Nam & quatuor sunt, & iis intentæ operibus, quæ versibus de illis loquēs Homerus persequitur. Adstat Centaurus: pedes ei posteriores equini sunt, priores humani. Equorum præterea bigæ insculptæ sunt & in illis insistentes fœminæ: Equis aureæ sunt alæ, & earum fœminarum vni vir quidă arma tradit: Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obscura est coniectura. Et eas quidē, quæ bigis vehuntur, Nereidas esse: Ex earum numero Thetin à Vulcano arma accipere. Nam & vir ille non satis firmis esse videtur pedibus, & famulus eum forcipem tenens sequitur. Quin & Centaurum illum Chironem esse dictitant, qui iam vitæ muneribus perfunctus, ac in deorum numerum receptus præsto Achilli est, eius luctum leuaturus. Iam verò insidentes cisio virgines duas, quarū

altera

altera habenas tenet, altera verò velato capite sedet Nausicam Alcinoi filiam esse putant, cũ ancilla ad lauacra contendentem. At qui sagittis Cẽtauros petit, & ex iis aliquot conficit, dubitari non potest, Herculẽ eum esse. Nam & hoc de Herculis certaminibus vnũ fuit. Arcæ opifex quis nam fuerit coniicere nunquam ego vtique potui. Inscriptiones vero alius fortasse fecit, ego tamen facile adducor, vt ab Eumelo Corinthio factas putem. Hanc ego cum ex aliis eius operibus, tum verò maximè ex eo carmine, quod in Delum fecit, coniecturam duco. Spectantur & alia eodem prope in loco dona, & in primis modicus quidam lectus ebore magna ex parte exornatus. Iphiti discus, & mensa, super qua victoribus coronæ deponuntur. Et hanc quidem Hippodameæ ferunt ludicrum fuisse. Iphiti verò disco ad Olympiorum inducias indicẽdas vsi sunt Elei. Inscriptæ enim sunt illæ in disco nõ recto versuum ordine, sed orbem ambiẽtibus literis. Mensa ipsa partim ex ebore, partim ex auro fabricata est: Opificem fuisse aiunt Colotem, quem ad Herculē genus duxisse affirmant: Et si, quibus fictorum origines curiosius inquirere curæ fuit, Parium esse. Pasitelis verò discipulum testantur: Pasitelen ipsum artẽ di-

dicisse à Iuno exinde, Iupiter, Deûm mater, Mercurius, cum Diana Apollo: In tergo tota ludorũ descriptio: In vno laterum Aesculapius, & filiarũ Aesculapij vna Hygea, Mars præterea, & prope ipsum prælij simulachrũ: At in altero Pluton est, & Liber pater, tũ Proserpina, & Nymphæ duæ, quarum altera pilam, clauem altera tenet. Est enim clauis Plutonis insigne: Ea proditum est ratione, quod à Dite patre inferorum sedes ita clausa est, vt nemini inde reditus pateat. Iam verò quòd Aristarchus rerum Olympicarũ author locuples, memoriæ prodidit, id nequaquam præterierim. Sua igitur ille ætate, cum Elei Iunonis sarta tecta, quod vitium templi lacunar fecisset, locassent, inter tabulatum quod ad speciem expolitum est, & scandulare tectum cadauer cum graui armatura Saucij hominis repertũ memorat. Hunc ego virũ existimo pugna intra Altin contra Lacedęmonios cõmissa, cũ se propugnatores in tẽpla Deûm recepissent, & inde de superiore loco hostem repellerent vulneribus cõfectũ iam moribundũ illuc perreptasse: Cadauer eius tam diu integrum permansisse, quod neque per æstatẽ vaporũ, neq; per hyemẽ, in illis latebris abditum, frigoris noxam contrahere potuerit. Addidit Aristarchus

elatum

elatum extra Altin, & cum iisdem armis humatum fuisse. Oenomai quam appellāt ipsi etiam Elei Columnam, ea extat ab ara maxima ad Iouis ædem contendentibus. Quatuor sanè erectæ sunt ad læuam Columnæ, quibus lacunar sustinetur: Fulciūt eædem ligneam Columnam iam vetustate ruentem, ferreisque incinctam vinculis. Columnam eam fama peruulgauit, in Oenomai domo fuisse, solámque stetisse, cum domus reliqua fulmine conflagrasset: Id elegi testantur in ænea tabella ante ipsam Columnam incisi.

Vna columna ex his hospes sum sola relicta,
In celsis steterunt quæ ædibus Oenomai,
Nunc exto Iouis in templo circundata vinclis
Nobilior, nec me flamma vorauit edax.

Accidit verò ætate mea quiddam huiusmodi, cum Romanus quidam Senatorius vir palmā in Olympicis adeptus, victoriæ suæ relinquere vellet monimentū, cum inscriptione statuam ex ære, scrobē altius effodiendam curauit prope Oenomai Columnam, repererunt qui opus conduxerant scutorum, frenorum, & armillarum fragmenta, quæ ipse dum eruerentur vidi. Aedem quandam insigni magnitudine Dorico opere, Matroum priscum retinentes nomen appellant: Neque verò

in ea vllum extat Deûm matris signum, statuæ tantum Romanorum imperatorũ ibi erectæ sunt. Est hoc ipsum Matroum intra Altin: Et eodem in loco rotunda figura cella, quod Philippeũ vocit: In eius summa testudine æneũ papauer eminet, fibularũ id caput est cellę trabibus. Situ est ædificium hoc circa Altis exitũ ad læuã Prytanei, é coctili laterculo extructũ, tectũ columnis circunquaq; sustinentibus. Hoc opus erigendũ curauit Philippus cũ ad Cheroneã grauiter Græcorum fortunas attriuisset. Et dicatæ quidem illic statuæ sunt Philippo, & Alexandro, Amyntæ etiam Philippi patri, eas necnon & Olympiadis, & Euridices fecit ex auro, & ebore Leochares. Venio iam ad statuarum, & donariorum expositionem, & eam quidem bipartitam, quòd scilicet ea de re conturbatè agendum non putaui. Nam alia longè ratio est eorum omnium donorum, quæ Athenis in arce posita sunt: Illa enim siue statuæ, siue aliud quoduis genus sint, dis omnia dicata sunt. At in Alti partim deorum nominibus censentur, partim verò victoribus, quo eis hoc etiam veluti quodam corollario honos haberetur, suæ sunt positæ statuæ: Sed harum quidem posterius fiet à nobis mentio: In præsentia ad ea quæ

præcipua sunt deorum insignia se convertet oratio. A Matroo ad stadium recta contendentibus ad læuam circa Cronij montis finem, crepido est lapidea monti subiecta, ex ea gradus in cliuum assurgunt. In crepidine locata sunt aliquot ænea Iouis simulachra. Conflata illa quidem de multatitia pecunia Athletis qui fraudem ludis fecissent irrogata. Appellantur ea simulachra patria voce Zanes, quod est opinor, Ioues. Eorum sex erecti sunt octaua & nonagesima Olympiade. Namtum Eupolus Thessalus ex iis, qui ad pugilum certamen conuenerant, Agetorem Arcadem, & Cyzicenum Prytanin pecunia corrupisset, & præter eos Phormionem etiam Halicarnassensem, qui in Olympiade superiore de pugilatu victoriam adeptus fuerat, cum ipsum Eupolum, tum eos qui pecuniam cepissent, quòd primi ea corruptela ludorum religionem poluissent, Elei in ærarios retulerunt. Ex eo signorum numero duo fecit Cleon Sicyonius: Quatuor qui reliqua finxerint non habeo dicere. Tertium aut quartum signum ibi prætereitis, elogia cæteris adscripta videas elegiacis versibus: Monet eorum primum pedũ pernicitate, & reliqui corporis robore

Olympicam palmam acquiri. Altera inscriptio signum erectū Deo testatur vt simul & honos Ioui haberetur,& cum Eleorum religione ad Athletarum fraudem coercendam terror coniungeretur. E duabus reliquis altera Eleos ornat, atque illis magnæ in primis laudi, quod pugiles notarint, tribuit: Altera edicit signa illa documento Græcis cunctis esse non debere cuiquam Olympicæ victoriæ spem in pecunia esse repositam. Post Eupolum memoriæ proditum est Atheniensem Callippum ab aduersariis quinquertij coronam pretio auertisse: Id accidit Olympiade duodecima, & cētesima. Et multam quidem cum à Callippo,& iis qui cum eo colluserant, petissent, Elei miserunt Atheniēses Hyperiden eam multam deprecatum. Verum cum exorari non potuissent Elei, eam Athenienses animi elationem præ se tulerunt, vt ne Olympicorum quidem celebritate prohibiri iudicatū soluere prius voluerint, quàm Delphicus Apollo percū-tantibus responsum dedisset, non responsurum se ante quàm satis Eleis fecissent. De cuius multæ pecunia signa totidem quot illa superiora Ioui erecta sunt. Et his elegi adscripti nihilo mitioribus sententiis, quàm illi sint de Eupoli multa. Et indi

cat prima quidem inscriptio, oraculi iussu Eleorum de quinquertionum fraude iudicium comprobante ea signa dedicata. Secunda item, & Tertia in laudem eiusdem iudicij. Quarta ad victoriam non pecunia, sed virtute aspirandum docet. Quinta quam ob rem signa posita sint ostendit. Postrema omnium responsum illud Delphici Apollinis, quo illi quinquertiones in re damnati censentur, commemorat. Duo præterea signa sunt de multa palæstritarum erecta, sed eorum nomina non tantum me: sed ipsos etiam priscarum apud Eleos rerum interpretes fugiunt. Appositę his quoq; suæ sunt inscriptiones. Earũ vna declarat Rhodios fraudem palestritæ Olympio Ioui pecunia luisse. Altera positum signum de multa, quæ iis irrogata fuisset, qui dolo malo de palæstricis palmam meruissent. Reliqua omnino signa interpretes iidem tunc dedicata memorant, cum Olympiade octaua, & septuagesima supra centesimam à Philostrato numos accepit Eudelus. Hunc sanè Eudelum Rhodium fuisse, sed in publicis Eleorum monimentis, quibus eorum qui vicerunt, memoria commendata est, diuersa propemodũ comperi: Stratonẽ scilicet Alexãdrinũ centesima septuagesima octaua Olym-

piade, eodem die de pancratio & lucta coronatum. Alexandream quidem in canopico Nili hostio Alexander Philippi filius condidit. Fuisse tamen & ante non magnum eodem in loco Aegyptiorum oppidum Rhacotin memoriæ proditum est. Ante Stratonem hunc oleastri coronam de pancratio, vnam de lucta verò tres viri cepisse perhibentur: Totidem post eum. De superioribus vnus Eleus fuit, ex ea Græcia quæ trans Aeneum est: Rhodius Aristomenes alter: E Magnetibus qui sunt ad Lethæum Protophanes tertius. E posterioribus Marion Protophanis ciuis, & Stratonicēsis Aristeas. Stratonice ipsa eodem nomine vrbs, & regio Chrysaoris appellata est. Postremus Nicostratus fuit è maritima Cilicia: Et si nihil ei cum Cilicibus præter nomen commune fuit. Hunc enim Nicostratum adhuc penè infantem, neque obscuro loco natum, è Prymnesso, quæ Phrygiæ vrbs est, prædones abduxerunt, eúmque ad Aegeas, incertum cui vendiderunt. Cum iam adoleuisset visus est per somnium videre ante fulcra lecti, in quo cubabat, humi stratum leonem. Post id visum multas de pancratio & lucta palmas ex Olympia abstulit. In ærarios certe & alios postea, & Alexandrinum pugilem,
Elei

Elei retulerunt Olympiade ducentesima ac duodeuicesima: Nomen ei fuit Apollonio, cognomen (patrium enim Aegyptiis fuit cognomina habere) Rhanti: Damnatus hic primus Aegyptiorum est ab Eleis, non ob datam aut captam pecuniam sed ob aliam huiusmodi noxam. Ludorum statos dies non obiit, neque multam deprecantem subleuauit, quòd ad Cycladas vento se detentum fuisse causatus est. Arguit enim eam purgationem Heraclides, & ipse Alexandrinus, cum docuisset hominē in cogēda ex Ioniæ ludis pecunia occupatum fuisse. Apollonium igitur Elei, & alios, si qui forte ad condictam diem non adfuissent, exegerunt, Heraclidi coronam intactо partam puluere decreuerunt. Id cum grauiter tulisset Apollonius, vt forte ad pugillatum erat loris illigatus, in Heraclidem iam coronam capientem, inuasit, & hominem ad ludorum præsides confugientem est persecutus. Quæ illi vecordia magno vtrique stetit. Iam duo alia signa, nostræ ætatis opera sunt. Sexta enim, & vicesima supra ducentesimam Olympiade pugiles deprehensi sunt de vna & eadem palma inter se pacta pecunia societatem coisse. Ob eā rem multa illis imposita. Horum simulachrorū ad læuam

læuam alterum est, alterum ad dexteram: qua aditus ad stadium patet: Pugilibus nomen altero Didas fuit, & ei qui pecuniam dedit Garapammon ex eadem sane tribu Aegypti Arsinoite. Perhercule mirum fuit, exteros homines nihil Iouis numen veritos affines huiusmodi corruptelis fuisse: Sed in miraculo posuerim maiore, Eleos ipsos in eandem prolapsos fraudem. Secunda enim, & nonagesima supra centesimam Olympiade, cum in luctę certamen Damonici Elei filius Polyctor, & Sosandri Smyrnæi filius patri cognomen, cuperet verò impensius Damonicus filium suum victorem discedere, Sosandrum dicitur pecunia data adduxisse vt facile se vinci pateretur. Eius rei indignitate commoti iudices, multam ipsis parẽtibus irrogarũt: Ab illis enim noxa commissa fuerat. Ex ea pecunia signa duo erecta sunt, alterum in Eleorum gymnasio, in porticu quæ in Alti est alterum. Appellatur ea porticus Pœcile, idest Varia à picturæ scilicet varietate, qua olim parietes exornati fuerant: Eandem multi Echûs nominant, quod vocis emissæ imago septies, & sæpius reciprocat. Signum etiam Ioui de Sarapionis Pancratiastæ multa dicatum est. Damnatum timiditatis tradunt, quòd prima
post

post ducentesimam Olympiade, pridie quàm pancratium committeretur, aduersariorum metu solum verterit: Id vni illi accidisse & nemini præter eum siue Aegyptius, siue è quauis terra fuerit affirmant. Atque ea quidem, quæ iam enumeraui signa, quibus ante dictum est nominibus dicata fuere. Sunt & alia partim publico, partim verò priuato ære dedicata. Ad aram verò quæ in Alti est prope aditum eum qui ab stadium ducit, nihil immolant Elei: Tubicines tantum, & præcones prisco ritu de palma certant. In proximo suggestu signum Iouis ex ære positum est, altitudine cubitûm sex: Vtraque manu fulmen tenet: Dedicarunt Cynætahenses. Torquatum verò Iouem impuberem Phliasius Cleolas dicauit. Iam verò iuxta ædem, quod vocant Hippodamidum, è lapide suggestus est, hemycycli forma: In medio Iupiter, & Ioui pro liberûm salute supplicantes Thetis, & Aurora. Qui verò in vtroque semicirculi extremo quasi cornu accincti ad pugnam sunt, alter Achilles, Memnon alter est. Contra exin è regione stant Barbari Græcis, iam singulari con gressuri certamine, Vlysses Heleno, quod hi sapiētię laude in suo vterq; exercitu pręstitere: Iam propter vetus odiū Agamem-
noni

noni Paris, Diomedi Aeneas, Aiaci Telamonis filio Deiphobus: opera hæc fuere Lycij Myronis filij. Dedicarunt Ionij maris accolæ, Apolloniatæ, ficuti prifcis literis incifi elegi ad Iouis pedes indicant.

Vrbis Apollineæ funt hæc monumenta, conatus
Phœbus quam ad pontum condidit Ionium
Illa manus veteris quæ cæpit Abantidos oras
E Thronio vetam pertulit hæc decimam.

Abantis quidem regio, & in ea Thronium oppidum in Thefprotide Epiri fuere, ad montes Ceraunios. Difiecta enim tempeftate, cum Græci ab Ilio redirent, claffe, Locri Boagrij fluminis accolæ, è Thronio, & Abantes ex Eubœa, octonis vtrique nauibus ad Ceraunios montes delati funt: Ibi cum confediffent, & opidum Thronium condidere, & agrum intra certos fines communem, vtrique genti vno nomine Abantidem regionem appellarũt: Pulfi deinde funt finitimorum Apolloniatarum bello: Succefsiffe in eorum locum Apolloniam è Corcyra deductam aiunt: Eius nonnulli prædæ participes fuiffe dicunt Corinthios. Paululum hinc progrefsis in confpectu Iupiter eft ad orientẽ Solem conuerfus, altera manu auem, fulmen altera tenens: Impofita eft corona capiti è vernis floribus. Fuit hoc Metapontinorum

norum domum, Aristomi verò Aeginetæ opus: incertũ sanè mihi quis Aristomi magister fuerit. Dedicarunt autem Phliasij Iouem: & Asopi filias, Asopum etiam ipsum. Ea signa ita disposita sunt: Prima omnium est Nemea fororum natu maxima: Post eã Iupiter Aeginam prensans: Assistit Aeginę Harpinna: cum qua Mars, vti Eleorum, & Phliasiorum sermone proditum est, consuetudinem habuit, & ex ea genuit Oenomaum, qui Pisæ regnauit: Proxima illi est Corcyra: & deinceps Thebe: omnium postremus Asopus. Corcyram quidem à Neptuno cognitam tradunt. Versibus Pindarus quædam mandauit de Thebe & Ioue. Leontini quidam priuata pecunia Iouem erexerunt septem cubitum magnitudine: Læua aquilam, dextera iaculum præfert, ex poëtarum scilicet descriptione. Fuere Leontini illi, Hippagoras, Phrynon, & Aenesidemus: & hunc quidem Aenesidemum alium ab eo arbitror fuisse, qui tyrannidem in Leontinis adeptus est. Vbi viam præterieris, quæ in curiam ducit, Iupiter stat sine vlla inscriptione: Ad Septentriones verò cùm flexeris, Iouis item signũ videas ad ortum Solis conuersum: Dedicarunt quicunque ad Platæas è Græciæ populis contra Mardonium Persarum ducem.

cem ſteterunt. Inciſa verò ſunt in ima pila earum ciuitatum nomina, quarum forti opera eo prælio proſperè pugnatum eſt. Primi omnium Lacedæmonij, poſt eos Athenienſes: adſcripti his ordine ſunt Corinthij, Sicyonij, Aeginetæ: tum verò Megarenſes, & Epidaurij: Ex Arcadum concilio Tegeatæ, & Orchomenij: Ad eos Phliaſij, Troezenij: Hermionenſes: Ex Argiuorum finibus Tirynthij: ſoli que è Bœotis Plateenſes: Ex Argiuorum vrbibus Mycenæi, Ex inſulis Chij, Mileſij, Ambraciotæ: E Theſprodite continente Tenij, & Lepreatæ: & hi quidem poſtremi ſoli è Triphylia. Ex Aegio autem, & Cycladibus nō Tenij ſoli: ſed Naxij etiam. & Cythnij. Ab Eubœa Styrenſes: His additi ſunt Elei, Potideatæ, Anactorij: Extremi omnium Chalcidenſes Euripi accolæ. Ex his omnibus vrbibus hæ propemodum ita deletæ ſunt, vt earum nulla extet. Nam Mycenas exciderunt Argiui poſt eiectos è Græcia Perſas: Ambraciotas, & Anactorios, Corinthiorum colonia, Cæſar Auguſtus Nicopolin ad Actium promontorium deduxit: Nam Potidæatas bis domo ſua pulſos, à Philippo Amyntæ filio ſemel, & ante ab Athenienſibus reſtituit quidem Caſſander, ſed quæ Potidæa

dæa fuit, amiſſo vetere nomine, Caſſandrea nuncupata eſt. Signum hoc communi impenſa harum ciuitatum in Olympia erectum, fecit Anaxagoras Aegineta, cuius tamen ab iis, qui res Platæenſium conſcripſere, nulla omnino facta mentio eſt. Ante hoc Iouis ſignum eſt ænea columna, in qua fœdus inciſum Athenienſium cum Lacedæmoniis in triginta annos: fecerunt Athenienſes fœdus hoc redacta iterum in ditionem Eubœa, anno tertio Olympiadis eius: in qua Criſon Himeræus è ſtadio victor diſceſsit. Sancitum in conditionibus illis eſt, eius pacis communionem ad Argiuorum ciuitatem nihil pertinere, priuatim illis cum Athenienſibus licitum amicitiam iungere. Aliud etiam Iouis poſitum eſt ſignum non longe à Cleoſthemis curru, de quo poſterius nobis erit ſermo: Dedicarunt Megarenſes: Fecerunt Thylacus, & Orethus fratres, eorúmque filij: Quibus verò illi temporibus fuerint, aut à quibus artem didicerint, mihi ſanè ignotum eſt. Prope Gelonis currum, ſtat Iuppiter priſci admodum operis, ſceptrum tenens: Hyblæorum donum eſſe aiunt. Fuere Hyblæ Siciliæ ciuitates duæ, cognomine Gereatis vna, altera Maior. Retinent hac

etiamnum ætate prisca nomina, & earum altera in agro Catinensi planè deserta est, altera in iisdem finibus ad vici formam redacta. In hac fanum est Siculorum celebritate religiosum, deæ, quam Hybleam vocant, dicatum. Ab hoc ego populo signum arbitror in Olympiam deportatū: Nam ostētorum, & somniorū interpretes esse, & cæteros, qui in Sicilia sunt, Barbaros, deorum cerimoniis colendis anteire, Philistus Archomenidis filius memoriæ prodidit. Prope Hybleorum donum suggestus lapideus est, & super eo Iouis colossus, altitudinis pedum (quantum coniicere possum) decem & octo. Eum colossum qui dederint, quique fecerint, inscripti elegi declarant.

Hoc signum multis ex vrbibus expugnatis
Cliterij decimas constituere Deo:
Artifices Teletas, frater germanus Aristor.

Esse verò hos Lacones non omnibus omnino Græcis notum esse existimo: De illis quidē habent Elei omnino nonnihil, quod dicant, sed plura multo vt de suis ciuibus Lacedæmonij. Exin ara est Lacetæ Iouis, Lacetæ etiam (quod est àc si Plebeij dixeris) Neptuni. Adiuncta est aræ basis, quæ Iouem æneum sustinet, Corinthiorum donum, Musi opus, quisquis Musus is fuerit.

Inde

Inde à curia ad magnum templum contendenti ad Læuam signum est Iouis cum corona è floribus dextera fulmen tenet: fuit hoc Ascari opus, quem docuit Agelades Sicyonius: A Thessalis ferunt dedicatum, suscepto cõtra Phocenses bello, ac de Phocensium quidem manubiis, Bellum hoc aliud ab eo fuit, quod Sacrum nuncuparunt: Gestum enim est antequam Xerces in Græciam transmitteret. Non procul hinc Iuppiter positus est, quem ex voto, cum superiores è prælio discessissent, dedicasse Psophidios testatur inscriptio. Dextera in parte magni templi ad Solis ortum Iupiter est altitudinis pedum XII. quem dicatum tradunt à Lacedæmoniis, cum rebellantes Messenios altero bello vindicare essent adorti. Adscripti elegi sunt.

Hoc sate Saturno signum cape Iupiter alme
Auxiliumq; fauens, fer Lacedæmoniis.

Romanorum omnino nullus neque plebeius, neque patritius ante L. Mummium, quod ego sciam, in Græcorum templis donum vllum ponendum curauit. Primus Mummius de manubiis Achæorum Ioue in Olympia æneum dedicauit ad læuam eius, qui à Lacedæmoniis dedicatus fuerat, proximè ad primam templi columnam.

Quod verò maximum omnium æneorum signorum,quæ in Alti posita sunt, Iouis est colossus ab ipsis Eleis confecto Arcadico bello dedicatus, altitudinis pedum septem,& viginti. Iuxta verò Pelopis ædem pila est modicè à solo eminens: super ea paruum est Iouis simulachrum altera manu prolata. Ex aduerso alia sunt perpetua serie collocata signa:Inter ea Iouis,& Ganymedis. Homerus quidem carminibus mandauit suis,raptum Ganymedem à dis Ioui vt pocula ministraret: Pro eo verò equos Troianis datos:Dedicauit Gnothis Thessalus:fecit Aristocles discipulus,& filius Cleœtæ. Alius ibidem Iupiter est impuber inter Smicythi dona. Quis hic Smicythus fuerit,vnde oriundus,& quam ob causam multa in Olympia dona posuerit suo loco exponemus. Longius hinc recta progressis aliud est Iouis impuberis signum: Dedicarunt Elaitæ qui à Caico digressi Aeolidem primi in ora maritima tenuerunt. Aliud proximo loco positum est Ioui signum: Inscriptio testatur Cnidios Cherronesi incolas de hostium spoliis dedicasse:Ioui hic Pelopem,illinc Alpheum amnem apposuerunt. Et Cnidiorum quidem vrbis pars maxima in continenti Cariæ terra cōdita est,& ibi sanè multa sunt memo

memoratu digna. Quæ verò Cherronesus dicitur, insula est ponte continenti terræ coniuncta: Illinc Ioui danum hoc in Olympiam missum, sicuti & Ephesij Coresi inquilini, communi Ephesiorum nomine signum posuere. Est etiam ad Altis murum, appositus Iupiter ad Solis occasum conuersus, sine inscriptione: Vulgauit fama à Mummio de Achaicis manubiis dicatum. In curia Iouis est signum specie, perfidiosis hominibus quàm maximè formidanda, Horcius ei cognomen, id est iurisiurandi vindex idem fortasse, quem Romani Dium Fidium appellarunt. Vtraque manu fulmen tenet. Solenne verò Athletis omnibus, eorúmque parentibus, fratribus, gymnasij magistris, super exectis suis testibus verbis conceptis deierare nihil se fraudis facturos quo minus Olympici ludi ritè fiant. Athletæ quidem ipsi hoc amplius iurant se decem perpetuos menses in ludicram exercitationem propositi certaminis consumpsisse: Iurant preterea, qui vel de viris, vel de pullis equorum in certamen prodeuntium pronuntiaturi sunt, ob rem iudicandam pecuniam se nullam capturos, qua verò re adducti quemuis aut probarint, aut improbarint, se non esse in vulgus prolaturos. Iam verò sus ille confe

cto iureiurando cuinam sit vsui perconta-
ri in mentem non venit. Veteri quidem re
ligione sancitum scio, ne victima vesceren
tur homines super qua iusiurandum conce
ptum fuisset. Id Homerus testatur, cũ exe-
ctum illum suem, super quo Agamemnon
iusiurandum concepit, Briseidem se non
attigisse in mare à Talthybio feciali abie-
ctum dixit.

Hæc ait, atque suis præduro guttura ferro
Dissecuit, quem Talthybius contorsit in vndas
Piscibus æquoreis escam.

Atque hoc quidem prisci fuit ritus institu
tum. Ante Iouis pedes ænea tabula est, in
qua incisi elegi sunt ad peierantium terro
rem compositi. Enumerauimus quàm acu-
ratissimè quæcũque Ioui intra Altin signa
posita sunt. Nam quod prope maximum
templum Corinthij dedicarunt, non pri-
sci illi quidem, sed quos Cęsar deduxit Co
loniam, is est Alexander Philippi filius Io
uis ornatu. Iam verò & eos persequemur
imagines quæ Iouis non sunt simulachra.
Nam quæ non religionis causa, sed ad ho-
mines honestandos positæ sunt statuæ, eas
recensebimus in Athletarum commemo-
ratione. Cum Mamertini freti accolæ, ad
festos ludorum dies, quos Rhegini solen-
ni ritu agitabãt, pueros triginta quinque,
cũmq

cúmque his chori magistrum, & tibicinem misissent, naue fracta, ad vnum omnes periere. Est enim mare illud fœdissimis tempestatibus infame. Siquidem venti è diuersa superi, inferíque maris regioni (quæ maria Adriacum, & Tyrrhenum vocant) spirátes, ab alto vndas cient & procellis infestissimas reddunt. Quin & cum venti posuere, ea est influentis, & refluentis pelagi concitatio, tam grauis belluarum innatantium odor, vt naufragis nulla salutis reliqua fiat spes. Quòd si nauem hoc in freto Vlisses fregisset, non ille quidem in Italiam incolumis enatasset. Sed nimirum deorum lenitas aliquam in aduersis plerunque spem salutis reliquam facit. Mamertini puerorum interitum luxere, & cum alios illis honores habuere, & statuam ex ære sui singulis posuere, cúmque iis vna chori magistro, & tibicini. Vetus inscriptio donum esse Mamertinorū indicat freti accolarum. Interiecto dein tempore, Hippias, qui inter Græcos sapientiæ laude claruit, elegis titulos earum statuarum fecit. Sunt illæ quidem Callonis opus. Est ad Pachynum Siciliæ promontorium, quod in Africam, & ad Austros conuersum est, Motye vrbs: eam Afri Pœnis permisti tenent. Ea ciuitate bello subacta

Agrigentini de manubiis puerorũ æneas posuere statuas, dexteras tendentium, & vota se Ioui nuncupare significantium. Adhærent statuæ illæ Altis muris: Calamidis opus esse & ipse suspicor, & hominum sermone vulgatum est. Siciliam quidem gentes hæ propemodum incolunt Sicani, Siculi, Phryges, & illi quidem ex Italia, Phryges verò à Scamandro & Troia transmisere: At Libyes, & Pœnos vna, & eadem classe in Coloniã deduxere Carthaginienses: Atque hi quidem è Barbaris gentibus Siciliæ inquilini. E græcis verò Dorienses, & Iones, Phocici etiam, & Attici nominis pars non vtique magna. In eodem verò Altis muro Agrigentinorum inclusa sunt dona, & Herculis signa duo nuda: Aetate puerili vnus item ad eius imaginem expressus, qui sagittis in Nemea leonem confecit. Hunc cum leone dicauit Tarentinus Hippotion: Nicodemi alterum opus est: Alterum verò Anaxippi Mindesij dedicatio fuit: In hunc locum ab Eleis deportatum est, cum ante positũ esset in fine eius viæ quæ in Olympiam ex Elide ducit, & Sacra dicitur via. Dedicarunt verò communi impensa Achaici concilij populi, eorum signa, qui ex prouocatione cum Hectore, sorte ducti, erant congressuri. Atque

hi

hi quidem hastis, & clypeis armati ante magnum templum stant. E regione insistit basi alteri Nestor, coniectis in galeam sortibus: Et sorte quidem nouem exiere, sed octo duntaxat extant. Nam Vlissem (fuit enim & ipse in eo numero) Nero Romam asportasse dicitur. Vni verò tantùm, Agamemnoni scilicet, nomen adscriptum est, atque inuerso quidem ordine à dextera in læuam partem excurrentibus literis. Et is quidem, cuius in scuto pro insigni gallus gallinaceus, Idomeneus est Minois nepos, à Pasiphaë Solis filia oriundus. Gallinaceum certe Soli sacrā auem celebrant, quod cantu Solis reditum nunciet. Incisi sunt in basi elegi.

Signa Ioui hec olim magno posuistis Achiui
Quis genus à diuo Tantalida Pelope.

Opificis nomen in ipso inscriptum est Idomenei scuto.

Præstans laude operum multorum fecit Onatas
Cui patria Aegine cuiq; Micon Genitor.

Non longe ab Achæorum dono Hercules est cum equestri Amazone pro balteo pugnans: Euagoras quidem Zanclius posuit, fecit Cydoniates Aristocles. Est hic Hercules inter maximè prisca opera numerandus: Neq; omnino eius ætatem possit quisquā prodere: Satis constat dedicatum

antequam Zancle,quo nomine ætate nostra appellatur, Messene vocaretur: Dedicarunt & Thasij,qui è Tyro,& reliqua Phœnice oriundi,ad Europam quærendã cum Thaso Agenoris filio classe profecti sunt, Herculem in Olympia æneum,super ęnea basi. Eius magnitudo est cubitũm x. dextera clauam,arcum læua tenet. Et Thasi quidẽ audiui Tyrium esse Herculem,quẽ Thasij ab initio essent venerati: Sed enim cum se illi Græcis adiunxissent,cœptos ab iis Amphitryonis etiã filio honores haberi. Adscripti sunt Thasiorum dono elegi:
Signa Micone satus hæc est fabricatus Onatas
Contigit Æginæ cui coluisse domos.
Onatam hunc Æginetam,cuius hæc opera fuere,nulli secundum ducimus eorum, qui à Dædalo ex Attica officina nobiles artifices extitere. E Doriensibus Messenij, qui Naupactũ ab Atheniensibus acceptam tenuere, Victoriæ signum super pila dedicarunt,opus hoc fuit Mendæi Pæonij,de manubiis factũ Acarnanum (sicuti ego existimo) & Oeniadarũ. At Messenij ipsi monimentum esse prædicant rei ad Sphacteriam cum Atheniensibus gestæ: Atque id eo maximè argumento,quod hostium nomen adscripturi fuerint si Arcanes illi, aut Oeniade fuissent,quorum certe simul-

tatem veriti non fuissent: At ne Lacedæmonios offenderent de industria inscriptionem missam fecisse. Et Smicythi quidem multa offendi pafsim posita dona: Et post Iphiti Elei à præside induciarum dea ἐκεχειρίαν Græci vocant, coronam accipientis imaginem, hęc propemodum perpetuo ordine collocata sunt. Amphitrite, Neptunus, Vesta, quæ omnia fecit Glaucus Argiuus. Idem verò Smicythus ad læuum magni templi latus Proserpinam dedicauit Venerem, Ganymedem, Dianã: E Poëtis Homerum, & Hesiodum: Deos rursus alios, Aesculapium, & Hygian: Et inter cætera Smicythi dona Agonis id est certaminis ipsius tanquam dei signum est, halteres portantis: Sunt halteres Athletarum libramenta, circuli oblongiore figura, illa quidem non prorsus in ambitum circunducta: Nam qua pars manibus prensantur, ansulas habent intra quas digiti, vti intra clypeorum lora, immittuntur: Hæc halterum figura est. Prope Agonis signum est Liber pater, Orpheus Thrax, & Iouis cuius ante mentionem feci, signum. Sunt hęc omnia Argiui Dionisij opera. Alia item dedicata à Smicytho memorant, quæ Nero amouerit: Opificum ipsorum Dionisij, & Glauci Argiuorum certi magistri

non produntur: Quo fuerint tempore ex ipsa Smicythi ætate intelligi potest. Smicythum enim Herodotus scripsit Anaxilæ Rheginorum tyranni seruum, ac deinde quæstorē fuisse, mortuo verò Anaxila Tegean migrasse. Testantur donorum inscriptiones multæ, Chœrum illi patrem, Græcas vrbes Rhegium patriam & Messenen, quæ ad fretū est, domicilia fuisse. Epigrammata quidē Tegeæ sunt: Quæ verò superius enumeraui dona, in Olympia dicitur ex voto posuisse, liberato filio graui lethalis morbi periculo: Qua in parte maiora sunt Smicythi dona, quæ fecit Argiuus Glaucus. Prope est Minerua galeā, & ægidē induta, Micodami Mænalij opus, ab Eleis dedicata. Assistit Mineruæ Victoria, quam Mantinenses incertum quo bello confecto dedicarunt, id enim non indicat inscriptio: Calamis fecisse dicitur: Alas verò non addidisse, exemplar secutū signi eius prisci, quod Athenis est, & Inuolucre nuncupatur. Proximo verò loco minoribus Smicythi donis, quæ Dionysius fecit, Herculis positi sunt labores: Pugna cum Leone Nemeo, & cum hydra, cerberi raptus, apri Erymanthij cædes: Hæc omnia in Olympia Heracleotæ dedicarunt euastatis finitimis Mariandynorum finibus.

Accolæ

Accolæ Ponti sunt Heracleotæ Megarensium,& Tanagræorum Colonia. E regione horum,quæ iam enumerauimus, donariorum,alia sunt continenter posita signa, ad meridiem conuersa proximè ad ædem illam, quæ Pelopi dedicata est. Inter hæc illa spectantur quæ dicauit Phormis Mænalius: Hic à Mænalo cũ in Siciliam trãsmisisset,multa dedit bellicæ virtutis documenta, pluribus expeditionibus partim à Gelone Dinomenis filio partim verò à Gelonis fratre Hierone susceptis: Quare ad luculentam prouectus fortunam non hæc duntaxat Olympio Ioui, sed alia etiã Delphico Apollini dona dicauit. Olympica eius dona sunt equi duo, aurigæ totidem: Assistit enim suus vtrique equo auriga. Alterum fecit Dionysius Argiuus, Aegineta Simon Alterum: Incisa est in prioris equi latere inscriptio, versu nullo adstricta: Phormis posuit Arcas Mænalius, nũc Syracusanus. Huic equo Hippomanes infusum tradunt magi hominis astu, quo esset intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & specie inferior est equis multis, intra Altim positis,& deformiorem cauda præcisa reddit: Sed illum mares equi non vere tantũ sed planè quauis anni parte appetunt:irrũpentes enim vel effractis vinculis

culis intra Altin, vel è rectorum manibus elapsi, illum inuadunt, nihil hercle minus furenter, quàm si viuentem pulcherrimam equam gregalem inituri adorirentur: Cædunt illis quidē vngulæ: Non prius tamen desinunt, hinnitu omnia latè complentes insanire, & veluti rabie quadam incitari, quàm plagis, & acriori aliqua vi edomiti ab illo ære abstrahantur. Aliud certe in Lydia ipse miraculū vidi: Illud quidē à Phormidis equo diuersum, non tamen magnorum artis expers. Sunt in Lydis, qui Persici cognomine vocantur, vrbes Hiero, Cesaræa, & Hippæpæ: In templo vtriusq; vrbis amplissimo cellæ cum aris, super his cinis alio longe colore à vulgari cinere: Huc ingressus magus, vbi foco lignis impositis tiara caput velarit, implorat cognomē dei quicunque ille sit: Ex libro enim carmen recitat barbaricum, lingua planè ignota Græcis, vbi perorauit, sponte sua è lignis nullo igne admoto purissima emicat flamma. Sed vt redeat vnde huc digressa est oratio, inter Phormidis donaria ipsius Phormidis statua visitur cum hoste cōminus dimicans vno, & itē altero, ac tertio: Adscriptum est pugnantem illum militem Phormin Mænalium esse: Dedicatū fuisse à Syracusano Lycorta: Satis perspicuū cuiuis esse

poteſt dedicaſſe Lycor, tam neceſsitudine adductum Phormidis, à Græcis tamẽ quæ Lycortæ fuerunt dona Phormidis appellátur. At Mercurius arietem ſub ala portãs, galea caput armatus, idémq; amictus chlamyde, & tunica, nihil omnino is ad Phormidis donaria pertinet. Olympio enim Ioui Pheneatæ ex Arcadia illum dedicarunt. Feciſſe Onatam Aeginetam, & cũ eo ſimul Callitelem indicat inſcriptio: Fuit autem Onatæ vel diſcipulus, vel filius (vti ego arbitror) Calliteles. Nõ longe à Pheneatum dono, aliud eſt Mercurij ſignũm, caduceũ is tenet: Teſtatur inſcriptio poſitũ à Glaucia Rhegino, opificẽ fuiſſe Callonẽ Eleũ. Duæ item ex ære boues ibidem ſunt: Alteram Corcyræi, Eretrienſes alteram dedicarunt: Vtraque Eretrienſis Phileſei opus. Quam ob rem verò Corcyræi bouem in Olympia vnam, & vnam item Delphis dedicarint, cum ad Phocẽſiũ res peruenerit hiſtoria exponemus. At enim quod de Olympica boue me audire memini, id nẽpe eſt: Paruulum puerũcum ſub ea boue ſedens pronus luderet ſublatum temerè caput tam vehementer æri impegiſſe, vt ex eo vulnere nõ ita multis poſt diebus è vita exceſſerit. Elei bouem cædis damnatã extra Altim exportare in animo habebant,

ſed

ſed Apollinis Delphici oraculo moniti ſunt, vt bouem eo ritu expiarẽt, quo ſolent Græci inconſultæ cædis fraudem eluere. Eſt ſub Platanos. circa medium ferè Altis ambitum æneum trophæũ: Titulus in clypeo inciſus, docet Eleos victis Lacedæmoniis illud erexiſſe: Hæc nempe illa fuit pugna, in qua ille occubuit, cuius cadauer cũ Iunonis templum ſartum tectum curarẽt, inter tecti faſtigium, & lacunar cum armis repertum eſt. Mendæorum certe, qui ſunt in Thracia, votũ multis videri poſsit quinquertionis ſtatua: Poſita illa quidem eſt iuxta Eleum Arauchidem, halteres priſcos tenens: In eius fœmore inſcriptio inciſa.

Mendæi Sipte ſæuo Mauorte ſubacta
Primitias ſummo hic me poſuere Ioui.

Coniici poteſt Sipten Thraciæ caſtellum, vel vrbem fuiſſe. Mendæi è Græcia, atque adeo ex Ionia oriundi ſunt: Incolũt maritimam Thraciæ oram ad Aenum vrbem.

RERVM INSIGNIVM AC NOTATV DIGNARVM, QVAS PAVSANIAS HISCE commentariis complexus est, index copiosissimus.

A

Adrasto

Agenor

Ageloc

patris

præ

Apoll

Arca

Asini

Bellige-

V

Cisso

Cleo

Desult

G

Helos

Hyper

Hyrne

Iou

Leda

Lysand

Maca

M

Marat

Min

N

Occea

Orestis

Pheræ

pol

Preug

Pyr

Roma

Scutis

quo

Taren

Theb

The

Tisa

victi

X

Z

EORVM QVAE IN MESSENICIS NOTATV MAGIS DIGNA SVNT, INDEX.

A

Arist

B

C

Caph

Eryx

Lab

L

M

Mecha

Militá

corum

Sicyon

Theras

V

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT
IACOBVS
FORVS.